

12
B-51

ISSN 1811-900X

Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" Vol. 47 (2013) Nr. 1
Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" Vol. 47 (2013) Nr. 1
Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" Vol. 47 (2013) Nr. 1
Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" Vol. 47 (2013) Nr. 1
Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" Vol. 47 (2013) Nr. 1
Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" Vol. 47 (2013) Nr. 1

Biblio POLIS

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie
și științe ale informării editată
de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Apare din anul 2002

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Vol. 47 (2013) Nr. 1

Director:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Colegiul de redacție:

dr. Hermina ANGHELESCU (Detroit); Leons BRIEDIS, membru de onoare al Academiei Letone (Riga); acad. Mihai CIMPOL; Tatiana COȘERIU (*Teorie și practică*); Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române; dr. Iulian FILIP; conf. univ. dr. Natalia GOIAN; Mariana HARJEVSCHI (*Politici, Legislație*); Valeriu HERȚA (*Design*); Tatiana ISCHIMJI (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*); conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Studii și cercetări*); prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București); Ludmila PÂNZARU (*Tehnologii, Resurse, Traduceri*); Vlad POHILĂ (*Editorial, Cultură și spiritualitate*); Genoveva SCOBIOALĂ (*Imagine, Relații publice, Activități rețea*); prof. univ. dr. Ion STOICA (București); conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU; conf. univ. dr. Nelly ȚURCAN; prof. univ. dr. Dumitru URSU (Odesa)

Secretariat:

Tatiana BORODATÎI, Valeriu RAȚĂ

Coperta:

Valeriu HERȚA

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacție: 221186; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md; <http://www.hasdeu.md/bibliopolis/frame.html>

Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”. Tel.: 500578; 276644

CUPRINS / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

EDITORIAL / ПЕРЕДОВАЯ СТАТЬЯ / EDITORIAL

- Vlad POHILĂ*
Dimensiunea culturală a revistei
BiblioPolis
Культурная тематика в журнале
BiblioPolis
Cultural dimension of *BiblioPolis* 7

STUDII ȘI CERCETĂRI / ИССЛЕДОВАНИЯ / STUDIES AND RESEARCH

- Vera OSOIANU*
Tendințe și priorități în activitatea bibliotecilor publice
Тенденции и преимущества в деятельности публичных библиотек
Trends and advantages in public libraries' activity 11

- Harsh BARDHAN ARYA, J.K. MISHRA, Hari SINGH*
Virtual reference services: tools and techniques
Serviciile virtuale de referințe: instrumente și tehnici
Виртуальные услуги: ресурсы и механизмы 21

- Ivette KAFURE*
El proceso creativo de la interfaz del sistema de gestión de la información
Procesul de creație al interfeței sistemului de gestiune a informației
Процесс создания интерфейса системы администрирования информацией 34

- Mihail OPEKHOV / Mihail OPENKOV*
Biblioteca ca un model de cultură
The library as cultural model 47

- Nicolae RUSU*
Identități literare – 2011 (II)
Идентичность бессарабской литературы 2011 года
Literary identities 2011 54

TEORIE ȘI PRACTICĂ / ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА / THEORY AND PRACTICE

- Tatiana COȘERIU*
Bibliotecarul – profesie pe paginile *BiblioPolis*-ului
Профессия библиотекаря на страницах журнала *BiblioPolis*
Librarian profession on the pages of *BiblioPolis* 66

- Marie D. MARTEL*
La bibliothèque tiers-lieu: de la sphère publique au living lab
Biblioteca „al treilea spațiu”: de la sfera publică la rolul de „laborator de viață”
Библиотека – третье место или от публичной сферы к коворкингу 72

VIATA FILIALELOR / ЖИЗНЬ ФИЛИАЛОВ / LIBRARY'S BRANCHES LIFE

- Tatiana ȘATRAVCA*
Imaginea publică – o preocupare mereu actuală a Filialei „Târgu-Mureș”
Публичный имидж – постоянная забота филиала «Тыргу-Муреш»
The public image of Târgu-Mureș Branch 78

MANIFESTĂRI CULTURALE / МЕРОПРИЯТИЯ / EVENTS

- Andrei BUTUCENEANU*
Triplă aniversare la BM „B.P. Hasdeu”
Три годовщины МБ им. Б.П. Хашдеу
The triple anniversary of the Municipal Library B.P. Hasdeu 84

- Petru PARASCHIVU*
Iurie Colesnic: „Mi-i dor să vă spun...”
Юрий Колесник: «Спешу вам рассказать...»
Iurie Colesnic: “I'd like to tell you...” 91

- Vitalie RĂILEANU, Margareta CEBOTARI*
În lumea scrisului trebuie să fii ceea ce simți, ceea ce ești
Писатель должен уметь сказать что он чувствует
A writer should be able to say what he feels, who he is 96

Dumitru MIRCEA

Se consacră nemuritorului savant și scriitor român
Знаменитому писателю и ученому Б.П. Хашдеу посвящается
In honorem of the immortal scientist and Roumanian writer..... 100

Elena TAMAZLĂCARU

Despre „piscul” românesc Hasdeu și „bradul” de pe creasta lui...
О творчестве Б.П. Хашдеу как о национальном достоянии
About „mountain” Hasdeu and the „pine” on his peak..... 103

DE ZIUA BIBLIOTECARULUI / ДЕНЬ БИБЛИОТЕКАРЯ / LIBRARIAN'S DAY

Ioana DRAGOTĂ

Despre bibliotecari
О библиотекарях
About the librarians..... 106

Ronin TERENCE

Scrisoarea unui bibliotecar
Письмо библиотекаря
A librarian message 108

OMAGII / ГОДОВЩИНЫ / ANNIVERSARY

Vlad POHILĂ

Singur în fața sintaxei
К 80-летию замечательного бессарабского лингвиста
Alone in front of the syntaxe..... 109

Laurențiu ROUR

Îndărătnic cu... neadevărul
Журналистика как средство борьбы за справедливость
The foght for justice 113

Ionel CĂPIȚĂ

Un nume ca o primăvară: Genoveva
Ее имя – красиво как весна
Her surname is a spring..... 115

Elena CALDARE

O poetă la vârsta împlinirii
Поэтесса редкостных человеческих чувств
A fulfilled poet..... 116

Valeriu RAȚĂ

Verticalitate și responsabilitate profesională
Принципиальность и профессиональная ответственность
Integrity and professional responsibility 119

Larisa UNGUREANU

La braț cu Momos
С юмором по жизни
With humour through the life..... 122

EMINESCIANA 2013 / ЭМИНЕСЧИАНА 2013 / EMINESCIANA 2013

Kopi KYÇYKU

Eminescu și poezia balcanică
Эминеску и поэзия балканских народов
Eminescu and the Balkan poetry..... 124

Elena DABIJA

Cartea *Eminescu* mereu deschisă
Эминеску – постоянно открытая книга
The book *Eminescu* always opened... 127

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL / НАШ ДУХОВНЫЙ ВДОХНОВИТЕЛЬ / OUR SPIRITUAL PATRON

G. CĂLINESCU

B.P. Hasdeu
Слово о Б.П. Хашдеу
About B.P. Hasdeu 136

I. OPRIȘAN

Opera lui B.P. Hasdeu – *Carte de învățătură, Biblie* a românismului
Творчество Б.П. Хашдеу – это Библия румынской духовности
The B.P. Hasdeu works is a *Bible of Romanian spirituality*..... 138

FILE DE ISTORIE / СТРАНИЦЫ НАШЕЙ ИСТОРИИ / CHAPTERS OF OUR HISTORY

Constantin ERETESCU

Înfometarea ca instrument politic
Голодомор как политическое оружие
The Great Famine as a political weapon 142

Vlad POHILĂ

În sudul Basarabiei tragedia băștinașilor
continuă...
Местные жители юга Бессарабии по-
прежнему угнетены
The oppression of the southern
Bessarabian..... 151

Gheorghe PÂRLEA

„Meandrele și tainele” unei prietenii:
Mihail Sadoveanu și mitropolitul Visarion
Puiu
Загадки дружественных связей
между писателем М. Садовяну и
митрополитом В. Пую
The mystery of the friendship: Mihail
Sadoveanu and of the Metropolitan
bishop Visarion Puiu..... 155

**BIBLIOLOGI, BIBLIOPILI
ȘI COLECȚIONARI / БИБЛИОЛОГИ,
БИБЛИОФИЛЫ, КОЛЛЕКЦИОНЕРЫ /
LIBRARIANS, BIBLIOPHILES,
COLLECTORS**

Iurie COLESNIC

Vasile Lașcov... ecuația cu o singură
soluție
Василий Лашков – уравнение с одним
решением
Vasile Lașcov... is an equation with one
solution 158

Iurie COLESNIC

Un bibliofil memorialist
Библиофил – автор мемуаров
A bibliophil memoirist..... 163

**OAMENI ȘI CĂRȚI / ЛЮДИ И КНИГИ /
PEOPLE AND BOOKS**

Nina POSTOLACHE

O achiziție prețioasă
Ценный творческий работник
A precious acquisition 164

Vlad POHILĂ

„Leacuri poetice” care ne încălzesc
sufletul
«Поэтические лекарства» от Иона
Рэзлога
Poetic medicines warming the soul ... 166

Maria TOACĂ

Pe unde există măcar un singur român...
Пилигрим по местам, где проживают
румыны
Pilgrim in places where is only one
Romanian 170

REMEMBER

Vlad POHILĂ

O celebră cîntăreață, trei aniversări
semnificative
Три знаковые годовщины великой
певицы
A great singer – a triple anniversaries ... 173

Татьяна ИСКИМЖИ / TATIANA ISCHIMJI

Рашковский мудрец
Înțeleptul din Vadul-Rașcov
The Vadul-Rașcov's sage 183

**CARTEA PE GLOB / КНИГА НА
ГЛОБУСЕ / ROUND THE WORLD**

Vlad POHILĂ

„Marginea mării”, ca loc de naștere și de
nemurire
Берег моря – место рождения и
бессмертия
The coast as a birth and eternity
place..... 187

**CARTEA DE SPECIALITATE / КНИГИ ПО
СПЕЦИАЛЬНОСТИ / PROFESSIONAL
BOOKS**

Învățăm a privi schimbarea și inovația cu
alți ochi (*Natalia GOIAN*)
Учимся смотреть на изменения и
инновации другими глазами
We are learning to saw the changes and
innovations with others eyes..... 193

Comunicarea științifică în societatea
cunoașterii (*Lidia KULIKOVSKI*)
Научное общение в обществе познания
The scientific communication in the
knowledge society..... 197

Modele inovaționale de comunicare
științifică (*Natalia CHERADI*)
Иновативные модели в научном
общении
The innovative models in scientific
communication..... 200

Un excelent studiu de referință
(*Mariana HARJEVSCHI*)
Отличное справочное исследование
An excellent reference study..... 203

Împătimit de carte și bibliotecă
(*Valeriu RAȚĂ*)
Беззаветно любящий книги и
библиотеки
Whole hearted in book and library
devotion 203

**RECENZII ȘI CONSEMĂRI /
РЕЦЕНЗИИ И ЗАМЕТКИ / REVIEWS
AND NOTES**

Mersul pe sârmă fără plasă de siguranță
sau statutul jurnaliștilor din perspectiva
limitării libertății presei
(*Tamara GORINCIOI*)
Ходьба по канату без страховки или
о рисках журналистов, отстаивающих
свободу слова
Walking on the wire without safety
or the journalist statute from the
perspective of the limitation of press
freedom 210

Dorul de romanță sau starea de vibrație
spirituală (*Eugenia MANEA-CERNEI*)
Тоска по романсам или трепет души
The longing for the romance or the state
of the spiritual vibration 212

Șoc de trezire (*Nina SLUTU-SOROCEANU*)
Ужасные истины о послевоенных
депортациях
The shock of awaiting..... 216

**IMPRESII DE LECTURĂ / O
ПРОЧИТАННОМ / IMPRESSIONS**

Po(i)etica anotimpului interior (*Victor
BRUMARU*)
Пятое время года в видении поэтов
The interior season of poetics..... 219

Orașul unde nu se întâmplă nimic
(*Ion IACHIM*)
Город в котором ничего не происходит
The town where nothing
is happening 223

Două cărți memorabile despre Chișinău
(*Nina SLUTU-SOROCEANU*)
Две солидные антологии
посвященные городу Кишинэу
Two remarkable books about
Chișinău 225

MISCELLANEA

Secvențe cotidiene (*Zina CENUȘĂ*)
Обывательские заметки писателя
Daily notes 229

Cei plecați cu gândul și inima acasă...
(*Claudia PARTOLE*)
Они уехали, но их сердце тоскует по
родине
Their thoughts and hearts left home 233

Atît de nedrepti cu Paul Goma
(*Radu F. ALEXANDRU*)
Необходимость быть справедливым с
писателем Паулем Гома
To be just to Paul Goma 234

Vrînceni, deportați „călărețul fără inimă”!
(*Constantin RUSANOVSKI*)
Кому нужен этот «всадник без
сердца»?
The destiny of a monument 235

IN MEMORIAM

Iurie Darie a murit. Să ne amintim de
rolurile lui
Умер актер Юрие Дарие. Вспомним о
нем, о его ролях
Remember the actor Iurie Darie 237

A înviat istoria românilor pe marele
ecran...
Режиссер, сумевший оживить историю
на киноэкранах
The film director who was able to revive
the story..... 238

O ultimă baladă pentru Ioana Dragotă
Прощальная баллада о библиотекарке
Иоане Драготэ
The last ballad for the librarian Ioana
Dragotă 241

DIMENSIUNEA CULTURALĂ A REVISTEI BIBLIOPOLIS

Vlad POHILĂ

Există, printre jurnaliști, o mai veche prejudecată potrivit căreia cel mai greu e să scrii despre oameni dragi, apropiați, respectiv, să abordezi teme familiare, cunoscut, aparent ușor de a fi tratate. De-a lungul anilor de experiență gazetărească arareori dădeam de grăuntele rațional pe care-l conține această convingere a unor colegi de breaslă, pe care nu o consider și un truism. Totuși, acel grăunte de adevăr există, fapt de care m-am convins și acum. S-ar părea că ce poate fi mai simplu decât să scriu despre cultură, doar am mai făcut-o de atâtea ori? Ceva însă mă oprea, „să pun în mișcare pixul”, din care cauză am tot amînat scrierea acestui articol, pînă nu au intervenit următoarele împrejurări: imperativul de a prezenta scriitura și, mai ales, înțelegerea necesității de a face anumite deslușiri de ordin terminologic.

Despre cultură vorbim adeseori, poate chiar zilnic, dar cît de des ne întrebăm, imaginîndu-ne pe o clipă că rețrăim un examen de filozofie sau de estetică: *Ce este, în ultimă instanță, cultura?* Am deschis primul dicționar enciclopedic pe care-l aveam la îndemînă, ca să descopăr, surprins, la cuvîntul **cultură** o mulțime de explicații, vizînd arheologia, agronomia, biologia, sportul și chiar fizica, mai simplu spus – domeniile ce nu au vreo conexiune cu acea cultură cunoscută în accepția generală. Am cules pentru propria documentare doar definițiile ce mă interesau – în linii mari, lucruri de care știu cei mai mulți oameni cît de cît instruiți. Totuși, am decis să le reproduc și aici, la începutul articolului despre o fațetă a culturii – încă nu se știe, aceste lămuriri s-ar putea să prindă bine și altora însă, esențial, ele ne vor ajuta să „navigăm” mai ușor spre dezvoltarea subiectu-

lui. Așadar, prin cultură se are în vedere: **a) totalitatea** valorilor materiale și spirituale create de omenire, precum și a instituțiilor necesare pentru comunicarea, promovarea acestora; **b) ansamblul** acțiunilor, activităților, manifestărilor etc. determinate de normele sociale și istorice, precum și al modelelor de comportament care se transmit prin educație, proprii unui anumit grup social (și / sau unui popor, unei națiuni); **c) faptul** de a poseda cunoștințe variate în diverse domenii; totalitatea cunoștințelor utile ale unui individ (după *Dicționar enciclopedic ilustrat – DEI*, Editura „Cartier”, 1999, volum redactat și prefațat de neuitata lingvistă Mioara Avram).

Făcînd deslușirile de rigoare privind noțiunea **cultură**, se părea că nu îmi rămîne decît să dau frîu liber unei avalanșe de cuvinte, să le potrivesc în fraze, în gînduri și... gata-i articolul! Simțeam însă că îmi mai lipsește ceva... niște explicații „libere” ale fenomenului **cultură**, niște definiții neîncătușate de rigorile unui dicționar academic. Le-am găsit, fără mari dificultăți, în cele vreo zece volume cu maxime și cugetări, cîte am numai în română, în biblioteca personală. Mi-am zis că nu ar fi rău să aduc la cunoștința eventualilor cititori și cîteva definiții din această categorie: fiecare își va alege măcar una, cea mai apropiată propriului gust și percepției personale. Firește, nici pe subsemnatul nu toate l-au impresionat în egală măsură. Bunăoară, o spusă a lui Friedrich Nietzsche mi s-a părut frumoasă, dar cam lipsită de seriozitatea ce o reclamă subiectul. Judecați și dumneavoastră: „*Cultura este numai o coajă subțire de măr în jurul haosului încins.*” Deși nu mai puțin frumoasă decît cea a filozofului și scriitorului german, o cugetare a lui Octavian Paler am găsit-o

excesiv de metaforică pentru această epocă a unor realități mult prea dure: „*În fond, cultura este sau ar trebui să fie o anumită formă de a iubi lumea și de a spera.*” Mi-a lăsat impresia de exagerată și prea generală și maxima unui scriitor britanic, Matthew Arnold (1822-1888): „*Cultura este cunoașterea perfecțiunii*”... Curios, dar acest gând înșolit al poetului elegiac englez este nuanțat, într-un fel, de Mircea Eliade: „*Cultura, aflându-se la intersecția atîtor planuri de existență, este condiția maximă pe care o poate dobîndi omul în Univers.*” M-a impresionat o cugetare pe tema examinată extrasă din creația „*mare-lui singuratic*”, care ne-a lăsat memorabilele romane *Moromeții*, *Intrusul*, *Viața ca o pradă*, *Delirul*, *Cel mai iubit dintre pămînteni* (mai și traducînd romane ca *Demonii* de Dostoievski sau *Străinul* de Camus), adică de la Marin Preda cetire: „*Cultura e o formă de viață, prin care o colectivitate umană își exprimă forța creatoare.*” Am citit aceste cuvinte și gândul m-a dus, imediat, la admirabila putere creatoare și la rezistența prin cultură a românilor, dar tot atunci, păstrînd proporțiile, desigur, am raportat ideea și la microcolectivitatea umană numită Echipa Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”... Și cum această echipă tradițional este alcătuită preponderent din doamne și domnișoare, nu am rezistat ispitei de a cita un aforism repetat adeseori cîndva și dat cu desăvîrșire uitării, în ultimele două decenii, deși conține o doză mare de indiscutabil adevăr: „*Nivelul de cultură se determină prin atitudinea față de femeie.*” Da, așa grăit-a cîndva „scriitorul proletar” rus Maksim Gorki... Îmi închei acest periplu aforistic cu o cugetare a lui Constantin Noica (1909-1987), ce m-a emoționat atît prin veridicitatea ei, cît și prin caracterul ei neperimat, altfel zis, prin incredibila ei actualitate, căci marele înțelept de la Păltiniș nu avea de unde ști ce șefi de stat se vor afla în 2013 la București și la Chișinău: „*Singura ispravă a unui stat care nu mai interesează nici geografic, nici economic, nici politic, este cultura.*” Mă veți crede sau nu, dar nu pot să nu vă mărturisesc: cu mulți ani în urmă, am subliniat,

cu o linie groasă, cuvintele din aforismul de mai sus, apoi le-am și copiat, în cîteva carnete și agende, de-a lungul anilor. O făceam fără vreun substrat politic, cu atît mai puțin din rațiuni „statale”. Pur și simplu, mă atașasem de acest gând al lui C. Noica (l-am citat și într-un articol din ziarul *Mesagerul*, prin 1998), pentru că trăiesc de mai de mult cu iluzia că a mă apropia de cultură, a mi-o însuși, a o promova și printre alții, constituie cu certitudine unica „ispravă” (= activitate, preocupare, îndeletnicire, artă, muncă...) de care părinții și bunul Dumnezeu m-au făcut capabil...

Ca om al scrisului, am încercat mereu să demonstrez că pot face față acestui imperativ lăuntric, cu rezonanțe în afară, însă. Inclusiv la revista *BiblioPolis* care, lucru știut, din capul locului a fost concepută ca o publicație de specialitate, însă cu dublă specializare: biblioteconomie (plus științele comunicării) și cultură. Nu au existat în întreaga perioadă de apaiție a revistei BM niciun fel de disensiuni în privința prevalării sau „subminării” unei din aceste două specializări, profiluri de bază ale *BiblioPolis*-ului, chiar dacă, în linii majore, funcționează, între subsemnatul și doamna director (de bibliotecă și de revistă) o firească partajare a priorităților, o diviziune a subiectelor. Și nici nu se poate altfel. Ca specialist dăruit și impregnat totalmente în domeniu, Lidia Kulikovski cunoaște prea bine nu numai statutul de instituție de cultură al bibliotecii, nu numai importanța promovării informației și culturii ca certitudine pentru păstrarea și creșterea prestigiului BM. Doamna directoare se află mereu în vîltoarea vieții culturale a Chișinăului, în iureșul evenimentelor literar-artistice, al competițiilor cu conținut estetic, din capitala basarabeană și nu numai. În multe articole și studii, inclusiv în unele aparent de strictă specialitate (bibliologică), dînsa face ample referiri la trecutul și prezentul nostru cultural, ca și la evoluțiile din sfera culturii în lumea largă. La rîndu-mi, subsemnatul, inițial mai timid și mai anevios, pînă la urmă, am prins a scrie tot mai des și mai „apăsător” despre aspecte vizînd direct

domeniul bibliologic, ca să ajung, în cele de urmă, a mă învrednici să public (cu concursul Bibliotecii Municipale, evident) mai întâi trei din șapte compartimente ale cărții *Și totuși, limba română* (în anul 2008), apoi și un volum aparte (*Arta de a pasiona cititorii*, 2012) cu scrieri ce pot fi calificate de specialitate.

Nu poate fi vorba de adversități sau de rivalități, nici măcar de concurență, mai curînd e la mijloc o competiție colegială, sănătoasă și eficientă, credem, între „adeptii” unei sau altei specializări, ai unui sau altui profil tematic, de conținut. Coexistența bibliologiei și a culturii în aceeași revistă poate fi asemuită cu o **circulație cu dublu sens**, dar dacă cineva ține morțiș la termenul **circulație cu sens unic**, îl admitem și pe acesta, cu precizarea că imaginara șosea are benzi largi, bine asfaltate și perfect marcate, încît nimeni dintre cei care circulă pe aici nu simte vreun deranj, cu atît mai puțin să întîmpine vreo îngîrădire, limitare, stingherire. Într-un anumit context, am spus că cele două compartimente tematice, de bază, ale *BiblioPolis*-ului, sînt aidoma unor vase comunicante: se defectează unul, are probleme de funcționare și celălalt. Aș mai compara coexistența culturii versus bibliologie, în revista noastră, cu relația ce există (sau ar trebui să existe) între cartea tradițională și cea în format electronic. Într-o situație ideală, aceste două categorii de carte se completează reciproc, se sprijină mutual. Și doar sînt atît de diferite! Pe cînd știința biblioteconomică (plus cea geamănă, a informării) și cultura, în accepția cea mai largă a acestui ultim termen, au numeroase conexiuni, intersecții, fire și fricele ce le unesc.

Deși noțiunea de **cultură** practic lipsește în denumirile rubricilor (cu excepția genericului *Manifestări culturale*), deși acest cuvînt nu apare obsedant nici în titlurile de articole, nu încap vreo îndoială că tematica culturală este în *BiblioPolis* o prezență constantă, palpabilă și... palpitantă, aș zice. Am în vedere că abordarea subiectelor de cultură este axată pe importanța faptelor de cul-

tură și valoarea personalităților ce o slujesc. De aici deducem că prezența culturii pe paginile revistei noastre este una energică, răcordată la imperativele zilei; așadar este vie, merge mereu în pas cu viața... Și culmea – fără a sfida și inevitabilul morții, căci la mai multe rubrici (*Remember, In memoriam, Calendar* etc.) cinstim memoria, elogiem faptele înaintașilor ce au lăsat în istoria, în viața, în cultura, arta și știința noastră urme pe lîngă care ar fi de neiertat să trecem nepăsători. Au fost cazuri cînd numai *BiblioPolis* a omagiat anumite personalități sau numai revista noastră le-a omagiat așa cum ar fi meritat – și nu atît din cauza indiferenței sau a înstrăinării unor colegi de valorile naționale, cît, mai ales, din motivul că nu prea avem aici reviste de cultură, iar apariția puținelor ce se mai mențin este mereu primejduită. Nu am făcut statistici, nici nu credem că este cazul; în linii generale, însă, tematica culturală se află într-o competiție onorabilă cu tematica strict bibliologică, de specialitate, ambele devansînd scrierile cu un conținut strict cognitiv-informativ și pe cele de divertisment, dacă e să delimităm patru compartimente definitorii ale revistei.

Referindu-ne la cultură, neîndoios, gîndul ne poartă, în primul rînd, la valorile spirituale naționale, cu care am crescut și cu care, se zice, ne vom prezenta la judecata Domnului. Totodată însă, trebuie să subliniem că, după cum BM nici o dată nu a contrapus valorile naționale celor ale altor popoare – din preajma noastră sau de mai departe, tot așa nici *BiblioPolis*-ul nu a delimitat tematica culturală pe principii etnice, ci numai pe criteriul valoric. Mai mult încă, în condițiile în care nu avem la Chișinău o revistă sau măcar un almanah de literatură universală, am găzduit cu bucurie articole și eseuri despre literaturi și culturi străine, evocări ale unor fenomene și personalități din patrimoniul cultural universal, acest fapt conferind *BiblioPolis*-ului o notă distinctă, dar și un spor de calitate.

Absența sau apariția episodică – în genere, la rubrici, în titluri, a termenului **cul-**

tură –, sînt recompensate, în opinia noastră, de conținutul materialelor publicate, în care sînt prezente, număr de număr, ba și de cîteva ori în fiecare număr, importante atribute ale culturii: *cartea, lectura, biblioteca, bibliofilia, presa periodică, omul curios, omul pasionat de frumos* etc., acestea aflîndu-se la intersecția celor două specializări de bază ale revistei. În diverse specii literare sau gazetărești apar toate formele imateriale ale culturii: *poezie, proză, teatru, cinema, arte plastice, educație, învățămînt ș.a.m.d.* De cele mai multe ori, aceste fațete ale culturii sînt reflectate prin prisma personalităților din domeniile respective. Grație abordării subiectelor de cultură în *BiblioPolis*, numeroase personalități marcante ale artei, culturii, științei de la noi au devenit adevărați prieteni și ai revistei, și ai BM „B.P. Hasdeu”. Voi aminti, în context, cîteva confesiuni, adevărate declarații de devotament dacă nu chiar de dragoste pentru revistă și bibliotecă. Ninela Caranfil, Artistă a Poporului, actriță la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, dar care e și autoare, și protagonistă a *BiblioPolis*-ului, s-a confesat în cadrul unor manifestări culturale desfășurate la noi, că îi vine greu să decidă de ce este mai mult atașată: de teatru sau de bibliotecă... După o nouă ediție a concursului de caligrafie *Crinii latini*, organizat periodic de BM, pictorul Simion Zamșa, membru al juriului, a declarat că vede în biblioteca noastră elemente și de galerie, și de școală de artă. Un alt prieten fidel al BM și al revistei, poetul și publicistul Ionel Căpiță, scria într-un articol din revista *Natura* că, datorită colaborării cu *BiblioPolis* și relațiilor călduroase cu mai mulți angajați ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a înțeles – cam tîrziu, dar mai bine mai tîrziu decît niciodată –, în ce constă adevărata importanță, enorma valoare a muncii bibliotecarului... Mi s-a întipărit adînc în memorie destăinuirea Ludmillei Bulat, o sensibilă publicistă și prozatoare, cuvinte cu care își începe unul din numeroasele articole publicate în revista noastră. Din păcate, spune dînsa, recenzile la cărți, impresiile de lectură, au constituit întotdeauna o specie

„marginală” respinsă de majoritatea absolută a redacțiilor de ziare și reviste existente la noi... Și în prezent, dacă îți înșiri pe hîrtie impresiile, opiniile despre o carte nouă, chiar și la o revistă literară riști ca manuscrisul să se prăfuiască luni, poate chiar ani la rîndul în sertarele redacției. Din fericire, însă, conchi-de Ludmila Bulat, Biblioteca Municipală editează o revistă în care recenzile la cărți sînt dorite, așteptate, plasate cu tot respectul în primul număr în curs de apariție.

Dacă este adevărat că un anumit grad de cultură – unul mai avansat, desigur – a scos cîndva omenirea din barbarie, apoi acum, pe unde se risipesc, se subțiază, ba chiar se și terfelesc, în multe cazuri, valorile culturale; unde se diminuează, se neglijează, se sfidează eforturile slujitorilor culturii, popoarele supuse unor asemenea experimente riscă să cadă din nou într-un fel de sălbăticie. Gravitatea, tragismul acestui fenomen nefast ar trebui să constituie niște semnale de alarmă, pe potrivă, pentru liderii statelor în care starea culturii este periclitată. Importanța culturii pentru omenire (și pentru omenie!) nu mai poate fi pusă de nimeni la îndoială. Pentru cine are totuși dubii în acest sens, amintim că în istoriile popoarelor pot lipsi pagini despre revoluții glorioase ori descoperiri epocale în domeniile fizicii, matematicii, chimiei etc., dar nu lipsesc capitolele consacrate apariției culturii și evoluției ei, oricît de timidă sau de supusă grelelor încercări ar fi aceste mișcări pe scara spiritualității și civilizației. De fapt, istoria omenirii este în bună parte o istorie a luptei pentru cultură. Nimic de mirare că această bătălie – pentru cultură – are un început, însă continuarea ei trece prin etape extrem de dificile, așa cum este în prezent și la noi. Dar cît timp mai avem oameni dornici de a milita pentru cultură, încă nu este cazul să disperăm. Revista *BiblioPolis*, despre care și personalități marcante ale neamului afirmă că și-a găsit un loc distinct în presa culturală românească de la Chișinău, dorește să-și continue constant abonamentul pentru o apariție în aceleași condiții, poate doar mereu ameliorate.

TENDINȚE ȘI PRIORITĂȚI ÎN ACTIVITATEA BIBLIOTECILOR PUBLICE

Vera OSOIANU,
director adjunct, Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Abstract

The article presents an analysis of development trends based on the experience of libraries at home and abroad and the results of sociological surveys conducted in recent years. A special place is reserved for user needs that form the basis of all positive changes in recent years, and some aspects of community involvement in library work, communication as a new concept that focuses on knowledge creation. Based on the analysis of trends and recent researches results were mapped priority activity in 2013.

Keywords: *development trends, priorities, flexibility, users' needs, community involvement.*

* * *

În materialul ce urmează am luat ca punct de reper două idei care ar putea să aducă rezultate deosebite dacă vor fi folosite ca fundament pentru activitatea bibliotecilor în anul 2013. Mă refer la cuvintele celebre, aparținând lui Goethe: „Lumea nu e a celor care pot, ci a celor care vor” și la ideea potrivit căreia „toate schimbările mari se fac de jos în sus”. Nicio lege, strategie de dezvoltare, hotărâre de guvern etc. nu vor avea succes, nu vor schimba omul care refuză să se miște înainte.

Bibliotecile publice din țara noastră n-au avut niciodată o conjunctură mai favorabilă dezvoltării decât o au acum. Există pe de o parte înțelegerea tot mai clară a rolului bibliotecii în societate la diverse niveluri de responsabilitate și o dovadă

poate servi mesajul prim-ministrului al Republicii Moldova, domnul Vlad Filat, și al unor miniștri din Cabinetul acestuia la solemnitatea de deschidere a Programului Novateca, din 23 aprilie 2012. A fost aprobată Hotărârea Guvernului *Cu privire la Programul național de informatizare a sferei culturii pentru anii 2012-2020*; în luna decembrie au început dezbaterile publice asupra proiectului *Strategiei de dezvoltare a culturii Republicii Moldova 2013-2020*; sunt în proces de finalizare amendamentele *Legii cu privire la biblioteci* etc. Pe de altă parte, este în deplină desfășurare Proiectul-pilot *Novateca*, care va dota cu tehnologii și acces la internet, pe parcursul anului 2013, 68 de biblioteci publice din 12 raioane și va instrui bibliotecarii în vederea utilizării tehnologiilor și a internetului, și există, în caz de reușită, posibilitatea extinderii proiectului spre alte biblioteci publice. Iar la mijloc suntem noi, cei aproape 2500 de bibliotecari din bibliotecile publice, conștienți de necesitatea transformării bibliotecii publice și scoaterea acesteia pe o altă traiectorie de dezvoltare.

Biblioteca a fost și va rămâne o forță a schimbării cu contribuții esențiale în crearea unei societăți puternice. În marea lor majoritate profesioniștii domeniului bibliotecar sunt optimiști în ceea ce privește viitorul bibliotecii. Rămase printre puținele instituții care oferă servicii gratuite, bibliotecile de azi sunt ca nicicând anterior în poziția de a asista cetățenii să creeze o societate care să corespundă necesităților

și doleanțelor proprii. Pentru a-și realiza pe deplin potențialul, bibliotecile trebuie să ofere servicii care să contribuie la transformare, la crearea cunoștințelor și conținuturilor de interes local, să creeze noi alianțe colaborative, care să lucreze pentru cetățenii din aria de servire. Prin democratizarea accesului la informații, bibliotecile oferă cetățenilor posibilități de a învăța, de a se dezvoltă și, respectiv, de a-și îmbunătăți calitatea vieții.

De mai mulți ani deja, biblioteca încearcă să facă față unei concurențe acerbe pentru timpul și atenția oamenilor, să fie pe prima poziție la identificarea materialelor de calitate relevante în haosul informațional care domină webul. Internetul a înlocuit multe din funcțiile efectuate anterior de bibliotecă. S-au schimbat și modalitățile de căutare a informației. Oamenii caută informația pe motoarele de căutare, consultă prietenii sau rudele prin mediile sociale etc. Conform unui studiu OCLC (2005), doar 8 % dintre respondenți învață despre resursele electronice de la bibliotecari și doar 2 % au încredere în expertiza bibliotecarului în procesul de evaluare a informației. În aceste condiții, bibliotecile trebuie să găsească căi și metode noi de a interesa cetățenii și de a oferi servicii pe care alți promotori nu le pot oferi.

Conform sondajelor efectuate, în ultimii ani, pretutindeni în lume, biblioteca publică este un serviciu local apreciat de membrii comunității. 91 % dintre cetățenii Suediei susțin că biblioteca publică este relevantă pentru ei. Un sondaj național realizat în mai 2012, în Anglia, denotă faptul că trei pătrimi dintre respondenți consideră bibliotecile „foarte importante” sau „esențiale” pentru comunități. Un sondaj efectuat de Centrul Pew de cercetare a internetului și a vieții americanilor, rezultatele cărora au fost publicate la 23 octombrie 2012, relevă importanța cărții, a bibliotecii și a tehnologiilor în viața tinerilor cu vâr-

ste între 16 și 29 de ani, 60 % dintre aceștia declarând că au utilizat serviciile oferite de bibliotecă pe parcursul anului trecut. Raportul *Acces la informație prin bibliotecile publice din Republica Moldova*, elaborat în anul 2011 în baza „Sondajului Național despre nivelurile de acces la informație, percepția bibliotecilor, informația și nivelul de cunoaștere a calculatoarelor de către cetățenii moldoveni”, scoate în evidență faptul că 79 % dintre respondenți consideră că bibliotecarii le sunt de ajutor.

Un sondaj național, efectuat în anul 2010 în Finlanda, al cărui scop a fost evidențierea beneficiilor oferite de bibliotecile publice, unic în felul său, pentru că sondajele precedente s-au axat pe rata de utilizate a bibliotecii și cea a lecturii, scoate în evidență un tablou destul de luminos al instituției bibliotecare. Potrivit studiului, axa pe care biblioteca trebuie să-și centreze activitatea o formează necesitățile de informare, recreere și de cultură ale cetățenilor. Studiul scoate în relief rolul bibliotecii publice în viața de zi cu zi a cetățenilor în comparație cu alți promotori de informații și cultură: internetul, televiziunea, presa. În opinia respondenților (vârsta cărora variază între 15 și 79 de ani), bibliotecile publice au cele mai mari succese în promovarea accesului deschis la informații, dezvoltarea interesului pentru literatură și artă, instruirea pe tot parcursul vieții și dezvoltarea democrației. Punctul forte al bibliotecii publice în percepția publicului constă în oferirea oportunităților egale pentru toți în vederea folosirii literaturii și artei și dezvoltarea personală. 49 % de respondenți au declarat că vizitează biblioteca lunar și 81 % că au vizitat biblioteca pe parcursul anului, iar împrumutul cărților este considerat cel mai solicitat serviciu. Conform studiului, avantajele bibliotecii, în comparație cu alți promotori de informații și cultură, sunt prețurile mici și credibilitatea. Respondenții recunosc

că internetul a schimbat pentru ei semnificația bibliotecii, dar numai până la o anumită limită. Studiul scoate în evidență faptul că inegalitatea digitală și marginalizarea informațională sunt interconectate. Adulții și persoanele mai puțin instruite care utilizează mai rar biblioteca sunt, de asemenea, și cei mai slabi utilizatori de internet. Studiile demonstrează că utilizarea bibliotecii este mai scăzută printre grupurile cu un nivel socioeconomic mai scăzut.

În linii mari, importanța bibliotecii publice ca serviciu local este recunoscută de societate și de factorii de decizie politică și financiară de cel mai înalt nivel. La 28 iunie 2012, Ed Vaizey, ministrul englez al Culturii, Media și Sportului, a ținut o prelegere în cadrul conferinței **Viitorul serviciilor de bibliotecă**, în care face o incursiune foarte optimistă în serviciile de bibliotecă oferite cetățenilor din Anglia de către cele 3300 de biblioteci. Ministrul încearcă să convingă comunitatea bibliotecară că atât guvernul, cât și autoritățile locale înțeleg importanța serviciilor oferite de biblioteci. După furtuna prin care au trecut bibliotecarii englezi, la începutul anului 2011, când a fost pusă problema reducerii unui număr impunător de biblioteci și bibliotecari, aceste asigurări și încurajări au fost mai mult decât binevenite.

Este cunoscut faptul că în ceea ce privește serviciile oferite de biblioteci nu există o unitate de măsură care să corespundă intereselor tuturor. De aici necesitatea de flexibilitate a bibliotecii, începând cu pereții, mobila, tehnologiile și terminând cu echipa de bibliotecari. Ca serviciu public, biblioteca înseamnă responsabilitatea organelor administrative locale față de cetățeni. Dată fiind situația finanțării publice, organele administrative locale nu au altă opțiune decât eficientizarea cheltuielilor, inclusiv a serviciilor bibliotecare. În acest context, bibliotecile trebuie să regândească serviciile oferite

cetățenilor, să ofere servicii noi sau să le înnobileze cu elemente inovative pe cele oferite tradițional. Acțiunile întreprinse în acest sens variază de la o țară la alta și de la o localitate la alta. În Anglia, Finlanda etc. sunt atestate cazuri când o bibliotecă combină funcțiile unei biblioteci publice și cele ale unei biblioteci universitare. Prin concentrarea în același loc a serviciilor, resurselor, a experienței și competențelor personalului, biblioteca poate atrage mai mulți utilizatori și poate ajunge mai ușor la nonutilizatori. În condițiile diminuării bugetelor, regândirea serviciilor trebuie să aibă la bază: modele alternative de finanțare, oportunitățile digitale (unele servicii, precum cele cu utilizarea instrumentelor Web 2.0, pot fi dezvoltate fără costuri suplimentare), folosirea în comun a spațiilor și resurselor, dezvoltarea serviciilor în limita resurselor existente.

Implicarea comunității în activitatea bibliotecii este considerată de foarte mulți profesioniști una dintre cheile succesului. La 1 august 2012 R. David Lankes, decanul Școlii de Studii Informaționale a Universității Syracuse, SUA, un pasionat avocat al bibliotecarilor și al rolului acestora în societate, a publicat pe blogul său articolul *Beyond the Bullet Points: It is Time to Stop Trying to Save Libraries* (<http://quartz.syr.edu/blog/?p=1697>).

Este un mesaj plin de optimism, privind existența în timp a bibliotecii, iar viitorul acesteia autorul îl leagă de implicarea comunității. Autorul crede că viitorul bibliotecilor este luminos, că bibliotecile îmbunătățesc societatea, că sunt esențiale pentru transformarea socială pozitivă, că bibliotecarii sunt facilitatori ai cunoașterii și că sunt cele mai importante valori ale oricărei biblioteci... Totodată, R.D. Lankes este convins că bibliotecarii nu trebuie să salveze bibliotecile. Bibliotecile supraviețuiesc de peste 3000 de ani, au supraviețuit foamete, epidemii, prejudecăți, cen-

zură, antiintelectualism cu mult înainte de venirea noastră. Steve Coffman cheamă bibliotecarii să ajute la transformarea bibliotecilor. Testul acestei transformări nu depinde de clădiri, colecții, servicii, și nici măcar de bibliotecari, depinde de succesele comunității. Autorul este convins că decât să vorbim despre faptul că membrii comunității nu pot să citească, să facă cercetare, să acceseze internetul, noi trebuie să vorbim despre cum lectura, cercetarea și accesul la internet pot ajuta comunitățile să-și declanșeze potențialul. Biblioteca există pentru membrii comunității, dar fără o implicare serioasă a acestora nu poate cunoaște prosperitatea.

Comunitatea este punctul forte pe care se ține tot lanțul care face o bibliotecă să prospere. Toate celelalte verigi sunt foarte importante, fiecare la locul lor, dar toate se sprijină pe acest suport.

Activitatea de voluntariat, destul de răspândită în bibliotecile din Occident, este percepută de tot mai mulți profesioniști drept o cale sigură de apropiere a membrilor comunității de bibliotecă. Tot mai multe biblioteci practică implicarea voluntarilor în diverse activități, începând cu desprăfuirea, aranjarea cărților la raft și terminând cu activități axate pe utilizarea tehnologiilor de informare și comunicare, cursuri de învățare a tehnologiilor moderne, de studiere a limbilor pentru asigurarea cărora bibliotecarul nu are nici timpul, nici competențele necesare.

Printre cuvintele-cheie care domină lumea bibliotecară internațională se regăsesc în mod obligatoriu: *acces deschis, transparență, vizibilitate, cooperare, parteneriate, folosirea în comun a resurselor, flexibilitate* etc.

Menționăm mai jos tendințele mai accentuate în activitatea bibliotecilor:

- dezvoltarea resurselor va avea la bază necesitățile utilizatorilor și includerea unor noi tipuri de resurse;

- provocările bugetare vor continua;
- modernizarea tehnologiilor va solicita bibliotecarilor noi competențe;
- va crește necesitatea evaluării activității. Biblioteca va trebui să-și demonstreze valoarea;
- va avea loc extinderea digitizării și folosirea în comun a resurselor;
- instrumentele web și echipamentele noi vor favoriza dezvoltarea unor servicii noi;
- va crește rolul bibliotecii ca spațiu fizic și, în special, în asigurarea comunicării și socializării;
- inegalitatea digitală va fi mai accentuată;
- biblioteca va fi acolo unde sunt utilizatorii;
- va crește rolul bibliotecii în asigurarea comunicării;
- va crește importanța informației tipărite.

O tendință care se conturează foarte clar și este agreată de utilizatori este plasarea bibliotecilor sub același acoperiș cu alte instituții de menire socială: magazine, cofetării, biserici, stații de telefoane, centre de informații turistice, centre de plasament, centre de îngrijire a copiilor sau bătrânilor etc. Pe lângă numeroase beneficii această apropiere favorizează și reducerea cheltuielilor.

Cum poate fi obținut succesul? Nu există o rețetă sigură a succesului, dar experiența demonstrează că drumul cel mai scurt spre succes poate fi găsit prin:

- apropierea decidenților de interesele bibliotecii și de persoanele antrenate în activitatea ei;
- înțelegerea clară a necesităților și doleanțelor utilizatorilor;
- îmbunătățirea structurii organizatorice, a culturii organizaționale, dinamice de grup;
- dezvoltarea responsabilităților comune;

- învățarea principiilor de activitate în colaborare și a relațiilor din interiorul ierarhiilor;
- stabilirea unor relații de încredere reciprocă;
- asigurarea flexibilității instituției;
- îmbunătățirea proceselor de activitate;
- îmbunătățirea serviciilor pentru clienții interni și externi;
- luarea deciziilor în baza faptelor concrete;
- dezvoltarea instrumentelor managementului performanței;
- proiectarea și crearea structurilor, proceselor și sistemelor care susțin viziunea, obiectivele și valorile instituției.

Necesitățile utilizatorilor. Bibliotecile publice sunt, în primul rând, instituții de interes local, servicii plătite de contribuabili, menite să servească comunitatea locală, să promoveze cunoștințe, informații, inovații, să se adapteze necesităților locale și toată activitatea lor trebuie să corespundă intereselor membrilor comunității.

Biblioteca de azi trebuie să joace mai multe roluri: să facă față necesităților în continuă schimbare ale utilizatorilor și în același timp să rămână depozitar al cunoașterii și culturii. Conținuturile bogate și variate – adevărate porți spre înțelepciune – le oferă posibilitatea de a inspira și a surprinde utilizatorii. Era Informațională provoacă bibliotecile să creeze noi conținuturi și să ne interacționeze cu utilizatorii. Oricât de puține resurse ar avea o bibliotecă, trebuie să ținem cont de faptul că majoritatea cetățenilor din aria de servire au și mai puțin, și pentru mulți dintre ei bibliotecă poate fi unica salvare. Bibliotecile sunt simboluri ale progresului uman și pot face indivizii și comunitățile mai puternice, oferind acces la informație, cunoaștere și educație. Pentru bibliotecari este esențial să întrebe membrii comu-

nității ce vor să vadă în bibliotecă și apoi să încerce să construiască ceea ce aceștia își doresc. Prin oferirea serviciilor on-line, bibliotecile atrag utilizatori noi, ajutându-i să dobândească diverse competențe și să se integreze social.

Experiența bibliotecilor din Anglia demonstrează că jumătate din persoanele care nu au internet la domiciliu îl folosesc în biblioteca locală. Prin aceasta biblioteca își aduce contribuția la diminuarea inegalității digitale.

Utilizatorii, în marea lor majoritate, sunt experți în domeniul profesat și știu de ce fel de servicii au nevoie. Ei decid dacă folosesc serviciile tradiționale ori pe cele virtuale, sau le înlocuiesc cu altceva. Tendința bibliotecii trebuie să fie menținerea în aria actualității și oferirea unui spectru extins de servicii, bazat pe necesitățile utilizatorilor reali și ale celor potențiali.

Semnalizarea slabă sau inexistentă îngreunează orientarea utilizatorilor în spațiile bibliotecii. Un serviciu nou, confuz, cu prea multe reguli și politici, informația despre care este greu de găsit îl face confuz și pe utilizator. Un mijloc excelent de a mări uzabilitatea și, respectiv, satisfacția utilizatorului este înlăturarea tuturor obstacolelor. Sugestii: întrebați utilizatorii ce probleme au în procesul de căutare; creați o listă a răspunsurilor negative și depuneți eforturi pentru a rezolva problemele, faceți teste privind utilizarea serviciilor noi.

Diversificarea serviciilor este o cale sigură de atragere a membrilor comunității în bibliotecă și de sporire a imaginii pozitive a bibliotecii. Imaginația bogată ajută bibliotecarii să găsească noi modalități de a oferi servicii. Filiale ale bibliotecilor pot fi găsite în metrouri, în aeroporturi, în stradă, în parcuri, la aer liber etc. Bibliotecarii duc cărți spre a fi citite sau măcar observate în locuri publice: în trenuri, în autobuze, în locuri de odihnă. Toate acestea se fac în

încercarea de a găsi căi inovative (chiar riscante câteodată!), de a vorbi lumii despre bibliotecă.

De ce atâta grijă pentru serviciile noi? Este cunoscut faptul că, în anii tehnologizării masive, când majoritatea utilizatorilor încă nu aveau computere și acces la internet la domiciliu, bibliotecile au cunoscut un flux masiv de utilizatori noi. Acum în țările dezvoltate populația, în marea ei majoritate, are tehnologiile moderne necesare acasă, iar biblioteca va trebui să găsească alte motive pentru a convinge utilizatorii să folosească serviciile bibliotecii.

Spații. Reamenajarea lor. Spațiile de amplasare a bibliotecilor au fost și rămân pe viitor foarte importante. Toate studiile din ultimii ani demonstrează că rolul bibliotecii de spațiu fizic, centru de comunicare și socializare, spațiu unde membrii comunității se adună cu diverse ocazii, este apreciat de cetățeni. Tendințele în arhitectura modernă de bibliotecă sunt de a rezerva mai puțin spațiu pentru resurse și mai mult spațiu pentru utilizatori. Noi nu vom putea pune încă multă vreme problema construirii unor spații noi, dar reamenajarea spațiilor existente poate fi făcută de orice bibliotecă. Acum, când are loc eficientizarea activității școlilor în multe localități, spațiile eliberate ar putea fi alocate pentru biblioteci. Deși se afirmă că biblioteca este mai mult decât o colecție de cărți, bibliotecarii nu fac prea multe pentru ca această idee să se reflecte în spațiile bibliotecii. Între 22 și 24 octombrie 2012 în Monterey, California, a avut loc conferința *Internet librarian 2012*, cu genericul *Transformational Power of Internet Librarians: Promise & Prospect* (<http://www.infotoday.com/il2012/program.asp>). În comunicarea de final, Erik Boekesteijn, Jaap Van De Geer, Paul Pival și Jeff Wisniewski (http://conferences.infotoday.com/documents/158/1545_Pival.pdf) propun bibliotecarilor un șir de idei în vederea reinventării spațiilor

și locurilor pentru învățare. Autorii consideră că biblioteca are nevoie de un nou model de business, întrucât mediul înconjurător se află într-o continuă schimbare. Ei au făcut turul bibliotecilor din SUA și au colectat cele mai bune practici înregistrate de biblioteci: unele biblioteci au separat spații cu destinație specială pentru adolescenți (ALA a elaborat chiar un *Guid al spațiilor pentru adolescenți*: <http://www.ala.org/yalsa/guidelines/teenspaces>), altele – spații de studiu pentru elevi unde aceștia, după programul școlar, pot comunica în public diverse idei, învățând cultura dialogului. Altele – spații unde pot avea loc ore de clasă, în condiții mai puțin oficiale. Sunt utilizate și spațiile multifuncționale deschise pentru diverse activități. Bibliotecile cu spații mai generoase practică închirierea acestora pentru activități adiacente. Unii bibliotecari încearcă să suplimenteze serviciile oferite cu vânzarea cărților. Cheia succesului, sugerează autorii, constă în implicarea comunității în organizarea spațiilor și, în special, în consultarea acestora în diverse probleme, în flexibilitate și în... încă mai multă flexibilitate.

Presa de specialitate promovează tot mai insistent ideea că utilizatorii trebuie să găsească în biblioteci lucruri despre care nici prin cap nu le trecea anterior că pot fi găsite acolo. De aici, probabil, și tema Conferinței IFLA 2012: *Bibliotecile acum! – Inspiră, surprind. Dau putere*.

Utilizatorii care adorm în bibliotecă au fost considerați întotdeauna de bibliotecari ca fiind o mare problemă. Or, un studiu, efectuat în anul 2010 la University of California at Berkeley, sugerează că dormitul înainte de începutul procesului de învățare îmbunătățește performanțele!

La 24 octombrie 2012, *Library Journal* (<http://lj.libraryjournal.com/2012/10/library-services/napping-in-the-library-on-purpose>) publica articolul *Napping in the Library – On Purpose*, semnat de Meredith

Schwartz – o experiență total neașteptată pentru mulți. Bibliotecarii de la Wesleyan University au instalat în bibliotecă un dispozitiv special pentru utilizatorii care vor să se odihnească un pic. Dispozitivul este conceput pentru a oferi condiții perfecte pentru un somn de 20 de minute. Părerile studenților vizavi de această inovație sunt divizate, dar cele mai multe sunt pozitive. Instalații asemănătoare sunt utilizate și de Biblioteca Publică Helsinki. Unele biblioteci cumpără în acest scop scaune speciale care sunt o variantă mult mai ieftină.

Promovarea eficientă a resurselor

este o altă cale spre atenția utilizatorilor. În mai 2012 Carnegie UK Trust a efectuat un sondaj privind viitorul bibliotecii, care demonstrează că oamenii au o închipuire foarte vagă despre serviciile și posibilitățile oferite de biblioteci. 45 % dintre respondenți susțin că oportunitatea de a căuta sau a rezerva cartea on-line va face în viitor biblioteca mai atractivă pentru ei și va spori gradul de utilizare a serviciilor bibliotecare. Aceasta în timp ce majoritatea bibliotecilor oferă deja, de mai multă vreme, acest serviciu. Aceeași descoperire a făcut și sondajul OCLC *Percepția bibliotecii și a resurselor bibliotecare*, din 2010, care a demonstrat că oamenii nu înțeleg că o bibliotecă poate fi mai mult decât o colecție de cărți.

Recent, Centrul Pew de cercetare a internetului și a vieții americanilor a publicat un raport privind bibliotecile, utilizatorii și cărțile electronice. Organizatorii studiului au fost șocați să descopere că cei mai mulți dintre americani nu cunosc faptul că bibliotecile împrumută cărți electronice, deși 76 % de biblioteci publice oferă curent acest serviciu.

Formarea profesională continuă. În condițiile globalizării, dialogul și cooperarea sunt esențiale. Așteptările utilizatorilor se schimbă mult mai repede decât posibilitățile bibliotecarilor de a-și actualiza

competențele și a dobândi competențe noi. Bibliotecarii depun eforturi pentru a face față provocărilor societății cunoașterii, actualizând și extinzând serviciile oferite, dar permanent apar noi provocări, noi tehnologii, noi modalități de lectură, comunicare etc.

Pentru a contribui la lărgirea sferei de servicii oferite, acestea, incluzând digitizarea, utilizarea tehnologiilor noi, explorarea spațiului virtual, bibliotecarii trebuie să dobândească noi competențe. Toate acestea sporesc importanța formării profesionale continue.

Revista *The Wall Street Journal* publica, la 18 noiembrie 2012, un articol de Ruth Mantell, intitulat *Must-Have Job Skills in 2013* (<http://online.wsj.com/article/SB10001424127887324735104578118902763095818.html>), în care autoarea nominalizează câteva dintre deprinderile absolut necesare în anul 2013:

- comunicarea;
- brandul personal (cum te reprezintă pe tine însuși);
- flexibilitatea;
- îmbunătățirea productivității.

Lucrurile în biblioteci vor evolua și se vor schimba, dar nu se va schimba necesitatea unor ghizi capabili să ofere ajutor, consultanță etc. Problemele sunt de așa natură că bibliotecarii se află mai mult în aria „spațiului fizic” și a „cărților tipărite”. Dar lucrurile nu vor rămânea încă multă vreme așa. Bibliotecarii vor trebui să învețe să profite de avantajele oferite de web ca mai apoi să facă calea întoarsă „de la internet la Gutenberg”.

Cartea – marca bibliotecii. Marca bibliotecii este o problemă pe marginea căreia se discută foarte mult în mediul bibliotecar. Toate sondajele efectuate în ultimii ani demonstrează faptul că marca bibliotecii este cartea. Cartea este, de altfel, una dintre cele mai vechi mărci din lume constituită pe parcurs de secole și întinerirea

ei sau extinderea ei spre alte produse ori servicii va fi foarte greu (poate chiar imposibil) de efectuat. Și trebuie oare extinsă?

Bibliotecarii din Occident deja încep să înțeleagă esența mesajului lui Umberto Eco, expus în discursul ținut în Academia Italiană, intitulat *De la internet la Gutenberg și în interviul Nu sperați că veți scăpa de cărți*. Bibliotecile din țările dezvoltate, unde populația are acasă tehnologii și acces la internet și unde accesul la internet în biblioteci nu mai este o atracție, sunt în fața întrebării: „Ce urmează?” Noi încă urmează să parcurgem această cale. Potrivit statisticilor, doar 44 % din populația R. Moldova dispune de acces la internet. Dar deja de pe acum trebuie să potrivim bine balanța între promovarea cărții și a lecturii, promovarea informației, promovarea serviciilor.

Raportul IREX ne permite o comparație a situației bibliotecilor din R. Moldova cu situația și tendințele bibliotecilor publice la nivel internațional, prezentată de Raportul OCLC **Percepția bibliotecii și a resurselor informaționale** (2005 și 2010), alte studii efectuate în bibliotecile lumii. Ca și studiul OCLC, sondajul național a scos în evidență faptul că „majoritatea cetățenilor și oficialilor publici consideră bibliotecile ca locuri de păstrare a cărților și nu ca locuri de accesare a informației, într-un sens mai larg”. Deci, și la noi, ca și în alte țări, marca bibliotecii rămâne a fi cartea.

Un studiu efectuat cu câțiva ani în urmă, în Marea Britanie, reliefa faptul că majoritatea respondenților la întrebarea „Care este scopul frecventării bibliotecii?” au răspuns: „Pentru a împrumuta cărți.” Într-un sondaj, realizat cu câțiva ani în urmă, cititorii revistei *American Libraries* au fost întrebați ce teme ar dori să vadă mai frecvent în revistă. Un număr mare de respondenți au răspuns: „Cărțile.”

De zeci de ani, biblioteca este într-o continuă căutare a identității. În articolul *The Decline and Fall of the Library Empai-*

re (<http://www.infotoday.com/searcher/apr12/Coffman-The-Divide-and-Fall-of-the-Library-Empire.shtml>), publicat în aprilie 2012, citat foarte des de comunitatea bibliotecară internațională, cunoscutul bibliolog american Steve Coffman accentuează faptul că în ultimii 30 de ani istoria bibliotecii a cunoscut numeroase proiecte, planuri și uneori doar vise, privind căile prin care biblioteca ar putea să joace un rol mai important în revoluția digitală care continuă să transforme mediul informațional. Steve Coffman face o analiză a proiectelor mari care se credea că pot fi salvarea bibliotecilor: *Catalogul colaborativ al resurselor on-line; Biblioteca 2.0, Referințele virtuale (Reference servicii 24/7, QuestionPoint), Dotarea bibliotecilor cu compute-re pentru accesul public, Cărțile electronice, Biblioteca electronică*. Prin aceste proiecte bibliotecarii au jucat un rol important în revoluția digitală care a transformat informația și industria digitală din ultimele câteva decenii. Dar lumea se schimbă, serviciile promovate de biblioteci în mediul digital sunt înlocuite de tehnologii mai noi sau mai bune, sau de instituții poziționate mai bine pentru a promova aceste servicii electronice, cum ar fi Amazon cu Biblioteca de împrumut pentru posesorii de Kindle (<http://clubbib2.wordpress.com/2012/05/18/biblioteca-de-impurmut-pentru-posesorii-de-kindle>).

Una dintre atracțiile principale pentru utilizatorii bibliotecilor din ultimul timp a devenit împrumutul cărților electronice. Există deja politici bine stabilite privind împrumutul lor. Unele biblioteci le împrumută pentru o perioadă de trei săptămâni pentru a fi utilizate de pe cititoare electronice, gen Kindle, Nook, iPhone, iPad etc. Perioada de utilizare expiră odată cu expirarea termenului de împrumut, ca și în cazul cărților tradiționale. Cărțile electronice pot fi împrumutate în același timp de o singură persoană. Dar bibliotecarii trebuie

să fie conștienți că există probleme cu care noi încă urmează să ne ciocnim. Cărțile electronice nu vor fi niciodată a bibliotecilor. Compania „Harper Collins”, unul dintre liderii mondiali ai industriei de editare, a anunțat, de exemplu, că o carte poate fi împrumutată numai de 26 de ori după care va trebui cumpărată o nouă licență.

Steve Coffman consideră că, după 50 de ani pe piața digitală, bibliotecile au ajuns exact acolo de unde au pornit. Ceea ce rămâne foarte clar sunt cărțile fizice, spațiile și oamenii care încă mai vin să le utilizeze. A descoperi cum să exploatăm aceste valori în mediul nou nu va fi ușor. Autorul se întreabă dacă nu ar fi înțelept „să lăsăm în pace biblioteca electronică și să ne concentrăm asupra cărților și a spațiilor. S-ar putea ca acestea să definească biblioteca viitorului. Sau poate nu. Poate trebuie să jucăm roluri noi în lumea digitală sau roluri vechi, dar pe căi noi”?

Tot mai mulți utilizatori din generația net vorbesc că, cu cât folosesc mai mult cititoarele de cărți electronice, cu atât se conving mai mult de avantajele cărții în format tradițional. În articolul *E-book, grupuri vs carte, cenaclu / opinie* (<http://social.moldova.org/news/ebook-grupuri-vs-carte-cenaclu-opinie-233647-rom.html>) Alexandru Vakulovski prezintă dovezi grele de ce nu crede în dispariția cărții în format tradițional.

Ca să revenim la Steve Coffman și la articolul care a făcut atâta vâlvă în comunitatea bibliotecară, despre care aminteam și mai sus, la Conferința *Internet Librarian 2012*, cu genericul *Transformational Power of Internet Librarians: Promise & Prospect*, care a avut loc între 22 și 24 octombrie 2012 în Monterey, California, acesta a revenit la ideile expuse în articol și este convins de faptul că „unicul produs pe care s-a ținut, se ține și se va ține în viitor biblioteca este cartea tipărită”. Coffman sugerează bibliotecarilor să înceteze să risipească re-

sursele, și așa limitate, pe zeci și chiar sute de inițiative și să se orienteze mai mult spre cartea tipărită. El consideră că Imperiul Biblioteca încă poate fi transformat, dacă:

- vom pune la baza misiunii bibliotecii promovarea cărții și a informației tipărite;
- ne vom axa pe formatul tipărit cât acesta mai contează;
- vom folosi în avantajul nostru mediul hibrid pentru a susține și a promova valorile existente;
- vom folosi tehnologiile pentru a furniza eficient serviciile și a reduce costurile de funcționare;
- ne vom pregăti să concurăm cu alți prestatori de servicii bibliotecare în domenii unde producția tipărită dispăre.

Dacă nu vom face noi acest lucru, consideră S. Coffman, se vor găsi alții să o facă în locul nostru. Tehnologiile își au rostul lor, dar nu pot fi un substituent al cărții și al lecturii. Și una, și alta pot fi practicate cu succes atât în spațiul virtual, cât și în spațiul fizic al bibliotecii.

În lucrarea *Atlas of New Librarianship*, David Lanke sugerează o nouă misiune pentru bibliotecari – îmbunătățirea societății prin facilitarea creării cunoștințelor în cadrul comunității. D. Lanke vede remodelarea biblioteconomiei și a practicii bibliotecare, utilizând un concept fundamental, conform căruia cunoștințele se formează prin dialog și comunicare.

În lumina celor expuse mai sus, prioritățile în activitatea bibliotecilor publice în anul 2013 trebuie să includă:

- demonstrarea valorii bibliotecii;
- formarea parteneriatelor comunitare;
- concentrarea eforturilor în vederea realizării cu succes a proiectului pilot *Novateca*;

- pregătirea bibliotecilor în vederea extinderii Programului *Novateca*;
- integrarea bibliotecilor publice în SIBIMOL;
- acces la tehnologiile noi și internet;
- asimilarea și utilizarea instrumentelor Web 2.0;
- diversificarea serviciilor în conformitate cu necesitățile utilizatorilor;
- FPC; dezvoltarea competențelor; consolidarea rolului bibliotecarului de mentor, instructor, animator, facilitator, element de coeziune socială etc.;
- organizarea ediției a treia, în 2013, a FNCL; a concursurilor tradiționale etc.;
- elaborarea programelor strategice.

Lista poate continua, dar se va baza atât pe necesități, cât și pe posibilități. Este clar, că anul bibliologic 2013 se anunță a fi unul destul de interesant. Nu va fi ușor, probleme și obstacole sunt multe, însă, după spusele lui John F. Kennedy, „dacă găsești un drum fără obstacole, probabil că drumul acela nu duce nicăieri”. Albert Einstein susținea că unicul lucru pe care trebuie să-l cunoști la sigur este locul unde se află biblioteca. Aceasta, la rândul ei, trebuie să-și cunoască utilizatorii. E locul care le poate fi de folos.

Referințe bibliografice

Biblioteca de împrumut pentru posesorii de Kindle. <http://clubbib2.wordpress.com/2012/05/18/biblioteca-de-impurmut-pentru-posesorii-de-kindle>

BOEKESTEIJN, E.; VAN DE GEER, J., RIVAL, P., and WISNIEWSKI, J. *Transformational Power of Internet Librarians: Promise & Prospect*. <http://www.infotoday.com/il2012/program.asp>; http://conferences.infotoday.com/documents/158/1545_Pival.pdf

COFFMAN, S. *The Decline and Fall of the Library Empire*. <http://www.infotoday.com/searcher/apr12/Coffman-The-Divine-and-Fall-of-the-Library-Empire.shtml>, publicat în aprilie 2012.

E-book, grupuri vs Carte, cenaclu / opinie. <http://social.moldova.org/news/ebook-grupuri-vs-carte-cenaclu-opinie-233647-rom.html>

Ghidul spațiilor pentru adolescenți. <http://www.ala.org/yalsa/guidelines/teenspaces>

LANKES, D. *Atlas of New Librarianship*. <http://mitpress.mit.edu/books/atlas-new-librarianship>

LANKES, D. *Beyond the Bullet Points: It is Time to Stop Trying to Save Libraries*. <http://quartz.syr.edu/blog/?p=1697>

SCHWARTZ, M. *Napping in the Library – On Purpose*. <http://lj.libraryjournal.com/2012/10/library-services/napping-in-the-library-on-purpose>

The trends of library development under multimedia and network environment. <http://www.seiofbluemountain.com/upload/product/200909/2008jyhy07a3.pdf>

Transforming the Library Empire – Possible? <http://www.libconf.com/2012/10/24/transforming-the-library-empire-possible>

2010 top ten trends in academic libraries. <http://crln.acrl.org/content/71/6/286.short>

VIRTUAL REFERENCE SERVICES: TOOLS AND TECHNIQUES

*Harsh BARDHAN ARYA,
Research Scholar;*

*Dr. J.K. MISHRA,
Reader;*

*Dr. Hari SINGH,
Dept. of Library and Information Science,
Gour University, Sagar (M.P.), India*

Abstract

Virtual reference service is an emerging trend of traditional reference service. This paper describes some of the rising trend in digital reference services, including e-mail and web forms, text-based chat services, web-camera based services, ask-a-librarian services, digital robots, and collaborative services. It's also discusses about basic concept, elements of Virtual reference service and give in detail modes, the advantages, disadvantages and limitations.

Keywords: *Virtual Reference Service (VRS), Digital Reference Service (DRS), Live reference, Real Reference service, Chat Reference, E-mail Reference, Collaborative Service, Ask-a-librarian, Digital robots, Quality of VRS, Providing modes.*

* * *

Introduction

The present era is the era of information revolution. Many virtual resources are available in the library. The increase in information available on the Web has affected information providing methods.¹ VRS are important services as not only human mediate services in library but also a function of virtual library. It seems that VRS is the service which raise library's value, therefore VRS has strong points that is free from limitation of place and time in comparison with traditional reference service.²

The terms "virtual reference", "digital reference", "e-reference", "Internet information services", "live reference" and "real-time reference" are used interchangeably to describe reference services that utilize computer technology in some way. Whether it is email reference, chat reference or an automated routing system, virtual reference is significantly influencing the delivery of high-quality library services (Virtual Reference Canada). Digital reference techniques have been around, in one form or another, for almost a decade now. VRS or DRS are simply defined as the provision of real-time personal assistance to users via web-based interactive software. To satisfy the information need, the librarian can "chat" as a component of the software to answer a fairly specific or simple question, or deliver digital materials, or suggest relevant web resources to the user, and provide online bibliographic instruction. Questions submitted via email and linked web pages require attention from reference staff, and the virtual reference transaction can be more complex and time-consuming than traditional in-library service. Academic libraries started first offering e-mail reference where users could submit their questions via an e-mail address. Recently the adoption of Web forms not only changed the quality of the e-mail reference engagement for the better, but also challenged librarians

to develop effective means for managing questions and responses.

A digital reference transaction will usually include the following elements: the user, the interface (web form; e-mail; chat; video etc.), electronic resources (including electronic or CD-based resources; web resources; local digitised material etc), as well as print resources and the information professional.³

Libraries are trying to meet the needs of the academic and research community by improving their services and enhancing their resources. One of the means is the provision of an effective reference service. A successful strategy to enhance exploitation of resources is to ensure users' satisfaction through an efficient and effective reference service. The speed and accuracy in dealing with reader enquiries by reference librarians have a great bearing on user satisfaction. This paper describes the emergence, concept and practices of reference services in the virtual environment, with a focus on the providing methods of virtual reference services in libraries.⁴

Virtual Reference Service Definitions

The foundations of modern reference work were laid by Samuel Swett Green in 1876 in his seminal essay, "Personal Relations between Librarians and Readers". Since then, the practices involved in providing reference service have been refined, but there has never been much disagreement about the central purpose of reference service, which is to answer, and provide resources to enable patrons to answer their own questions. In a physical library, reference question-answering is most often performed face-to-face, at a reference desk. Telephone reference has been offered for decades by many desk reference services, so a tradition of providing reference service in the absence of a face-to-face interaction with a patron is well established. In digital reference ser-

vices, face-to-face service is obviously unfeasible (at least until videoconferencing starts being used in reference). Early digital reference services discovered, however, as had telephone reference services, that face-to-face interaction is not necessary for answering patrons' questions; this function could be performed perfectly well in a mediated environment. Perhaps even more important than the existence of technological mediation, however, is the fact that many digital reference services utilize asynchronous communication media: early services were entirely email-based, while many services nowadays continue to utilize email, and additionally utilize the Web. Patrons may submit a question to an asynchronous service at any time, and that question can be answered when there is librarian available to answer it.⁵

Many Terms are used to express the study and practice of digital reference, for example digital reference, virtual reference, real-time reference, chat reference, real-time chat reference, live reference Ask a Librarian, Ask Us, Ask On, Ask Away are used interchangeably as terms with similar meaning ⁶ (Su, 2002). All terms given above have the same concept i.e. the use of software and the Internet to help human intermediation at a distance. We can see this similarity in the definitions of digital reference found within the papers presented at the digital reference research conference.⁷ A few definitions of digital reference service are given below:

According to Machine Assisted Reference Section (MARS) committee of the American Library Association (ALA) that is preparing guidelines for implementing and maintaining virtual reference services is used: Virtual Reference is reference service initiated electronically often in real-time, where users employ computers or other Internet technology to communi-

cate with librarians, without being physically present. Communication channels used frequently in virtual reference include chat videoconferencing, Voice over IP, e-mail and instant messaging. While online sources are often utilized in provision of virtual reference, use of electronic sources in seeking answers is not of itself virtual reference. Virtual reference queries are often followed-up by telephone, fax, and regular e-mail, even though these modes of communication are not considered virtual.⁸

The Reference and User Services Association (RUSA) of the American Library Association has been a leader in formulating standards for reference services. RUSA that has a responsibility for supporting the development of reference services for library users of all ages has issued guidelines for the development and delivery of such services⁹. The guidelines state that: 'Information services in libraries take a variety of forms including direct personal assistance, directories, signs, exchange of information culled from a reference source, reader's advisory service, dissemination of information in anticipation of user needs or interests, and access to electronic information.'¹⁰

"Digital Reference Services seek to enhance the ability of users to locate needed information through the work of reference librarians providing both direct and indirect services. While one aspect of digital reference services involves assisting users in accessing digital library resources, digital reference services encompass any reference service provided over the internet and can involve use of print as well as digital resources".¹¹

"Digital Reference is a service that provides users with answers to questions in a computer mediated environment".¹²

"Digital reference refers to a network of expertise, intermediation and resources

put at the disposal of a person seeking answers in an online environment".¹³

"Digital Reference Services are Internet based services that employ human experts or intermediaries to provide information to users".¹⁴

Jeans et al. developed its own definition of digital library as "a mechanism by which people can be submit their questions and have they answered by library staff member through some electronic means (e-mail, chat, web forms, etc) not in person over the phone".¹⁵ The terms "electronic reference", and virtual reference are often used synonymously with "digital reference", although virtual reference unbounded by distance and physical space.¹⁶

In other words we can say "Contact between the right user and right information at the right time and in right personal way through electronic media". Virtual Reference work includes the direct, personal aid within a virtual library to persons in search of information for whatever purpose, and especially aimed at making information as easily available as possible.

Aims, scope & need of virtual reference service

To provide the tremendous services and to reach their goals digital reference services help the patrons with their information needs, and reference librarians provide the answers to reference questions of patrons, both the patrons in the library and distantly through email and online services. Current digital era's Libraries experienced the new and refreshed style.¹⁷ The basic aims of VRS are follows:

- to provide the library information services for remote users,
- to improve library support for research and education,
- to help the collection of virtual reference resources are developed and maintained,

- to concert potential users to habitual users,
- to provide the help to the users in searching the best, complete and valid sources of information,
- to help the user in online searching,
- to save the time of users,
- to provide the service in different part of country so virtual reference service become public relation agent,
- to provide the user orientation program to remote users,
- to cultivate and make stronger relationships with the users,
- to improve promotion and delivery of library resources and services,
- to enable to achieve goal of organization,
- to enable to fulfill the five laws of library science.

Scope

The scope of virtual references services is following¹⁸:

- Literature searches,
- individual or group instruction in searching the literature or finding reference materials,
- identification of full-text resources, and
- other customized library information on request.
- Delivery of articles available online or e format through e media.
- Delivery of loaned books and print journal articles to and from the library was not included.

Need

As public access to the Internet increases, libraries will receive more and more information requests online, predominantly through email.¹⁹ Digital reference cannot be regarded as 'extra' or a service that can be delivered only when there are enough staff and time. Proper planning not only ensures for a smoother

integration with more traditional information delivery, but also affords the requisite time for²⁰:

- Staff training,
- User orientation,
- Development of appropriate use and service level agreements,
- Identification of target audience,
- Users and use evaluation.

Additionally, digital reference adds value overall to library service in that it supports the following key agendas for public libraries²¹:

Social Inclusion: email-based and especially chat-based reference extends library services to those users with physical challenges. Not only can those users access information, but can receive real-time guidance from librarians, thus facilitating the 'human interaction' so important in reference transactions.

E-government / modernizing government: The use of real-time technology increases accessibility to all types of government services. Libraries, experts in information delivery technologies, can provide the model in local authorities for reaching out to diverse user groups.

NOF Training Expected Outcomes 2-8: Services, such as Ask A Librarian (Ask-a-librarian) and chat reference, provide excellent training for staff in simple Internet searching to more complex user interaction with state-of-the art technologies. All staff, from professional to clerical, have the opportunity to become conversant in different types of technologies while delivering real-time service.

With enough planning to allow for the scheduling of services, libraries can provide a range of points of access to information guidance²²:

- Traditional reference desk staffing,
- E-mail,
- Telephone,
- Chat (including video, audio).

Elements of Virtual Reference Service

A virtual reference service usually includes the following elements:

- The user,
- The interface (web form; e-mail; chat; video etc.),
- Electronic resources (including electronic or CD-based resources; web resources; local digitised material etc), as well as print resources,
- The information professional.

Digital Reference Service: Models

In the setting up a virtual reference service a number of decisions must be made, including the method or mechanism for receiving questions and delivering information in other words, the service model. While it is crucial that these decisions be user-driven, with the newer delivery models libraries often find themselves in the position of introducing a completely new means of access, requiring instruction in and promotion of the new technology. Offering an integrated service to users provides the support of more traditional forms of access (telephone, walk in, e-mail) with the trail the newer forms (chat, video-conference). There are generally four different types of service models for virtual reference²⁴:

- Asynchronous (e-mail-based),
- Synchronous (real-time, text-based, chat),
- Video reference (synchronous, audio-visual-based, using webcam and video-conference equipment),
- Robots (knowledge databases combined with sophisticated search engines).

Quality Assessment for Digital Reference

Quality assessment for digital reference can be divided into a number of measurement components. For this study, however, we will concentrate on the following²⁵:

- **Outcome Measures** (quality of answers): accuracy of responses, appropriateness to user audience, opportunities for interactivity, instructiveness, and impacts resulting from the digital reference process.
- **Process Measures** (effectiveness and efficiency of process): service accessibility, timeliness of response, clarity of service procedures, service extensiveness (percentage of questions answered), staff training and review, service review and evaluation, privacy of user information, user awareness (publicity).
- **Economic Measures** (costing and cost effectiveness of digital reference): the cost to conduct a digital reference session, infrastructure needed to support quality digital reference services, and impact of these costs on other library expenditures.
- **User Satisfaction** (degree to which users engaged in digital reference services are satisfied with the process and the results): satisfaction indicators can include accuracy, timeliness, and behavior of the staff, technical considerations, physical facilities, and others. These categories can overlap since measures can describe multiple components. While the study will emphasize measures and quality standards in these areas, the specific measures and quality standards that are ultimately proposed will depend on field-testing and the investigators' abilities to proceduralize the method to produce the measures and standards in a practical and reliable manner.²⁶

User Transaction

Accessible: Digital reference services should be easily reachable and navigable by any Internet user regardless of equip-

ment sophistication, physical disability or language barrier.

Prompt Turnaround: Questions should be addressed as quickly as possible. Actual turnaround time depends on a service's question-answer policy and available resources (e.g., staffing, funds, technology, etc.).

Clear Response Policy: Clear communication should occur either before or at the start of every digital reference transaction in order to reduce opportunities for user confusion and inappropriate inquiries.

Interactive: Digital reference services should provide opportunities for an effective reference interview, so that users can communicate necessary information to experts and to clarify vague user questions.

Instructive: Digital reference services provide access to current information and expertise. Quality digital reference services offer more to users than straight, factual answers; they guide them in how to formulate questions, subject knowledge, and information literacy²⁷.

Service Development and Management

Authoritative: Experts of a digital reference service should have the necessary knowledge and educational background in the services given subject area or skill in order to qualify as an expert. Specific levels of knowledge, skill and experience are determined by each service and its related discipline or field.

Trained Experts: Services should offer effective orientation or training processes to prepare experts to respond to inquiries using clear and effective language and following service response policies and procedures. Training of information specialists is one of the most important aspects of planning and operating a digital reference service.

Private: All communications between users and experts should be held in complete privacy.

Reviewed: Digital reference services should regularly evaluate their processes and services. Ongoing review and assessment help ensure quality, efficiency, and reliability of transactions as well as overall user satisfaction.

Provides access to related information: Besides offering direct response to user's questions, digital reference services should offer access to supporting resources and information. Services can reuse results from question-answer exchanges in resources such as archives and frequently asked questions (FAQs).

Publicize: Services should inform potential users of the value that can be gained from use of the service. A well-defined public relations plan can ensure that services are well-publicized and promoted on a regular basis. Publicity should not create more demand than the service handle capacity to handle.²⁸

Planning for Digital Reference Service

Although there are various models of digital reference, they share common elements. In adopting any one of the service options, planning should include consideration of the following²⁹:

- Physical service location (in a public service area; in a special collections area; in an office; proximity to print resources etc.),
- Virtual service location (server space; Internet Service Provider etc.),
- Training in advanced web skills, reference interview and procedure,
- Programming and web expertise (web design skills; database management etc.),
- Management and co-ordination of the service (who does what when),
- Completion time for transactions (questions will be answered in a day/two days/a week etc.),
- Quality control (basic standard for researching questions; types of

sources used; structured response; referrals to other resources or services etc.),

- Service population (whether service is available for local library users or anyone),
- Data collection for evaluation,
- Promotion of the service,
- Hardware and software (PC/Workstation; printer; scanner; mail client; web-form; chat software; authentication software; etc.),
- Additional equipment (web cam; video equipment etc.),
- Furniture.

The staff necessary to run such a service includes³⁰:

- Researchers (librarians; library assistants) to gather the information to answer questions,
- A coordinator to assign questions and to monitor answers; to schedule staff,
- IT support for running networks, maintaining web pages and scripts,

- Data entry staff to input and send responses.

These days, most libraries in the developed world are automated libraries; more and more libraries are utilizing computing to perform technical services functions, but the primary collection of most libraries is still a print collection. Indeed, the paper library may be on its way to extinction in the developed world: few libraries these days do not offer at least electronic access to their catalog, and many libraries maintain digital collections – or at least access to others’ digital collections – in addition to their physical collections. On the other hand, the electronic library is yet to come: many libraries maintain digital collections, but there are few entirely-digital libraries, with no physical counterpart.³¹

Table 1 presents the issues involved in integrating digital reference service into a digital environment, along the four dimensions presented above. The issues in the four shaded cells has been discussed in this section. These issues are important

Table 1: Changing Technological Bases of Library Operations, Materials and Reference Service

	Technical Operations	Library Materials	Reference Service	Media
Ancient Library (Pre paper Library)	Tree leaves	Papyrus, tree leaves, parchment, clay tablets	-	-
Traditional Library (Paper Library)	Paper	Paper, Manuscript, incunabula,	Traditional (Manual)	Personal or By post
Automated Library or Hybrid Library	Computer	Paper, micro and electronic documents	Hybrid (Electronic media & Manual)	Personal, By post and By Phone
Virtual Library	Computer	Electronic material	Electronic media	By Phone, E mail, chat reference, VOIP, Video chat, Video conference, FAQ Etc.

in the integration of digital reference service into a digital environment, as well as to the operation of a digital reference service in general, regardless of its affiliation with a virtual library.

The quality of the virtual reference services was evaluated along three dimensions:

1. **Timely Response:** acknowledging user email questions in a timely manner, providing patrons with responses as quickly as possible, and adhering to stated turnaround policy.
2. **Reliability:** answering the query efficiently and correctly and providing a signature that contains the librarian's name or initials, title, and institution.
3. **Courtesy:** approachability, friendliness, politeness, and professional courtesy.

This conceptual model of Virtual Reference Service evaluation, as demonstrated in Fig. 1, is intended to capture major essentials and constituents when VRS tools are introduced into libraries. Even though the model was visualized three dimensionally, the actual relationships among what is involved in VRS evaluation, we can use physically. On the other hand, the VRS evaluation model we proposed is only an initial step towards our efforts to fully explore the applications and implications when VRS and the library interact.

Approaches for Integrating Virtual Reference Services in the Virtual Library

There are several ways of integration of digital reference services into digital libraries each method has its own advantages and benefits. Find out the following ways of integration of virtual reference service into virtual libraries.

- Virtual reference service in to virtual library is using the human intermediation as guide.

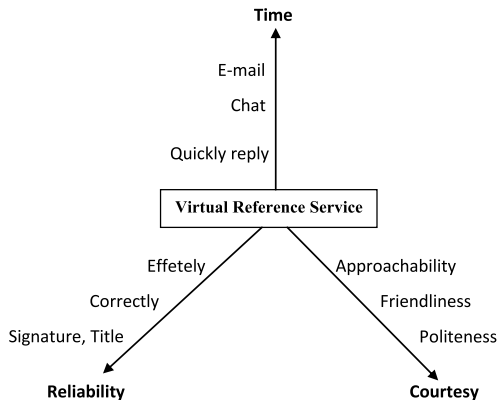

Fig. 1: Virtual Reference Service 3D Model for Evaluation

- Virtual reference service in to virtual library is using human intermediation as pathfinder.
- Virtual reference as a collection developer in the virtual library.
- Virtual reference as a resource originator in digital library.

Rising Mode of Digital Reference

Digital reference services can take many forms, but they can be divided into followed two broad categories:

1. **Asynchronous Transactions**, where the there is a time delay between the question being posed and the answer being given. Asynchronous transactions generally take the form of
 - a. **E-mail**, whereby a user sends a question or a request to the librarian or a specifically designated reference service section (e.g. libref@libraryname...) via regular e-mail. The user supplies whatever information he or she feels is necessary. The librarian may ask for clarification if necessary, and sends the answer in a return e-mail, or through telephone or fax. E-mail reference service is popular from the users' perspective because it is widely avail-

able, it does not require additional software, it is non-threatening and nonintrusive, and the question can be stated in the user's own style of language. From the librarians' perspective, e-mail-based reference is easy to implement, and no extra training is required.

Advantages:

- Psychological barrier that stops shy users asking questions face to face is removed.
- Useful for the users who are poor in oral communication.
- Physical boundaries are removed.
- It does not require extra software and no extra training.
- Reference librarian find more time to think, chalk and plan out a strategy and finally search and give the answer.
- No restrictions of working time, user can ask query any time.
- This mode of receiving and answering questions is cost-effective.

Disadvantages:

- As face to face interaction is not possible, reference librarian not able to get clarification about his doubts arising in his mind after receiving the query.
 - Speed of receiving and answering questions depends on the volume of e-mail traffic and communications link over the internet.
 - It is difficult for reference librarian to judge the urgency of information.
- b. Web forms**, where users click on a button on the library's web site, which pops up a form where the question can be typed in. Other specific information (e.g. name, email address) must also be filled in together with the question. The completed form is then sent to the library by clicking

on a "send" (or "submit" or something similar) button. The library may reply by e-mail, telephone, fax or letter. Web forms provide a structured format, and facilitate the framing of a question.

- c. Ask a service**, which are usually corporate-sponsored web sites that allow users to ask questions and receive answers for free from public information located mainly on the World Wide Web or from proprietary databases and networks of field experts. A variety of Ask a services exist, Ask-An-Antarctic Expert to Ask-a-Reporter. A list of current Ask a services is available at <http://www.vrd.org/locator/subject.shtml>.

Limitations of the Ask a Service:

Ask a Librarian will provide certain services but there are limitations to the service. The service does not provide:

- Answers to contests, puzzles, or games,
- Answers to student assignments,
- Detailed bibliographies,
- Prices for old books,
- Heraldry and genealogy research,
- Translations.

- 2. Synchronous Transactions**, which take place in real-time with an almost immediate response to a query or a request. Synchronous transactions generally take the form of:

- a. Chat reference, using simple technologies**, where the reference librarian and the user can communicate with each other using short text messages in real time using normal chat software. The service may be using free instant messaging software (e.g. ICQ or AOL Instant Messenger), web-based chat rooms (e.g. Anexa.com), or chat software (e.g. Conference Room from Web Master). This form of reference is easy to use and allows basic commu-

nication. The user begins by typing in an opening query or question. The librarian may negotiate the query if necessary, before leading the user to the information source.

This service is gaining more importance due to several features such as (Chandwani, 2010).

- User query is solved in real-time i. e. interaction between the user and the reference librarian is live.
- Speed of this service is faster than e-mail service, so user does not have to wait for the response.
- Clarification can be sought online.
- This service can be offered any time (24/7 basis).
- Reference librarian can attend multiple users simultaneously.
- Voice over Internet Protocol (VoIP) can be used by reference librarian to talk to users and hear them while connected and while locating the resources.
- If the user finds difficulty in finding information from any particular resource,
- Reference librarian can demonstrate, how to use the particular resource.
- Instant messaging needs software products such as AOL Instant Messenger and ICQ which must be downloaded on both librarians and patrons computer. These products allow librarians to communicate with the patrons in real time.

Disadvantages:

- Typing speed and errors occurring during typing text may cause difficulty in communicating proper message between user and the reference librarian.
- User needs to type the complete question and reference librarian need to answer in typed format (de-

pends on the speed and efficiency of both in typing).

- May be stressful for the user to wait for the answer every time.
- Reference librarian while busy answering several questions at a time, may not attend urgently needed questions.
- In developing countries technology is at premature stage, therefore need of this service is yet to be recognized.
- It is a labour-intensive service.

- b. Chat reference, using web contact software,** where the software allows for instant messaging, and also allows collaborative browsing between the librarian and the user. The system usually consists of a split screen where in one screen the librarian and users can see each other's typed questions and responses, with the other screen showing web pages, or other electronic information resources, or a library's catalog screen. The librarian can show the user particular pages or screens, while carrying out a text-based conversation with him or her. This has the advantage that the user is actually able to see what the librarian was referring to, instead of just a text-based description. Individual libraries usually offer this service at specific times of the day. In some systems, the text transactions can be recorded and e-mailed to the user as notes to refer, and for the librarian to keep for records. Some products are designed specifically for use in library settings, including Virtual Reference Software from LSSI, and 24/7 Reference from the Metropolitan Cooperative Library System, while some commercial products, such as LivePerson, may be adapted for use in library settings.

- c. **Video-conferencing or web-camera services**, where librarians and users are able to see each other in one window of the monitor through a camera. Web sites or other electronic resources can be displayed in another window on the monitor.
- d. **Digital reference robots**, use principles of artificial intelligence to respond to questions. A user types in a question, and the system interprets it by asking the user to choose from a set of differently worded questions. Based on the choice, an answer is then provided. The best known of these systems is Ask Jeeves available on the Internet.
3. **Collaborative Digital Reference Services**, where two or more libraries team up to offer reference services using any of the above formats. The user would send a request to a member library, which would be forwarded to the member library best able to answer the question. The library may receive the question because it has the domain strength, or that it may be located in another time zone that was open when the user posed the question. Many libraries have recognized the benefits of providing collaborative digital reference service. Existing library consortia are adding digital reference to current shared services, and networks of libraries in different locations are getting together to share question loads and expertise. Collaborative digital reference encounter is reference to collaborative activities between the user and librarian that extend beyond the reference interview. Such tools include Co-browsing, escorting, and Web page pushing activities between the user and librarian during collaborative digital reference,

enable the user and librarian to jointly view resources such as the OPAC, on-line database and related resource.

- a. **Co-browsing / escorting**, is an application sharing feature in web contact centers such as Question point, tutor.com, convey and like. C-browsing is sometimes referred to as collaborative browsing, follow-me, or escorting, and it typically involves remote features that web. Everywhere the librarian goes the user goes, thus allowing the user to see the librarian's to desktop.
- b. **Web page pushing**, also a form of co-browsing, allow librarians to sent live web page to user's desktop (with active link) as opposed the screen shot (with dead link), which are copies of window from the librarian's desktop. Web page opens in users' browser with new page replacing old ones.

Conclusion

Technological development that have enable to users to access electronic resources and conduct library research remotely have also enabled and necessitated corresponding development in library services to support the emerging virtual community. VRS is one area which is being actively explored by many libraries to support remote users in their access to and use of virtual library resources. Virtual reference holds enormous potential for revolutionizing the way users find and use reference services. By adding interactive help to their online information services, libraries can reach users who may never have sought out the traditional reference desk. Reference service moving from the desk to the desktop, however, can be a intimidating viewpoint. In fact, the Internet skills are becoming very important for all library professionals as more and more library operations can be performed more effectively by using the Internet. There-

fore libraries, particularly in developing countries, need to look into this matter and should make concerted efforts for enhancing the Internet skills of their professionals. In India several libraries have started online reference services using e-mail and "Ask a Librarian" services, web forms but real virtual reference services should be the focus of us to reach out to the millions of users outside the library walls and serve the community at large.

References

1. Shucha, Bonnie. (2007), "IM a librarian: establishing a virtual reference service with little cost or technical skill", available at: <http://www.lrx.com/features/virtualreferenceservice.htm> (accessed 11 July 2011).
2. Yasui, Yumiko. (2005), "Digital reference services of university libraries in japan", available at: <http://iadlc.nul.nagoya-u.ac.jp/archives/IADLC2005/yasui.pdf> (accessed 11 July 2011).
3. Vijayakumar, Manju and Vijayakumar J. K. (2005), "Digital reference libraries: libraries online 24/7", in Sasikala, C and others (Ed.), *Proceedings of SIS-2005 in Visakhapatnam, Tamil Nadu, 2005*, SIS, Visakhapatnam, pp. 27-29.
4. Wan Dollah, Wan Ab. Kadir and Singh, Diljit. (2005), "Digital reference services in academic libraries", available at: <http://www.lib.usm.my/elm-equip/conference/Documents/ICOL%202005%20Paper%207%20Wan%20Abdul%20Kadir%20&%20Diljit%20Singh.pdf> (accessed 11 July 2011).
5. Pomerantz, J. (2003), "Integrating digital reference service into the digital library environment", in Lankes, R. D., Nicholson, S. and Goodrum, A. (Eds.), *The digital reference research agenda*, Association of College and Research Libraries, Chicago, pp. 23-47.
6. Su, S. S. (2002), "Web-based reference services: the user intermediary interaction perspective", in Gorman, G. E. (Ed.), *The digital factor in library and information services*, Facet Publishing, London, pp. 185-200.
7. Lankes, R. D. (2004a), "The Digital Reference Research Agenda", *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 55, 4, 301-311.
8. American library association, reference and adults services division.(1996), "Guidelines for behavioral performance of reference and information science professionals", *RQ*, 36, 2, 200-203.
9. Reference and User Services Association (2004) "Guidelines for behavioral performance of reference and information service providers", available at: <http://www.ala.org/ala/rusa/rusa-protocols/referenceguide/guidelinesbehavioral.htm> (accessed 11 July 2011).
10. ALA. (2000), Guidelines for information services, available at: <http://www.ala.org/rusa/rusaprotocols/referenceguide/guidelinesinformation.htm>. (accessed 11 July 2011).
11. Smith, L. (2003), " Education for Digital Reference Services", in Lankes, R. David, Goodrum, A. and Nicholson, S. (Eds.), *The Digital Reference Agenda*, Publications in Librarianship, Association of College & Research Libraries, Chicago, IL, pp. 148-175.
12. Lankes, R. D. (2002) "Virtual Service", in Melling, M. and Little, J. (Eds.), *Building a Successful Customer-Service Culture: a Guide for Library and Information Managers*, Library Association Publishing, London, available at: <http://quartz.syr.edu/rdlankes/Publications/Chapters/VirtServ.pdf> (accesses 11 July 2011).
13. Pomerantz, J. (2003), "Integrating Digital Reference Service into the Digital Library Environment", in Lankes, R.D., Nicholson S. and Goodrum, A. (Eds.), *The Digital Reference Research Agenda*, Association of College and Research Libraries, Chicago, pp. 23-47.
14. Whitlatch, J. (2003), "Policies for Digital Reference", in Lankes, R. David, Goodrum, A. and Nicholson, S. (Eds.), *The Digital Reference Agenda*, Publications in Librarianship, Association of College & Research Libraries, Chicago, IL, pp. 84-100.
15. Jeans J. et al. (1999), "Digital reference service in academic libraries", *Reference and user service quarterly*, 19, 2, 145-50.
16. Moyo, L.M. (2002), "Reference anywhere any time: toward virtual reference services at penn state", *The Electronic library*, 20, 1, 22-28.
17. Maharana, B. and Panda, K. C. (2005), "Virtual Reference Service in Academic Libraries: A Case Study of the Libraries of IIMs and IITs in India", available at: <http://eprints.rclis.org/9358/>. (accessed 11 July 2011).

18. Tao, Donghua et al. (2009), "The Mobile Reference Service: a case study of an onsite reference service program at the school of public health". *Med Library Assoc*, 97, 1, 34-40.
19. Hoyer, David (2002), "Wired Life: Use of public libraries grows with Internet", available at: <http://www.sacbee.com/content/business/story/4460123p-5480900c.html> (accessed 11 July 2011).
20. Berube, Linda. (2003) "Digital Reference overview", available at: <http://www.ukoln.ac.uk/public/nsptg/virtual/> (accessed 11 July 2011).
21. Burbe, Linda. 2004. Collaborated digital reference: Ask a librarian (UK) overview. Program: electronic library and information system, 38, 1, 29-41.
22. McClure, C. R., Eppes, Francis and Lankes, R. David (2001), "Assessing Quality in Digital Reference Services: A Research Prospectus", available at: <http://www.librarytechnology.org/ltg-display-text.pl?RC=9381> (accessed 11 July 2011).
23. Shachaf, P. (December 2007/January 2008), "Virtual reference services: Implementation of professional and ethical standards". *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, 34, 2, 20-24.
24. The International Federation of Library Associations and Institutions (2006), "IFLA digital reference", available at: <http://www.ifla.org/VII/s36/pubs/drg03.htm> (accessed 11 July 2011).
25. Pomerantz, J., Nicholson, S. Belanger, Y., and Lankes, R. D. (2004), The Current State of Digital Reference: Validation of a General Digital Reference Model through A survey of Digital Reference Service, *Information processing & Management*, 40, 2, 347363.
26. Francoeur, Stephen (2002), "Digital Reference. The Teaching Librarian", available at <http://www.teachinglibrarian.org/digref.htm> (accessed 11 July 2011).
27. Chandwani, Anita (2010) "An overview of digital reference services", available at: http://eprints.rclis.org/bitstream/10760/14295/1/DIGITAL_REFERENCE_SERVICES.pdf (accessed 11 July 2011).
28. Marlow, Catherine E. (2005) "Library of Congress Ask a Librarian Service: An Overview", available at: www.loc.gov/rr/askalib (accessed 11 July 2011).
29. Kasowitz, Abby S. (2001), "Trends and Issues in Digital Reference Services: ERIC Digest", ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse, New York, available at: http://www.ericfacility.net/databases/ERIC_Digests/ed457869.html (accessed 11 July 2011).
30. Hodges, Ruth (2006), The impact of collaborative tools on digital reference users: an exploratory study, *The Florida state university, Florida*.
31. Coffman, Steve (2003), Going live: Starting and running a virtual reference service, *ALA, Chicago*.

International Research:

Journal of Library & Information Science.

2, 1, Jun. 2012

EL PROCESO CREATIVO DE LA INTERFAZ DEL SISTEMA DE GESTIÓN DE LA INFORMACIÓN*

Ivette KAFURE**

Abstract

Often, users get to know the information management system (SGI) while using it. This can cause problems in information retrieval, especially if there is a discrepancy between the needs and expectations of the user and the representation of the task to be accomplished in the interface. This paper illustrates the design of the SGI interface from its inception. It takes into account the user, the task (mental model), and the completion of the task (activity), with the support of cognitive ergonomics, the emotional design, usability, and an evaluation of the interface project. The techniques applied to this end were the analysis of the task and activity, systematic observation, paper prototyping, the target group, the questionnaire, the interview, and card management. The use of these techniques was based on the logic employed by the users and the logic of analysts and information professionals. This can facilitate the development and implementation of suggestions that would add value to the understanding and the analysis of the issues involved in the design of the SGI

interface and it can also encourage increased user satisfaction.

Keywords: information management system, interface design, user study, human-computer interaction, emotional design, usability.

* * *

1. Introducción

La concepción de un sistema de información que prioriza las exigencias de la informática por sobre las de los usuarios, puede llevar a pensar que mantener los patrones técnicos establecidos adaptados a la tecnología es suficiente para obtener éxito en el diseño emocional y la usabilidad. Una de las limitaciones actuales en la interacción humano-computador, principalmente para los usuarios que no han utilizado la interfaz disponible como soporte para su labor, es que el sistema haya sido desarrollado teniendo en cuenta una colección de informaciones que no considera, en su diseño general, pasos tan fundamentales como la participación y la identificación de las necesidades y expectativas de los usuarios, su tarea y su actividad, y la imagen de la interfaz y del proyecto de interfaces.

En el proceso creativo del Sistema de Gestión de la Información (SGI) es necesario conocer la institución, la complejidad de los productos y los servicios de información ofrecidos, así como las características, el perfil, las necesidades y las expectativas del usuario.

La interfaz del SGI es la puerta de entrada a la institución, sea en el local físico o en línea, y como tal debe reflejar sus características y su identidad, y presen-

* Artículo derivado de la tesis doctoral *Usabilidad de la imagen en la recuperación de la información en el catálogo público de acceso en línea*. Universidad de Brasilia, 2004. Actualmente forma parte del proyecto de investigación: Informação, Design e Usabilidade, desarrollado por el grupo de investigación de la Universidad de Brasilia, que lleva el mismo nombre.

** Doctora en Ciencia de la Información, Docente del Departamento de Ciencia de la Información y Documentación, Universidad de Brasilia. ivettek@unb.br.

tar su contenido de una manera eficaz, eficiente y agradable; en otras palabras, con usabilidad y diseño emocional. Pero, a pesar del progreso en la concepción y estructuración de las interfaces del SGI ha sido ampliamente demostrado que existe una discrepancia entre lo que los usuarios esperaban que fuera un acceso rápido, fácil y entretenido a la información, en suma, satisfactorio, y las dificultades en su interacción con la interfaz (Kafure, 2009a). De ahí la necesidad de enriquecer la interfaz con el valor emocional, el afecto y otros atributos del usuario, que pueden interferir profundamente en procesos mentales como la memorización, el raciocinio, la atención y la motivación, entre otros.

La investigación tiene como objetivo ilustrar la importancia de aumentar el grado de satisfacción en la comunicación usuario-sistema de información-institución. Y para lograrlo es preciso identificar el modelo mental del usuario en términos de sus necesidades y expectativas, tratar de que todos los criterios aplicados para obtener la interfaz del SGI y el diseño emocional tengan como propósito que el usuario sea capaz de recuperar la información en el tiempo y el momento precisos. El modelo mental propuesto en este trabajo está fundamentado en los principios de la ergonomía, que ha sido definida como un estudio de la adaptación del trabajo al ser humano. El objeto central es el ser humano: sus habilidades, capacidades y limitaciones. Así pues, este trabajo sugiere que pueden ser las herramientas, los instrumentos, específicamente la interfaz, la que puede adaptarse al modelo mental del usuario, y no al contrario, como suele suceder en el desarrollo de diversos sistemas de información.

Para ser representado en la interfaz, el SGI no puede ser inmutable y autónomo. No se trata apenas de una organización y estructuración tecnológica, sino de la

comunicación usuario-sistema de información-institución. No se trata de la era de las interfaces inteligentes, sino de los seres humanos, que a través de las interfaces pueden fusionar su inteligencia, conocimiento y creatividad para conseguir sus objetivos. Las instituciones precisan generar innovación, crear valor y facilitar la comunicación entre los usuarios y sus sistemas de gestión de la información por medio de una interfaz con usabilidad y un diseño emocional adecuado. Para que esto sea una realidad, es necesario conocer mejor a los usuarios e interactuar con los profesionales de otras áreas, para sumar esfuerzos en el diseño emocional de cada uno de los despliegues de pantalla que constituyen la interfaz del SGI. Se trata de que la interfaz sea capaz de proyectar una imagen positiva de los servicios de información ofrecidos por dicha organización.

En la era de la conectividad es necesario llegar al usuario donde y como él quiere. Es necesario desarrollar nuevos servicios de información, sistemas de referencia digital y estructuras de datos, para ayudar a los profesionales de la información a vencer ese desafío. En este sentido se propone integrar las técnicas del diseño emocional, la usabilidad y la participación de los usuarios, como alternativa para la creación de los despliegues de pantalla de la interfaz del SGI. En un mundo que está migrando de la era de la computación a la era de la conectividad, de lo físico a lo integrado, el usuario dejó de ser un sujeto pasivo de productos en masa. Si, en cambio, se le considera como colaborador de la organización en el desarrollo de la interfaz del SGI, la institución y los profesionales de la información estarán mejor reparados con el uso de nuevas infraestructuras colaborativas de bajo costo, en las que los individuos comparten conocimiento, capacidad computacional

y otros recursos que pueden proporcionar una vasta gama de bienes y servicios gratuitos y de código abierto que todos pueden usar o modificar.

2. Diseño emocional en la concepción de la interfaz del SGI

Tradicionalmente se afirmaba que era necesario evitar la intervención de las emociones, para que la toma de decisiones tuviese éxito. Era una perspectiva muy difundida la de disociar la emoción de la razón, tanto en términos mentales como neurológicos. Hoy en día, los avances de la ciencia en el conocimiento del cerebro y sobre cómo la emoción y la cognición se entrelazan, ilustran que la emoción nos ayuda a escoger entre diversas opciones y posibilidades, en complemento con el conocimiento y la razón (Damásio, 1994, 2005; Norman, 2004).

Janczura (1999), en investigaciones de psicología cognitiva, aclara que los usuarios de la información tienen diferencias que merecen ser estudiadas con la finalidad de crear recursos electrónicos y mecanismos para acceder a la información, más adaptados al estilo* de cada uno, y concluyendo que:

- Diferentes individuos procuran y procesan la información utilizando diferentes estrategias;
- Diferentes estrategias pueden ser más o menos efectivas para diferentes personas en diferentes contextos;

- Los individuos, en alguna medida, pueden adoptar de manera consistente una u otra estrategia de procesamiento de la información.

Considerar al usuario como una «caja negra», en vez de estudiar el funcionamiento interno de su mente, examinar solamente aquellas manifestaciones externas y visibles de su entidad mental, enfoca el proyecto de la interfaz hacia la psicología del analista o del profesional de la información, pero deja de lado la cognición y el diseño emocional del usuario. La incorporación del factor emocional propone nuevos retos en el desarrollo de interfaces de sistemas de gestión de la información centradas en los usuarios.

Si la información existe para servir a los usuarios, sería primordial que el grupo de analistas y profesionales de la información procurase integrar y aumentar las evaluaciones de la usabilidad y del diseño emocional de la interfaz desde las primeras etapas y durante todo el desarrollo, es decir, en el lugar de desarrollo durante las pruebas alfa con los usuarios, y en los lugares de trabajo durante las pruebas beta con los usuarios finales del SGI, en un proceso continuo y evolutivo (Pressman, 2005). Para permitir que los usuarios gestionen la información de una manera eficaz, eficiente y agradable, las buenas interfaces de sistemas de información por lo general requieren adaptaciones.

La concepción interdisciplinaria de la interfaz centrada en los usuarios converge con la definición de Lóbach (2001), quien afirma que el diseño es el proceso de adaptación del entorno objetivo a las necesidades físicas y psíquicas de los individuos. En relación con el diseño emocional de la interfaz, el enfoque de este trabajo está en el concepto de usabilidad y en los tres aspectos del diseño emocional sugeridos por Norman (2004): el diseño visceral, el diseño comportamental y el diseño reflexivo.

*Dentro de la interacción humano-computador, puede entenderse por „estilos”, las diversas maneras de visualizar, sentir y comunicarse con la interfaz por medio de diferentes tipos de diseños de despliegues de pantalla. Cada estilo de interacción proporciona principios de diseño particulares; por ejemplo, lenguaje natural, lenguaje de comando, menú de selección, manipulación directa, entre otros.

vo. El diseño visceral señala los aspectos físicos y el primer impacto causado por un producto; el diseño comportamental hace referencia a un punto de vista objetivo y a la función que el producto desempeña, mientras que el diseño reflexivo usa el punto de vista subjetivo, la interpretación, la comprensión y el raciocinio.

La dificultad o facilidad en el uso de un objeto influyen nuestra percepción del mismo. Es muy posible que no desarrollamos vínculos emocionales positivos con algo de difícil uso. Es preciso entender que hay consecuencias positivas cuando son utilizadas las interfaces de manera divertida. El desafío en el proceso creativo de las interfaces es introducir de manera sistemática los requisitos no utilitarios y combinarlos con los requisitos objetivos, para contrarrestar los estudios de usuarios tradicionales, que suelen centrarse en el comportamiento racional, dejando de lado el comportamiento emocional (Cañada, 2005; Monk *et al.*, 2002; Hassan-Montero y Martín-Fernández, 2003).

3. Usabilidad de la interfaz del sistema de gestión de la información

Sugimoto *et al.* (1995) observan que la usabilidad del SGI es importante porque los sistemas de información de las organizaciones son utilizados tanto por usuarios con experiencia, como por neófitos. Las tecnologías avanzadas de *hardware* y *software* han traído nuevos conceptos para construir sistemas de información con usabilidad, tales como: interfaces gráficas de usuarios (GUI), interfaces multimedia y herramientas de soporte colaborativo, entre otras. La interfaz del SGI permite que los usuarios interactúen instantáneamente con las imágenes, textos y sonidos que les son propuestos. De esta manera hace posible que el público objetivo se relacione directamente, y en algunos casos pueda, incluso, participar en la concepción de la interfaz.

Se han rebasado los paradigmas que proyectaban la organización y la recuperación de la información con estructuras lineales y flujos de datos bastante homogéneos (solamente texto, datos, imágenes, sonidos o animaciones) y la comunicación se establecía de modo convencional (persona a persona o por servicios de correo). Hoy, en un mundo altamente tecnológico que cuenta con la WWW (hipertexto y multimedia), la información tiene un valor estratégico y está disponible a cualquier hora y en cualquier lugar, con actividades intelectuales colaborativas. Es preciso dar un soporte fundamentado en el diseño emocional y en la usabilidad, por medio de la personalización del acceso a la información, teniendo en cuenta también la protección contra su exceso, e invitar a los usuarios a que sean co-autores para penetrar, interactuar y construir universos virtuales en un intercambio, tanto de ideas como en el posicionamiento de responsabilidades.

Para el usuario de la interfaz del SGI, la finalidad última del sistema es auxiliarlo en la realización de la tarea. Si los analistas y los profesionales de la información dedican un tiempo para estudiar al usuario: cuáles son sus emociones, sus reacciones y sus gustos, cuáles son sus necesidades y sus expectativas, y cuáles son sus inclinaciones, pueden estar en mejores condiciones para definir los diferentes aspectos del sistema, por ejemplo, para especificar cuáles informaciones deben constar y de qué manera presentarlas en la interfaz.

Para concebir, enriquecer y adaptar los recursos electrónicos y los mecanismos de búsqueda de la información al estilo de los individuos, con diseño emocional y usabilidad, es preciso tener en cuenta la participación de los usuarios, aprender más sobre sus diferencias y considerar sus limitaciones de absorción de la información; por ejemplo, puede observarse, que al usuario le lleva más tiempo „conocer“ la imagen complicada de la interfaz, visuali-

zada en la pantalla del computador, que una caricatura de tres trazos a lápiz. *A priori*, sería absurdo admitir la posibilidad de que un usuario -mecanismo psicofisiológico- pudiese absorber instantáneamente una cantidad ilimitada de información. Es difícil pensar que el usuario pueda normalmente percibir de manera instantánea todo un mapa geográfico en sus más mínimos detalles o aprehender una página de enciclopedia con una sola mirada. De acuerdo con Moles (1969) para evitar esos problemas, podría medirse la pérdida relativa de la transmisión de la información a través del canal información (la interfaz en este caso): cuanto más eficiente, eficaz y satisfactorio el canal de comunicación, más cantidad de información transmitida es recuperada por los usuarios, y viceversa, cuanto menos eficiente, eficaz y satisfactorio el canal de comunicación, menor la cantidad de información transmitida que puede ser recuperada.

4. Representación mental del usuario en el proceso creativo de la interfaz

De acuerdo con Palmer (*apud* Nöth, 1995), una representación es algo que está en el lugar de otra cosa. En otras palabras, es algún tipo de modelo de la cosa (o cosas) que representa. Esta descripción implica la existencia de dos mundos relacionados pero funcionalmente separados: el mundo representado y el mundo representante. La función del mundo representante es reflejar algunos aspectos del mundo representado; de alguna manera ni todos los aspectos del mundo representado precisan ser modelados, ni todos los aspectos del mundo representante precisan modelar un aspecto del mundo representado. Sin embargo, deberán existir algunas correspondencias si un mundo representa al otro.

Los modelos mentales reflejan el conocimiento del individuo y su organización. Norman (1983) establece la diferencia de

tres tipos de modelos: el modelo mental del usuario, el modelo conceptual del analista, que en este caso también podría ser el del profesional de la información, y el modelo de la imagen del sistema. Siendo que el modelo mental es la representación mental que el usuario se hace de su tarea y de su ambiente de trabajo, el modelo conceptual es la representación que el diseñador (sea el analista o el profesional de la información) hace del sistema; y la imagen del sistema contempla desde la imagen de la interfaz hasta los aspectos físicos y dispositivos de comunicación (figura 1).

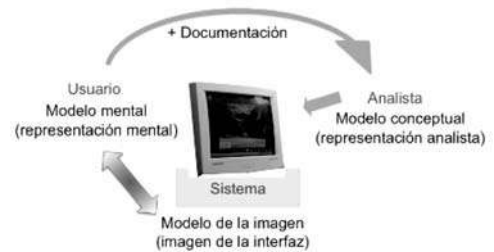

Figura 1. Teoría de la acción de Norman: tipos de modelos Fuente: Norman (1983)

La cualidad de la comunicación entre el usuario y la interfaz depende en gran medida de la compatibilidad (adecuada) entre el modelo mental del usuario y la imagen del sistema. Cuanto mayor sea la compatibilidad entre la representación mental del usuario y la imagen de la interfaz, mejor será el entendimiento de la información y por lo tanto, mayores la usabilidad y el diseño emocional de la interfaz (Norman, 1986, 2004; Lula, 1992; Haan, 2000).

La imagen de la interfaz es un instrumento importante que hace parte de un ciclo pequeño que comanda soberanamente el ciclo mayor: el de la interacción humano-computador. En esta interacción debe existir armonía y compatibilidad entre la interfaz y la comprensión del individuo. La armonía es el presupuesto para operaciones rápidas y precisas; reduce el

riesgo de fallas, incidentes y errores en la realización de la tarea (Grandjean, 1998).

Para obtener o adaptar la imagen de la interfaz al modelo mental de los usuarios (modelo mental, tabla 1), este trabajo tiene como información principal las representaciones internas que los usuarios tienen de la tarea y la actividad. De esta manera, favorece el considerar la diferencia existente entre los elementos verbales y los visuales en la composición de la imagen de la interfaz, por ejemplo, entre las palabras (verbales) y las figuras (visuales). Algunas informaciones o ideas pueden ser representadas con mayor facilidad en imágenes visuales o figuras (por ejemplo, la carátula de un libro), mientras que otras se representan mejor en formas verbales o palabras (por ejemplo, el título de un libro). Es como cuando alguien pregunta: „¿Como están distribuidos los estantes en la biblioteca?“. Para responder, tal vez sea más fácil elaborar un diseño de la distribución que describirla. Para muchas descripciones, las figuras parecen expresar una infinidad de palabras sobre un objeto en forma económica. Por otro lado, si alguien pregunta: „¿Cuál es el título del libro que está buscando?“, la respuesta puede ser más directa en palabras que por medio de figuras. De esa forma, las representaciones pueden involucrar elementos visuales y/o verbales (Paivio *apud* Sternberg, 2000).

Tabla 1. Modelo mental.

Fuente: Adaptada de Kafure (2004, p. 4)

Modelo Mental	
Necesidades	Acceso a la información Localización rápida de la información buscada
Expectativas	Aprendizaje fácil de la interfaz del SGI Uso fácil de la interfaz del SGI Satisfacción en la interacción usuario-sistema de información-institución

La construcción de los modelos mentales puede fundamentarse en la imaginación o en el análisis del discurso, ya que la mente es un espejo de la naturaleza, utiliza las representaciones internas de la realidad externa. Todo pensamiento o secuencia de pensamientos implica una lógica, una manera de organizar y de validar un principio de coherencia que asegura la cohesión de los elementos en interacción (Lakoff *apud* Nöth, 1995; Johnson-Laird, 2000).

El modelo de cuatro niveles que Foley y van Dam (Foley and van Dam *apud* Schneiderman, 1998) desarrollaron a finales de 1970 ilustra:

1. El nivel conceptual: modelo mental que el usuario tiene del sistema.
2. El nivel semántico: describe los significados de las entradas y salidas que hace el usuario del sistema.
3. El nivel sintáctico: define la gramática de las unidades semánticas para instruir el sistema.
4. El nivel léxico: especificaciones para hardware, software e interfaz de usuario.

Esta investigación estudia el primer nivel: modelo mental que los usuarios tienen de la tarea, pero no necesariamente relacionado con la utilización del sistema. De acuerdo con Heirdon *apud* Frost (2001), los usuarios poseen un modelo mental que puede ir cambiando a medida que van interactuando con el sistema de información. Este trabajo utiliza el modelo mental (tabla 1), o la manera como el usuario imagina la realización de su tarea, como fuente de información para crear y direccionar el diseño emocional y la usabilidad de la imagen de la interfaz del SGI.

5. Proceso creativo de la interfaz del SGI

Para iniciar el proceso creativo de la interfaz del SGI es preciso comprender la tarea y su realización (actividad). Para que el

usuario realice su tarea, tiene que pensar cómo va a ejecutarla, percibir los estímulos del ambiente y transmitir información a otros. Todos estos aspectos son el objeto de estudio de la ergonómia cognitiva. De esta manera, la ergonómia cognitiva puede ser definida como la disciplina científica que estudia los aspectos conductuales y cognitivos de la relación del ser humano con los elementos físicos y sociales del lugar de trabajo, y de manera más concreta, cuando esta relación está mediada por el uso de máquinas o artefactos (Cañas y Waerns, 2001).

El análisis de la tarea y de la actividad es un principio fundamental de la ergonómia en el conocimiento de los usuarios y del trabajo que debe ser realizado. El trabajo es examinado de acuerdo con dos componentes básicos: la tarea y la actividad (Sebillote, 1995; Guérin *et al.*, 2001; Kafure, 2004). La descripción de la tarea se obtiene por medio de las técnicas de recolección de los datos, como la evaluación heurística, la entrevista semiestructurada y la observación, buscando evidenciar el proceso de su realización. La actividad es la realización de la tarea. El análisis de la actividad se lleva a cabo mediante observaciones en el sitio de trabajo. Se escogen informaciones sobre las operaciones efectuadas, su encadenamiento, sus dificultades y sus frecuencias de uso y otros aspectos.

La evaluación heurística es una variante de la inspección de la usabilidad, que utiliza listas de chequeo, construidas por un grupo de expertos con base en una lista de principios definidos y específicamente aplicables a los motores de búsqueda. Esta técnica puede usarse para obtener una visión inicial del funcionamiento de la interfaz. Otras técnicas, como el prototipaje en papel y la ordenación de tarjetas, pueden servir en la elaboración de un bosquejo (en papel) de la interfaz del SGI para ilustrar su estructura inicial, o para visua-

lizar las posibles sugerencias que pueden enriquecer la interfaz existente. La ordenación de tarjetas se basa en la observación de cómo los usuarios agrupan y asocian entre sí un número predeterminado de tarjetas etiquetadas con las diferentes categorías temáticas de la tarea que debe ser realizada.

Para contar con la participación del usuario en el desarrollo de la interfaz es considerado, entre otros, el grupo objetivo, compuesto por los usuarios, los profesionales de la información y los analistas, que pueden observar la interfaz del SGI en sus diferentes fases. Se indaga sobre las actitudes y las reacciones frente a la imagen de la interfaz mediante preguntas que son respondidas por la interacción del grupo, en una dinámica donde los participantes pueden sentirse cómodos y libres de hablar y expresar sus opiniones. Estos métodos y técnicas, indicados con la finalidad de conocer bien a los usuarios y estar en condiciones de definir mejor todos los aspectos del sistema, pueden ser superpuestos y considerados en la recolección de los datos en tres momentos: antes, durante y después de la realización de la tarea (de acuerdo con la metodología de Kafure, 2004):

1. *Antes de realizar la tarea:* el público asistente describe cómo realizaría una tarea específica, con el objetivo de obtener el modelo mental del usuario (tabla 1). Si la interfaz ya fue creada, puede ser aplicada la evaluación heurística a la interfaz del SGI con anterioridad.

2. *Durante la realización de la tarea:* esta etapa corresponde a la observación sistemática y a la especificación de la realización de la tarea (actividad). La observación sistemática se funda en la observación directa del comportamiento de los usuarios que van a ser evaluados dado que durante esta etapa se busca que el usuario interactúe sin guía alguna durante la ejecución de la tarea.

3. *Después de realizada la tarea (actividad):* consiste en aplicar una entrevista semiestructurada al usuario sobre la facilidad en la realización de la tarea, para evaluar si pudo realizarla e identificar las dificultades. La entrevista semiestructurada está constituida por dos partes: una semidirigida y otra abierta. Se aplica con la idea de preguntar sobre los puntos críticos, ya analizados en la evaluación del grupo objetivo y la evaluación heurística. Se pregunta al usuario sobre la facilidad de uso y aprendizaje de la interfaz del SGI, para determinar si puede realizar la tarea encomendada e identificar las dificultades encontradas.

Después de la recolección y análisis de los datos se elabora un prototipo en papel para crear la interfaz inicial o para proyectar y visualizar sus posibles mejoras. Este prototipo se coteja con la interfaz o bosquejo en papel existente, con la participación del grupo objetivo. Esta técnica es la evaluación comparativa, que forma parte de un proceso de regulación interactivo en el que se pretende adaptar la interfaz al modelo mental de los usuarios (Kafure, 2004).

6. Aprendizaje y avances

La finalidad última de la interfaz del sistema de la información es auxiliar a los usuarios. Por esa razón, es preciso conocer la institución y sus funcionalidades como

un todo y dentro de sus especificaciones, para poder prestar mejores servicios de la información y generar instrumentos adecuados para su evaluación. Por otro lado, para que la interfaz sea «usable» y agradable (Norman, 2004) es necesario que tenga calidad visual, que los analistas, los diseñadores y los profesionales de la información estudien y observen la usabilidad en relación con la cognición y la emoción porque la cognición interpreta el mundo del contexto del usuario, mientras que la emoción permite la toma de decisiones rápidas respecto a éste.

Al ser evaluados el diseño emocional y la usabilidad de la interfaz del SGI, desde su concepción inicial y por medio de la utilización de los prototipos en papel – en grupos objetivo, con la participación de los usuarios, los profesionales de la información y los analistas – ha sido identificada una discrepancia entre el modelo mental de los usuarios y el modelo conceptual de los analistas y los profesionales de la información. Esta discrepancia fue disminuyendo al establecerse un diálogo entre estos individuos, en un proceso de regulación interactivo (figura 2), por medio de técnicas o métodos tales como el análisis de la tarea y la actividad, la observación sistemática, el prototipaje en papel, el grupo objetivo, el cuestionario, la entrevista y la ordenación de tarjetas. El proceso de

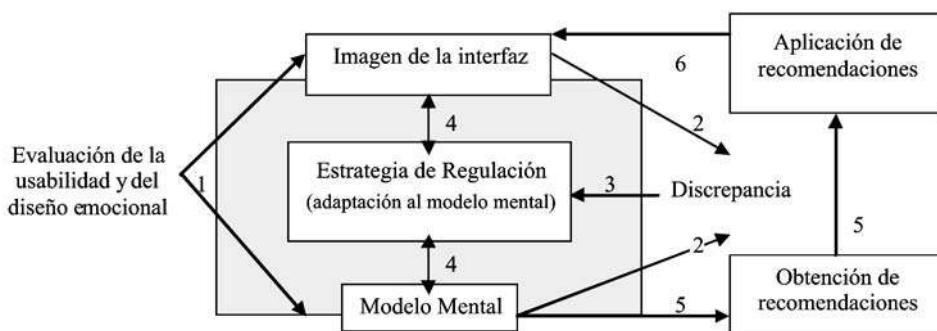

Figura 2. Estrategia de regulación para adaptar la interfaz al modelo mental

regulación ha sido descompuesto en creaciones parciales, intercalando opiniones, actos de aceptación o rechazo, y la obtención y la aplicación de recomendaciones para desarrollar un ambiente más afectivo y enriquecer la concepción de la interfaz (Kafure, 2004, 2009b).

Se han obtenido avances en relación con el modelo mental, y con los instrumentos de recolección de datos y de evaluación. Algunos de estos instrumentos han sido elaborados en proyectos propuestos para los alumnos en las materias de Usabilidad en la Interacción Humano-Computador y del Diseño Emocional, y ampliados en los Planes de Actividad Complementaria (Costa y Scavardoni, 2009; Duarte y Alves, 2009; Kafure y Marzano, 2009). En el instrumento de la figura 3 se caracterizan la lógica de los analistas, las tareas y las actividades que ejecutan los usuarios. En la recolección de los datos pudo observarse que el éxito o fracaso en la concepción de un sistema de gestión

de la información depende mucho de una evaluación centrada en el usuario. Para que esto fuera posible se observó, entre otros aspectos, la importancia de evitar los términos técnicos adoptados por la informática, para aproximarse más a una expresión verbal familiar al usuario.

En la herramienta de Duarte y Alves (2009) se formulan 47 preguntas, cuyas respuestas de evaluación pueden ser: «sí», «no» y «no aplicable». Se observó que los resultados fueron positivos y satisfactorios en el desarrollo de la actividad y que los trabajos de prototipaje en papel y la evaluación con el grupo objetivo fueron de ayuda para el perfeccionamiento de las interfaces de sistemas de gestión de la información, después de la identificación de fallas en las evaluaciones de usabilidad como parte de la estrategia de regulación (figura 2). Se verificó también que la herramienta fuera adecuada para el análisis de Sistemas Informatizados de Gestión Archivística de Documentos (SIGAD), in-

Criterios	Requisitos	Nivel de Satisfacción				
						
Legislación	Está de acuerdo con las normas específicas para la gestión y el acceso a los documentos archivísticos					
Contenido	El documento está presentado de forma completa, clara e inteligible					
	El lenguaje es comprensible					
	El contenido está dispuesto de forma organizada y legible					
	Las informaciones son confiables y satisfacen las expectativas					
Accesibilidad	Los archivos pueden abrirse fácilmente					
	Es posible la adaptación y la personalización para el acceso de los usuarios con necesidades especiales					
	Posee un sistema de ayuda en línea					

Figura 3. Criterios de evaluación de la usabilidad de un Sistema Informatizado de Gestión Archivística de Documentos – SIGAD. Fuente: Adaptada de Costa y Scavardoni (2009)

dependientemente de los asuntos que se presentaban y que estaba lista para ser utilizada en la evaluación de otros sistemas informatizados de gestión de documentos archivísticos en fase de desarrollo o ya en funcionamiento. Esta herramienta consiguió abarcar criterios tales como el plano de clasificación, la tabla de temporalidad, el vocabulario controlado, la indexación, la configuración del sistema, la recuperación de documentos, la inserción de datos, la capacidad para recibir documentos de diferentes formatos de archivo y la estructura de ítems de seguridad y de usabilidad, criterios que fueron considerados importantes para la composición de un SIGAD eficiente y seguro en la guarda y gerenciamiento de documentos, tanto en soporte en papel como digital.

Las experiencias obtenidas en los Planes de Actividad Complementaria han sido enriquecedoras porque quien ha participado ha tenido la oportunidad de ponerse en la posición del usuario, para implementar o mejorar los prototipos y/o las interfaces de los sistemas de gestión de la información.

7. Conclusiones

De manera general, los sistemas esperan que los usuarios procedan de acuerdo al modo como la interfaz funciona, dando prioridad a los modelos mentales condicionados por la imagen del sistema. Esta investigación se apoya en la Teoría de la Acción, de Norman (1983), pero direccionada y fundamentada en la noción de modelo mental (un modelo propio). En este modelo, el individuo construye una representación mental de sus objetivos (tarea) y del ambiente con el cual interactúa, que le sirve de base para elaborar sus intenciones, traducirlas en acciones e interpretar el resultado de esas acciones. De la posición que asumía que era el usuario quien debía adaptarse a la interfaz, se ha ido pasando al cuidado de que sea la interfaz la que se

adapte al usuario, al intentar asegurar su facilidad de uso. Podemos deducir que cuanto más se conozca al usuario, más adaptada podrá ser la imagen de la interfaz a su modelo mental (tabla 1).

Facilitar el acceso a la información por medio de un soporte material, como la interfaz de un sistema de información, es parte de un camino que debe considerarse no sólo la objetividad sino también la subjetividad de los usuarios, que había sido relegada por los modelos teóricos representativos de la ciencia cognitiva. Es preciso recordar cómo Carl Gustav Jung (*apud* Arnheim, 1989) se sorprendía con frecuencia al constatar que los seres humanos somos incapaces de comprender un punto de vista diferente al propio y admitir su validez.

El usuario es una «persona» que tiene la posibilidad de solicitar servicios de información para acrecentar sus capacidades profesionales y poder vivir mejor con su familia y su comunidad. Estos servicios pueden solicitarse por medio de interfaces de sistemas de gestión de la información diseñadas a la luz del modelo mental del usuario, lo que puede otorgarles un significado más completo (Mayer, 2005) y facilitar el logro de sus objetivos.

Evaluar los proyectos de interfaces desde sus primeras etapas contribuye a reducir las diferencias entre el modelo mental de los usuarios (tabla 1) y el modelo conceptual de los analistas y profesionales de la información.

Se ha investigado cómo diseñar y organizar la información de acuerdo con el modelo mental, la tarea y la actividad de los usuarios, aplicando la estrategia de regulación (figura 2). Este proceso ha permitido identificar y comprender los aspectos cognitivos y los emocionales en el vínculo existente entre la imagen de la interfaz y la representación mental del usuario. Ha sido posible verificar en las estrategias imaginativas, en las que se unen la emo-

ción, el conocimiento y la razón, que las personas, cuando están más relajadas y felices, pueden abrir espacio para que sus procesos de raciocinio se expandan, y dar cabida a la creatividad y a la imaginación.

Un número considerable de publicaciones agrupan recomendaciones para agregar valor a la interfaz del usuario después de ser evaluada. Existen varios tipos:

- Guías de recomendaciones: son publicaciones que agrupan recomendaciones genéricas derivadas y validadas empíricamente;
- Normas: son documentos oficiales disponibles públicamente que ofrecen requisitos para el proyecto (y evaluación) de la interacción. La norma internacional ISO 9241 – *Requisitos ergonómicos para trabajo de escritorio con terminales de video*, está dividida en 17 partes. La norma internacional ISO 20282 presenta el término „facilidad de operación”, relacionado con el concepto de la usabilidad, preocupado y direccionado hacia la interfaz del usuario de productos de uso cotidiano, teniendo en cuenta las características del usuario.
- Guías de estilo: son documentos normalmente producidos por una organización y facilitados comercialmente. Ejemplos: OSF/Motif, SUN Microsoft, OPEN LOOK, IBM CUA, e User Interface Guidelines / Apple.

Se han hecho recomendaciones que juntan la de los usuarios y la lógica de los analistas, trayendo beneficios y sumando valor a la interfaz del SGI. Se ha producido un aumento en la cualidad de la usabilidad y el diseño emocional en la recuperación de la información, inclusive antes de que las interfaces sean utilizadas formalmente, disminuyendo la distancia entre las necesidades y expectativas de los usuarios y su funcionalidad. Después de hacer la evaluación de la usabilidad y el diseño emo-

cional de las interfaces, los usuarios aceptan y expresan que la interacción es más agradable, satisfactoria y rápida (Kafure, 2004, 2009a, 2009b; Kafure *et al.*, 2007). A continuación, algunos ejemplos de estas recomendaciones:

- Hacer resúmenes de los artículos / libros.
- Ilustrar el índice de los artículos / libros para saber su contenido.
- Ilustrar la carátula del libro o documento.
- Aclarar la funcionalidad de los elementos dentro de la interfaz.
- Clasificar los resultados en orden de relevancia.
- Hacer recomendaciones para búsqueda de otras fuentes de información.
- Resaltar los parámetros de búsqueda que se encuentran en los títulos recuperados, con negrilla, cambio de color, mayúsculas o una combinación de las anteriores.
- Facilitar la personalización de la página de acuerdo con el perfil del usuario, por ejemplo, dándole la posibilidad de alterar los colores y las imágenes.
- Utilizar colores primarios, formas redondas, simétricas, suaves y armoniosas.
- Ocupar el espacio de los despliegues de pantalla de la interfaz en la medida apropiada.
- Personalización automática basada en eventos.

La fusión entre la información, la cognición y la emoción ha favorecido el desarrollo de trabajos más humanizados, como el Plan de Actividad Complementaria: „Usabilidad y Diseño Emocional en la Gestión Archivística de Documentos Escolares”, originado en un proyecto sobre la gestión archivística de documentos escolares, en la materia de Usabilidad en la Interacción Humano-Computador. Las instituciones

de enseñanza son grandes responsables de la educación formal y para millares de actividades surgen documentos que tienen importancia en el entorno individual y en el colectivo. Pero estos documentos pueden convertirse en masas documentales acumuladas dando lugar a la pérdida de informaciones. Frente ello, esta investigación sugiere el inicio del desarrollo de un sistema de información escolar fundamentado en el proyecto pedagógico. En este trabajo se utilizan las nuevas tecnologías, la usabilidad, el diseño emocional y la gestión documental en el desarrollo de un sistema de información que coopere en la comunicación entre los alumnos, el colegio y la familia. La participación de la familia junto al colegio en la educación es de gran valía, ya que puede propiciar los aportes afectivos necesarios para un mejor aprendizaje. Los resultados de este proyecto se ilustrarán en un informe con la descripción del trabajo, recomendaciones y el prototipo en papel de una interfaz de un sistema de referencia que proporcione informaciones confiables y actualizadas, como instrumento de apoyo en la comunicación alumno-instituto de enseñanza-familia (Kafure y Marzano, 2009).

Hoy se plantean nuevos desarrollos a partir de solicitudes específicas como la creación de una interfaz de SGI para auxiliar en la localización del acervo de libros escolares, teniendo como fundamento el diseño emocional y la filosofía pedagógica de la institución (Kafure, 2010).

Las investigaciones realizadas y el encuentro con profesionales de diferentes áreas que trabajan en la gestión de la información, la interacción humano-computador, la usabilidad y el diseño emocional impulsaron la creación del Grupo de Investigación Información, Diseño y Usabilidad, que tiene como objetivo general realizar investigaciones interdisciplinarias sobre los usuarios y las interfaces para la gestión de la información. El grupo lleva a

cabo investigaciones sobre los usuarios y las interfaces tomando en consideración la ergonomía cognitiva, el diseño emocional, el proceso de desarrollo y de evaluación de las interfaces de sistemas de información, el costo, la practicidad, la disponibilidad, la accesibilidad y la usabilidad de la información. La propuesta interdisciplinaria del grupo incorpora contribuciones de la Ciencia de la Información, las Artes, la Comunicación, la Psicología Cognitiva, la Computación, la Educación y áreas afines.

Referencias bibliográficas

- ARNHEIM, R. 1989. *Intuição e intelecto na arte*. São Paulo: Martins Fontes.
- CAÑADA, J. 2005. Entrevista sobre los paradigmas del diseño. *Diseño emocional: definición, metodología y aplicaciones*. Santiago de Chile: Universidad Tecnológica Metropolitana. Tesis (Maestría).
- CAÑAS, J.J. y Waerns, Y. 2001. *Ergonomía cognitiva, aspectos psicológicos de la interacción de las personas con la tecnología de la información*. Madrid: Médica Panamericana.
- COSTA, P. de J. F. y SCAVARDONI, P. E. B. 2009. Aumento da usabilidade de ferramentas de avaliação de interfaces humano-computador. *WICI, 2009, Workshop Internacional em Ciencia da Informagao: inovagao tecnologica e preservagao da informagao*. Brasília: Universidade de Brasília.
- DAMÁSIO, A.R. 1994. *Descartes' error: emotion, reason, and the human brain*. New York: Grosset/ Putnam.
- DAMÁSIO, A.R. 2005. Somos esclavos de las emociones y del entorno. *El País* [en línea] 2005, Oct. 21. [citado octubre 6, 2009] Disponible en Web: http://www.elpais.com/articulo/sociedad/Somos/escla-vos/emociones/entorno/elpporsoc/20051021elpepiscoc_9/Tes
- DUARTE, G. de M. y ALVES, L. de O. 2009. Ferramenta de avaliação de Sistemas Informatizados de Gestão Arquivística de Documentos (SIGAD). En: *WICI 2009 - Workshop Internacional em Ciencia da Informagao: Inovagao tecnologica e preservagao da informagao*. Brasília: Universidade de Brasília.
- FROST, C.O. 2001. The role of mental models in a multi-modal image search. *Proceedings of the ASIST Annual Meeting*, 2001, 38, 52-57.

GRANDJEAN, E. 1998. *Manual de ergonomia: adaptando o trabalho ao homem*. Porto Alegre: Bookman.

GUÉRIN, F. et al. 2001. *Compreender o trabalho para transformá-lo: a prática da ergonomia*. Sao Paulo: Editora Edgar Blücher.

HAAN, G. de. 2000. *A formal model of competence knowledge for user interface desing*. Amsterdam: Vrije Universiteit. Tesis (Doctorado)

HASSAN-MONTERO, Y., y MARTÍN-FERNÁNDEZ, F.J. 2003. Más allá de la usabilidad: interfaces ,afectivas'. *No Solo Usabilidad* [en línea] octubre 20, 2003 [citado octubre 6, 2009] Disponible en: http://www.nosolousabilidad.com/articulos/interfases_afectivas.htm

JANCZURA, G. A. 1999. *Acessibilidade conceitual em tarefas de categorizagao e memória*. Brasília: Universidade de Brasília: CNPq.

JOHNSON-LAIRD, P. y BYRNE, R. 2000. *Mental models website: a gentle introduction*. [en línea] [citado octubre 6, 2009] Disponible en Web: http://www.tcd.ie/Psychology/Ruth_Byrne/mental_models/

KAFURE, I. 2004. *Usabilidade da imagem na recuperagao da informagao no catálogo público de acesso em linha*. Brasília: Departamento de Ciencia da Informacao e Documentacao, Universidade de Brasília. Tesis (Doctorado).

KAFURE, I., et al. 2007. Evaluación de la usabilidad de la biblioteca digital PREDICA. En: *Seminario Internacional de Bibliotecas Digitais Brasil*. Sep. 18-20 2007 , Sao Paulo, Bra.

KAFURE, I. 2009a. Evaluación de la usabilidad en interfaces de sistemas de gestión documental. En: *2º Congreso Internacional de Investigación en Ciencia de la Información*. Medellín: Universidad de Antioquia.

KAFURE, I. 2009b. Usabilidad y diseño emocional en la gestión de la información. En: *Congreso Internacional de Interacción Persona-Ordenador (Interacción 2009)*.

KAFURE, I. y MARZANO, A. P. T. 2009. Usabilidade e design emocional na gestao arquivística de documentos escolares. *III Seminario de Educagao Infantil*. Brasília: Associacao Pró Educacao Vivendo e Aprendendo.

KAFURE, I. 2010. *Projeto: Design emocional na otimizagao de recursos informacionais escolares*. Brasília: Departamento de Ciencia da Informacao e Documentacao, Universidade de Brasília.

LÖBACH, B. 2001. *Design industrial: Bases para a configuraçao dos produtos industriais*. Sao Paulo: Edgar Blücher.

LULA, B. Jr. 1992. *Elaboration d'un environnement de génération interactive d'interfaces á manipulation directer pour le langage OBJLOG*. Tesis (Doctorado), Franca: Universidade de Droit d'Economie et des Sciences d'Aix-Marseille III, Faculté des Sciences et Techniques de Saint - Jérôme.

MAYER, R. 2005. Cognitive theory of multimedia learning. En: R. Mayer, *The Cambridge handbook of multimedia learning*. NY: Cambridge University Press, p. 31-48.

MOLES, A. 1969. *Teoria da informagao e percepçao estética*. Rio de Janeiro: Tempo Brasileiro.

MONK, A., et al. 2002. *Funology: Designing enjoyment. Conference extended abstracts on human factors in computer systems*. Minneapolis, Minnesota, p. 924-925.

NORMAN, D. A. 1983. Some observations on mental models. En: D. Gentner y A.L. Stevens, *Mental models*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, p. 7-14.

NORMAN, D. A. 1986. Cognitive engineering. En: *User centered system desing: New perspectives on human-computer interaction*. Hillsdale, NJ: Erlbaum Associates.

NORMAN, D. A. 2004. *Emotional design: why we love (or hate) everyday things*. New York: Basic Books.

NÖTH, W. 1995. *Panorama da semiótica: de Platao a Peirce*. Sao Paulo: Annablume.

PRESSMAN, R.S. 2005. *Ingeniería del software, un enfoque práctico*. Madrid: McGrawHill.

SEBILLOTE, S. 1995. *Task TD-5: methodology guide to task analysis with the goal of extracting relevant characteristics for interfaces, Esprit 3Projet: P6593, „INTUITIVE“*. INRIA Rocquencourt, France.

SHNEIDERMAN, B. 1998. *Designing the user interface - strategies for effective human-computer interaction*. Addison Wesley Publishing Co.

STERNBERG, R. J. 2000. *Psicologia cognitiva*. Porto Alegre: Artes Médicas.

SUGIMOTO, S., et al. 1995. Enhancing usability of network-based library information system - experimental studies of a user interface for OPAC and of a collaboration tool for library services. *Digital libraries '95*. [en línea] 1995 [citado octubre 6, 2009] Disponible en web: <http://www.csd1.tamu.edu/DL95/papers/sugimoto/sugimoto.html>

Revista Interamericana de Bibliotecología. Medellín (Colombia), Vol. 33, No. 1, enero-junio de 2010

БИБЛИОТЕКА КАК МОДЕЛЬ КУЛЬТУРЫ*

*Доктор философских наук Михаил ОПЕНКОВ,
профессор Поморского государственного университета
им. М.В. Ломоносова*

Аннотация

Предметом внимания автора является библиотека как модель культуры и олицетворение культурных ресурсов вообще. Исследователь излагает теорию, согласно которой библиотека символизирует не только лабиринт культуры, но и навигацию в этом лабиринте, выступает в качестве первоначала креативности. Вводится понятие пограничной культуры, внутренней границей которой и является региональная библиотека как место наиболее интенсивной межкультурной коммуникации. Культура Русского Севера рассматривается как особый тип пограничной культуры.

Ключевые слова: *библиотека, Борхес Х.Л., время, информация, информационное общество, книга, культура, культурные ресурсы, мем, модель культуры, образ, образ мира, пограничная культура, ритуальность, семиосфера, синергия, текст, фронтир.*

* * *

Библиотека задает вектор упорядочивания культурных ресурсов и определяет способы заимствования, а также положение текста. Библиотека подобна машине времени, так как способна дать обратный ход часам с любой скоростью. Библиотека олицетворяет собой культурные ресурсы вообще и является

моделью культуры. Многолетний опыт работы директором Национальной библиотеки в Буэнос-Айресе (1955-1973 гг.) определил ключевые метафоры культуры у Х.Л. Борхеса:

- космос как библиотека, в которой каждая книга рассказывает о всех других, или содержащая книгу, в которой описаны все другие книги;
- библиотека как магический кабинет, в котором заколдованы лучшие души человечества, ждущие слова, чтобы выйти из немоты.

Каждый интеллект формирует сугубо индивидуальный образ библиотеки в соответствии с последовательностью творческих задач. Только в библиотеке происходит поиск, идентификация и классификация книг. В библиотеке книга – первичная реальность, а все операции с ней вторичны. Для человека, ищущего книгу в библиотеке, эта реальность динамична как реальность поиска. Чем дальше человек продвигается в реальности библиотеки, тем более активной и интригующей становится его поисковая ориентация, превращающаяся в настоящее приключение. Теперь уже не книги находят посетителя, он все увереннее отыскивает их. Читатель при этом может вначале не вполне осознавать, зачем ему нужна именно эта книга. Библиотека символизирует не только лабиринт культуры, но и навигацию в этом лабиринте. Поэтому библиотека не может считаться просто архивом, складом сведений. Она выступает в качестве первоначала (архэ) кре-

* Предлагаемая статья является текстом выступления М.Ю. Опенкова на конференции «Библиотека в культурном пространстве региона», посвященной 170-летию Архангельской областной научной библиотеки им. Н.А. Добролюбова (г. Архангельск, 2003).

ативности. Библиотека как система гиперссылок или как текст текстов очень органично встраивается в информационное общество. Если считать главной задачей библиотеки навигацию в мире культуры, то она и становится той сетью, которая определяет суть информационного общества.

В интерпретации Борхеса Библиотека – культура безгранична, поэтому любой ущерб, причиненный ей человеком, будет ничтожно мал. Каждая книга уникальна и незаменима, но (поскольку Библиотека всеобъемлюща) существуют сотни тысяч несовершенных копий: книги, отличающиеся одна от другой буквой или запятой. Такая Библиотека включает в себя все языковые структуры, которые допускает набор письменных знаков, но отнюдь не совершенную бессмыслицу. Библиотека беспредельна и периодична. Вечный странник смог бы убедиться, что те же книги повторяются в том же беспорядке, который, будучи повторенным, становится Порядком. Борхес был очарован красотой бесконечных периодических чисел. Летисия Альварес де Толедо справедливо заметила, что в этом случае огромная библиотека избыточна. Достаточно было бы одного тома обычного формата, состоящего из счетного множества бесконечно тонких страниц. Борхес ответил, что такой шелковистый «путеводитель» был бы неудобен в обращении. Каждая страница раздваивалась бы на другие такие же. Известный писатель и математик Руди Рюкер также обратил внимание на трудности обращения с такой невероятной книгой: «Любопытно, сколько страниц осталось до конца, я пытался перелистать их все. Скоро стала ясно, что в книге бесконечное множество страниц. Я включил ускорение и пролистал алеф-нуль страниц. И все равно

там оставалось еще много. Я отлистал еще алеф-нуль страниц и еще алеф-нуль. И все-таки оставалось еще очень много страниц». [1]

Борхес же понял, что бесконечно-периодическая книга должна включать в себя непостижимые страницы, не имеющие обратной стороны. Они знаменуют собой «конец» каждого следующего счетного множества.

Если библиотека – это еще и образ мира, то она становится космологическим спором, дискуссией об устройстве мира или многообразии миров. На фоне этого поток книг есть подлинное путешествие по неведомым мирам, смысл которых предстоит понять на собственном опыте. Реальность библиотеки для посетителя не является субстанциальной, каковой она предстает библиотекарю. Для читателя эта реальность транзитивна, функциональна и динамична, способствует расширению опыта. [2]

Культурологи активно ищут исходную единицу культуры. Действительно, культуру в целом можно рассматривать как информацию. В этом случае любая отдельно взятая культура – это информационная структура, в которой информация принимается или создается, отыскивается, передается, используется, а также утрачивается. Информация может быть описана через дискретные единицы. На этом построено утверждение, что и культуру можно рассматривать как комплекс дискретных единиц (мемов). Существует два варианта теории мемов:

1) подчинение мемов генам. Утверждается существование лишь одного репликатора;

2) гены и мемы рассматриваются как равнозначные элементы, причем для человеческой эволюции мем более значим. [3]

С этой точки зрения культура стала эволюционной новацией не только в смысле появления новых возможностей для творчества артефактов, но и в смысле внесения изменений в дизайн самой природы, влияя на человеческое сознание и мозг. Подобно вирусам, мемы ищут подходящую среду для заселения, то есть человеческое сознание. Однако человеческое сознание само есть артефакт, сотворенный тогда, когда мем реструктурировал мозг, чтобы сделать его лучшей обителью для себя. Мемы при этом определяются как единицы имитации, такие как идеи колеса, носильной одежды, прямого угла, алфавита, календаря, исчислений, шахмат и т.д. Индивидуальное сознание оказывается приверженным дискурсам и мемам. [4]

При этом сама природа мема, а главное, его происхождение, остаются неясными. Наиболее вразумительно высказался Нил Стивенсон в своем романе *Лавина*: «...любая информационная система достаточной сложности рано или поздно оказывается заражена вирусами – вирусами, генерированными внутри нее самой.» [5] Здесь всплывает образ «больной библиотеки» у Борхеса: «Ходят разговоры... о горячечной Библиотеке, в которой случайные тома в непрерывном пасьянсе превращаются в другие, смешивая и отрицая все, что утверждалось, как обезумевшее божество.» [6]

С нашей точки зрения, культура не складывается из первокирпичиков. Она организуется по принципу структурного самоподобия, состоит из своеобразных самоповторов, всегда оригинальных и неповторимых, содержащих в себе целостность культуры.

Рекурсия – это область, в которой схожесть-внутри-различия играет центральную роль. Рекурсия основана на

«одном и том же» событии, происходящем одновременно на нескольких различных уровнях. При этом события на разных уровнях не одинаковы, скорее мы находим в них какую-либо общую черту, как бы они не различались. Объекты, основанные на этом принципе, получили название фракталов. Представление о фракталах вполне адекватно передачи сложноорганизованной формы блужданий по сети коммуникаций. Фрактальный нарратив можно рассматривать как коммуникативную макроструктуру движений, образованную итерациями, переходами. Своим взаимодействием человек меняет мир, изменившийся мир меняет человека. Эти изменения опять провоцируют изменения мира. Так возникает процесс самоподдерживающихся, саморазвивающихся изменений, не имеющих конечной цели. [7] Трудно не согласиться с Дениэлом Деннетом: ученый человек – это только способ, каким одна библиотека создает другую библиотеку.

Мгновенный срез фрактальной структуры человеческой культуры художественно представлен в романе Уильяма Гибсона *Все вечеринки завтрашнего дня*: «...оказавшись лицом к лицу с буквальной формой всех человеческих знаний, всей человеческой памяти, он начинает видеть путь, которому в реальности попросту не было аналогий. Никакой истории. Только эта форма, состоящая в свою очередь, из меньших форм, и так далее – головокружительным фрактальным каскадом до бесконечно высокой степени разрешения. Но есть еще будущее. *Будущие* – всегда во множественном числе.» [8]

С нашей точки зрения гуманитарным аналогом фрактальности является ритурнель. Жиль Делёз определял ритурнель как короткий напев, вроде «тра-ля-ля». Ритурнель целиком связа-

на с проблемой территории, прихода на территорию и ухода с нее (детерриториализация). Великий музыкант создает ритурнели, которые растворяются в еще более полных ритурнелях. Объединение маленьких ритурнелей определяет музыку. По образному выражению Делёза, эта сила музыки рождается на космическом уровне, как если бы звезды начали петь мелодию коровьего колокольчика и наоборот. Сходным образом философ запечатлевает мыслительные силы. В философии есть свои песни и возгласы. Концепты – настоящие песни философии.

Пульсирующее время – всегда время детерриториализации. Пульсация времени вовсе не означает его периодичности. Территория (в том числе и пространство культуры) присваивается многими способами, не обязательно в регулярном ритме. Каждый раз, когда человек провозглашает территорию своей, он присваивает пульсирующее время. Ритурнель – простейшая форма пульсирующего времени. Характерной чертой пульсирующего времени является то, что оно отмечает темпоральность формы в развитии. Образования есть пульсирующее время.

Образ – также небольшой повтор-ритурнель, визуальный или звучащий, когда приходит подходящее время – «изысканный час». Образ определяется формой, то есть внутренним напряжением, силой, которую он мобилизует, чтобы ослабить тесные узы слов. Чтобы появился хотя бы небольшой образ, нелогичный и беспамятный, нужно освободить себя от памяти и разума. То, что находится «снаружи» языка – это не просто образ, это некая «протяженность», пространство. Образ является тому, кто его создает, в качестве визуального или звучащего повтора-ритурнеля. Точно так же пространство принадлежит

тому, кто осваивает его посредством моторного ритурнеля, то есть поз, повторений и переходов. Момент творчества есть переход от пульсирующего к неппульсирующему времени. Необходимо добыть нечто из темпоральности развития форм, чтобы твой голос стал голосом культуры. [9] Именно это подразумевается приведенные выше слова Д. Деннета.

Ритурнели встречаются и в «Вавилонской библиотеке» Борхеса: «Одна книга состояла лишь из букв MCV, повторяющихся в разном порядке от первой страницы до последней. Другая... представляет собой настоящий лабиринт букв, но на предпоследней странице стоит: „О время, твои пирамиды...“ Если будет недостаточно языка философов, Библиотека создаст необходимый, ранее не существовавший язык, словари и грамматики этого языка.» [10] Последнее предложение в приведенной цитате подразумевает способность культуры создавать принципиально новые сообщения на принципиально новых языках. Способность части любого уровня функционировать как целое, а любого целого – как части создает высокую концентрацию информации и неиспользуемые ресурсы смыслообразования. Библиотека – это ритурнель культуры.

Особое значение библиотека имеет в так называемых «пограничных культурах». Семиотика определяет границу как нечто, нарушающее непрерывность пространства, отделяющее одну культуру от другой. Всякая культура начинается с разбиения мира на «внутреннее» и «внешнее» пространство. Но, по словам Ю.М. Лотмана, понятие границы двусмысленно. Это всегда граница с чем-то, следовательно, принадлежит обоим пограничным культурам, обоим взаимоприлегающим семиосферам. Граница – это особая культурная насыщенность,

место перевода «чужой» семиотики на язык «своей», трансформация «внешнего» во «внутреннее», которая преобразует «чужие» тексты настолько, чтобы они вписывались во «внутреннее» пространство семиосферы, при этом оставаясь инородными. Пространство семиосферы пересечено границами разных уровней, языков текстов. Однако внутри семиосферы образуются отдельные участки, обладающие непрерывным семиотическим пространством, отграниченным единой границей. [11]

Внутренняя граница пограничной культуры и есть региональная библиотека, то есть место наиболее интенсивной межкультурной коммуникации, где формируются стандарты понимания иных культур с удержанием их специфики и оригинальности. Именно здесь находится источник паралогического, то есть, с точки зрения нашей культуры, принципиально нового.

Концепт границы – это архетип, определяющий действенность таких взаимосоотносимых феноменов, как маргинальность, утопизм, инаковость, децентрированность. Граница есть область возникновения новых смыслов, самосотворение. Пограничность – это промежуточность, бытие-между. Именно это объединяет и роднит нас с библиотекарем Борхесом, так как он также жил и творил в пограничной культуре. Но есть и то, что нас отличает и разделяет.

Латиноамериканская пограничная культура не имеет в своем основании мощной моделирующей традиции. Поэтому Борхес стремился максимально использовать мировые литературные ресурсы, в том числе экзотические, чтобы обеспечить широту выбора. Отсюда – основная идея, которая имплицитно присутствует в творчестве Борхеса: традиция начинается именно с него. Но при

этом надо раствориться в истории литературы. В латиноамериканском контексте понятие границы означает не рубеж, не предел, а трансgressию, начало поиска собственного смысла в специфической перспективе – в «далёкости». Это соответствует основной семантике латинского слова «límen», то есть «порог», «дверь», «начало». По одну сторону границы простирается безграничье, а по другую – пустота, которая знаменует экзистенциальную обездоленность латиноамериканца и отсутствие собственной истории. Иберо-американский мир обретает свое наиболее адекватное категориальное определение через понятие микста. Микст – это не механическая смесь, а связь разнородных элементов, вступивших между собой в необратимое взаимодействие. Такого рода соединение не приводит к появлению нового системного качества, как в случае синтеза, но сохраняет свойство разнородности элементов. Принципиальное значение приобретает сам факт и характер их связи, сцепления, взаимодействия. В данном культурном контексте эклектизм – сознательный, философски отрефлектированный принцип, продуктивное смешение «своего» и «чужого». [12]

Другой тип пограничной культуры может быть назван «культурой фронта». Суть фронта заключается в завоевании новых земель, в поисках «страны обетованной». В американском фольклоре нацию выстроили в глуши ни к чему не привязанные личности – трапперы, ковбои и переселенцы. Идею фронта выразил лучше всего Джон Фаулз: «Провинциализм – не просто отсутствие городского вкуса в искусстве и поведении, он также все более необходимое противоядие всем стремящимся к централизации тираниям.» [13]

Хотя к 1850 году эпоха фронта географически и исторически завершилась, но идея пограничности глубоко укоренилась в менталитете американской нации. Так называемая «калифорнийская идеология» – это основная концепция американского постиндустриализма. Она стала видением кибернетического фронта, где высокотехнологичные мастера-демиурги открывают для себя индивидуальную самореализацию либо на электронной агоре, либо на электронном рынке (high frontier). [14]

С философской точки зрения, «фронт» означает овнутрение чужого, поглощение его, превращение «чужого» в собственный «жизненный мир». Ведь фронт – это граница, отодвигаемая в бесконечность.

Ж. Делёз показал различие между французской и англо-американской культурами. Англичане и американцы возобновляют культурное движение совсем не так, как французы. Возобновление по-французски начинается с поиска исходной непреложности как устойчивой отправной точки (картезианское начало – О.М.). Другой способ возобновлять – возвращаться к прерванной линии, добавляя к ней новый сегмент, протягивая ее поверх пустоты, перед которой она остановилась. Путь возобновляется с середины. Кроме того, французы мыслят в основном понятиями дерева: древо познания, места разветвления, альфа и омега, корни и верхушки. Вместо этого у англичан и американцев Делёз увидел траву. Трава растет не только посреди всего, но и присутствует как среда (английская лужайка, американская прерия). Трава символизирует побег, а не укорененную оседлость.

В голове у нас трава, а не дерево, вот что значит мыслить, вот что такое

мозг, своеобразная нервная система – трава. [15] («Всякая плоть – трава, и вся красота ее, как цвет полевой.» [Исайя, 40,6] Эта фраза была глубоко осмыслена и положена в основу одного из лучших романов Клиффорда Саймака, человека хорошо понимавшего и любившего американскую «глубинку» – О.М.)

Наиболее полное категориальное определение культуры фронта состоит в понятии «линия ускользания». Смысл линии ускользания – это продуцирование реальности, творение жизни, нахождение адекватного оружия. Оба рассмотренных выше типа границы не подразумевают межкультурного диалога в настоящем смысле слова. Экзистенциальная недостача иберо-американского культурного контекста предполагает заполнение «пустоты» за счет присвоения чужого. Культура фронта рассматривает чужое как «территорию команчей», то есть хаоса и полного беззакония, которая должна быть поглощена.

Культура Русского Севера представляет собой совершенно особый тип пограничной культуры. С одной стороны, традиционный русский менталитет трансформировался под влиянием экстремальных климатических условий. С другой стороны, надо принимать во внимание ее давнюю интегрированность в систему культур Баренц-региона.

Свое наиболее полное определение культура Русского Севера получает в понятии синергии. Определяющие черты синергии – это личностная природа и радикальная асимметрия, то есть направленность на иное. В культурологическом плане последнее подразумевает толерантность и способность к диалогу – определяющие черты северного менталитета, выходящие за пределы сугубо российского контекста. Диалог, который

суть мы сами, разворачивается из дали чужого, чей призыв дать ответ, самоопределившись, предшествует всякому партнерству. Синергия создает особое место личностного общения многообразных культур, которое и есть Русский Север. В диалоге присутствует взаимная направленность внутреннего действия. Диалог никому не предписывают: ответ – не обязанность, а возможность. «Умное общение» (синергия), оставляя субъекты субстанциально разделенными, соединяет воедино их смысл. Здесь присутствует взаимное и сознательное, намеренное со-чувствие. Тогда и обнаруживается общение в самом глубоком смысле. Синергия – особое бытийное место, где возникает многополярная симфоническая личность (тип культуры). Кроме того, синергия есть коммуникативный мост, включающий русскую культуру в общеевропейский контекст. Синергийное взаимодействие культур определяет особое значение библиотеки в жизни региона.

Библиография

1. Рюкер Р. *Белый свет, или Что такое проблема континуума по Кантору?* М., 2003, с. 94.
2. Касавин И.Т. *На пути от письменного стола к библиотеке: интерьер лаборатории Хорхе Борхеса.* В: Историко-философский ежегодник '97. М., 1998, с. 327-328.
3. Чик Г. *Единицы культуры.* В: *Общественные науки и современность.* 2000, 2, 113-118.
4. Юлина Н.С. *Д. Деннет: самость как центр «нарративной гравитации», или Почему возможны самостные компьютеры.* В: *Вопросы философии.* 2003, 2, 112.
5. Стивенсон Н. *Лавина.* М., 2003, с. 404.
6. Борхес Х.Л. *Письмена Бога.* М., 1992, с. 222.
7. Хофштадтер Д. Гёдель, Эшер. В: *Бах: эта бесконечная гирлянда.* Самара, 2001, с. 145.
8. Тарасенко В.В. *Антропология интернет: самоорганизация «человека кликающего».* В: *Общественные науки и современность.* 2000, 5, 117.
9. Гибсон У. *Все вечеринки завтрашнего дня.* Екатеринбург, 2002, с. 149.
10. *О как в Opera.* В: Алфавит Жилия Делёза. www.clinamen.com; Делёз Ж. *Опустошенный.* В: Беккет С. В ожидании Годо. М., 1998, с. 260-262.
11. Борхес Х.Л. *Письмена Бога.* М., 1992, с. 218-221.
12. Лотман Ю.М. *Избранные статьи.* Т. 1. Таллинн, 1992, с. 13-16.
13. Гирин Ю.Н. *Граница и пустота: к вопросу о семиозисе пограничных культур. Размышления латиноамериканиста.* В: *Вопросы философии.* 2002, 11, 88-89.
14. Фаулз Дж. *Кротовые норы.* М., 2002, с. 247.
15. Барбрук Р., Камерон Э. *Калифорнийская идеология.* www.zhurnal.ru
16. Делёз Ж. *О превосходстве англо-американской литературы.* В: *Логос.* 1999, 2, 92-100.

IDENTITĂȚI LITERARE – 2011 (II)

Nicolae RUSU

Abstract

This is a critical presentation of the recent succesfull work of the Roumanian writers from Chisinau through the prism of demands of the Jury of Moldova Writers Union. The author analyse carefull the literary production of the 2011, by categories which coincide with the literary genres: children books, prose, poetry, essays, memoirs etc. Thus the librarians and readers have at hand a guide of authors worth reading.

Keywords: *children literature, poetry, prose, essay, literary awards, postmodernism, intertextuality, literary year.*

* * *

(Continuare. Începutul – în nr. 4/2012)

Deși **Oleg Carp** nu și-a prezentat romanul *Crede și se va scula!* (Chișinău, Editura „Princeps Magna”, 150 p.) la concursul Anului literar 2011, cartea merită să fie comentată, din simplul motiv că reprezintă o abordare originală a unei teme deosebit de actuale în lumea noastră modernă, postmodernă sau transmodernă. De aspectele mai speciale ale existenței umane tratate prin prisma unor caractere deviate din punct de vedere social, psihic și biologic au fost preocupați un șir de autori, începând cu basarabeanul Pavel Păduraru (*Karlik*) și încheind cu brazilianul Paulo Coelho (*Veronica se hotărăște să moară*). Chiar din capul locului naratorul îl informează pe cititor că *povestea* ce urmează e despre cineva care fumează marijuană! Iată cum își începe O. Carp romanul: „Și cât ai zice pește... Sunt impotent și Diana fumează.” Iar în cele trei pagini și jumătate ale prologului, pe care-l intitulează *În loc de bomboană*, autorul are grijă să-l prevină pe cititor cu ce fel de personaje se va însoți pe

parcursul lecturii, prezentând-o mai întâi pe Diana, cea care „se autoinstruiește din surse sigure în esența prostiei” și care este „un element vital necunoscut omenirii, încă nedescoperit pentru unii și scump ca aerul pentru alții. Diana, extrem de curând, va fi un fenomen nelipsit în natură” (p. 6). Se prezintă apoi naratorul, pe care-l cheamă Zic sau „Zizic în dezmiardare”, acesta recunoscând că „nici nu mai țin minte de când vroiam să mă fac scriitor”, mai fiind și conștient că „pe cale naturală am împlinit abia un an și o lună”, deși „în buletinul de identitate, m-am însemnat cu treizeci și patru de ani”. Pentru a fi credibil în tot ce va urma, naratorul are de ales: „Să scriu sau să fumez” (p. 8). Iar pentru a-l convinge pe cititor de alegerea sa (dar și de efectul marijuanei) el își dactilografiază, corespunzător, textul: „Scriu pe genunchi că Dumnezeu este. El îmi dictează. Eu tac și ascult și scriu. Spun numai da și nu. Nu știu nimic. Vorbesc numai cail. Cuvintele sunt aer. La gust, ca și vântul. Trăiesc printre îngeri. Sunt cetățeanul cerului cu viză de reședință pe pământ” (p. 8). Toate personajele din această narațiune sunt pacienții unui spital de dezintoxicare, adică „cetățenii ajunși la cer, printre îngeri”, și asemenea naratorului n-au altă preocupare decât să „bea tutun”, adică marijuană. Acțiunea acestui drog se simte de la un fum la altul: între „*unul și două fumuri* (...) Diana se îmbracă la repezeală pe întuneric cu ce apucă și dispăre fluidă (dacă ar fuma un narcotic mai de calitate, probabil, că ar dispărea... vaporos, cine știe? *n.n.*) cu poșeta sub braț pe altă planetă”. După al *patrulea fum* pozițiile naratorului se sfârșesc, evident, cu un punct, chiar și după conjuncția „și”, dar nu numai: „Să te rătăcești între alb și negru. Pur și simplu. Te ia. Și te. Azvârle. Ca.

Pe... o furnică. Este o mână ciudată" (p. 26), iar după *cinci fumuri* încep halucinațiile cu bunica moartă, scăldată de „două babe fecioare, încă voinice, dar fără țâțe”, care atunci „când bunică-mea era încă deasupra coveții cu fața în sus; când babele o mai susțineau te miri cum în aer cu ajutorul coatelor lor subțiri ca paiul de grâu; (...) când ambele și-au abătut pașii de la covată spre fereastră; când și-au pierdut cum-pătul definitiv și într-un final s-au năpustit cu tot cu a treia în direcția mea, peste mine, peste fața mea intimă (față intimă e, probabil, ca în povestea în care personajul se pomeniște că-i ajunge capul acolo unde-i stau picioarele, *n.n.*); când deschizătura dintre picioarele mamei mele se căsca de-acum gata să mă înghită; (...) când să. Am, presimțit că are să le scape din mâini, mi se pare. În următoarea clipă stăteau după perdea. Aveam ochii dați peste cap și vedeam fereastra ca prin ceață...” (p. 14). După *șase fumuri* fix naratorul se pomeniște „cu fața albă ca varul, alunecând încet cu șira spinării de tocul ușii” și doar la „insistența Diane, după zeci de palme aprige peste urechile mele reci și surde, am văzut în sfârșit lumina”, mai auzind cum femeia „cerea cuiva să-i aducă cât mai degrabă apă ca să fiu stropit” (p. 15). Înainte de al *nouălea fum* naratorul confundă simțurile și ceea ce e firesc să vadă cu ochii, el aude: „Numai la auzul zâmbetului ei, cu genele abia întredeschise (...), m-am apucat să-i reproduc lent totul” (p. 16), apoi Diana se multiplică într-o altă femeie, Laura, aceasta avându-și atât propria biografie, cât și un amant în persoana unui „motan albastru”. După toate astea urmează un delir pe care autorul reușește să-l redea în niște fraze alandala, aparent fără nicio noimă: „Fără culoare. Subțire. Între umăr și ureche. Plat și îngust, și incolor străveziu și zdrențuit de atâtea vorbe închipuite (...). Străin corpului omenesc, dar foarte necesare, mai ales azi. Scăpat pe jos. Transmis.

Uitat și recuperat. Descărcat și reîncărcat în Tulum. Cu prilejul recenteii excursii pe apă...” (p. 22). În cele din urmă, după ce deosebirea dintre „coșmar și feerie” rămâne a fi o fisură care „are forma unei săgeți de fulger” apar „trei bărboși (...) setoși de cosmos” care se dovedesc a fi niște astronauți ai cosmosului dintre coșmar și feerie și pe ale căror meditații se clădește ulterior întreaga construcție narativă a lui Oleg Carp. Despre ei se știe că primul e gras, al doilea e slab, iar al treilea e obez, apoi că „părul lor este electric”. Între fumurile de marijua-nă astronauții „gândesc”, iar meditațiile lor, evident, sunt pe potrivă sentimentelor naratorului, reflecții stimulate de acțiunea drogului care cresc în intensitate după fiecare fum. Această permanentă transă narcotică, din care, dacă crezi că te poți scula, atunci minunea se întâmplă, atinge deseori cote paradoxiste. Iată cum „gândește” astronautul unu: „Trei ani mai târziu, după ce am fost eliberat din pușcărie conform articolului 7 din *Codul Muncii*. Care prevede nemijlocit de la trei până la cincisprezece ani de pârnaie în caz că-ți înșeli iubita măcar și cu gândul, am devenit gigolo” (p. 51). Sau: „Un cal a îndrăznit să treacă și pasărea a luat-o la galop. (...) Zola este o fată deșteaptă, știe să citească” (p. 90). La o cotă halucinantă similară ajunge și astronautul trei, obezul, care nu gândește, ci presupune, că „dau fumul afară pe nări și șuier pe urechi și mă întorc cu fața la dulăpior. Este adevărat (...) că obosești repede de tot când mergi în mâini, fumezi și dai fumul afară pe urechi șuierând...” (p. 66). Iar astronautul doi în meditațiile sale își amintește de o broască-țestoasă care credea că e pește, text care e mai degrabă o parabolă despre omul care nu este în stare să se adapteze mediului, acest neadaptat simțindu-se străin într-o societate ostilă convingerilor și principiilor sale. Dar și gândirea acestuia e pe potriva celorlalți: „De unul singur am descărcat timp de trei

noapți lumești cinci vagoane încărcate neomenesti cu vată cosmică” (p. 93). Bineînțeles, tuturor personajelor, dat fiind mediul în care se manifestă, le sunt caracteristice limbajul și gesturile mai „tari”, dar autorul a știut să dozeze cu pricepere acele expresii care în alt context ar fi ajuns în categoria limbajului pornografic. Firește, întreaga scriitură nu este un text abracadabrant, deoarece personajele mai au și momente de luciditate, când cititorul se poate „scălda” în meditații garnisite cu expresii demne de a fi savurate: „Fericit ești că ești. Așa ne place nouă oamenilor să complicăm lucrurile, pe când e atât de simplu totul (...). Totodată, omul fără suferință e ca lebăda fără lac (...), iar mâinile au ceva comun cu inima...” (p. 100). În genere, întreaga narațiune a lui Oleg Carp, deși pe alocuri scrisă cu mici neglijențe, acest aspect fiind specific tinerilor autori al acestui început de secol grăbit, este o încercare temerară de a aborda subiectul extrem de dificil al narcomaniei, una dintre cele mai actuale și mai mari probleme ale societății umane contemporane. Deși e vorba de universul patologic al unor neadaptați, în reflecțiile lor halucinante, la limita dintre coșmar și feerie, autorul reușește să ridice câte un ciob de oglindă în care cititorul descoperă reflecții ale realității imediate, iar pe alocuri chiar și propriul chip, sugerându-i-se că, dacă lumea nu va lua atitudine și va fi inertă, nimeni nu va fi scutit de înspăimântătoarea procedură a dezintoxicării.

Printre volumele nominalizate la premiul pentru cea mai bună carte de proză a anului 2011 se numără și cea a lui **Dumitru Crudu** *Oameni din Chișinău* (București, Ed. „Tracus Arte”, 116 p.). Universul în care își duc existența personajele lui D. Crudu este unul localizat în spațiu și în timp recognoscibil. E o încercare de roman construit din câteva nuvele cu aceleași personaje, linia principală de subiect fiind cunoscutele evenimente din 7 aprilie

2009, acest „realism capitalist” fiind o sursă de inspirație și pentru alți autori, în special, pentru producătorii pieselor de teatru. Realitățile descrise pe paginile volumului nu au nimic în comun cu metoda ideologizată a realismului socialist sau de altă natură, ci ține mai degrabă de un fel de realism... tendențios. Acea revoltă a tinerilor basarabeni împotriva unui regim cu o vădită apetență totalitară este văzută de autor prin mai multe puncte de vedere și trecută prin sentimentele, caracterele și limbajul câtorva personaje total diferite. Ele acționează (uneori halucinant, precum halucinantă e și realitatea în care acestea există) pe un perimetru îngust al unui spațiu unde se desfășoară protestele tinerilor – bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, strada Pușkin, Casa Presei, restaurantul „Vatra Neamului”, cinematograful „Patria” etc. Pentru a fi mai credibil, autorul își lasă personajele să se prezinte la persoana întâi, acestea evidențindu-se nu doar prin semnalmente de ordin fizic, prin caractere diferite, ci și prin limbaj. Astfel, soția lui Vova are plăcerea să jongleze cu expresii de birjar, precum e „moda” la unii autori contemporani mai tineri, în special de gen feminin: „Vroiam să mă reped la el și să-l întreb da’ de ce în p[...] mea te belești așa la mine...”. Nu este original Dumitru Crudu nici la titlul și nici la structura cărții, care le repetă pe cele ale lui Joyce din *Oameni din Dublin*, proza preferată a unui personaj crudian: „Nu putem pleca însă fără volumul meu iubit *Oameni din Dublin* (p. 95) și: „...m-am rupt din brațele lui parfumate și dulci, repezindu-mă la *Oameni din Dublin*, care se găsea sub perna mea și l-am băgat în geantă” (p. 108). Pentru autor această carte e și un pretext de a sugera în subtext și alte semnificații, ceea ce redă scriiturii sale un sens și o valoare mai profunde: „... m-am furișat în dormitor, unde cartea lui (a lui Vova, n.n.) *Liudi s Dublina* se găsea deasupra cărții mele *Oameni din Dublin*. Dintr-o

răsuflare, am inversat ordinea în care stăteau cel două volume (...). Acum *Oameni din Dublin* se afla deasupra, și *Liudi s Dublina* dedesubt (...), și lucrul ăsta m-a făcut să-mi strâng degetele în pumn și pumnul să-l agit în aer, în semn de victorie..." (p. 88). Toate bune și frumoase, dacă talentatul autor n-ar fi la fel de afectat de morbul neglijenței, cel de care suferă unii tineri scriitori. Din păcate, la noi există edituri care nu au în schema lor de încadrări niciun redactor de carte și, astfel, textele unor autori sunt împânzite de expresii de felul în care se întâlnesc și pe paginile narațiunii *Oameni din Chișinău*: „oarecum altieră (?)”, „scoase din poșetă ziarul...” (p. 29), „nea Vasile aprinse (?) magnetofonul și în troleibuz se răspândi unul dintre cântecele sale preferate...” (p. 30), „salonul se umplu buză (?) cu femei din suburbii...” (p. 33), „vorbea cu toți dinții (?)” (p. 36), „apăsăm găâind (?) tastatura celularului” (p. 37), „Natașa a abzis (?) coniacul fabricat la Călărași” (p. 49), „un zâmbet galeș i se plimba (?) pe buze” (p. 69), „m-am dosit după un copac, cu gheața în spate (?)” (p. 72), „mi-am ascuțit și mai tare urechile (?)” (p. 73), „după ce își smulse (?) capul de sub torentul vorbăreț (?) de apă” (p. 75), „după ce am revenit în bucătărie ca să mai beau un pahar cu apă, și-au băgat (?) iar limbile în gură” (p. 80), „a luat de pe noptieră același volum de Joyce, doar că în rusă, și selectă fortuit (?) un pasaj pe care îl începu să-l recite” (p. 82), „hohotele sale alintate răzbeau din bucătărie și mi se insinua (?) în creier ca un hoț” (p. 88), „mi-am azvârlit (?) pijamaua pe mine și m-am clătinat (?) spre baie” (p. 95) etc., etc.

Oricum Dumitru Crudu, răsfățat pentru textele sale poetice, dramatice sau de proză cu diverse premii (naționale și internaționale), poate să-și permită asemenea „flecuri”, doar că un cititor competent și atent la detalii cu siguranță le regretă.

Printre cei patru scriitori (Ion Ciocanu, Tamara Cărăuș, Vitalie Răileanu și Alexe

Rău) ale căror cărți au fost nominalizate la premiul pentru cea mai bună lucrare de critică literară a anului 2011 **Ion Ciocanu** a fost prezent cu două volume, dar în urma dezbaterilor din cadrul ședințelor Juriului a fost propusă pentru nominalizare culegerea de cronici și recenzii *Cărțile din noi* (Chișinău, Ed. „Pontos”, 308 p.). Volumul are la cuprins trei compartimente mari: *Contemporan cu Grigore Vieru și Victor Teleucă, Icoane de altădată și În vizor – cartea pentru copii*, la care se mai adaugă patru referințe critice despre autorul cărții, semnate de Andrei Țurcanu, Arcadie Suceveanu, Mihai Cimpoi și Eugen Lungu. Textele din primul compartiment, în special cele care se referă la creația unor maeștri ai literaturii dintre Nistru și Prut – Gr. Vieru, V. Teleucă, Vl. Beșleagă, A. Busuioc, D. Matcovschi, N. Esinencu, E. Tarlapan, Vl. Ioviță –, sunt scrise de o mână de exeget, inspirat și exhaustiv, creația acestora fiind permanent în atenția autorului. În poezia pentru copii a lui Gr. Vieru, de exemplu, autorul observă „simplitatea aparentă pe lângă care multă lume ar putea trece fără să se scandalizeze în vreun fel”, dar și „complexitatea lor ideatică deosebită”, iar ultimele scrieri ale lui V. Teleucă (*Decebal, Car frumos cu patru boi, Piramida singurătății și altele*) „adaugă imaginii poetului și întregii creații teleuciene valențe poetico-filozofice noi care se cer conștientizate...”. Referitor la creația lui A. Busuioc, autorul convinge și pe cititorul reflecțiilor sale că „volumul acestui autor ironic și zeflemitor, în care dincolo de ironie și zeflema descoperi o întregă lume dominată de probleme reale și complicate, a cărei dezvoltare îndrăznească și măiestrită ne îmbogățește spiritual și ne stimulează în continuare pentru literatura de calitate”. În atenția ochiului critic al autorului ajung și cărțile altor prozatori și poeți din R. Moldova – A. Scobioală, Z. Cenușă, N. Țurcanu, I. Bolduma, I. Hadârcă, S. Ghimpu, T. Vasilcău, M. Rusu, V. Toma, Vl. Zbârciog și alții.

La compartimentul doi sunt incluse reflecțiile autorului despre volumul *Viața și activitatea lui Alexandru Cristea*, un op semnat de Maria Vieru-Ișaeu, analiza cărții despre Daniel Ciugureanu, scrisă de Efim Tarlapan, aspecte din viața și creația lui Vasile Militaru, mai sunt readuse în atenția cititorului de astăzi și aspecte din viața și creația celei care a fost Lulia Hasdeu, e vorba și de un portret literar al conferențiarului și traducătorului Nicanor Rusu, dar și de o mică referință la cartea lui Nicolae Băieșu *Sărbători domnești*.

Cărțile pentru copii sunt analizate și comentate în ultimul compartiment al volumului. Această categorie de texte ispițește tot mai mulți autori, dar puțini sunt cei care ajung să realizeze lucrări autentice și de certă valoare literară. Din acest motiv și critica literară nu-i acordă prea mare atenție, în afară doar de neobositul Ion Ciocanu. Autorul apreciază cartea Lucreției Bârlădeanu *Dealul Drăguței*, autoarea fiind și o cunoscută poetă, dar și un fost pedagog, remarcă „originalitatea scilpitoare” a cărții *Balcoane cu elefanți* a lui Nicolae Popa, gustă din „ghidușile lingvistice, una mai ingenioasă ca alta” ale lui A. Busuioc din cartea acestuia *Vizavi de vizavază*, este încântat de „plăsmuirea modernă despre noi și despre înaintașii noștri semănători de lumină” din *Grăuncioare de lumină* adunate între coperte de Ion Hadârcă, urmărește cu interes „ideea promovată în mod ingenios, printr-o artă literară demnă de toată prețuirea” a Claudiei Partole în cartea sa *Floarea iubirii*, este impresionat de o „simplă, dar totodată ingenioasă și plină de învățăminte poveste despre iarnă” a Marceliei Mardare, în cartea sa *Povestea iernii*. În vizorul ochiului critic al autorului au ajuns și cărțile Silviei Ursache, Ion Anton, Titus Știrbu, Lidiei Ungureanu, Ion Diordiev, Lidiei Codreanca, Efim Tarlapan, Zinei Cenușă, dar „mașina de citit și de scris”, cum a fost „poreclit” autorul volumului în

cauză de către un confrate, mai are de tocat și alte „scrieri” pentru copii, producții de care-s pline chioșcurile, librăriile și tarabele de cărți. Pentru toate astea, dar luându-se în considerare și alte impresionante realizări ale lui Ion Ciocanu, Consiliul USM i-a acordat Premiul Omnia pentru întreaga activitatea pe tărâmul literaturii.

Printre cărțile de eseistică și critică literară a fost nominalizat și volumul lui **Alexe Rău** *La verbvedere* (Chișinău, Ed. „Ulysse”, 108 p.). Obiectul investigațiilor eseistice ale autorului se află la frontiera dintre arta plastică, poezie și filozofie. Alexe Rău se ambiționează să găsească, dar să și explice existența poeziei în arta plastică, apoi necesitatea unor poeți de a se exprima plastic, aceste fenomene fiind analizate, începând cu „omul primordial” și încheind cu cel modern, prin prisma unor concepte filozofice. Majoritatea absolută a eseurilor demonstrează fără nicio tăgadă că autorului i-a reușit să-și realizeze scopurile pe care și le-a propus.

Și criticul literar **Vitalie Răileanu**, precum au procedat și alți scriitori, a prezentat la concurs două cărți: *Nicolae Esinencu. Spectacolul operei literare* (Chișinău, Ed. „Profesional Service”, 320 p.) și *Cerc în labirint* (Chișinău, Ed. „Profesional Service”, 148 p.). Referitor la primul volum autorul este sigur că acesta „va fi de real folos și celor care s-au grăbit să pună *stigmatul* pe unii autori și scrierile acestora...”, lucrarea dată demonstrând prin argumente că „literatura artistică din Moldova de Est în niciun caz nu-i umilă!” Argumente, în acest sens, sunt cele șase volume de *Scrieri alese* ale lui Nicolae Esinencu, tipărite în anii 2000-2004, apoi comentariile și aprecierile criticilor literari și ale colegilor de breaslă. Apariția acestui volum nu a fost generată de ideea unei antologii de texte despre creația unuia dintre cei mai fecunzi scriitori basarabeni, ci de încercarea de a evidenția „o idee în legătură cu critica literară

și unele metode de cercetare a textului literar-artistic”.

Firește, acest gen de scriitură implică în structura sa un exhaustiv „itinerar bibliografic”, urmat de trei capitole care conturează un portret al scriitorului Nicolae Esinencu în ascensiunea sa creativ-artistică. Primul capitol include cronici și recenzii la primele cărți de debut ale lui N. Esinencu, texte polemice despre cel care avea să rămână „copilul teribil” al literaturii române din Basarabia. Al doilea capitol inserează deja adevărate studii de sinteză despre creația neconformistă a scriitorului, texte care, după cum se exprimă autorul volumului, „conturează piramida eului scriitoricesc” al lui N. Esinencu. Al treilea capitol adună expresii auctoriale ale colegilor de breaslă despre literatura acestuia, adică eseuri semnate de Vasile Coroban, Victor Teleucă, Gheorghe Vodă (și alți veterani ai scrisului dintre Nistru și Prut) până la mai tinerii Nicolae Leahu, Emilian Galaicu-Păun și Victoria Fonari. Volumul se încheie cu o serie de poze din arhiva maestrului fotograf Nicolae Răileanu, precedate de câteva pagini de aprecieri ale unor confrați de condei atât din R. Moldova, cât și din România. Soția scriitorului remarcă un aspect foarte actual al stării de lucruri din domeniul literaturii române din Basarabia: „Mai trist e că majoritatea nu l-a citit și niciodată n-o să afle ce-a gândit Esinencu în literatură.” Puținii confrați basarabeni care l-au citit și i-au comentat creația n-au făcut exces de elogii, în schimb poetul Cassian Maria Spiridon de la Iași nuanțează pe bună dreptate că „Nicolae Esinencu scrie o poezie existențialistă, frustă, refuzând modelele. El își urmează încrezător și atent eul liric, pe un drum personal, nu întotdeauna comod...”, iar Marian Popa de la Cluj-Napoca observă că „Nicolae Esinencu este un fantezist prin prezența fizică, deopotrivă oniric, circar și sentimental; este situabil în paralelisme cu bucureșteni și olteni ca

Gheorghe Tudor, George Astaloș și Marin Sorescu prin poezii și chiar prin proză; poemul său performant are două versuri-cuvinte: „Bob / Glob.”

În cel de-al doilea volum, *Cerc în labirint*, Vitalie Răileanu se dovedește a fi „nu doar un biograf pe măsură, ci și un avocat sagace (...), satisfacția muncii sale venind (...) din repunerea pe rol a unor dosare uitate pe nedrept, dacă nu chiar clasate” (Em. Galaicu-Păun). Pornind de la propriul criteriu că „fără intuiție și fără o judecată de valoare nu ne putem apropria de literatură”, autorul își împarte textele în trei capitole: în primul este vorba de „profunzimea existențială a poeziei” și în vizorul spiritului său analitic ajung poezii Anatol Ciocanu, Arcadie Suceveanu, Eugen Cioclea, Vsevolod Ciornei, Petre Popa, Efimia Țopa și Veaceslav Rusu. Al doilea capitol include „motrice de creație” a romanului basarabean, evidențiind în acest sens mostre de proză semnate de Nicolae Esinencu, Ioan Mânăscuță, Nicolae Dabija, Ghenadie Postolache, Ștefan Baștovoi, Gheorghe Matcin și Nicolae Ciobanu, iar în ultimul capitol sunt adunate câteva „instantanee critice” despre creația criticului și cercetătorului literar Elena Țau, a traducătoarei Antosia Darka, a poetului satiric Efim Tarlapan și a publicistului Dinu Mihail. Șirul de autori, ale căror opere sunt „comentate” de Vitalie Răileanu, demonstrează, precum observă și prefațatorul, că pe semnatarul volumului *Cerc în labirint* nu-l interesează „clasamentele (...) altora, el se îngrijește de procesul literar pe orizontală – nu cred să-i fi scăpat vreo carte cât de cât meritorie despre care să nu se fi pronunțat, cu binecunoscuta-i competență și onestitate profesională”. Prin recente sale volume Vitalie Răileanu aduce o contribuție substanțială la valorificarea și perceperea producției literare a mai multor autori dintre Nistru și Prut, mai ales a unuia dintre ei pentru care cel mai important moment în

actul creației este „dezinvoltura modernă cultivată ca modalitate predilectă de manifestare a unei «trăsnite» vocații scriitoricești” (L. Butnaru).

Iar **Tamara Cărăuș** în volumul ei *Capcanele identității* (Chișinău, Ed. „Cartier”, 220 p.) analizează fenomenul identității naționale, având ca material de studiu starea de lucruri din acest domeniu existentă în R. Moldova la începutul acestui secol și coroborându-l sub toate aspectele cu teoriile filozofice moderne. E o carte-eseu scrisă în cunoștință de cauză, o textură densă și scrupuloasă și e destinată mai degrabă celor interesați de descifrarea fenomenului, iar pentru a-i gusta și a-i aprecia valoarea reflecțiilor mai e nevoie și de o anumită pregătire profesională.

Dintre autorii ale căror cărți au fost nominalizate la categoria *Publicistică* (I. Colesnic, E. Tarlapan, T. Vasilcău și I. Proca) cea care întrunește întru totul condițiile genului e *Prădalnicii din crăia lui Dumnezeu* (Chișinău, Ed. „Notograf Prim”, 212 p.), semnată de **Traian Vasilcău (Traianus)**. Textele incluse în carte au ieșit de sub tipar după ce mai întâi au apărut pe blogul autorului și au fost preluate de diverse publicații din R. Moldova, România și din alte țări. Pe autor îl caracterizează verva caustică, spiritul de observație și finețea cu care nuanțează anumite stări, fenomene, oameni, lucruri ajunse în vizorul său. Pe alocuri textele sale amintesc ușor de scăpărătoarele intervenții publicistice ale regretatului Adrian Păunescu din presa bucureșteană, cu care are niște afinități și pe ogorul poetic. Iată cum îl descrie autorul pe un deputat comunist în pamfletul *O brichetă pentru deputatul Ceban*: „Personaj fără biografie, fără rezultate palpabile și vizibil talent (...) de a face sluj cui trebuie și când acestuia-i trebuie (...), fuma numai țigări *Parliament*, dar nu avea, săracul de el, nicio brichetă...” Evident, cineva i-o împrumută și-atunci deputatul, în timp ce se

întreține cu o alegătoare „apetisantă, îmbietoare, naltă, energetică (...), aprindea *Parliamentul*, se furișa jos, între merele domnești siliconate ale alegătoarei, înflăcăra iar *Parliamentul*, se ascundea tot mai prejos, aprindea iar *Parliamentul*, se ascundea și mai josnic...”, până când deputatul Ceban „se trezi, pentru prima dată de la «căderea în sus a comunismului», al naibii de fericit. Alegătoarea sa – ibidem!” (p. 23). Doar în textele autorului „jandarmii aplaudă din baston”, cei care țin cu tot dinadinsul să tacă mălc „iau Prutul și Nistrul în gură” și tot numai în acest volum spectacolul competiției descris cu mult sarcasm și ingeniozitate se încheie cu remarca: „Brusc se stinge lumina în gubernie, se trag obloanele peste cuvinte și se aplaudă numai în gând.” Deși enunță niște lucruri cunoscute de toată lumea cititoare de ziare și ascultătoare de radio, stilul inconfundabil și original îl trădează pe autor: „În Piața Demnității Noastre furate și traficate de toate prostituatele de lux, instalate la guvernare prin votul poporului, era forfotă mare...” (p. 44). Excelează autorul și în textele în care-i parodiază pe mai-marii lumii basarabene. Fără a-l numi, oricine e în stare să-l recunoască pe cel parodiat grație discursurilor acestuia ținute într-un limbaj pompos, cu alură dâmbovițeană: „În general, sunt o fire pragmatico-ludico-meditativă de sorginte constrâns-involuntară, dar întrebarea ta, Lorena, (...) indubitabil, trebuie să conțină și stigmatul iradiant al răspunsului citadin de funest într-un moment macabru de optimism pentru Partidul Democrat, ce-l reprezintă în calitate de bărbat vivace încorsetat în mrejele profunzimii desuete din bazinul Mării Agreste în care, electoral vorbind, candidez...” (p. 60).

Blogul, fiind „moșia personală” a autorului, include nu doar pamflete, scrisori, adresări, ci și poeme ale căror titlu trădează ideile și subiectele care l-au inspirat: *Vladimirii iluziilor noastre, Rugăciunea unui*

copil, Vine Voronin cu Filat în frunte!, A înviat tanti Cenzura!, Intrarea colindului în dramă, Dor de Paul Goma, Colind de jale Patriei și multe altele. Textele lui Traian Vasilcău întru susținerea acestor „profeții adevărate” ale sale, cum și-a mai subintitulat volumul, sunt scrise cu o cerneală sarcastică, adesea cu accente dure, vitriolante, mai ales atunci când în vizorul său de cavalier, pornit de unul singur împotriva celor răi, ajung niște „butoaie goale”, adică niște personaje ipocrite, duplicitate, infatuare, indiferent de rangul și locul pe care acestea îl ocupă în ierarhia socială, politică sau culturală a comunității basarabene.

Volumul, pe bună dreptate, ar fi meritat să ia premiul pentru cea mai bună carte de publicistică a anului 2011, alături de cartea lui **Efim Tarlapan** *Scriitorul întrebat* (Chișinău, Ed. „Labirint”, 210 p.). După cum a remarcat și exegetul Theodor Codreanu în prefața cărții, Efim Tarlapan este „o puternică personalitate artistică a literaturii românești contemporane”, deoarece „nu cultivă o literatură minoră, periferică, de umorist provincial, în sensul depreciativ dat cuvântului de către G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, unde cataloga lirica epigramatică drept „un strănut literar” (vezi *BiblioPolis*, nr. 1, 2012).

O carte care a fost menționată în cadrul acestui concurs cu Premiul USM *Relații culturale* este culegerea de texte *Scrisori din Paris* (Chișinău, Ed. „ARC”, 52 p.), semnată de poeta **Lucreția Bârlădeanu**. După cum sesizează și prefațatorul volumului Adrian Ciubotaru, autoarea este „un maestru al cozeriei” și o „intimistă”, nu doar în textele de față, ci și în cartea *Dialoguri pariziene*, editată în 2005. În scrisorile sale din Paris Lucreția Bârlădeanu „spune și se expune în funcție de cum vine vorba, cu o ușurință deloc trucată, firească” (p. 7). Uneori răzbate pe ici-colo nota ușor persiflantă auctorială care dă textului un farmec

aparte, o trăsătură esențială de a-l face pe cititor dependent de subiect: „(Atenție, vă rog, la ortografia numelui Ionesco! Cu terminația în „o” și nu în „u”!). Nu se cade să-i pricinuim necazuri lui Marie-France, fiica dramaturgului, care se opune cu *înverșunare* (*subl. a.*) evocării rădăcinilor românești ale tatălui său” (p. 47). Sau în penultimul text din volum în care autoarea se adresează eventualului ei cititor: „Mă tot pregăteam de mult să-ți dau vestea trăsnet: Marilyn Monroe știa să scrie și să citească! Dar tu cum ai crezut? Blondă, frumoasă, dar nu tocmai până-ntr-atât?” (p. 81). Autoarea știe să-și facă din cititor un confident: „Vreau să știi că noi nu am avut problema lui Emil Cioran, care a descoperit gustul mâncării abia la Paris...”, ori: „Nu mă îndoiesc că știi, că la ora asta francezii sunt cei mai tari din lume în materie culinară...” (p. 60).

Cu o firească dezinvoltură autoarea reușește să devină în textele ei și o intimistă, în special, în *Surprize de metrou*: „Relația mea cu metropola americană fusese una scurtă (cam de vreo două săptămâni), dar destul de pasională!...” (p. 55), text care, după ce este comentat cu o ușoară nuanță de ironie dialogul cu un bătrânel dintr-un vagon al metroului parizian, se încheie cu constatarea condrumetului: „Știți, nu e chiar rău că scaunele din metrou au fost concepute atât de aproape unul de altul...” (p. 58).

Deși Lucreția Bârlădeanu îi avertizează pe cei care vor deschide volumul *Scrisori din Paris* că textele nu sunt „și pentru cei lipsiți de simțul umorului, ele, „scrisorile”, scot în evidență lejeritatea scriiturii și rafinamentul stilistic al autoarei, capabile să incite interesul pentru lectură chiar și a celor mai taciturni cititori.

În anul 2011, la capitolul *Dramaturgie* a figurat doar o singură carte, aceasta fiind *Aspiratorul de gânduri* (Chișinău, Ed. „Prometeu”, 86 p.), piesa fiind semnată de

Dorin Cârchelan. „Comedia fantastică” în două acte are un *Preludiu* și o *Glosă*, ambele secvențe în versuri, în care autorul pune accentul pe ideea că tot ce se întâmplă pe Pământ se face cu aportul civilizațiilor extraterestre. Acestea au adus aici „aspiratorul de gânduri” care este „un aparat fantastic și seamănă cu aspiratorul de praf (...), alcătuit dintr-o cască (...) racordată (...) la dispozitivul de observație a gândurilor negative...” Personajele – Savantul-inventator, Preotul, Meduza Cosmică, Îngerul albastru, Magul – discută savant despre progresul tehnic, despre influența civilizațiilor extraterestre, despre credință și alte aspecte ale cotidianului uman. E un text interesant și util pentru lectură, dar e posibil să intereseze și pe vreun regizor, important e că piesa există.

N-au lipsit în 2011 cărți nici la compartimentul *Debut*, printre ele evidențiindu-se volumul de proză scurtă al lui **Marcel Gherman** *Cartea viselor* (Chișinău, Ed. ARC, 64 p.). Personajul său dominat, în diverse ipostaze, de o stare de vis, călătorind în lumi ireale, zămislite de imaginația autorului, aceasta fiind alimentată, se pare, de spațiile inventate de jocurile electronice. Ismael Quattara, de exemplu, trece printr-o oglindă, a cărei suprafață era „lustruită asemenea unei ape clare (...), iar degetele se afundară în ea într-un lichid vâscos” (p. 24), apoi printr-un tunel într-o sală cu un dragon care, de îndată ce-l vede pe intrus, „scoate un urlet înspăimântător de bestie antedeluviană” (p. 25). După ce-l răpune cu ajutorul diamantului din vârful sceptrului său, Ismael ajunge în alt spațiu care este „centrul tuturor lumilor posibile și imposibile și al tuturor alternativelor. Se afla simultan în orice loc și în orice timp” (p. 27). Personajul se trezește apoi într-o capsulă din plastic și după ce se deplasase prin niște coridoare se trezește iarăși, de data aceasta însă „într-un tub transparent, umplut cu un lichid gelatinos” (p. 27).

După ce mai suportă și alte metamorfoze, adică „treziri” și „deșteptări”, personajul conștientizează că „nu există o identitate finală. Putea fi oricine și orice. Călătoria sa nu avea sfârșit” (p. 28). În alt text, personajul „zbura cu o viteză uriașă printr-o ploaie de stele”, apoi, după o accelerare infinită, „mișcarea nu mai exista. Simțea că a atins un nivel superior al realității” (p. 31). După ce răzbate vertiginos alte tuneluri, labirinturi, experiențe descrise cu lux și cu savoare, în cele din urmă personajul „se văzu la lumina zilei”, pe malul mării peste care „se deschidea în plina sa splendoare un superb cer albastru” (p. 33). Aceste halucinante aventuri domină întreaga „carte a viselor”, creând impresia că autorul ori se complăce în descrierea lor, ori nu poate găsi calea de a reveni în punctul inițial al „călătoriilor” sale, adică în prezentul cotidian. Fascinat de curente și teoriile ezoterice, încercând să-și găsească o proprie înțelegere a omului în corelația sa cu Universul, autorul propune cititorului propria sa viziune în tendința de a descifra sensul existenței omului în Univers și a Universului din om, aceste uriașe enigme care i-au pasionat și asupra cărora s-au aplecat nenumărați mari gânditori ai lumii.

Și dacă Marcel Gherman a preferat să debuteze în literatură cu asemenea investigații ezoterice, câștigând și premiul literar al Anului 2011 pentru debut, o altă extremă a ales **Damian Hâncu**, cel care, semnând prima sa carte *Moldova mă doare* (Chișinău, Ed. „Prut Internațional”, 38 p.), a debutat mai degrabă în domeniul publicisticii de actualitate. Inspirat de niște evenimente de tristă amintire, pe care le-a simțit pe propria sa piele, autorul își începe eseul (tradus și în limbile engleză și franceză) cu relatarea unor stări de fapt din realitatea sociopolitică imediată și concretă: „Sunt născut într-o țară uitată. Independentă, latină, europeană, dar uitată (...). Într-o țară uitată poți fi exilat

și acasă..." După evenimentele din 7 aprilie 2009, soldate cu incendierea suspectă și neelucidată până în prezent a clădirilor Parlamentului și Președinției, autorul vine peste 14 luni și 10 zile la una din ședințele de judecată unde urmează să fie examinat cazul celui care l-a maltratat cu sălbăticie în acea noapte a delirului comunist din capitala R. Moldova. Damian Hâncu, școlit la prestigioase și faimoase instituții de învățământ din SUA și Franța, un tânăr de o altă calitate umană decât cei care încă nu se pot debarasa de sechelele trecutului sovietic (deși unii dintre ei sunt din aceeași generație cu autorul), își amintește de o expresie a fostului președinte al Franței Jacques Chirac. Fiind într-o vizită oficială, pe 4 septembrie 1998, la Chișinău, acesta spune despre R. Moldova că este „o regiune martiră a Europei”. Așteptând în sala de judecată, care e, de fapt, biroul de lucru al magistratului, o încăpere de doar 8-9 metri pătrați, autorul încearcă să identifice printre cei prezenți vreun martor: „Poate e avocatul inculpatului (...), poate e inculpatul, fostul comisar comunist de poliție al capitalei, concentrat, cu ochii țintiți în gol (...) sau poate avocatul meu, finanțat de Institutul Drepturilor Omului (...), poate judecătorul se crede martor (...), ori poate grefiera?...” Ceea ce urmează poate avea loc, într-adevăr, doar într-o Țară Uitată! Judecata fiind publică, evident, că la ușă se înghesuie un grup de jurnaliști să filmeze și să fixeze ceea ce urma să devină ulterior subiecte pentru emisiunile informative de radio și de televiziune, dar „judecătorul, așezat în capul mesei, își acoperă brusc fața cu un dosar și le cere jurnaliștilor să părăsească biroul...” (p. 10). Cu ajutorul procurorului reprezentanții presei ajung după ușă și abia atunci procesul e gata să înceapă. Dar, „judecătorul aruncă o privire spre audiență și anunță pe un ton decisiv: «Procesul de astăzi este amânat pentru altă dată! (...) Judecătorul nu oferă detalii...»” (p. 24).

Semnificativă în acest sens este nota de la finele eseului, preluată dintr-o informație publicată în *Ziarul de gardă* din 17 februarie 2011: „Dosarul judiciar al lui Iacob Gumeniță privind evenimentele din 7 aprilie 2009 a fost amânat pentru a unsprezecea oară (...), iar avocatul inculpatului a depus două cereri de încetare a procesului penal și insistă ca clientul său să fie considerat nevinovat” (p. 38). Timp cât așteaptă începerea ședinței de judecată, autorul își grupează reflecțiile sale în câteva capitole. În *Prețul tăcerii*, de exemplu, este remarcată ideea că singurul drept de la nașterea unui om într-o țară uitată este dreptul la tăcere. Acest drept în Basarabia a devenit mai degrabă o obligațiune și regimul sovietic a avut grijă să-l cultive cât mai adânc, până-n măduva osului și nu în zadar miile de tineri pe lângă alte sloganuri mai scandau, pe 7 aprilie 2009, și „Jos trecutul sovietic!”. Surprinde felul în care, cu doza respectivă de erudiție și competență, caracteristice tinerilor care și-au făcut din carte un templu al cunoștințelor, este analizată și radiografiată societatea basarabeană aflată într-o interminabilă tranziție. Sunt zguduitoare scenele descrise de autor care nu par a fi niște întâmplări dintr-o închisoare de la începutul secolului XXI, ci mai curând niște delirante secvențe de-ale închiziției medievale: „Cu fața la perete, fără puteri, am început să îngân: «Tatăl nostru, carele ești în ceruri, sfințească-se numele Tău...», dar, imediat, o lovitură puternică mi-a înclieat corpul de perete, apoi au urmat alte lovituri, amestecate cu sânge și injurii în rusă. Când îmi acopeream capul, mă loveau în abdomen, peste genunchi, sub coaste. Când îmi acopeream abdomenul, mă loveau cu capul de perete. Apoi mi-au atașat mâinile la spate. Astfel legat, eram bătut până nu-mi mai simțeam corpul (...). Nu-mi ajungea aer. După puțin timp mi-am pierdut cunoștința. Băieții din celulă mă trăgeau de haină să-mi revin și stri-

gau disperați să ne deschidă ușa (...). Îmi reveneam, dar eram bătut din nou, până îmi pierdeam iarăși cunoștința..." (p. 19). După lectura acestui coșmar, cititorului nu-i rămâne altceva decât, îngrozit, să-și facă semnul crucii, amintindu-și expresia populară: „Dumnezeu să mă păzească de furia măgărească!” Autorul mai punctează, lapidar, dar în cunoștință de cauză, importanța statului francez în destinul românilor basarabeni, în special al generalului Henri Berthelot în 1918, apoi își încheie eseu cu un capitol intitulat semnificativ: *Speranța, ultima resursă*. Într-adevăr, într-o Țară Uitată „speranța este singura resursă în lume din care poți scoate profit fără ca acesta să se epuizeze”.

Dat fiind faptul că celebra expresie „Tot românul se naște poet” va rămâne mereu în vigoare, evident că la concursul Anului literar 2011 cărțile de poezie au fost cele mai numeroase. În afară de poezii Anatol Ciocanu, Mircea Lutic, Nicolae Leahu, Dumitru Matcovschi, Ana Rapcea, Călina Trifan și Arcadie Suceveanu, ale căror cărți au fost nominalizate la premiul pentru cea mai bună carte de poezie a anului 2011, la concurs s-a prezentat încă un mare șir de autori. Deși comentarea acestui gen de literatură nu este de competența oricui, subsemnatul a îndrăznit să-și afișeze impresiile de lectură doar a câtorva cărți.

Ioan Groșan, prefațatorul plachetei de versuri *Poeme cu molii* (Chișinău, Ed. „Prometeu”, 56 p.) a **Doinei Postolachi**, remarcă, pe bună dreptate, că autoarea încearcă, surprinzător, să înțeleagă „realitatea dintr-o perspectivă cu totul inedită (...), având drept obiectiv / subiect / personaj liric (...) Molia!”. Într-adevăr, privind la lumea din jur prin punctul de vedere și cu capacitatea de înțelegere a unei molii – „molia-pastor, molia-arhitect, molia-regizor, molia-beată etc. (...) sub vălul de sarcasm și ironie, perfect țesut de autoare, se ascunde o mare tristețe și o tulburătoare

gingășie – (...) care e apanajul veritabilei poezii” (p. 5). Autoarea crede că „nu e nimic rău în faptul că moliiile sunt distrugătoare” și e chiar necesar ca oamenii să învețe de la ele a roade în întuneric, pentru că atunci e firesc „să roadem întunericul”, să se roadă pe ascuns, căci este bine „să roadem din cele ascunse”, să se roadă tot ce este vechi, deoarece e un proces progresist atunci când „roadem din sisteme învechite de gândire”, or, s-a creat o situație că nu putem să nu „învățăm de la molii să tremzim mințile” (p. 18). În concepția autoarei moliiile sunt nobile, extravagante, politice – de stânga și de dreapta; bolnave, gemene, dansatoare, cu perucă, de Cașmir, vrăjitoare, mari și mici, blonde, suple, sinucigașe, triste, singure, somnambule, angelice, neveste ș.a.m.d., adică reflectă întreg spectrul trăirilor existențiale umane. O veritabilă mostră de metamorfozare a personajului liric este *Rugăciunea unei molii*, în care această insectă dizgrațioasă capătă niște însușiri pur umane, adresându-se Domnului – același pentru toți – s-o ierte pentru că ar fi putut roade mai mult și n-a făcut-o, dar și pentru că a ros „din bucata alteia”, apoi a mai ros „prea mult și dintr-un singur loc”. Aceași molie îi mulțumește Domnului pentru „instinctele ascuțite (...), aripile neobosite (...), bunătățile de haine de lână”, ca, în final, să-l roage pe Atotputernicul: „Te rog, ajută-mă să fac cele mai bune ouă, / sănătoase și frumoase, / când vei crede de cuviință Tu” (p. 44). În final toate Moliiile descrise de autoare „s-au încins în lupta” de supraviețuire, obiectul disputei fiind „o singură mânășă”, mai precis, „un singur deget de la mâna stângă al unei mânăși de lână (...). Dar când nu va mai fi nici acel deget de mânășă, / nu vor mai avea ce lupta... / Va mai rămâne să lupte cu foamea (...) / Nimeni nu a învins, vreodată, / această Molie. / Singura care mănâncă / din gheme de intestine / de Oameni” (p. 52). Molia-Foame e cea care,

se pare, supraviețuind e gata să înceapă a roade chiar și „un cer fără de stele”. Și acest lucru e în stare să-l facă, având iluzia că „ar putea lăsa în urma ei o primă stea”. Este dulcea și neostoita speranță care o ține legată de supliciu al actului creativ pe orice ființă umană vrăjită de sunetele ademenitoare ale trompetelor de alamă.

O nouă carte de poezii *Dulceață de coarne* (Chișinău, Ed. „Lumina”, 66 p.) propune cititorilor și **Ana Rapcea**. E o plachetă neobișnuită pentru creația poetei, scrisă în vers alb, oximoronic fiind axa pe care se clădește textul fiecărei piese. Începând cu titlul, în care se combină dulceața cu străpezitoarea acreală de coarne, mai toate noțiunile sunt prezentate în haina oximoronică a contrariilor: „iubirea-mi e risipă de bube dulci, cuvinte de sminteală”, „iubesc și sunt un om fără pereche”. Exemplu concludent în acest sens e poemul *Acasă*: „Câinele fluid al nostalgiei / a făcut ocolul parcului / unde nu m-a sărutat nimeni / nici mi-a spus că i-s dragă. / Soarele a lunecat printre ramuri uscate / fără dragostea mea, / ploaia a trecut fără părul meu ud / și toamna fără ascunsele lacrimi. / A trecut atâta timp pe aici fără mine. / Eu am trecut în alt anotimp / fără timpul de aici, / unde toate-s altfel și străine.” Acestea, dar și alte imagini poetice, moderne, proaspete, surprinzătoare prin asociațiile pe care le declanșează pot stimula vibrarea coardelor estetice ale mai multor împătimiți de poezie.

Și tânăra poetă **Zina Bivol** ne propune noua sa carte de poezii *Meșterul de dantele* (Iași, Ed. „FeedBrok”, 112 p.), cu o prefață de Nicolae Dabija, din care iese în evidență un ușor avans în afirmarea ei poetică. În mare parte versurile ei sunt de factură adolescentină, cu stângăciile inerente vârstei și cu imagini poetice ușor pastişate, deși surprind și unele metafore proaspete, autentice: „Singură ca o secundă / Mă număr în timp / Căutând aripa de lumină / A

zborului meu / Care să mă arunce / În brațele unui zeu” (*În așteptarea primei iubiri*).

Iar debutanta **Victoria Mărgineanu** e prezentă cu prima ei carte de versuri *Ora H* (Chișinău, Ed. „Clipa”, 44 p.), „binecuvântată” și ea cu o prefață de Lucia Țurcanu, care recunoaște că autoarea „face o poezie ce tinde spre abstractizare, intelectualizare și metaforizare”, ieșind și ea din „manta-ua” lui Nichita Stănescu sau a altor poeți în vogă și din „mode” ale acestui început de secol. O mostră de „poezie a palpațiilor strunite de livresc” (L. Țurcanu) este poemul *m(ano)le*: „Viața e un câmp / pe care o combină agricolă treieră fericirea / plugarul întorcea brazdele unui poem / transpirația curgea gârlă printre cuvinte / și liniile din palme se contopeau cu țărâna / soarele se juca pe trupul ei gol / și ea dansa ca o muză în fața creatorului / așteptând să fie sacrificată / în miriște / el a zidit-o / cu gândul la pâinea cea de toate zilele.” Superbă această imagine poetică, personalizată, care scoate în relief un autentic spirit creator...

Anul literar 2011 a fost așa cum a fost, cu surprize, succese și rateuri specifice oricărei perioade de timp. Aceste note n-au fost obligatorii și nici condiționate de Regulamentul de activitate al juriului, ci, mai degrabă, un imbold al subsemnatului de a lua în serios cu maximă responsabilitate calitatea de membru al juriului. Bineînțeles, la repartizarea premiilor literare, chiar dacă a fost o procedură de vot secret, membrii juriului, fiecare în parte, nu au avut cum să se debaraseze de anumite atitudini subiective față de un autor sau altul. Din acest motiv laureații la câteva genuri de literatură ar fi putut să fie alți autori, la fel de îndreptățiți să se bucure de succes. Dar, după cum s-a exprimat unul din debutanții Anului literar 2011, „speranța este ultima resursă” și, deși se mai spune că moare ultima, este cu siguranță nemuritoare.

BIBLIOTECARUL – PROFESIE PE PAGINILE BIBLIOPOLIS-ULUI

Tatiana COȘERIU,
director adjunct, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Abstract

The article is an analyse of the level of presentation on the „BiblioPolis” pages of a librarian profession. The study is made through the contexts: librarian’s formation, professional development, profession’s researches, librarian activity.

Keywords: *library profession, homage, competences, changes.*

* * *

Revista *BiblioPolis*, „fiind una dintre cele mai bune publicații de profil biblioteconomic din sectorul bibliotecilor publice” (dr. Teodor Ardelean, director, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, Baia Mare), prin diversitatea rubricilor, a elucidat profesia de bibliotecar printr-un spectru de interferențe. Portretul bibliotecarului elocvent este încorporat în următoarele compartimente: *Cronică, Avizier, Barometru, Bilanț, Oportunități, Stagii, Ai noștri în lume, Dialog, Dialog la zi, Editorial, Omagii, Biblio-Omagii, Odă bibliotecarilor, De ziua bibliotecarului, Vivat, Crescat, Floreat! Să mai și râdem, Dezvoltare profesională, Teorie și practică, Studii și cercetări, Politici de bibliotecă, Experiențe avansate, La colegii noștri, Itinerarele frăției, Cartea de specialitate, Recenzii și consemnări.*

Liantul sintetizator al profesiei, exponențial, îl vom descrie în diverse contexte pentru a contura preocupările și tendințele ocupaționale.

I. Contextul formării bibliotecarului (cadrul formal)

Formarea academică a specialistului în informare și documentare este abordată de dr. Nelly Țurcan, prodecan al Facultății de Jurnalism și Științe ale comunicării. Articolele oglindesc curriculumul în domeniul biblioteconomiei și asistenței informaționale [1], adaptat la spațiul european al învățământului biblioteconomic și la cerințele Procesului de la Bologna [2]. Doctoranda Mariana Harjevschi, director la Biblioteca Publică de Drept, informează despre studiile în bibliologie din America [3] și instituțiile care pregătesc specialiști [4]. Doamna Ludmila Corghenci, director adjunct la DIB ULIM, conturează durabilitatea cunoștințelor obținute de bibliotecari în mediul academic în articolul *Parteneriat profesional practico-științific sau învățământul biblioteconomic la vârsta maturității* [5].

Cadrul conceptual și terminologic al competențelor bibliotecarilor se află în vizorul dr. Lidia Kulikovski [6]. Redactorul-șef al revistei *BiblioPolis*, Vlad Pohlă într-un editorial [7] evidențiază rolul competențelor în societatea cunoașterii prin *capacitatea omului de a acționa, de a aprecia, a soluționa și a decide ceva la un grad ce i-ar permite să devină o autoritate în domeniu.* Iar Vera Osoianu, director adjunct la Biblioteca Națională a RM, chibzuiește asupra standardelor de livrare a serviciilor

prin prisma tendințelor Web 2.0, Biblioteca 2.0, unde *abilitățile și competențele bibliotecarilor trebuie să se răsfrângă pozitiv asupra utilizatorilor* [8]. Exigențele față de bibliotecar cresc într-o traiectorie direct proporțională cu dezvoltarea mediului exogen și endogen. Margareta Tătăruș, colega noastră de la Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu”, Vrancea, expune cele șapte fețe ale bibliotecarului: (1) fața care oferă zâmbete; (2) fața care dăruiește, (3) fața plină de afecțiune, (4) fața caritabilă; (5) fața care oferă alinare, (6) fața care aduce bucurie, (7) fața plină de toleranță [9].

În articolul *Din istoria serviciilor de referințe* [10], dr. Nelly Țurcan menționează că *majoritatea specialiștilor au ajuns la concluzia că extinderea informației din internet este una din cauze pentru continuarea activității bibliotecilor și bibliotecarilor, care constă în organizarea și asigurarea accesului la informație, în a ajuta utilizatorilor să găsească informația necesară, în instruirea clienților în vederea utilizării resurselor informaționale*. Astfel, apare în vizor și competența de a învăța pe alții cum să gestioneze informația. În acest context este și articolul lui Jean-Philippe Lamy *Evaluarea serviciilor de referință* [11]. Direcțiile domeniului infodocumentar sunt logic corelate cu pregătirea specialiștilor, *bibliotecarul reprezentând portretul lecturii* [12]. Aceste elemente sunt explicate în articolul *Tendențe și schimbări de scene în biblioteci la solicitarea viitorului* [13], scris de dr. Lidia Kulikovski, director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, iar Ludmila Pânzaru [14], director adjunct la aceeași instituție, cu tenacitate argumentează necesitatea transformărilor echitabile.

Liniile directe pentru învățarea formală (Universitatea de Stat din Moldova), pentru obținerea competențelor de bază sunt documentele publicate la rubrica *Politici de bibliotecă*. Ele evidențiază importanța educației prin diferite forme pentru toți.

II. Contextul dezvoltării profesionalistului integrator (învățarea pe parcursul vieții)

Traian Brad argumenta că *rolul informativ al bibliotecarului... va trebui azi mai mult ca oricând să depășească stadiul de deziderat și să devină o realitate, pentru că exigențele actuale ale activității bibliotecare nu pot fi depășite de comandamentele sociale, științifice și culturale ale epocii...* [15]. Profesionalismul se dezvoltă în timp acționând relevant la schimbări și oportunități. Surse proeminente sunt articolele ce abordează profesia de bibliotecar cu următoarele conotații:

- (a) management, resurse umane: *Abordări ale managementului la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Echipa „Hasdeu”: elemente constitutive și distructive, Atestarea – 2006: un prilej de a evalua competențele, profesionalismul, individualitatea lucrătorilor BM de Lidia Kulikovski; Recrutarea și selecția personalului, Politica calității în contextul managementului schimbării, Comunicarea profesională: comportament individual și acțiune corporativă, Rivalități corporative în testarea competențelor profesionale, O nouă abordare a excelenței – calitatea personalului de Tatiana Coșeriu; Dimensiunea etică a conflictului de bibliotecă de Natalia Zavtur; Conflictul ca instrument de dezvoltare de Natalia Suvac; Abordarea în complex a bibliotecii contemporane de Elena Labluc etc.*
- (b) învățarea adulților: *Andragogia: cum să înveți ca să înveți, Instituția care învață: designul instruirii continue a adulților, Managementul cunoașterii la Biblioteca Municipală: Repere despre campania „O oră de formare în fiecare zi”, Dacă vrei să reușești, trebuie să fii bine informat de Tatiana Coșeriu; PULMAN XT și bibliotecarii din Moldova, Primul curs online pentru bibliotecari – dreptul de autor*

pentru bibliotecari, *Bibliotecarul – promotor al accesului la informație* de Mariana Harjevschi; *Autoinstruirea – baza piramidei formării profesionale continue* de Vera Osoianu; *Copyright pentru bibliotecari* de Nelly Țurcan; *Pecha Kucha – format japonez de prezentări, Servicii de referință și informare, Fenomenul Web 2.0* de Ludmila Pânzaru; *Conceptul serviciului informații comunitare în opinia bibliotecarilor* de Claudia Tricolici; *Persoane dezavantajate: limbaj și etichetă, Grupul-țintă: limbaj și etichetă* de Olesia Ioncu; *Deschiderea colocviilor de vară la BM „B.P. Hasdeu”* de Valeriu Rață etc..

- (c) vizibilitate, imagine și parteneriate: *Imaginea este un capital aflat în slujba bibliotecii* de Lidia Kulikovski; *Dezvoltarea și facilitarea parteneriatului profesional și social – factori de promovare și comunicare ai imaginii instituționale, Bibliotecarul – balansatorul culturii instituționale și model al imaginii structurilor infodocumentare, Vizibilitatea Bibliotecii Municipale în mediul profesional* de Tatiana Coșeriu; *Clubul „Biblioteca Mov” – un nou fel de a sprijini și de a încuraja prezența profesională* de Ludmila Corghenci; *Un club de elită la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”* de Tatiana Roșca; *Sărbătorile de iarnă evidențiază valorile spirituale din colecțiile și sufletele colaboratorilor BM „B.P. Hasdeu”* de Gabriela Bulduma; *Imaginea bibliotecii publice – o percepție socială* de Aurica Dvoracic; *Instrumente promoționale în bibliotecă, Imaginea bibliotecii este de neconceput fără contribuția energetică a angajaților ei* de Genoveva Scobioală etc.

Oportunitățile de formare profesională, stagiile de documentare colateral accentuează valorile și pulsul profesiei de bibliotecar. Articole despre lecții învățate și bibliotecari activi au fost scrise de: Lidia

Kulikovski (*Invitație la Oslo: IFLA 2005, Un târg de carte ca o poveste...*, *Paradis ar putea fi și titlul unei vizite de documentare...*), Mariana Harjevschi (*14 biblioteci de drept = 1 consorțiu, Un eveniment internațional destinat bibliotecilor de drept, PULMAN – o șansă pentru bibliotecile publice, Oportunitățile 2002 pentru bibliotecarii BM, Timpul american nu este egal cu timpul moldovenesc*), Tatiana Coșeriu (*Conferința Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor din România, Orice lucru poate povesti istoria tuturor lucrurilor*), Tatiana Ischimji (*„America, America...”: șoc cultural, Noi standarde la deservirea invalizilor – Crimeea 2004*), Olesia Ioncu (*Concursul ideilor inovaționale – 2003, Consorțiul DAISY*). Evenimente pentru bibliotecari organizate la nivel național au fost promovate în următoarele articole: Genoveva Scobioală, Vlad Pohilă. *Bibliotecarii din Chișinău s-au întrunit la Conferința lor anuală*; Vlad Pohilă. *Ziua bibliotecarului, pe nou*; Tatiana Coșeriu, Tatiana Borodată. *Ziua bibliotecarului sărbătorită cu lauri*; Tatiana Coșeriu. *Emergența profesionistului perfect sau 23 aprilie sărbătorit de comunitatea bibliotecară cu mult fast, Congresul VI al bibliotecarilor din Republica Moldova: bilanțuri și perspective*; Valeriu Rață. *Bibliotecarii au numărat bobocii... în aprilie* etc.

III. Contextul cercetării profesiei (studii de caz)

Cercetări aprofundate despre profesia de bibliotecar pe paginile revistei sunt mai puține. Problemele studiate tratează: *Managementul resurselor umane în bibliotecile din Republica Moldova: abordare teoretico-metodologică, Managementul relației cu utilizatorul (sau fidelizarea utilizatorului) la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Inovația în management – responsabilitatea managerilor. Provocări, gânduri și îndemnuri, Capacitatea inovațională a bibliotecii – filosofia și fundamentul schimbării ei, Modelul experiențial al activității bibliotecare* de Lidia Kulikovski; *Rolul de comunicatori*

al bibliotecarilor de dr. Ion Stoica; *Cine sunt managerii contra curentului? (reflecții și concluzii)* de Elena Butucel, director adjunct la BM; *Evaluarea climatului de comunicare în bibliotecă, Climatul de comunicare în bibliotecă. Managerii despre subalterni* de Natalia Zavtur, lector superior la Catedra de biblioteconomie și asistență informațională; *Viitorii bibliotecari în căutarea beneficiarului ideal* de Ala Uncu; *Locul de muncă – Biblioteca Municipală. Gradul de identificare cu instituția, Progresul individual sub semnul egalității cu progresul instituțional* de Lidia Kulikovski și Elena Butucel.

Profesorul universitar dr. Ion Stoica îndeamnă bibliotecarii la apropiere de nou, care nu se instalează pe detaliile schimbării, ci pe dezvoltarea către performanță, pe voința de cercetare și pe încrederea în valențele și în țelurile superioare ale unei activități [16]. Sperăm ca acest context să cuprindă mai multe explorări și investigații profesionale.

IV. Contextul valorificării muncii de bibliotecar (aprecieri)

Bibliotecarul și munca lui sunt prezenți în mai multe compartimente ale revistei *BiblioPolis: Dialog, Dialog la zi, Editorial, Omagii, Biblio-Omagii, Odă bibliotecarilor, Bilanț, Vivat, Crescat, Floreat!* Printre autorii care au scris despre bibliotecari sunt: Lidia Kulikovski (*Biblioteca noastră are personalitate și integritate datorită unei echipe de angajați inimoși și profesioniști, ...Deține în bibliologia noastră o poziție vădit inconfundabilă, Un excelent manager al culturii, o fidelă prietenă a bibliotecarilor; Sfetnic, formator și prieten devotat al bibliotecarilor; Trăirea prin bibliotecă și carte, pentru bibliotecă și carte etc.*); Vlad Pohilă (*Călătorind prin gânduri, suflete și frumusețe, Mărțișoare pentru bibliotecare, Testul de sinceritate al bibliotecarilor noștri, Despre Ion Stoica sau Despre polivalența trăită de esența eului în armonie cu realitatea, O viață dăruită*

exemplar Bibliotecii și Cărții, Arta de a vorbi cititorilor etc.), Tatiana Coșeriu (*Călătorie prin cromatica naturii sau Gânduri frumoase despre colegii noștri, Magia numerelor sau Gânduri frumoase despre colegii noștri*), Iulian Filip (*Bibliotecarele, fericite și neîmpăcate, între cărți și oameni întrebători de carte*), Șapte personaje în căutarea unui autor de Margareta Tătăruș etc.

Bibliotecarii noștri lucrează cu entuziasm, cu pasiune, cu dăruire profesională [17], *Biblioteca noastră are personalitate și integritate datorită unei echipe de angajați inimoși și profesioniști* [18], aici se creează condiții normale pentru a activa creativ, inovativ [19], *bibliotecarul este cel ce-ți dă, atunci când vîi – vorbe multe, legate într-o scoarță, iar atunci când pleci – o vorbă caldă legată-n bunăvoință...* [20]. Eseurile despre munca bibliotecarului, despre traiectoria carierei profesionale sunt cele mai sigure liante de a argumenta că bibliotecarii se simt bine la locul de muncă. Menționăm aici articolele: *Justificarea clipelor trăite* de Tatiana Coșeriu, *Sunt tânără, deci mă implic* de Mariana Harjevschi, *Mă simt excelent în acest refugiu cultural al chișinăuienilor* de Elena Butucel, *Totul a început de la BM „B.P. Hasdeu”* de Aliona Țirlan, *Bibliotecar și aspirația biblioteconomică* de Cristina Mamaiscaia, *Biblioteca Municipală – destinul meu* de Elena Dabija, *Amintiri și realități care îmi încălzesc sufletul* de Parascovia Onciu, *Am hotărât să devin bibliotecar și n-am greșit* de Natalia Corghencea, *Biblioteca Municipală – locul unde mă simt utilă* de Lilia Stavciuc, *În preajma cărții oamenii devin mai buni* de Rodica Tcaci, *Biblioteca și bibliotecarul își unesc forțele, în modul cel mai responsabil* de Angela Vintilă etc. Au mai scris pe acest subiect: Ninela Caranfil, *Artistă a Poporului*, acad. Mihai Cimpoi, acad. Gheorghe Duca, acad. Nicolae Dabija, prof. dr. Dimitrie Poptâmaș, Ion Hadârca, dr. Vasile Șoimaru etc.

Interviurile prezintă un suport valoros de promovare a profesiei. Cele mai reprezentative sunt: *Am crezut și cred mereu în victoria binelui, oricâte eșecuri ar interveni pe parcurs, Bibliologia e un teritoriu în care se întâlnesc toate valențele culturale* (Ion Stoica), *Și primăvara se numără bobocii... bobocii de flori, evident!...*, *O aniversare este o pledoarie pentru bibliotecă, adică pentru utilizatorii și prietenii ei, În SUA am văzut realizat și funcțional conceptul „Biblioteca – centrul comunității”, În societatea noastră, biblioteca este singura instituție democratică, Biblioteca noastră are personalitate și integritate datorită unei echipe de angajați inimoși și profesioniști, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a marcat 130 de ani. Evenimentul s-a consumat. Ce a rămas?* (Lidia Kulikovski), *La Constanța, niște zile ce nu se pot uita...* (Genoveva Scobioală), *Rostul nostru pe pământ are mai multe legături cu liniștea iubirii tainice* (Florin Rotaru) etc.

Compartimentele *Mari bibliologi, Bibliotecari celebri, Bibliofili de seamă, Bibliologi, bibliofili și colecționari* s-au dovedit a fi o minieniclopedie despre bibliotecari, bibliografi și oameni ai cărții. S-a scris despre B.P. Hasdeu, Nicolae Georgescu-Tistu, Nerva Hodoș, Ioachim Crăciun, Alexandru David, Barbu Theodorescu, Ioan Bianu, Alexandru Sadi-Ionescu, Gheorghe Codreanu, Teodor Creangă, Alexandru Kidell, Ion Madan, Emil Gane, Ion Stoica etc. Cele mai multe articole au fost scrise de Genoveva Scobioală, manager, Departamentul marketing, Ion Șpac, Vlad Pohilă, precum și Iurie Colesnic.

Publicațiile de specialitate sunt promovate în rubricile *Recenzii și consemnări, Cartea de specialitate, Revista revistelor, Exlibris, Îndemn la lectură, Noutăți editoriale*. Menționăm câteva prezentări ce se rețin: *Spiritul științific în biblioteconomie* de Alexe Rău; *Prelegeri universitare utile și agreabile nu numai tinerilor studioși, Un proiect editorial reușit, Curier cultural și profesional*

târgoviștean, Bibliologie românească, Rigorile internaționale actuale ale organizării și funcționării bibliotecilor publice, „Lectura”, „Rafturi”, „Lumina cărții”, Schimbarea nu este o oportunitate, schimbarea este o obligație, Simbolul apartenenței de breaslă, simbolul profesionistului integrat. Un portret bibliografic, Bibliotecile contemporane, Arta de a pasiiona bibliotecarii și societatea pentru bibliotecă de Lidia Kulikovski; O lucrare elaborată și dedicată omului care gândește / acționează creativ și constructiv, Libraria – pro studiul și cercetarea în bibliologie, O carte care te concentrează asupra celor esențiale de Ludmila Corghenci; Breviar bibliografic de Ludmila Pânzaru; Bibliografii virtuale de Taisia Foiu; Dinastie de cărturari bibliografați de Ion Șpac, Reflecții teoretice privind calitatea de bibliotecă de lectorul universitar Natalia Zavtur, Galeria bibliologilor români de Genoveva Scobioală, Apar și la noi manuale în domenii de strictă specializare, O ediție monumentală a Cărții Cărților, O surpriză de pe plaiuri vrâncene: revista „Lector” de Vlad Pohilă; Culegere de articole și studii la o aniversare profesională (45 de ani de învățământ biblioteconomic superior în R. Moldova), Drumurile se fac mergând, Norme aplicate în Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” de Tatiana Coșeriu, De veghe în Templul Cunoașterii și Înțelepciunii de Valeriu Rață, O biobibliografie jubiliară de Tamara Cotoman, Lucrări ce configurează imaginea multidimensională a bibliotecii de Zamfira Mihail etc.

...La început, se pare, a fost un simplu „proiect trăsnit”, de vreți – a fost „o aventură” inițial [21]. Astăzi revista *BiblioPolis* conectează comunitatea biblioteconomică, răspândește inovații și practici creative, este un spațiu public profesional. Avantajele articolelor despre profesia de bibliotecar sunt incontestabile. Din 2002 au fost scrise circa 150 de articole, ceea ce constituie 8,5 % din numărul total de materiale (1771). Pentru a îmbunătăți acest aspect, eviden-

țiem următoarele sugestii: extinderea cercetărilor despre profesia de bibliotecar; abordarea complexă a subiectelor: standarde ocupaționale profesionale, integrarea tinerilor angajați, motivarea și stimularea personalului, gradul de satisfacere a salariaților, normarea muncii, comunicarea cu utilizatorii, ergonomia muncii; inițierea unei rubrici speciale de promovare a bibliotecarilor de la Biblioteca Municipală care va deveni o minienciclopedie etc.

Eu, Bibliotecarul, sunt aici, lângă tine, trecătorile, prieten și tovarăș de drum, învătător și frate, niciodată străin, niciodată învins [22].

Referințe bibliografice

1. ȚURCAN, Nelly. *Adaptarea curriculumului în domeniul biblioteconomiei și al științei informării la obiectivele procesului de la Bologna*. În: *BiblioPolis*. 2005, 4, 9-14.
2. ȚURCAN, Nelly. *Spre spațiul european al învățământului superior (aderarea RM la Procesul de la Bologna)*. În: *BiblioPolis*. 2005, 2, 9-12.
3. HARJEVSCHI, Mariana. *Vreți studii solide în bibliologie? Veniți la SBSI, Bloomington!* În: *BiblioPolis*. 2005, 1, 15-17.
4. HARJEVSCHI, Mariana. *O instituție ce cunoaște diferența*. În: *BiblioPolis*. 2005, 2, 32-34.
5. CORGHENCI, Ludmila. *Parteneriat profesional practico-științific sau învățământul biblioteconomic la vârsta maturității*. În: *BiblioPolis*. 2010, 2, 45-48.
6. KULIKOVSKI, Lidia. *Competența – noțiune definitorie în dezvoltare profesională*. În: *BiblioPolis*, 2005, 3, 8-16.
7. POHILĂ, Vlad. *Ce-i de făcut în societatea cunoașterii?* În: *BiblioPolis*. 2008, 1, 5-9.
8. OSOIANU, Vera. *Utilizatorul de Bibliotecă 2.0: context, profil, tendințe*. În: *BiblioPolis*. 2010, 4, 16-28.
9. TĂTĂRUȘ, Margareta. *Șapte personaje în căutarea unui autor* : [eseu despre bibliotecar]. În: *BiblioPolis*. 2009, 3, 103-106.
10. ȚURCAN, Nelly. *Din istoria serviciilor de referințe*. În: *BiblioPolis*. 2002, 2, 13-15.
11. LAMY, Jean-Philippe. *Evaluarea serviciilor de referință* / Traducere: Ludmila Pânzaru. În: *BiblioPolis*. 2004, 4, 14-19.
12. PIVNIUC, Nadejda. *Lectura copiilor. Privire din interior*. În: *BiblioPolis*. 2004, 1, 36-39.
13. KULIKOVSKI, Lidia. *Tendențe și schimbări de scene în bibliotecă la solicitarea viitorului*. În: *BiblioPolis*. 2007, 1, 14-18.
14. PÂNZARU, Ludmila. *Utilizatorii în căutarea bibliotecilor, bibliotecă în căutarea utilizatorilor*. În: *BiblioPolis*. 2007, 1, 19-20.
15. BRAD, Traian. *În căutarea idealului cultural*. În: *BiblioPolis*. 2002, 2, 19-21.
16. STOICA, Ion. *Sensul Schimbării în Universul infodocumentar*. Constanța: Ex Ponto, 2009, p. 133.
17. KULIKOVSKI, Lidia. *Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”: realizările anului trecut*. În: *BiblioPolis*. 2002, 1, 3-7.
18. KULIKOVSKI, Lidia. *„Biblioteca noastră are personalitate și integritate datorită unei echipe de angajați inimoși și profesioniști”* / consemnare: Tamara Gorincioi. În: *BiblioPolis*. 2003, 3, 4-9.
19. *„Am optat pentru BM „B.P. Hasdeu” deoarece...”* [interviu cu Olesia Ioncu, Svetlana Andrițchi și Mariana Bumbu] / consemnare: Geneveva Scobioală. În: *BiblioPolis*. 2002, 3, 44-46.
20. TĂTĂRUȘ, Margareta. *Șapte personaje în căutarea unui autor* : [eseu despre bibliotecar]. În: *BiblioPolis*. 2009, 3, 103-106.
21. POHILĂ, Vlad. *Reflecții aniversare*. În: *BiblioPolis*. 2007, 1, 5-7.
22. FINTÎNARU, Teodora. *Eu, bibliotecarul. Cuvânt de salut pentru „Duplexul profesional” „Profilul bibliotecarului: studii și cercetări recente” (Chișinău, octombrie 2009)*. În: *BiblioPolis*. 2009, 3, 8.

LA BIBLIOTHÈQUE TIERS-LIEU: DE LA SPHÈRE PUBLIQUE AU LIVING LAB

Marie D. MARTEL,
direction associée des bibliothèques de Montréal,
auteur du blog *Bibliomancienne*, Canada

Rezumat

Acest articol este o variantă rescrisă de autor pentru publicația **La bibliothèque comme troisième lieu durable** („Biblioteca ca spațiul al treilea durabil”), publicat în revista *Argus*, toamna 2011, vol. 40, nr. 2, disponibil pe internet: : cbpq.qc.ca/publicati0ns/argus/v0tume-4o-numero-2. Articolul abordează probleme legate de schimbarea rolului bibliotecilor în societate, prezintă biblioteca viitorului, unele reflecții ale autoarei referitor la conceptul biblioteca – **al treilea spațiu**, înscrierea acestui concept în perspectiva dezvoltării durabile. Conceptul al **treilea spațiu** a fost dezvoltat de sociologul Ray Oldenburg și a devenit celebru după utilizarea în strategia de marketing a cafenelelor mărcii Starbucks. Autorul face o incursiune în utilizarea acestui concept în biblioteconomia americană.

Cuvinte-cheie: bibliotecă, loc public, biblioteca – al treilea spațiu, dezvoltare durabilă, living lab, biblioteca viitorului, comunicare, design participativ.

* * *

La bibliothèque troisième lieu joue un rôle structurant dans le développement des nouvelles bibliothèques en Scandinavie, en Angleterre ainsi qu’au Québec, si on considère que de nombreux projets se réfèrent à ce modèle. Comment, après examen des objections, inscrire ce concept dans la perspective du développement durable?

Retour à la source

(...) La thèse des tiers-lieux, développée par le sociologue Ray Oldenburg, est devenue célèbre pour avoir été utilisée dans la stratégie de marketing des cafés de la marque Starbucks. À la longue, on a fini par la confondre avec la recette Starbucks : faites un sondage, offrez le wifi et le café dans un lieu convivial et le tour est joué, disait-on. Une formule assez aisément exportable dans des lieux comme les librairies, les bibliothèques, les hôtels, et on ne s’en est pas privé.

Mais, au-delà des ingrédients de surface, ce modèle représente un véritable projet de société-culture-design que l’on a généreusement galvaudé et caricaturé depuis, faute d’en connaître les fondements. Pour mémoire, je reviens à la source, c’est-à-dire au texte de Ray Oldenburg lui-même et pas au slogan ramassé sur Google qui confond la thèse des tiers-lieux qu’on n’a guère lue avec le spécial « design de bibliothèques » d’un magazine de déco qu’on a préféré brandir pour critiquer ces systèmes sociaux.

Qu’est-ce qu’un tiers-lieu suivant le chapitre 2 de l’essai de Ray Oldenburg, «The Great Good Place: cafés, coffee, shops, bookstores, bars, hair salons and other hangouts at the heart of the community¹»? Les tiers-lieux partagent des caractéristiques communes et essen-

¹ www.goodreads.com/book/show/4119.The_Great_Good_Place

tielles. Malgré les variations climatiques et sociales, malgré les différences dans les attitudes culturelles, affirme Oldenburg, ils présentent la qualité d'une place qui permet les rassemblements dans un cadre public informel, qui contribue à créer une communauté vivante, qui favorise une communion naturelle et un sentiment d'appartenance plus qu'une association de nature civique. Ils offrent un lieu favorable à la diversité où les gens peuvent être eux-mêmes, acceptés pour ce qu'ils sont ou en phase avec ce à quoi ils aspirent.

Les conditions nécessaires qui caractérisent un tiers-lieu:

1. un terrain neutre;
2. une disposition à niveler les différences entre les gens;
3. la conversation en est la principale activité;
4. un contexte accessible et accommodant;
5. des usagers réguliers s'y rassemblent;
6. un profil bas;
7. l'atmosphère y est ludique;
8. un *home-away-from-home*, un second chez-soi.

Le tiers-lieu est «un environnement sympathique» qui prolonge la maison dans la sphère publique et possède les attributs suivants:

- il nous enracine en tant que centre physique ou pivot; autour duquel nous organisons nos allers et venues;
- il procure un sentiment d'appropriation ou d'appartenance;
- il favorise la re-génération sociale, le brassage d'idées;
- il donne le sentiment d'être libre;
- il suggère une certaine chaleur (warmth) dans les rapports entre les gens.

Dans la préface de la seconde édition, Oldenburg considère également la dispo-

sition des tiers-lieux à s'incarner dans des forums politiques, des forums intellectuels et des bureaux (offices)².

La bibliothèque tiers-lieu

Le concept de tiers-lieu a aussi fait son chemin dans la littérature sur la bibliothéconomie américaine. Dans le texte de référence classique de Kathleen de la Pena McCook, *Introduction to Public Librarianship*, le projet principal de l'auteure consiste à formaliser l'engagement de la bibliothèque publique aujourd'hui à l'aide d'une série de principes et d'axes stratégiques concernant les services.

Selon McCook, les quatre piliers du service en bibliothèque sont: la sphère publique, l'héritage culturel, l'éducation, l'information. Je vais m'attarder surtout sur le premier qui est en lien avec le concept de tiers-lieu.

La bibliothèque est une composante centrale de la sphère publique: c'est sa fonction la plus large en lien avec la société civile. Par ce biais, les bibliothécaires supportent les relations que la communauté entretient à l'égard du discours et de la réalité au quotidien.

Par sa contribution à la sphère publique, la bibliothèque publique participe à la création, la construction de la communauté. Entre les murs de la bibliothèque, une pluralité de points de vue, d'alternatives, de possibilités, d'idées sont exposés sur un terrain neutre. Et dans cet environnement, les citoyens peuvent interagir librement à travers un dialogue authentique, confronter leurs prétentions à la vérité, organiser les principes qui les gouvernent et la manière dont ils veulent vivre ensemble.

Les services associés à la sphère publique sont désignés par les Commons. Les Commons répondent au besoin des

² The Great Good Place, Marlowe & Company éd., (rééd. de 1991), Préface, p. XXIV-XXV.

citoyens de se rencontrer et d'interagir avec les autres, de participer au discours public. Les Commons prennent la forme de programmes communautaires et d'expositions qui permettent à une diversité d'idées et de points de vue de se croiser, de se confronter et de stimuler l'engagement civil en favorisant une culture ouverte. Il suppose des ressources appropriées, de même que des lieux de rencontre, des forums, des salles au service de la communauté, des agoras, des lieux et des plateformes d'échanges physiques et numériques.

Plus que jamais dans leur histoire, les bibliothèques sont aujourd'hui mobilisées par cette catégorie de services à la communauté qui concerne la sphère publique. Cette fonction de soutien à la sphère publique, dans une perspective durable, passe par l'achèvement d'un projet de développement de la collectivité territoriale et par la génération d'un sentiment d'appartenance (Sense of Place).

La bibliothèque tiers-lieu désigne ce système social lorsqu'il a réalisé cette fonction de soutien à la sphère publique permettant l'émergence des propriétés comme «être démocratique» ou «être une communauté» ainsi que des expériences associées au sentiment d'appartenance qui caractérise ce dernier à l'aide de certaines qualités spécifiques définies par Oldenburg.

The Sense of place

Plus particulièrement, dans le registre des défis, et parallèlement des grandes tendances, que McCook identifie pour la bibliothèque publique du XXIe siècle, on souligne celui qui consiste à créer le sens d'une place (Sense of Place – SOP) dans le contexte du régionalisme.

Le sens d'une place ou le sentiment d'appartenance est «la somme de toutes les perceptions - esthétique, émotionnel,

historique - qu'un lieu, ainsi que les activités et les réponses émotionnelles associés à ce lieu, suscitent chez les personnes». Selon McCook, la bibliothèque publique procure le sens d'une place, un sentiment d'appartenance qui transcende les nouveaux développements impersonnels, les lieux commerciaux, etc., et qui aident la communauté à préserver son identité et son caractère distinctif. L'emphase actuelle sur le développement durable et sur la croissance des communautés plus viables «encourage la création d'espaces publiques qui sont de véritables places communautaires».

Ces véritables places communautaires auxquelles la communauté aspire constituent des tiers-lieux:

«La bibliothèque constitue un véritable «tiers-lieu» – tel qu'Oldenburg (2001) le caractérise – qui n'est ni la maison et ni le travail où les gens se rassemblent. Alors que certaines bibliothèques valorisent davantage ce rôle que d'autres, l'intérêt de l'urbanisme pour les communautés vivantes avec l'accent mis sur des environnements propices à la marche et des espaces civiques accommodants, capitalise sur ces aspects de la bibliothèque publique qui procurent un sentiment d'appartenance.³»

Et le défi, ultimement, consiste non seulement à réussir l'émergence d'un troisième lieu, comme marqueur identitaire, mais aussi à le transcender en prenant part à des initiatives qui dépassent les limites de la communauté. En d'autres termes, il s'agit de concilier un projet local dans une perspective globale. À cet égard, la longue tradition des bibliothèques en matière de réseau, de collaboration, de partenariats, favorise ce passage et la réalisation de cet équilibre.

³ pp. 295-296.

Les critiques du tiers-lieu

On discerne plus clairement, à la lumière de la théorie bibliothéconomique, le rôle que tient le concept de tiers-lieu en tant que système social avec sa structure de services orientée vers le soutien à la sphère publique. C'est un rôle relativement plus circonscrit en définitive qu'il n'y paraît si on considère le tapage qui l'entoure et l'attention médiatique dont il est objet. Mais cette fonction joue néanmoins un rôle significatif.

On peut reconsidérer, dans ce contexte, les critiques adressées au concept de bibliothèque tiers-lieu.

Comme le fait remarquer notamment Mathilde Servet, on peut questionner la relation entre la bibliothèque troisième lieu et l'importance que prennent les techniques de marketing dans la définition de ce modèle. Le projet de bibliothèque troisième lieu est souvent réduit à «présenter un cadre pour la mise en valeur des collections, dans une enveloppe attrayante et stimulante», dit Servet. Et alors, on finit par se demander : est-ce que le projet de bibliothèque est en train de devenir un projet d'aménagement et d'infodivertissement? Ne finit-on pas par ressentir le vide quant au projet lui-même, alors qu'il s'agit de s'impliquer dans toutes les problématiques (chômage, immigration, analphabétisme, fracture numérique, etc.) et aux enjeux liés à la transmission des savoirs pour lesquels bibliothèque est interpellée? Est-ce que la bibliothèque troisième lieu, dans ce contexte, représente un modèle adéquat pour répondre à ces besoins?

D'abord, on a parfois entendu Patrick Bazin, notamment lors du dernier Congrès des Milieux Documentaires, affirmer que le modèle de la bibliothèque tiers-lieu faisait «l'impasse sur le savoir».

En effet, la bibliothèque tiers-lieu n'avance pas de proposition sur des contenus de connaissance. En revanche,

ce reproche n'est peut-être pas légitime dans la mesure où le concept de tiers-lieu ne prétend pas décrire, comme on l'a vu, des conseils pour l'aménagement intérieur qui ne saurait contribuer à un projet de savoir, mais bien des conditions pour la mise en place d'un système social orienté vers le soutien de la sphère publique.

En d'autres termes, ces conditions ne prescrivent pas une programmation au plan des contenus, qu'elle soit liée au savoir ou autres, qui soit déterminés: on comprend plutôt que les contenus dans un projet de bibliothèque tiers-lieu sont planifiés en collaboration avec la communauté suivant ses besoins et ses aspirations. À ce titre, la bibliothèque tiers-lieu constitue plutôt une méta-programmation dans une finalité sociale.

Cette indifférence par rapport aux contenus spécifiques des projets, pour autant qu'ils soient des projets d'habilitation des communautés, signifie qu'il est improbable de parler, ainsi qu'on l'a entendu parfois, de «quatrième lieu». Le quatrième lieu serait un espace muni des qualités du tiers-lieu, mais avec un mandat éducatif, par exemple, plus explicite. Il n'y a pas de quatrième lieu mais un tiers-lieu investi par un projet éducatif.

Le concept de tiers-lieu est plastique en regard du projet qu'il structure : on aura un tiers-lieu d'éducation, un tiers-lieu de travail, un tiers-lieu de création selon les demandes de la communauté participante.

Mais il faut reconnaître toutefois que l'influence de l'univers marchand et de l'approche marketing dans l'environnement des bibliothèques donne parfois l'impression que la théorie du tiers-lieu a été coupée de ses racines sociales et s'est allégée au point de se résumer à quelques directives d'aménagement.

Dans le contexte actuel, et avec l'importance croissante accordée au déve-

loppement durable, l'idée de revendiquer un tiers-lieu durable est probablement une avenue prometteuse qui permettrait d'injecter du social dans cette conception et d'atténuer l'emprise d'un discours sur la marchandisation.

En adoptant cette perspective, l'idée n'est pas de renoncer au modèle avantageux de la bibliothèque tiers-lieu, mais de le structurer en l'inscrivant dans la démarche d'un développement plus viable, fondée sur la participation des citoyens, en fonction duquel les propositions de services, de design et d'aménagement sont négociées. Les bibliothèques publiques de Montréal explorent cette approche qui trace la voie, par le biais du design participatif, pour l'élaboration d'un projet orienté vers la médiation, la création et la collaboration avec la communauté.

Le tiers-lieu durable et le living lab

Enfin, une des voies qui est considérée pour favoriser le design participatif en bibliothèque est celle du *living lab*. Wikipédia⁴ définit le *living lab* comme suit:

«Un laboratoire vivant (*living lab*) est un concept de recherche. Un laboratoire vivant est un écosystème d'innovation ouverte centré sur l'utilisateur, opérant souvent dans un contexte territorial (par exemple une ville, une agglomération, une région), qui intègre dans un partenariat public-privé des recherches et des innovations. Le concept est fondé sur une approche systématique de co-création d'utilisateurs qui intègre les processus de recherche et d'innovation. Ces derniers sont intégrés par la co-création, l'exploration, l'expérimentation et l'évaluation d'idées innovantes, de scénarios, de concepts et d'artefacts technologiques qui y sont liés dans les cas de la vie réelle. Ces cas impliquent des communautés d'utilisateurs, non seulement en tant que

sujets observés, mais également en tant que source de création. Cette approche permet à toutes les parties prenantes de considérer concurremment à la fois la performance globale d'un produit ou d'un service et son potentiel d'adoption par les utilisateurs. Ces considérations peuvent être mises en pratique à une étape antérieure de la recherche et du développement et à tous les éléments du cycle de vie d'un produit, du design jusqu'au recyclage.»

L'idée d'associer la bibliothèque et le *living lab* n'est pas inédite. Certaines réflexions sur l'avenir de la bibliothèque ont déjà esquissé cette proposition:

«À quoi ressemblera la bibliothèque du futur, disons, en 2017? Peut-on encore l'appeler une «bibliothèque»? Les participants ont réfléchi sur cette identité changeante de la bibliothèque. Plusieurs conférenciers ont employé le terme «laboratoire vivant», où la bibliothèque est vue comme un laboratoire vivant – un laboratoire – au milieu d'environnements urbains. On a présenté le rôle principal de la bibliothèque comme étant un lieu de rencontre pour les gens. Toutefois, on a longuement discuté sur la manière dont ce lieu de rencontre doit être défini. La bibliothèque future devrait être un lieu virtuel, social aussi bien que physique pour les résidents qui veulent se rencontrer et qui désirent également fréquenter la littérature, les technologies de l'information et les loisirs – les activités individuelles en compagnie des autres⁵.»

Il s'agirait alors d'aborder la bibliothèque comme un processus vivant qui se crée à travers les usages bien en amont du lieu bâti. Car le tiers-lieu durable com-

⁴http://en.wikipedia.org/wiki/Living_lab

⁵ Voir sur le site de la Bibliothèque central de Helsinki, l'article « Future library - a fascinating mystery ». En ligne : <http://keskustakiriast0.fi/en/2011/03/11/future-library-%E2%80%93-a-fascinating-mystery/#more-203>

mence dès l'idéation et la conception en se fondant sur une culture ouverte, intégrant des acteurs de divers horizons et des usagers, puis tout au long de la programmation, du design jusqu'à son opération et quelle que soit sa durée de vie. Car on ne construit pas seulement un bâtiment, on fabrique du sens et des biens communs dans une sphère publique. Dans ces termes, le tiers-lieu n'est pas une marque ni un autre catalogue d'Ikea.

Bibliographie

Patrick Bazin. *La bibliothèque au XXIe siècle – savoir et technologies*, Congrès des Milieux Documentaires, 6 novembre 2012.

De la Pena McCook. *Introduction to Public Librarianship*. Neal-Schuman Publishers, 2007.

Ray Oldenburg. *The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart of a Community*. Da Capo Press, 1999.

Mathilde Servet. *La bibliothèque troisième lieu, vers une redéfinition du modèle de bibliothèque*. Argus. 2011, 2.

Bibliothèque (s):

revue de l'Association des bibliothécaires de France. 2012, dec., 14-18

Notă

Acest articol este o variantă rescrisă de autor pentru publicația La bibliothèque comme troisième lieu durable („Biblioteca ca spațiul al treilea durabil”), publicat în revista Argus, toamna 2011, vol. 40, nr. 2, disponibil pe internet: : cbpq.qc.ca/publications/argus/v0tume-4o-numero-2.

Argus este o publicație a Corporației bibliotecarilor profesionali din Quebec cu o apariție de trei numere per an de studiu, un tiraj de 1000 de exemplare, distribuite membrilor Corporației, instituțiilor prin abonare. Redactori-șefi: Ioachim Luppens și Maude Laplante-Dubé. Publicația este disponibilă online, oferind acces gratuit numai pentru câteva articole. Revista publică texte la teme legate de formare, rolul, statutul și condițiile de lucru ale bibliotecarului, noutăți tehnologice, necesitățile utilizatorilor, noi servicii și produse documentare, noi orientări în cercetarea biblioteconomică și în științe ale informării.

URL : www.revueargus.org

IMAGINEA PUBLICĂ – O PREOCUPARE MEREU ACTUALĂ A FILIALEI „TÂRGU-MUREȘ”

Tatiana ȘATRAVCA,
bibliotecar principal, Biblioteca „Târgu-Mureș”

Pe parcursul celor 16 ani de activitate, Biblioteca „Târgu-Mureș” a avut multiple preocupări, unele de ordin general, comune tuturor instituțiilor de acest gen, altele – specifice statutului de bibliotecă nouă sub toate aspectele, la propriu și la figurat. Amenajată într-un spațiu generos de 400 de metri pătrați, biblioteca, pe lângă lucrările de creare a unor condiții moderne, motivante pentru public, chiar din start, a trebuit să facă eforturi susținute pentru a se impune în respectivul context comunitar. Deși sub aspectul „dotărilor” urbane (instituții de comerț și alimentație publică, cluburi, săli de forță și de agrement) cartierul, în care apărea noul „templu al cărții”, făcea față celor mai înalte standarde, acest loc aglomerat era, sub aspectul activităților de promovare a cărții, un spațiu viran. Biblioteca urma să fie constituită pe temelii materiale și spirituale noi, ceea ce însemna multă muncă de atragere, de „câștigare” de partea lecturii a diverselor cercuri comunitare, de creare a bunei imagini publice printre elevi, studenți, categoriile profesionale sau, pur și simplu, locatarii din cartier. Ne-am propus această sarcină ca obiectiv imediat și minim. Acum, la distanță de ani, îndrăznim să afirmăm că am realizat mai mult de atât – Biblioteca „Târgu-Mureș” posedă, în prezent, o bună imagine nu numai în sectorul Râșcani, unde își are adresa fizică, dar și în întreg municipiul Chișinău, astfel devenind un punct atractiv pentru toți cei însetați de lectură, comunicare, socializare, contacte culturale.

Imaginea bună a unei biblioteci în comunitate nu apare de la sine și în niciun caz fără efort din partea angajaților, efort care poate avea diverse aspecte de aplicare, dar, în mod obligatoriu, începe cu un plan de marketing bine gândit și pus la punct. Scria în această ordine de idei Liliana Moldovan, colega noastră de la Biblioteca Județeană Mureș, în cartea sa de studii și eseuri *Indiscreții în bibliotecă: „Biblioteca publică reprezintă un nod important al comunicării informaționale și culturale în viața unei comunități. De aceea, trebuie să conștientizăm că biblioteca este o instituție bine ancorată în viața comunității prin numeroasele sale roluri, dintre care unul este acel de mediu de comunicare și socializare. Pentru a se menține în atenția comunității și a provoca interesul unor noi segmente de public instituțiile bibliotecare au nevoie de o promovare continuă și eficientă.”*

Propunându-și un scop bine determinat și univoc, activitatea de creare, promovare și ameliorare a imaginii bibliotecii în comunitate are un caracter multiaspectual și diversificat. Ne referim la amenajarea spațiului fizic atractiv, care ar asigura condiții optime de lectură și studiu, la dotările multimedia, fără de care, în prezent, este greu de imaginat relația utilizatorului cu documentul, la calitatea colecției, la accesibilitatea acesteia (în Republica Moldova, Filiala „Târgu-Mureș” este pionier în implementarea regimului de *acces liber la raft*), la elaborarea și diseminarea periodică a

materialelor de informare și documentare asupra serviciilor prestate, la sondajele de opinie și chestionarele pentru utilizatori, dar și la contactele permanente cu publicul, inclusiv prin intermediul presei scrise și electronice. Numai difuzarea permanentă, zi de zi, a informației privind activitatea bibliotecii asigură acel impact, pe care îl numim, în mod generic, *imagine pozitivă a instituției în comunitate*. Nu este un dezi-derat de moment, pasager, ci o constantă a activității unei biblioteci, care presupune nu doar constatări de fapt, nu doar un scop în sine, nu doar o concurență cu colegii din alte instituții bibliotecare, dar și un punct de pornire, o bază pentru analize, interpretări și optimizări profesionale. Colega noastră, Liliana Moldovan de la Târgu-Mureș, merge mai departe, afirmând, în lucrarea citată mai sus, că *„viitorul bibliotecilor publice depinde, în mare măsură, și*

de imaginea pe care și-o vor forma în societate, pentru care, de fapt, și există.”

Filiala noastră a elaborat bibliografia *Biblioteca „Târgu-Mureș” în presa anilor 1996-2012* (în format electronic), care include 345 documente referitoare la activitatea bibliotecii și la evoluția în timp a imaginii pe care și-a creat-o aceasta. Prezenta bibliografie nu este doar o ocazie de a face ordine în demersurile mass-media privitoare la viața cotidiană, dar și festivă (la evenimente importante ale instituției), de a le cuantifica și cronologiza, ci și o oportunitate, greu de refuzat, de a urmări modul cum a evoluat imaginea profesională, culturală și social-comunitară a bibliotecii pe parcursul celor 16 ani de activitate, cum se prezintă aceasta sub aspect calitativ și, implicit, cum vom activa în continuare pentru a spori contribuțiile pozitive la această imagine.

Orice drum, cât de lung, începe cu primul pas. Pentru Biblioteca „Târgu-Mureș” acest prim pas în formarea imaginii pozitive în comunitate a fost de bun augur. Din cele 313 de materiale apărute în anii de funcționare a bibliotecii în mass-media (220 în Moldova și 93 în România) și 36 de referințe publicate în 26 de cărți, 14 au apărut în cele câteva luni din anul de fondare – 1996. Deci, apariția unei instituții noi în context municipal nu a trecut pe lângă „cronicarii” vieții culturale. Mai mult, lansarea în spațiul mediatic s-a produs atât în R. Moldova, cât și în România, fenomen marcat de logică, dacă ținem cont de originea târgumureșeană a citorilor bibliotecii. Și dacă insistăm, în continuare, pe aspectele cronologice, remarcăm că anul cu cele mai numeroase apariții despre Biblioteca „Târgu-Mureș” a fost 2003 (la șapte ani de activitate) cu un bilanț de 63 de publicații (49 în R. Moldova și 14 în România), inclusiv două bibliografii și un număr al buletinului *BiblioPolis*. Ulterior, pe măsură ce instituția se apropia de momentul suspendării activității tradiționale în vederea renovării sediului, acest trend ascendent nu a putut fi menținut. Și abia după redeschidere (după renoația sediului), biblioteca revine în forță în atenția publicului larg, înregistrând câte 55 de apariții în presă și în cărți în anii 2009 și 2010. Cu atât mai important acest demers, cu cât activitatea în anii respectivi a fost orientată spre promovarea, la nivel național, a imaginii bibliotecii publice în comunitate. Aceasta ne permite să afirmăm că eforturile de relansare depuse de bibliotecari s-au soldat cu rezultate scontate – publicul, inclusiv breasla jurnaliștilor, în cei patru ani cât au durat lucrările de reparație, nu a uitat de instituția noastră, așteptând cu nerăbdare să revină în spațiul ei modernizat ori de câte ori simte nevoia de a studia, de a lectură, de a împărtăși bucuria comunicării.

Este sugestiv și modul cum se prezintă raportul procentual dintre materialele scrise de bibliotecarii din R. Moldova și România (38 %) și cele scrise de oamenii din afara bibliotecii (62 %). Această proporție mărturisește, de asemenea, despre bunele relații, pe care au reușit bibliotecarii să le stabilească, de-a lungul anilor, cu reprezentanții societății civile, mediilor profesionale și de creație, autorităților locale și, nu în ultimul rând, ai mijloacelor de informare. Printre cei mai activi promotori de imagine a bibliotecii se află, cum e și firesc, directorul instituției (57 de articole apărute în R. Moldova și România), personalului Bibliotecii „Târgu-Mureș” revenindu-i 35 de articole, numărul total fiind de 92. Această situație este pe deplin explicabilă, dacă ne gândim că vremurile când un bibliotecar bun era considerat cel „zidit între cărți” au trecut iremediabil. Bibliotecarul modern este lider comunitar, formator de opinie, o prezență activă în tot ce înseamnă eveniment cultural, inițiativă socială și civică. De prestația comunitară a bibliotecarului depinde, în mod direct, imaginea instituției pe care o reprezintă. Statutul uman al bibliotecarului se asociază în ochii comunității cu imaginea bibliotecii. Conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, afirmă că „*un bibliotecar modern trebuie să fie ambasadorul imaginii bibliotecii în comunitate, un om de cultură dinamic, flexibil, deschis spre nou, spre progres, un luptător inteligent capabil să schimbe mentalități, un inițiator și consultant în parteneriate cu toate instituțiile socioculturale și administrative locale, un jurnalist, un pedagog, un psiholog, un actor capabil să recite un vers sau să modeleze un eveniment, un cercetător și un bun gospodar, iar mai nou și un informatician competent în formarea utilizatorului*”. Cunoșcându-i exigența și activismul în promovarea imaginii bibliotecii municipale la nivel local, național și internațional, ținem

mult la aprecierile Domniei Sale aduse Bibliotecii „Târgu-Mureș”. În articolul *Aniversarea Bibliotecii „Târgu-Mureș”* (2001), inserat în volumul său *Cartea, modul nostru de a daînui*, autoarea scrie: „Deși are doar cinci ani, biblioteca a crescut, s-a maturizat ca instituție și reprezintă astăzi o puternică forță culturală de socializare și umanizare a rezidenților sectorului Râșcani, constituie fermentul unor înnoiri în comunitate, reprezentând un model cultural care asigură continuitatea spirituală... Are o ținută, un rol și o distincție aparte în sistemul municipal de bibliotecă... Imaginea Bibliotecii „Târgu-Mureș” se menține cu străduința și aportul de personalitate al bibliotecarilor chișinăuieni și târgumureșeni.”

La promovarea imaginii Bibliotecii „Târgu-Mureș” contribuie și unii oameni de cultură, parteneri din administrația publică, reprezentanți ai intelectualității chișinăuene: acad. Mihai Cimpoi (*Biblioteca „Târgu-Mureș” este o instituție vie, dinamică, cu cititori de bună calitate, îndrăgostiți de carte, cu activități deosebite cu toate categoriile de cititori*); dr. Eliza Botezatu, profesor universitar (*Biblioteca „Târgu-Mureș” este biblioteca mea, cea de care am nevoie. Ea îmi ușurează munca: găsesc aici literatura necesară, îmi ajută să-mi realizez funcțiile mai bine și cu mai mult efect. Unele din reușitele mele le datorez harnicelor bibliotecare. În semn de recunoștință am acceptat să dirijez activitatea Clubului „Lecturi literare”, destinat tinerilor*); Iulian Filip, fost șef al Direcției cultură a Primăriei Municipiului Chișinău (*Ce norocoși sunt cititorii din raza Bibliotecii „Târgu-Mureș”!*); Ianoș Țurcanu, șef adjunct al Direcției cultură a Primăriei Municipiului Chișinău (*E mult suflet la această bibliotecă din inima sectorului Râșcani, unde cititorul poate îmbina armonios utilul și plăcutul lecturii. Este o carte de identitate a municipiului deschis spre cunoaștere*); Ion Hadârcă, scriitor, om politic (*Biblioteca „Târgu-Mureș” este un important centru de*

cultură din Chișinău, cu strategii culturale și cu diverse activități cu publicul în cadrul cluburilor și saloanelor sale); Vladimir Beșleagă, scriitor (*Am răspuns cu cea mai mare bucurie la invitațiile de a participa la foarte inspirate organizatele activități culturale ce au loc aici. Lansările și prezentările de carte, discuțiile, întâlnirile cu scriitorii, Zilele bibliotecii sunt acțiuni de mare rezonanță la care participă, în special, tineretul studios*); regretatul Serafim Saka, scriitor (*Nimic mai încântător în necititoarele noastre realități decât o bibliotecă plină cu cititori. Acest fenomen îl întâlnim la Biblioteca „Târgu-Mureș”, care se află la o întindere de mână de casa mea, dar și de sufletul meu*); Victor Prohin, scriitor (*M-a încântat întâlnirea mea cu cititorii în cadrul „Lecturilor verii”, un program important pentru promovarea cărții în mediul copiilor, care are menirea de a le spori interesul pentru lectură*); Vasile Ursu, ex-pretor al sectorului Râșcani (*Biblioteca „Târgu-Mureș” este o comoară, o bogăție a sectorului Râșcani*); Veaceslav Pancioha, ex-vicepretor al sectorului Râșcani (*Ne mândrim cu Biblioteca „Târgu-Mureș”, cel mai important centru de cultură din sectorul Râșcani, care adună atâta lume sub semnul comunicării interumane*); Vlad Pohilă, jurnalist (*Aici, la Biblioteca „Târgu-Mureș”, peste tot ești ghidat de un confort sufletesc, pentru suflet adică – deosebit, extraordinar...*); Alexei Rău, directorul Bibliotecii Naționale (*Biblioteca „Târgu-Mureș” – un loc drag inimii mele, o instituție de duminică cu bibliotecare de zile mari*); Ana Galaju, profesoară la Liceul Teoretic „Ion Creangă” (*Biblioteca „Târgu-Mureș” este un mare sprijin în procesul didactic. Mă refer la promovarea programelor de lectură în baza curriculumului și la cele de reabilitare a lecturii, la activitățile de susținere a tinerelor talente*).

Dimitrie Poptămaș, ex-directorul Bibliotecii Județene Mureș, a fost principalul promotor al imaginii Bibliotecii „Târgu-Mureș” în România (21 articole în presă

și cărți), ceea ce este pe deplin justificat dacă ținem cont de calitatea sa de ctitor al instituției noastre. A publicat numeroase referințe la activitatea instituției, contribuind astfel la o bună imagine a acesteia în comunitatea târgumureșeană. În cartea sa *Philobiblon mureșean. O viață printre oameni și cărți*, Dimitrie Poptămaș numea instituția noastră „o bibliotecă de forță a Chișinăului, unde cartea este ocrotită și promovată printre cititorii mari și mici”. Un spor important la imaginea bibliotecii a fost și distincția *Cetățean de Onoare „Pro Urbe”*, conferită de Primăria Târgu-Mureș Claudiei Șatravca, directoarea bibliotecii, „în semn de recunoștință pentru frumoasele rezultate ale unităților noastre, ca simbol al prețuirii, prieteniei și al rodniciei colaborării dintre noi.”

Relația de parteneriat cu Biblioteca Județeană Mureș a continuat și după plecarea din funcția de director a lui Dimitrie Poptămaș. Într-un articol publicat în cotidianul *Cuvântul liber*, editat la Târgu-Mureș, Monica Avram, actualul director al Bibliotecii Județene Mureș, scria după prima sa vizită la Chișinău, în 2010: „De multe ori, înainte, mi s-a povestit despre sentimentul de «familie» și de «acasă» pe care îl simți la «biblioteca noastră» «Târgu-Mureș» din capitala Moldovei. Acum l-am simțit și eu, pentru prima dată și mă bucur că pot să continui, după puterile mele și ale colegilor mei, ceea ce antecesorii noștri au realizat.”

Contribuții importante la imaginea Bibliotecii „Târgu-Mureș” au mai avut și alți oameni de cultură din Târgu-Mureș: dr. Nicolae Băciuș, directorul Direcției pentru cultură, culte și patrimoniu național Mureș, 18 articole (*Biblioteca „Târgu-Mureș” este o sămânță bună pe pământ mănăs, pentru că, oricât de mare ar fi fost entuziasmul – și a fost mare! – dacă pământul de la Chișinău era sterp, slabă roadă ar fi adus. Și pentru că are act de identitate, Biblioteca „Târgu-Mureș” înseamnă că a avut certificat*

de naștere semnat, cu două mâini deodată, de Claudia Șatravca și Dimitrie Poptămaș); prof. Ilie Șandru, scriitor, nouă articole (*Impresionează colecția de carte a bibliotecii care, în bună măsură, se datorează domnului Dimitrie Poptămaș, părintele spiritual și grijuliu, sub ale cărui „aripi” puiul... născut pe una dintre cele mai importante artere de circulație ale Chișinăului crește frumos!*); dr. Valentin Marica, poet, istoric literar, jurnalist, cinci articole (*Aici, la Biblioteca „Târgu-Mureș”, este atât de cald locul și atât de frumoși cei ce-l veghează, bibliotecari și oameni, înțelegând și transmitând adevărul că oricine poate dobândi putere și frumusețe sufletească prin carte. Aici se face dreptate limbii și literaturii române. Aici cartea este învelită în neîntrerupta dragoste și evident respect. Aici lumina cade peste copertile cărților cu un murmur sfânt, ca la un altar...;*); Lazăr Lădariu, scriitor, redactor-șef al cotidianului *Cuvântul liber*, cinci articole (*Un filosof spunea că o cameră fără cărți este ca un trup fără suflet. La Biblioteca „Târgu-Mureș” din Chișinău ne aflăm într-o încăpere luminată de peste 30 mii de suflete...).*

În continuarea acestei idei, merită să menționăm cele mai active în promovarea imaginii Bibliotecii „Târgu-Mureș” resurse media. Pe primul loc în acest clasament neoficial se află presa municipală, și anume ziarul public *Capitala* din Chișinău cu 31 de apariții. Dintre zierele românești liderul incontestabil (cu 35 de apariții) este *Cuvântul liber* din Târgu-Mureș. *BiblioPolis*, revistă și buletin, publicații de specialitate, editate de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, ocupă locul de frunte printre edițiile de acest gen din Moldova (56 de articole), iar *Vatra veche*, revistă lunară de cultură, editată de scriitorul Nicolae Băciuț la Târgu-Mureș, – printre cele din România (24). Contribuții importante la formarea și menținerea imaginii pozitive a bibliotecii au avut și alte publicații periodice din Moldova – *Literatura și arta* (16), *Făclia* (6), *Moldova suverană* (2), *Univers pedagogic pro* (5), *Jurnal de Chișinău* (2), *Arta educației* (1), *Ziarul de gardă* (1), *Glasul Națiunii* (5), *Florile dalbe* (9), „*a*” mic (2), *Revista apelor* (1), *Magazin bibliologic* (5), *Gazeta bibliotecarului* (1), *Pro verde* – ziarul Liceului Teoretic „Ion Creangă” (14) etc.; din România – *Biblioteca* (3), *24 ore mureșene* (7), *Jurnalul de Mureș* (3), *Monitorul Primăriei Târgu-Mureș* (2), *Adevărul de Cluj* (1), *Curierul Național* (București) (1), *Unirea* (Alba Iulia) (1), *Familia Română* (2), *Revista Română* (1), *Zi de zi* (2) etc. Este de menționat faptul că activitatea Bibliotecii „Târgu-Mureș” suscită interesul nu doar al cititorului de presă periodică în limba română, dar și al alolingvilor – materiale la temă apar în presa de limbă rusă de la Chișinău (*Stolița* – 9, *Nezavisimaia Moldova* – 1, *Vecernii Chișinău* – 1) și în cea de limba maghiară la Târgu-Mureș (*Népejság* – 1, *Marosvásárhely Városháza Közlönye* – 1). Ca semn al modernizării procesului biblioteconomic sunt și cele 30 de materiale despre activi-

tatea Bibliotecii „Târgu-Mureș”, inserate pe resurse electronice (cele mai multe pe blogul BM *BiblioCity*).

Sub aspect tematic, tabloul publicațiilor în sprijinul imaginii bibliotecii se prezintă astfel: programe și activități culturale (70); parteneriate (45); Zilele bibliotecii, Săptămâna ușilor deschise (25); activitatea bibliotecii (22); interviuri (21); aniversările bibliotecii (18); inaugurarea bibliotecii (14); donațiile de carte (10).

Imaginea instituției este reflectată și prin cele două bloguri ale bibliotecii (peste 300 postări, circa 97 000 vizualizări de pagină) și prin rețelele de socializare: Google +, Twitter, Facebook, LinkedIn, YouTube, Flickr.

„Pentru ca biblioteca publică să fie, într-adevăr, kilometrul zero al comunității, bibliotecarii trebuie să învețe să-și promoveze serviciile și să fie mândri de profesia lor... Bibliotecile trebuie să se reinventeze. Impactul tehnologiei și nevoia de informație au făcut ca bibliotecile să devină mai importante în toată lumea.” Aceste gânduri expuse în cadrul unei vizite de lucru în România de către Deborah Jacobs, director al Global Libraries Initiative, Fundația „Bill & Melinda Gates”, sunt pe deplin raportabile și la situația din Republica Moldova. Problemele de formare și de ameliorare continuă a imaginii bibliotecii în comunitate devin și la noi tot mai actuale, în special, în contextul tentativelor de strâmtorare, tot mai agresive, din partea noilor resurse informaționale.

Cât privește relația cu mass-media ca unul dintre cei mai activi și eficienți formatori de imagine a bibliotecii, este foarte important să înțelegem că avem responsabilități în mare parte identice față de comunitate și că de efortul nostru conjugat depinde ce priorități va avea aceasta pe termen scurt și lung.

TRIPLĂ ANIVERSARE LA BM „B.P. HASDEU”

Andrei BUTUCENEANU

Pe 26 februarie 2013, Sala de lectură de la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și-a deschis larg ușile pentru a primi cu bucurie, după câteva luni de renovare, primii săi oaspeți și cititori fideli, așteptați cu multă nerăbdare, întrucât fără aceștia un centru cultural, precum este biblioteca, în genere, nu poate exista. Cu toate că mai există unele incomodități (lipsa mobilierului, a rafturilor cu cărți etc.), cei prezenți la manifestare s-au simțit bine, au fost chiar înaripați de un fior patriotic, fiindcă aici a avut loc, ceea ce rar se întâmplă, o triplă aniversare hasdeuiană: 1) omagierea scriitorului și savantului Bogdan Petriceicu Hasdeu, la cei 175 de ani de la naștere; 2) marcarea unui sfert de veac de când s-a atribuit Bibliotecii Municipale numele lui B.P. Hasdeu și 3) 15 ani de la inaugurarea Centrului Național de Hasdeologie în cadrul bibliotecii.

Doamna conf. univ. dr. **Lidia Kulikovski**, directorul general al BM „B.P. Hasdeu”, aflându-se pe post de moderator, a salutat cu multă căldură prezența în sală a atîtor împătimitiți de carte, de bibliotecă și de opera patronului ei spiritual – Bogdan Petriceicu Hasdeu. Printr-un efort aproape că supranatural, în condiții de criză economică, politică etc., după mai multe decenii de activitate întru informarea și educarea cetățenilor urbei, BM s-a ales cu o reparație vizibilă (doar în interior, ce-i drept), care bucură ochiul și inima beneficiarilor de cum pășesc pragul acesteia.

Chiar la intrarea în sală ne întâmpină mucalitul publicist și maestru fotograf **Vasile Șoimaru**, dr. în economie, confe-

rențiar universitar la ASEM. Pe standuri este prezentată expoziția dumnealui de fotografii intitulată *Pe urmele lui Hasdeu*. Imaginile luate de aparatul de fotografiat al celui care a cutreierat prin toate țările vecine ale României și în multe mai îndepărtate, pentru a descoperi vetrele și chipurile românilor din partea locului, te atrag de la prima vedere prin gama impresionantă a cromaticii și a diversității locurilor pe unde a fost să fie sau să activeze geniul culturii românești cu rădăcini din Basarabia. Iată, în cele ce urmează, unele titluri ale vederilor pe care le-a surprins V. Șoimaru, aflîndu-se cu diverse ocazii, la diferite date, în delegații tocmai pe aceleași locuri, pe unde a călcat cîndva și piciorul celui care a fost B.P. Hasdeu: *Satul Cristinești, Hotin, baștina cărturarului: strada care-i poartă numele; Biserica din sat, cimitirul familiei Hâjdău; Fostul liceu „B.P. Hasdeu” din Chișinău; Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău; Monumentul lui Alexandru Hâjdău de pe Aleea Clasicilor din Chișinău; Monumentul lui B.P. Hasdeu de pe Aleea Clasicilor din Chișinău; Universitatea din Harkov, unde au studiat cei doi mari cărturari din neamul Hâjdău-Hasdeu, tatăl și fiul, Alexandru și Bogdan; Casa Pogor din Iași; Casa Dosoftei din Iași; Universitatea din București; Academia Română; Castelul „Julia Hasdeu” din Câmpina, Prahova, ș.a.* În timp ce vizitatorii savurau imaginile locurilor memorabile de pe harta Basarabiei, României, Ucrainei etc., autorul lor dădea cu bunăvoință explicații, introducîndu-i pe cei interesați în iureșul evenimentelor de altădată, dar și curente.

Totodată, în fața auditoriului, pe postamente special amenajate, au stat – ca de veghe românismului din Basarabia – colecția a cinci sculpturi ale membrilor familiei de cărturari Hâjdău-Hasdeu: Tadeu Hâjdău (1769-1835); Alexandru Hâjdău (1811-1872); Boleslav Hâjdău (1812-1886); Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838-1907); Iulia Hasdeu (1869-1888). Autor al acestor splendide și mărețe busturi, care pînă a ajunge la BM au colindat printr-un șir de orașe din Europa, este sculptorul **Valentin Vărtosu**. Originar din Slobozia-Cremene de lîngă Soroca, V. Vărtosu este un modernist ingenios. Dotat cu o dorință arzătoare de a realiza ceva frumos și durabil în timp, autorul sculpturilor cu chipurile membrilor familiei Hâjdău-Hasdeu a redat în imaginea înaintașilor Neamului românesc starea sufletească a acestora în clipele lor de înălțare. Resortul acestor creații este dragostea de țară, de obiceiurile și tradițiile ei, în genere, de cultură, de oamenii care trăiesc sau au trăit pe aceste meleaguri.

Bogdan Petriceicu Hasdeu, născut Tadeu Hâjdău (26 februarie 1838, Cristinești, Hotin, în Basarabia, Imperiului Rus, actualmente în Ucraina – 25 august 1907, Cămpina, România), a fost, după cum ne informează *Wikipedia*, un scriitor și filolog român din familia Hâjdău, pionier în diferite ramuri ale filologiei și istoriei românești. Academician, enciclopedist, jurist, lingvist, folclorist, publicist, istoric și om politic, B.P. Hasdeu a fost una dintre cele mai mari personalități ale culturii române din toate timpurile. A studiat la Universitatea din Harkov, slujind ca iuncher husar în armata rusă. La 1856, cînd sudul Basarabiei revine la Principatul Moldova, Hasdeu a trecut în partea dreaptă a Prutului, pentru a scăpa de împilarea și deznaționalizarea forțată. Rușii i-au cerut extrădarea, iar la refuzul autorităților române, i-au anulat dreptul de moștenire pe care-l avea asupra moșiei Cristinești. Mai tîrziu însă i s-a recunoscut acest drept pe cale judiciară. La 1858 a fost numit membru al Tribunalului din Cahul, dar, după șapte săptămîni,

a demisionat. A revenit la Iași, unde a fost angajat profesor de liceu și bibliotecar al Universității. A donat bibliotecii universitare din vechea capitală moldoveană 4000 de volume. În acest timp B.P. Hasdeu a pus bazele mai multor publicații (periodice): *România, Foaie de istorie, Foiță de istorie și literatură, Din Moldova (Lumina)*, apoi au urmat *Aghiuză, Satyrul, Traian, Columna lui Traian, Revista literară și științifică ș.a.*, în care a publicat poezii lirice, fabule, nuvele, articole critice etc. Între 1876 și 1900 a fost director al Arhivelor Statului din București, în această calitate contribuind la publicarea documentelor atât din arhivele românești, cât, mai ales, din cele străine (fiind primul cercetător care a început să publice copii după acte privitoare la români). În 1877 a fost ales membru al Academiei Române, ca un omagiu al întregii sale creații de până atunci, dar și ca recunoaștere a spiritului său enciclopedic. Din 1878 a fost profesor de filologie comparată la Universitatea din București. A tipărit o parte din lecțiile sale pline de originalitate și de cunoștințe vaste asupra literaturilor străine și a limbii române. Dintre lucrările filologice cele mai însemnate sunt *Cuvente den bătrîni și Etymologicum Magnum Romaniae*. Lucrările beletristice ale lui B.P. Hasdeu, între care drama *Răzvan și Vidra*, dau impresia unei originalități a gândirii, iar autorul divaghează deseori purtat de erudiția sa profundă și de imaginația-i vastă. A mai scris nuvele, piese de teatru, poezii, monografia istorică *Ion Vodă cel Cumplit*. Ca politician, partizan al curentului pașoptist, a susținut venirea la putere a lui Alexandru Ioan Cuza. Ulterior, a sprijinit dinastia străină, de Hohenzollern, și – pe aceeași linie a ideilor de factură paneuropeană – a devenit membru al Partidului Liberal, ajungând deputat pe listele acestuia în Parlamentul României. După moartea singurei sale fiice, Iulia, în 1888, a devenit mistic și fervent practicant al spiritismului, scop în

care a construit Castelul „Iulia Hasdeu” de la Câmpina. B.P. Hasdeu a lăsat în urmă o operă vastă și perenă. În ciuda criticilor, foarte dure uneori, asupra metodelor lui de lucru, B.P. Hasdeu rămîne un mare om de cultură, un neobosit cercetător al mai multor domenii ale filologiei și istoriei României.

În anul 2013, la 175 de ani de la nașterea, mai multe instituții de cultură din România și din Republica Moldova au adus omagii marelui savant. BM „B.P. Hasdeu” nu a făcut o excepție. Pe parcursul anului trecut, la Editura „Știința” din Chișinău, au apărut câteva volume din seria *Moștenire*, care au continuat seria *Scrierilor hasdeuene*, inițiată încă în anul 1993. Iată de ce exact pe 26 februarie curent, de ziua lui Hasdeu, a avut loc lansarea acestor volume: 6 și 7 (*Scrieri istorice*); 9 (*Studii de lingvistică și filologie*); 15 și 16 (*Publicistică politică*). Cu această ocazie, din România au sosit faimoșii hasdeologi (și îngrijitorii acestor volume) **Stancu Ilin, Ionel Oprisan**, precum și **Jenica Tabacu**, directorul Muzeului memorial „B.P. Hasdeu” (Castelul „Iulia Hasdeu”) din Câmpina, jud. Prahova.

Stancu Ilin (n. 1933, Fărcașele, jud. Olt), editor și istoric literar, după absolvirea Facultății de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura română – limba germană (1957), a fost repartizat cercetător științific la Institutul de Istorie Literară și Folclor al Academiei Române din București, unde lucrează pînă în 1999. În atenția sa s-au aflat scriitorii Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Alecsandri, Alexandru I. Odobescu, Ion Creangă, Ioan Slavici, George Coșbuc, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Tudor Vianu etc. A participat la elaborarea unor importante lucrări colective: *Istoria literaturii române* (II, 1968), *Metodologia istoriei și criticii literare* (1969), *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea* (1970), *Studii de literatură universală și*

comparată (1971), *Reviste progresiste românești interbelice* (1972), *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea* (1974), *Reviste literare românești de la începutul secolului al XX-lea* (1976), *Atitudini și polemici în presa literară interbelică* (1984) etc. Totodată, a editat operele unor scriitori clasici, îngrijind astfel primul volum din ediția critică *Opere* de B.P. Hasdeu (1986), consacrat poeziei, și, în colaborare cu I. Opreșan, următoarele trei volume (1996-2003), consacrate prozei și dramaturgiei. În colaborare cu Rodica Florea, a alcătuit lucrarea *I.L. Caragiale în conștiința contemporanilor săi* (1990), în care au fost reunite articolele despre dramaturg apărute în presa românească între anii 1879 și 1912. O contribuție importantă a avut la realizarea unui alt proiect, *Bibliografia I.L. Caragiale* (1997), precum și la întocmirea ediției *Opere* de I.L. Caragiale, apărută sub egida Academiei Române (I-IV, 2000-2002; Premiul Academiei Române). Este fondator al editurilor „Floarea Darurilor” și „Academica”.

În alocuțiunea sa, Stancu Ilin a reiterat istoricul legăturilor științifice, al activității asupra ediției de scrieri ale lui B.P. Hasdeu. Condițiile de lucru nu erau atât de simple, cercetătorii erau permanent taxați pentru vederi „naționaliste”, că aduceau omagiu celor care au luptat pentru românism, dar a existat o pornire a inimii către individualizarea clasicilor noștri, către integralitatea textului; în ciuda faptului că unii nu susțineau pornirile reformatoare de editare, s-a izbutit să se ajungă la o reușită a celor ce au susținut noul / nouitatea în știință. Pînă în prezent continuă munca de identificare, de lecturare a textelor (e greu a citi textele lui Hasdeu!), de explicare și de publicare a lor. St. Ilin a încheiat cu un îndemn către cei prezenți la manifestare: să nu ne fie străin sentimentul de patriotism, așa cum nu i-a fost nicicînd lui B.P. Hasdeu, care cu mîndrie își spunea român: „Eu din români îmi trag sorgintea. / C-o sfîntă dragoste-i iubesc / și pentru tot ce-i românesc, / oricînd, și brațele, și mintea, / și sufletul mi le jertfesc.” [*Sînt român*]

Ionel Opreșan (n. 1940, Vădeni, jud. Galați) este editor, folclorist, critic și istoric literar. Devine cercetător științific la Institutul de Istorie Literară și Folclor al Academiei Române, unde se formează sub îndrumarea lui G. Călinescu. În 1981 a obținut titlul de doctor în filologie cu teza *Natură – om – civilizație în opera lui Mihail Sadoveanu*. În 1985 a fost distins cu Premiul „Perpessicius” al Muzeului Literaturii Române pentru ediția *Scrieri* (I-VIII) de Ion Marin Sadoveanu, iar pentru lucrarea *Opera lui Mihail Sadoveanu* (1986) i s-a acordat Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” al Academiei Române. Este președinte al Fundației „B.P. Hasdeu”. O exegează de seamă a lui I. Opreșan este lucrarea *Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hasdeu* (1990), ulterior intitulată *B.P. Hasdeu sau Setea de absolut* (2001). Între 1980 și 1990 a deținut funcția de secretar științific al Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, iar între 1984 și 1990 și pe aceea de secretar științific al Secției de științe filologice, literatură și artă a Academiei Române. În perioada 1986-2000 a fost secretar al Comisiei de folclor a Academiei Române. După 1989 înființează și conduce editurile „Saeculum I.O.” și „Vestala”.

Prin firea sa de cercetător onest, Ionel Opreșan a cântărit orice cuvânt pentru a ajunge la textul editat al scrierilor lui B.P. Hasdeu. După eforturi de două decenii, împreună cu cercetătorii de la Chișinău, își vede un vis realizat – opera de certă valoare literară și științifică a ilustrului nostru basarabean, reunită într-o formulă editorială unică. Ajuns la un punct major al realizărilor, pentru împlinirea acestui deziderat I. Opreșan a fost aplaudat pe bună dreptate de către asistența din Sala de lectură a BM. Dar a pus o întrebare retorică: „Aceasta e opera întregă a lui B.P. Hasdeu?” Și tot dumnealui a răspuns: „Desigur, nu!” Munca de colectare a scrierilor hasdeuene continuă permanent: în curs de apariție

este *Arhiva istorică a României*, în patru tomi, și alte lucrări. Întreaga operă a savantului și scriitorului ar cuprinde, după unele calcule, 30-35 de volume! Deci, există un amplu câmp de muncă pentru multe generații... Hasdeu e dificil de abordat, trebuie să fii bine inițiat ca să te consacrî cercetării scrierilor lui, multe lucrări ies abia acum la suprafață, ceea ce ne face să afirmăm că perspectivele hasdeologiei sînt largi și nu se vor încheia în curînd. În prezent se aplică metode noi, specifice de cercetare, se dă atenție mai multă domeniilor ce se întrepătrund, se modifică construcția arhitectonică a edițiilor. Toate volumele de scrieri ale protagonistului nostru – puse alături – arată grandezza și valoarea apartenentei la creația lui B.P. Hasdeu. Cu abilitate, I. Opreșan a dezvăluit unele planuri de editare a operelor acestui colos al științei românești, neîntrecut pînă azi.

Jenica Tabacu (n. 1968, Câmpina, Prahova) este absolventă a Universității din București, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării. Titlul științific: doctor în filologie „Magna cum laude” (2006), acordat de Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române. Tema tezei de doctorat: *Viața și activitatea lui B.P. Hasdeu între anii 1888 și 1907*, conducător științific – I. Opreșan. Este câștigătoarea Premiului revistei *Citadela*, pentru alcătuirea ediției *B.P. Hasdeu. Protocoalele ședințelor de spiritism* (2000). A fost distinsă cu Medalia „Pour un réseau d'amitié en francophonie” din partea Clubului „Richelieu International” (Canada, 2003) și *Diploma de Excelență* din partea Comisiei Naționale a României pentru UNESCO, pentru promovarea valorilor spirituale românești în cadrul acțiunii culturale „Sărbătoarea celor două lăli” (2003). La manifestarea de la BM J. Tabacu a prezentat alocuțiunea *Simboluri încifrate în arhitectura Castelului „Julia Hasdeu” și a mausoleului familiei lui B.P. Hasdeu*. Cu mult interes, cercetătoarea

a povestit despre ce însemnătate a avut orașul Cîmpina pentru acest colos al minții. Desigur, directoarea Muzeului memorial „B.P. Hasdeu” (Castelul „Lulia Hasdeu”) a făcut o invitație celor prezenți în sală, dar și tuturor basarabenilor în care bate o inimă de român, să viziteze în timpul apropiat aceste capodopere arhitecturale, lăsate drept moștenire de conaționalul nostru.

Criticul și istoricul literar **Eugen Lungu**, redactor-șef al Editurii ARC, a menționat că Editura „Știința” este una dintre cele care tipărește operele clasicele noastre (la un nivel poligrafic superior), începînd cu anul dispariției URSS-ului. Atunci editorii au pornit cu dreptul, angajînd pe cei mai prestigioși colaboratori din România și Republica Moldova. Multe cărți ale Editurii „Știința” din acea vreme au devenit unicate. Editarea scriitorilor clasici în spațiul basarabeian continuă. Deci, este continuată prestigioasa serie *Moștenire*, în care au apărut (cu regret – la voia hazardului) și *Scrierile* lui B.P. Hasdeu. Trebuie de menționat un lucru de acum confirmat, că B.P. Hasdeu-istoricul a folosit în scrisul său instrumentele lui B.P. Hasdeu-publicistul, iar B.P. Hasdeu-scriitorul – pe cele ale lui B.P. Hasdeu-savantul, iar toți împreună apelează la elementele, serviciile lingvistice. E. Lungu e de părere că la noi în republică s-a produs un lucru deosebit: au apărut atîtea (pînă în prezent – 11!) volume ale unui singur scriitor român.

Scriitorul **Vladimir Beșleagă**, un vechi prieten și cititor al BM, nelipsit de la majoritatea evenimentelor culturale desfășurate aici, a citit pasaje din opera publicistică a lui B.P. Hasdeu. Astfel, articolul *Către D. I. Heliade-Rădulescu* se termină cu cuvintele: „Aceasta este situațiunea... Ni-e rușine!...” Desigur, de ceea ce se întîmplă, făcîndu-se aluzie la situația momentului. De aici conchidem că B.P. Hasdeu e foarte actual. Și la noi autoritățile abilitate nu au reușit pînă în prezent să ridice (cu toate că au promis

cîndva) un monument Mariei Cebotari, o cîntăreață de operă care a dus faima Chișinăului și a Basarabiei departe în lume (cum să nu ne fie rușine?). VI. Beșleagă ne-a amintit că unul din primii cercetători ai vieții și operei hasdeuene a fost Nicolai Romanenco; anume el l-a adus pe consîngeanul nostru în Basarabia pe cînd era ocupată de comuniști, anume el a cercetat arhivele la Moscova și București, publicînd date noi despre B.P. Hasdeu, un basarabeian care a contribuit în mare măsură la formarea și edificarea statului național român.

A venit rîndul să se expună și editorul **Gheorghe Prini**, directorul Întreprinderii Editorial-Poligrafice „Știința”, care a dezvăluit unele secrete din istoricul de început de tipărire a *Scrierilor* lui B.P. Hasdeu. A adus mulțumiri îngrijitorilor ediției chișinăuene – lui Stancu Ilin și Ionel Opreșan, nu în ultimul rînd dnei Lidia Kulikovski – că a înțeles situația și achiziționează volumele pentru completarea colecțiilor din bibliotecile capitalei, un frumos exemplu de grijă pentru ridicarea procentului de carte românească în filiale. Gh. Prini a promis că, în anul curent, va definitiva editarea *Scrierilor* hasdeuene în seria *Moștenire* și va continua cu alte lucrări propuse de cercetătorii din România și din republică.

Directorul general al BM dna **Lidia Kulikovski** și-a amintit de acea zi memorabilă a anului 1988, în plin dezgheț gorbaciovian, numit rusește „perestroika”, cînd biblioteca pe care o conduce – iată, deja de mai mult de 20 de ani! – și-a ales un nume nou – cel al omului de cultură și al scriitorului român Bogdan Petriceicu Hasdeu. Era o zi friguroasă de februarie, la eveniment au asistat scriitori (printre ei, îndeosebi, și-l amintește pe Grigore Vieru), artiști, savanți, profesori și mulți tineri, cărora li se deschideau orizonturi nebănuite. Apoi, peste zece ani, în 1998, în cadrul Bibliotecii Municipale, s-a deschis Centrul Național de Hasdeologie, condus în prezent de Pavel

Balmuș, care își dedică forțele întreținerii „focului din vatră” și care cu puținul pe care îl pune la dispoziție BM, face lucruri apreciate pe ambele maluri ale Prutului.

La rândul său, **Pavel Balmuș**, cercetător literar, a spus că vîrsta Centrului Național de Hasdeologie este una de adolescență, dar în ultimii ani s-a susținut un examen dificil: pe lângă edițiile de *Scrieri* ale lui Hasdeu (cele anterioare și cele lansate acum), au mai apărut la diverse edituri: *Publicistică din ziarul „Traian” (1869-1870)* de B. P. Hasdeu (1998); *Pro Fide et Patria. Contribuții* (2002); *Clipe de inspirație* de Al. Hăjdău (2004); *Moștenirea literar-spirituală a dinastiei de cărturari Hăjdău-Hasdeu în bibliotecile chișinăuene* (2007); *Iulia Hasdeu / Camille Armand. Biobibliografie* (2008). P. Balmuș nu a uitat să mulțumească tuturor editorilor, cercetătorilor, istoricilor literari care au susținut pe parcursul anilor bunul mers al lucrurilor la CNH.

Au înfrumusețat atmosfera de sărbătoare, în acea zi de Făurar, elevii de la Lice-

ul Teoretic „B.P. Hasdeu” din Chișinău, conduși de dnele **Snejana Moraru**, director adjunct pentru educație, **Elena Casian**, **Olga Saharneanu**, toate trei profesoare de limba și literatura română. La început am auzit date despre formarea și activitatea Muzeului „B.P. Hasdeu” de la liceu. Se vede că elevii îi cunosc pe de rost standurile, știu ce se află în fiecare colț al lui, căci au recitat cu pasiune scenariul pregătit din timp pentru utilizatorii bibliotecii și același nume. Eleva cl. a III-a **Iulia Sudzi- Iovschi** a recitat poezia *Cînt despre Moldova* de Alexandru Hăjdău, **Andrei Lițcan**, cl. a IX-a B, – poezia *Bradul*, iar **Ana Rotaru**, cl. a IX-a A, – poezia *Sînt român*, ambele de B.P. Hasdeu. Surpriza întregului recital muzical literar a constituit-o interpretarea cîntecului *Răsai* (muzica – Ion Aldea-Teodorovici, versuri – Grigore Vieru) de către **Roman Corjov**, elev în cl. a IV-a.

Tot în Sala de lectură a Sediului Central al BM au fost desfășurate trei expoziții de carte, pregătite cu mult gust estetic și

cu o bună cunoaștere a procesului literar de colaboratorii Departamentului organizarea colecțiilor (șef – **Daniela Gorincioi**) și **Clara Balmuş** (Centrul Național de Hasdeologie). După titlurile lor ne putem imagina mai bine viața și activitatea lui B.P. Hasdeu: *Moștenirea literar-spirituală a lui B.P. Hasdeu în publicațiile Bibliotecii Municipale*; *B.P. Hasdeu – vocația universală a culturii românești*; *Publicațiile Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”*.

Despre B.P. Hasdeu au scris cu diverse ocazii mulți scriitori, lingviști, istorici, publiciști, bibliografi etc., dar vom încheia relatarea noastră, cu o apreciere magistrală, credem, a lui **Nicolae Iorga**: „*A fost un om genial – cine i-a putut tăgădui serios această însușire? – a dispus de cunoștințe neobișnuite în toate domeniile, așa încît oricînd putea uimi pe cei mai mulți; a avut un spirit elastic, cum cu greu s-ar mai putea găsi altul și, pe lângă aceasta, pătrunzător, ascuțit; a fost un scriitor îndrăzneț în luptă și de o necruțătoare ironie, a fost un convorbitor care aducea în discuție puncte de vedere noi, și, cînd nu putea lumina, orbea prin scăpărarea scînteilor, și cînd nu putea convinge pe dușman, îl îndepărta prin jignirea crudă a mîndriei*

cele mai legitime, a sentimentelor celor mai gingașe și a ideilor celor mai îndelung și mai adevărat iubite. Chiar biruit în fața lumii, el își încunjura retragerea de o strălucire meșteșugită, care silea ochii să se închidă și lăsa totdeauna impresia unei superiorități omeștești netăgăduite.

A dat culegerilor noastre de izvoare Arhiva istorică, cea dintîi carte a slavisticii la români; a strîns în Cuvente din bătrîni probe într-ales din vechea limbă, lucru ce nu se mai făcuse de alții; a grăbit dezvoltarea studiilor istorice, aruncînd în circulație, mai ales pentru vremile mai vechi, prin Istoria critică, o uriașă mulțime de informație nouă; a cutezat să viseze o mare enciclopedie națională, încercată prin Magnum Etymologicum. În atîtea ramuri ale științii istorice și filologice, el a fost un deschizător de cale, care, ce e drept, s-a mulțumit adesea să arate numai drumul.”

E un fidel portret al cărturarului de la Cristinești, extras din culegerea *Oameni cari au fost*. Așa l-au cunoscut contemporanii lui, așa trebuie să rămînă și în memoria noastră peste veacuri.

Foto: Vasile ȘOIMARU

IURIE COLESNIC: „MI-I DOR SĂ VĂ SPUN...”

Petru PARASCHIVU

Precizez din capul locului că prin enunțul din titlul de mai sus, Iurie Colesnic, scriitor și istoric remarcabil din Basarabia, șeful Secției studii și cercetări a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, și-a invitat în prima zi a Mărțișorului colegii, prietenii, pe toți cei îndrăgostiți de Chișinău, la o nouă lansare de carte, dedicată capitalei noastre și intitulată simplu, pe înțelesul fiecăruia: *Chișinăul și chișinăuienii* (Chișinău, Ed. „Elena-V.I.”, 2012). Aceasta s-a desfășurat în

Sala de lectură renovată a Sediului Central al BM, deschisă pentru vizitatori de curînd, pentru a marca bucuria sosirii primăverii și a lansării unui volum foarte necesar pentru informarea și educare beneficiarilor urbei noastre. Fiecărui vizitator care a pășit pragul BM i s-a prins la piept cîte un mărțișor – semn că bibliotecarii țin cu sfințenie la tradiția seculară a românilor și împărtășesc sentimentul de satisfacție sufletească cu toți oamenii de bună-credință.

Patroana instituției-gazdă, dna conf. univ. dr. **Lidia Kulikovski**, director general al BM „B.P. Hasdeu”, fiind pe post de moderator, a expus în debut istoricul apariției, sub egida bibliotecii, a unei cărți despre istoria Chișinăului, care, de altfel, nu e prima – la sfârșitul anului 2011, la Editura „Grafema Libris” din Chișinău, a apărut volumul *Chișinăul din amintire*. Noul volum este o continuare a temei preferate a colaboratorului nostru și însumează următoarele capitole: *Chișinăul aproape invizibil; Bulevarde, străzi, ulicioare; Fețele Chișinăului de altădată; Portret de grup al istoriei; Ambasadorii pe care i-am avut; Din galeria celebrităților care au vizitat Chișinăul; Personalități care au salvat personalități; Călători prin Chișinău; Primul Parlament al Basarabiei – Sfatul Țării; Guvernele Republicii Democratice Populare Moldovenești; Chișinăul ca loc de refugiu; Profiluri în oglinda vremii; Scriitori care au fost...; Femei celebre; Bibliofili, colecționari și muzeografi; Enigmele Chișinăului.*

Cine a avut ocazia să ia cunoștință de această lucrare deosebită ca temă, conținut și prezentare a materialului a observat, în primul rând, contribuția orașului Chișinău la dezvoltarea politică, economică, industrială, dar mai ales culturală, a Basarabiei pe parcursul a circa 200 de ani. Fotografii inserate confirmă informațiile expuse de autor și sînt un instrument extraordinar de ilustrare a epocilor trecute, a evenimentelor ce au avut loc și a personalităților pentru care Chișinăul a fost loc de trai sau de pelerinaj într-o anumită perioadă a vieții lor. Tabletele, povestioarele lui I. Colesnic sînt bine documentate, ceea ce adaugă valoare chișinăuienilor, pe drept cuvînt le putem numi modele de expunere și de deschidere către cititori, mai ales către tineri, cărora viața și activitatea unor personaje le pot servi drept exemplu de a-și construi planurile de viitor, de a urca în carieră pe culmile gloriei naționale.

Prin ce mai este bun, prin ce se evidențiază noul volum, dar și cel precedent, al domnului Iurie Colesnic? Desigur, prin faptul că împrăspătează sau chiar descoperă memoria oamenilor care au trăit pe acest teritoriu, bătut de vîntoaietele nemiloase ale istoriei secolelor XIX și XX și care au fost dați uitării. Autorul și-a asumat rolul de contribuitor, și-a autodirecționat activitatea pe o pistă puțin cercetată de istoriografia contemporană și în aceasta vedem originalitatea volumelor sale dedicate Chișinăului de altădată, precum și „Basarabiei necunoscute”. Nu în zadar au venit să-l felicite, să-l îmbărbăteze pe protagonist în activitatea lui de mai departe atîtea notorietăți din capitală și din alte localități: prima doamnă a republicii Margareta Timofti, care e de specialitate bibliolog; dr. în pedagogie și psihologie Mihail Șleahțișchi, consilier al președintelui Republicii Moldova; dr. în istorie Petru Guran, director al Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău; Mihai Ghimpu, deputat în Parlamentul RM, președinte al Partidului Liberal; scriitorul Ion Hadârcă, deputat în Parlamentul RM, vicepreședinte al Partidului Liberal; Chiril Lucinschi, deputat în Parlamentul RM, președintele Comisiei pentru cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media; Corina Fusu, vicepreședinte al aceleiași comisii parlamentare; prof. univ. dr. hab. în științe

economice Grigore Belostecinic, rector al Academiei de Studii Economice din Moldova, membru al Academiei de Științe a Moldovei; acad. Gheorghe Baciuc, membru al Academiei Balcanice de Medicină Legală; acad. Valeriu Pasat, dr. hab. în istorie și om politic; prof. univ. dr. hab. Ion Ciocanu, critic și istoric literar; Tudor Țopa, publicist; Tudor Zbârnea, pictor, director al Muzeului Național de Artă al Moldovei, Nicolae Rusu, scriitor, și alții.

Nu este întâmplătoare prezența la manifestare a directorului ICR „M. Eminescu” **Petru Guran**, căci în vizorul acestei instituții prestigioase de cultură se află și evenimentele culturale ce au loc în republică. Cunoscutul istoric român, cercetător științific la Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, fost membru al Centrului de Studii Elenice al Universității Princeton, SUA, conferențiar invitat în departamentul de istorie al aceleiași universități, precum și cercetător post-doctoral al Colegiului „Noua Europă”, a menționat că e onorat de invitația dlui I. Colesnic, care a scos recent la lumina tiparului o impresionantă lucrare ca dimensiuni, cu multe titluri, cu multe fotografii, documente autentice, amintiri și fragmente din manuscrise. Autorul, ce publică cu un ritm uimitor, reușește să scrie o istorie *sine ira et studio*, cu echidistanță față de personaje. Desigur, nu este primul volum dedicat Chișinăului cu atmosfera, cu grijile și problemele lui de cîndva, ce cuprinde o perioadă cam de la incorporarea Basarabiei în Imperiul Rus. Se perindă prin filele volumului evenimentele de la tăierea în două a Principatului Moldovei, de rusificare forțată a populației băștinașe basarabene în secolele XIX și XX, de formare a Republicii Democratice Moldovenești și a organului său legiuitor Sfatul Țării, de deportare a intelectualității și gospodarilor în cele mai îndepărtate colțuri ale Siberiei și Kazahstanului după cel de-al Doilea Război Mondial, pînă la acțiunile de vandalism,

de distrugere a orașului „din amintire” din perioada contemporană.

I. Colesnic nu face polemică, nu este avocatul decît al adevărului istoric, în carte nu e nimic ficțional, ba din contra, pana de scriitor, de narator îi ajută la descrierea faptelor și portretelor istorice – acesta este meritul istoric al unui neistoric. Schițele istorice se citesc ușor, personajele parcă renasc într-un timp istoric concret, autorul parcă se îndrăgostește de ele, le înțelege destinul. Fără doar și poate, i-a reușit să scrie istoria acestui oraș prin oamenii uitați de contemporaneitate, condamnați la nepăstrarea memoriei. Datorită strategiei istoriografice construită corect și a talentului de scriitor și cercetător prin arhivele statului, sînt scoase la iveală cazuri mai speciale din istoria românilor din teritoriul dintre Prut și Nistru. Mai ales, impresionează Chișinăul penetrat de evenimentele revoluționare, prezentarea cu discreție a Chișinăului construit din piatră (vizavi de alte orașe europene), felul cum se conferea fațadelor clădirilor un aer ce emană libertate. Cercetătorul este preocupat atît de arhitectura veche a construcțiilor, cît și de străzile planificate într-un mod deosebit față de multe urbe de aceeași talie din lume. Memoria este importantă nu numai pentru un istoric, trebuie să fii un specialist bun ca să cuprinzi orizontul de memorie din volumul dat. E bine că fiecare capitol poate fi citit la întîmplare – ca un subiect aparte. În ciuda faptului că volumul e mare, el va fi parcurs de orice cititor din scoarță în scoarță.

Poetul, dar și omul politic, **Ion Hadârca** a venit de la o ședință a legislativului ce luase sfîrșit pentru că a ținut să participe la un eveniment deosebit pentru capitala noastră. I. Colesnic, om al Cetății, a scos în vîzul lumii un volum laborios, consistent, de o scriere inedită, prin aceasta demonstrînd că posedă calități deosebite de cercetător, demne de menționat și de apreciat la justa lor valoare. Aflăm pagină cu

pagină, că există și o altă față a Chișinăului, nu cea pe care ne-am deprins să o vedem în mod obișnuit: există un Chișinău al intelectualității de probă superioară și altul care „grăiește moldovenește” sau rusește, unul cu cartiere de elită și altul cu cocioabe și străzi lăsate de izbeliște... Chișinăul este mereu sfîșiat de cei care nu ne vreau binele, ne joacă festa și ne pun mereu la încercare toleranța noastră religioasă, etnică... Cu toate acestea, în prezentul volum, lansat spre atenția cititorilor și a specialiștilor, vedem un Chișinău al omeniei, un oraș cu locuitori de diferite etnii ce au capacitatea de a conlocui decenii în șir în bună pace (fapt remarcat chiar și de străinii care ne vizitează urbea). Asistăm la o lecție a personalităților care au lăsat urme în politică, știință, artă, care s-au lansat aici în activitatea lor zbuciumată (fiindcă au existat școli care aveau ce oferi!).

Presupunem că la colectarea materialului s-a lucrat mult. Autorul a corespondat cu multe personalități, a telefonat să afle unele particularități, s-a deplasat la fața locului ca să facă cunoștință în direct cu unii dintre ei, de aceea putem spune că asistăm și la o lecție sufletească, sentimentală, redată prin povestire revelatoare. Cercetătorul deseori pornește de la un fapt care la prima vedere e neînsemnat, dar pînă la urmă ajunge la un capăt logic. „Mi-au atras atenția pe neașteptate tabletele despre fotbalul și automobilele din Basarabia interbelică. Am fost plăcut surprins de scrisoarea lui Alexandru Văleanu către Anton Crihan, membru al Sfatului Țării, care, la 1918, a votat Unirea Basarabiei cu Patria-mamă România și care este originar din Sîngerei, baștina mea. M-a bucurat faptul că l-am întîlnit și pe Mihail Curciuc, fratele bunelului meu. Am aflat amănunte despre

monumentele distruse de autoritățile comuniste venite la putere după război – cel de la periferie, de lângă Vatra, care se numea *Turnul dezrobirii*, precum și cel din centrul orașului, care avea pe soclu reprezentarea efigiilor martirilor Neamului: Simeon Murafa, Alexei Mateevici și Andrei Hodorocea. *Chișinăul și chișinăuienii* este o carte pe care o recomand tuturor celor care vor să afle cum a fost capitala noastră cu decenii sau secole în urmă”, a spus I. Hadărcă felicitîndu-l pe autor pentru o adevărată performanță în domeniul de cercetare a istoriei noastre.

Și prof. univ. dr. hab. **Grigore Belosteinic**, în preaplina agendă, a croit timp să vină cu un buchet de trandafiri pentru cel care vede Chișinăul ca cea mai verde capitală din Europa. Volumul prezentat este o enciclopedie despre Chișinău și trecutul lui. Avem o istorie bogată, dar cum va fi municipiul nostru în viitor depinde numai de noi...

„E o tradiție frumoasă ca în ziua de 1 martie la BM să se lanseze o carte bună și necesară societății. Mă bucur că păstrăm tradițiile și obiceiurile populare, a relatat parlamentarul **Chiril Lucinschi**. Cît privește volumul dlui Iurie Colesnic, pot spune că autorul a depus o muncă impunătoare. Mi-a atras atenția fotografia clădirii în care și-a ținut ședințele primul organ legislativ al Basarabiei – Sfatul Țării. Sînt de părere că

dacă Parlamentul nostru s-ar muta acolo, nu s-ar întâmpla ceea ce auzim și ce vedem astăzi la televizor.”

Veteranul publicisticii basarabene **Tudor Topa** a relatat că din paginile volumului *Chișinăul și chișinăuienii* a aflat despre un profesor al său, despre unii scriitori, parlamentari etc. E o carte de excepție, neobișnuită, care te învăluie cu o avalanșă de materiale. Personajele ies din anonim și prin aceasta societatea noastră câștigă plusvaloare.

Pictorul **Tudor Zbârnea**, după relatările sale, îl cunoaște pe autor de demult, îi știe atitudinile față de problemele cu care se confruntă azi oamenii politici și de cultură. În genere, sînt file istorice fără patetism, care amintesc de oameni și evenimente din Chișinăul sec. XX. Regretăm că atîtea personalități au fost tratate cu ignoranță și au avut loc atîtea evenimente pe care și astăzi unii le contestă. „Iurie Colesnic edifică și îndeamnă cititorul nostru ca să-și cunoască istoria. De aceea, împărțăm bucuria realizării unei cărți, care face să se cunoască mai bine Chișinăul și Basarabia”, a reiterat dumnealui.

La final, și **Iurie Colesnic** și-a spus cuvîntul: „Pentru mine e o sărbătoare, mi se zbate inima de bucurie, că am întîlnit aici, la biblioteca ce mă susține, multă lume bună, care nu este indiferentă față de cele ce s-au întîmplat în istoria noastră nu atît de îndepărtată, fapt pentru care le mulțumesc tuturor din suflet pentru aprecierile ce le-au făcut și pe care le voi lua în considerație la finisarea următorului volum, la care, printre altele, lucrez în prezent și care, de acum, are o denumire: *Chișinăul din inima mea*. De fapt, volumele mele le concep ca un fel de enciclopedii. Ultimul volum, cu 195 de articole și 452 de fotografii, nu face excepție. Păcat că tirajul lui este mic și sînt sigur că chiar în anul curent el va deveni o raritate chiar și în biblioteci, dacă nu se vor mai tipări exemplare în plus. Chișinăul trebuie să fie cunoscut de toți locuitorii lui

la orice etapă a istoriei. Orașul se schimbă permanent, trebuie să știm cum a fost el în vechime, apoi în epoca modernă și, desigur, în timpurile noastre. Mărturisesc că mai sînt oameni pe care nu-i cunoaștem, care sînt comoara noastră... Dacă am avea noroc de oameni politici care să ne ajute să valorificăm aceste sclipiri ale istoriei și să le punem în circuitul valorilor, am avea cu siguranță un trai decent și o națiune prosperă... Vă îndemn să contribuiți ca municipiul Chișinăul să devină cea mai frumoasă capitală din Europa, așa cum și-o dorea Carol Schmidt, primarul de la răscrucea secolelor XIX și XX.”

Istoria începe cu părinții, de aceea cantautorul **Viorel Burlacu**, prin sunetele de chitară și voce, a adus în memoria noastră chipul ființei celei mai dragi – mama. Și, ca să fim în consens cu cele ce se întîmplă în imediata împrejurime, a interpretat un cîntec al omului care a plecat de acasă, pe care soarta l-a dus să culeagă mandarine (sau măslina) în țări îndepărtate.

Apocope toate cărțile editate de Iurie Colesnic au fost prezentate într-o expoziție cu genericul „Mi-i dor să vă spun...”. La vernisarea ei a contribuit Departamentul organizarea colecțiilor (șef **Daniela Gorincioi**). Aici e cazul să amintim unele din ele: *Arta memoriei* (versuri, 1987); *Arheologii interioare* (versuri, 1991); *Spirala lui Arhimede* (versuri, 1994); *Doina dorurilor noastre. Alexe Mateevici* (1990, 2007); *Basarabia necunoscută* (vol. I-IX, 1993-2012); *Gheorghe Bezviconi. Bibliografie* (1994); *Chișinău. Enciclopedie* (1997); *Sfatul Țării. Enciclopedie* (1998); *Femei din Moldova* (2000); *Generația Unirii* (2004); *Mi-i dor să vă spun...* (2004, 2005); *Profetul nemuririi noastre. Constantin Stere* (2005); *Apostolul Unirii. Pan. Halippa* (2006); *Enigma Petre Draganov* (2006); *Note din Arca lui Noe* (2006); *O călăuză veșnică a fărânimii – Moș Ion Codreanu* (2009); *Timp și istorie. Autori de la „Viața Basarabiei”* (2011); *Chișinăul din amintire* (2011) ș.a.

Pe parcursul luărilor de cuvînt a fost demonstrat slide-show-ul cu imagini din cartea lansată (pregătit de **Valeriu Rusnac**, colaborator al Departamentului marketing).

* * *

Notă biografică

Iurie Colesnic s-a născut pe 12 august 1955 în s. Dereneu, r-nul Călărași, într-o familie de învățători. A absolvit Universitatea Tehnică din Moldova (1978). Activități: învățător de cultura fizică în satul Buda, Călărași; referent la Societatea „Știința” din Chișinău; profesor de tehnologie specială la ȘTP nr. 10 din Chișinău; corector și redactor tehnic, redactor-șef și director artistic la Studioul „Anima-film” (1986-1991), director al Centrului muzeografic „M. Co-

gălniceanu” (1991-1995), director al Editurii „Universitas” (1991-1993), director al Editurii Enciclopedice „Gh. Asachi” (1993-1995), director al Editurii „Museum” (din 1995), director al Casei Cărții „Mitropolit Petru Movilă” (1996). Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (1988), membru corespondent al Academiei Internaționale de Cadre, Kiev (2000). Premii: Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova (1993, 2002, 2005); Premiul Salonului Național de Carte, Iași (1997); Premiul Salonului Național de Carte pentru Copii (1998); Premiul Cartea Anului, Salonul Național de Carte, Chișinău (2004); Distincții și titluri onorifice: medalia „Sfântul Daniil” (2000), medalia „Dimitrie Cantemir”; Doctor Honoris Causa al Universității Umaniste, Chișinău (2000); *Maestru al Literaturii* (2010).

ÎN LUMEA SCRISULUI TREBUIE SĂ FII CEEA CE SIMȚI, CEEA CE EȘTI

Vitalie RĂILEANU,
director, Filiala „Onisifor Ghibu”;
Margareta CEBOTARI,
bibliotecar principal, Filiala „Onisifor Ghibu”

**„Întâlnirea mea cu cartea este partea
vieții mele – mai miezoasă.”**

(Iulian Filip)

În acest an, aniversar pentru dumnealui, scriitorul Iulian Filip este și mai efervescent, venind cu noi cărți pentru cititori, cu relevante studii în domeniul folclorului autentic românesc, realizând un frumos vernisaj al picturilor sale în Complexul Expozițional „Constantin Brâncuși”, reușind să fie omniprezent: la întruniri de creație, simpozioane științifice, activități sociale etc.

De curând, multiplele fațete ale talentului lui Iulian Filip au fost în atenția publicului invitat la Biblioteca „Onisifor

Ghibu”, unde a avut loc lansarea a două cărți recent editate – **Vorbitul de bine la românii basarabeni: Îngânderări iuliene** (Ed. „Simbol-N.P”, Tipogr. „Reclama”, Ch., 2013, 164 p.) și placheta de versuri **Pentru întâlnirea cu tine** (Tipogr. AȘM, Ch., 2013, 80 p.). Totodată, a fost inaugurată expoziția de pictură *Poetul pânzelor prezente în timpul actual* (în Sala Nuciferică a bibliotecii) și expoziția de grafică *Turle cu ecou de poeme* (în Sala de împrumut la domiciliu), autor – același efervescent Iulian Filip.

Vorbitul de bine este un fel de jurnal intim al scriitorului Iulian Filip, care nu a făcut niciodată din opiniile sale, fie și cele literare, un mare secret – ba dimpotrivă! –

fiind un jovial și ludic, polemist pasionat și Om de atitudine categorică. A purtat și continuă să poarte cu toată Lumea pe care o cunoaște un deosebit și neîmpăcat dialog: „Poate că e valabilă pentru toată românimea ceea ce mi se pare că am remarcat și am înțeles, dar unele slăbiciuni basarabene, legate de scrisorile orale de recomandare / recomandaje, au nuanțe distincte locale și revărsări specifice de înduioșare, care numai la frontierele / hotarele / haturile / gardurile cu lumile slave pot fi lămurite, pricepute, dacă nu chiar înțelese” (p. 122) și... „ce te faci dacă nu le prea găsești, dacă nu-l prea ții minte pe viu de odinioară împovărat cu griji și probleme de om viu lângă oameni vii?” (p. 124).

Acest mod de a concepe viața, amicia, oamenii îi este caracteristic autorului nostru și credem că odată cu aceste destăinuri (vorba lui Iulian Filip!) trebuie începută o altă analiză a scrierilor sale, adică cea mai importantă parte a întregului, are un profund, deși nu întotdeauna ușor sesizabil caracter autobiografic și confesiv: „Ceea ce mi-au dat cei peste zece ani de lucru la Academie, mai ales consiliile științifice, dar mai ales expedițiile folclorice, apoi cei 16 ani de lucru la Departamentul cultură al Primăriei Chișinăului, dar incontestabil ceea ce mi-au

dat cu plinul, a fost drumul spre lume, spre miile de oameni foarte diferiți, diferit înzestrați, diferiți în nenorocire, fericiți în mai multe feluri. Cei fericiți, ca în toată lumea, și pe la noi se întâmplă mai rar, dar... ceea ce mi-au dat muncile mele între oameni e vederea oamenilor fericiți. Pe cei nefericiți îi văd mai mulți...

Fericiții, de obicei, sunt oameni realizați, oameni împliniți, care știu a aduna și au plăcerea să împartă ceea ce adună. În afara acestor două operații fericirea nu se prea întâmplă” (p. 10).

Așadar, nu atât în direcția surprizei, cât în cea a adâncirii, au putut interesa aceste texte din *Vorbitul de bine la români* sau în cea a adâncirii au putut interesa aceste texte mai mult sau mai puțin autobiografice. Ce trăsături cunoscute sau mai puțin cunoscute aprofundează ele, cum se leagă și cum se despart de teme, situațiile și stările scriitoricești cititorul atent le va observa, delectându-se prin lecturarea cuprinsului, care ne relevă un fel necunoscut (sau poate doar bănuț) de a-l citi și a-l înțelege pe autorul omagiat. În fond, Iulian Filip exprimă prin *Vorbitul...* exact o deosebită stare a sa căreia i se livrează cu o fantasmagorică sinceritate.

Noi, cititorii, ne-am învățat să legăm lucrurile cu mintea. Într-o emisiune literară omul de cultură Iulian Filip se confesa: „Ceea ce rămâne în lume, poetul, se răstignește în verbul creator, spălând păcatele unei lumi în doliu.”

Probabil de aici vine marea dragoste de a se frământa spre a oferi cititorului său versuri spectrate și prin lumina plachetei *Pentru întâlnirea cu tine*: „Dacă-i să citești-descâlcești / vasele sanguine de pe suprafața inimii, / realizezi harta fără frontiere / a durerilor postmoderne părintești – / feciorul în Regatul Unit, / flica în Italia, / nepoții cu vise de ducă în alte geografii / decât sub cerurile rotite de dragoste / și de cumpăna izvoarelor din prag... / Dacă-i să domolești-recitești / vasele sanguine din adâncul inimii, / deslușești o mreață / întinsă strună, / cu firul tot mai subțiat, / mreață / prin ochiurile tot mai largite / ale căreia / peștele de aur sângeriu, / inima, / cade din ochi în ochi / și se zbate / să lege, / să-noade, / să fortifice întregimea fragilă / a bietului pământ, / restrâns într-un bicsnic / sat global, / întregimea îndoielnică / a sârmanilor pământeni / scăpătați / să comunice / mai mult prin skype / și daruri consolatoare...” (*Insomnie transfrontalieră la Filippona*, p. 5-6).

Greul acestui volumaș îl asigură poezia confesivă, sinceră, contemplativă, curată, uneori cu ușoare tente erotice, însă o iubire curată, de împărtășire a ființei vii într-un dragoste și vis...: *Supărate-s supărate / toamna măturile toate / pe frunzele dărâmate / și din crengi nenumărate. / Supărați măturătorii / pe tot vântul, pe toți norii / că au fost și nu-s cocorii, / și cu dâșii – visătorii. / Supărat și eu pe tine / că-am visat visări sublime / și-am rămas fără de nime, / dar mi-ai zis că va fi bine. / Supărat rămân pe toate, / Că... mai bine nu se poate, / poate numai după moarte – s-o vedem și pe-a ei parte”* (*Dărâmarea frunzei de arțar pe cercuri rostogolite*, p. 50).

Dar de ce v-am spune unde se află citatele, când ele singure alcătuiesc un poem

de forță? E o carte ce se citește singură, venită din respirația poetică pură, din reverie: „*Pentru întâlnirea cu tine / m-am pregătit viața-ntreagă – / să ne pară bine, / să ne fie dragă. / Cu întrebări și cuvinte / întâlnirea ne fie... / O visam dinainte / și-n poezie: / că aștepți, că mă știi / dintr-o carte demultă... / Dintre vechi poezii / cineva mai ascultă / cum te miri, cum mă mir / de-ntrebări, de cuvinte / revărsate în șir / ca în veci, ca-nainte. / Am venit, voi pleca... / Cum rămâne-ntrebarea? / Că veneam pentru ea – / ră-vă-și-toa-real! / Vin mai multe-ntrebări? / Întrebarea-i mai multă? / Dintre îngândurări / cineva mai ascultă / cum te miri, cum mă mir / de-ntrebări, de cuvinte / revărsate în șir / ca în veci, / ca-nainte”* (*Pentru întâlnirea cu tine*, p. 67-68).

Atât de intensă e trăirea, atât de rotundă și plină încât versurile devin o cale de a fluidiza starea din cuprinsul celor optzeci de pagini ai volumului *Pentru înălțarea cu tine* de Iulian Filip.

Admirația pentru creația neobositului maestru al cuvântului, al penelului și al lutului glazurat, aprecieri și mulțumiri pentru colaborarea frumoasă cu Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – din partea bibliotecarilor aflați în Sala Nuciferică a Filialei „Onisifor Ghibu” – i-au fost aduse de dna dr. Lidia Kulikovski, director general al Bibliotecii Municipale.

Iulian Filip își confirmă mereu creativitatea în diverse concepte – combină cu succes poezia, grafica, pictura, muzica. Dialogul filipian cu publicul este deseori altfel – exprimat prin linii, nu prin cuvinte. Scriitorul percepe viața drept un târâm al posibilităților.

A ajuns la 65 de ani cu 65 de volume editate (sic!). Și acum lucrează la două proiecte comune cu BM „B.P. Hasdeu”. Este omul cel mai înnoitor de sine, întotdeauna merge spre „acasă” și ne îndeamnă și pe noi să facem același lucru. Și în cartea care se lansează, Iulian Filip pune întrebări cititorului, prin versurile sale, dar le sugerează

rează și unele răspunsuri: *Cartea cărților deschisă-i / la o pagină nescrisă – / viața ta la jumătate. / Cum o scrii? Ce fel de urme / înțelegi să lași pe lume? / Drumul tău – un rând de carte*” (*Partea mai miezoasă – cartea*, p. 24).

Scriitorul Ianoș Țurcanu a atras atenția la frumoasa și bogata expoziție de carte din sala bibliotecii cu un melancolic, dar semnificativ generic *Iulian Filip – pom cu rădăcină visătoare*, menționând că din an în an se îmbogățesc expozițiile, dedicate acestor scriitori, cu noi și noi cărți. Este un om talentat și integrat în tot ce face. O efervescență de idei – acesta este Iulian Filip. Cartea care se lansează are titlul *Pentru întâlnirea cu tine*, autorul având în vedere, probabil, întâlnirea cu cititorul, căruia îi adresează multe gânduri ale sale. Și mai multe gânduri și evenimente din viața scriitorului vor afla cititorii cărții *Vorbitul de bine la românii basarabeni*, a căruia subgeneric ne vorbește din start că putem fi martorii „îngânderărilor iulianiene”.

Despre armonia și limbajul artistic, ne-tradițional și expresiv la maximum, al picturilor și creațiilor din ceramică ale lui Iulian Filip au vorbit – în cadrul vernisajului – criticul de artă Tudor Braga și artistul plastic Andrei Mudrea. Sunt niște tablouri cu semnificații duble, cu titluri de excepție care, atunci când le admiri, te duc într-o lume

fantastică. Formula sfântă a vieții „Dai ce ai – ai ce dai”, realizată de autor în una din pânzele sale, reprezintă și pe Omul Iulian Filip care dăruiește celor din jur tot ce are – talent, creație, bonomie. Picturile, desigur, au conferit un nou aspect, mai luminos și enigmatic, Bibliotecii „Onisifor Ghibu”.

„Sensibilizează spațiul din jurul cărților aceste activități și manifestări – lansări de carte, întâlniri cu scriitorii – care se organizează deseori în biblioteci”, a ținut să remarce Iulian Filip.

În lumea scrisului trebuie să fi ceea ce simți, ceea ce ești, să nu joci un rol oarecare așteptat de alții de la tine, atunci te afirmi ca personalitate distinctă și apreciată în societate – a fost mesajul de final adresat de scriitor elevilor de la Liceul „Spiru Haret” și de la Liceul „Vasile Vasilache”, care au fost numai ochi și urechi pe tot parcursul activității, adresându-le și îndemnul: „Faceți ceea ce vă place și ce vă este hărăzit să faceți! Nu vă temeți de viață, sunt și greutăți și bucurii!”

Scriitorul Iulian Filip în cărțile sale vorbește despre prezent, dar fără să uite trecutul și fără să înceteze să viseze viitorul – nota Nicolae Dabija, prefațându-i o carte. Credem că acest har, această dăruire de a crea Frumosul, de a susține Spiritul acestui popor, va fi mereu imperativul vocației dumisale încă pentru mulți ani înaintea!

SE CONSACRĂ NEMURITORULUI SAVANT ȘI SCRIITOR ROMÂN

Dumitru MIRCEA

„Nu sus, nu sus la cei avuți,
În norii fumului pierduți,
Se nasc fecundele virtuți;
Poporul ce suspină jos
E singur valea roditoare,
În care crește grâu și floare,
Bun și frumos!...”

(**B.P. Hasdeu, *Muntele și valea***)

Patronul spiritual al BM se încadrează perfect în această referință: „*Asemeni lui Cantemir, Heliade-Rădulescu, Eminescu, Iorga, Bogdan Petriceicu Hasdeu face parte din familia spiritelor universale ale culturii românești din toate timpurile. Scriitor și om de știință, gânditor de spiță aleasă și patriot aprins, avid de a cuprinde lumea în totalitatea ei, visător cu o rară intuiție a viitorului și o mare credință a vocației poporului care l-a născut, Hasdeu este o expresie deplină a geniului creator românesc*”, culeasă din: Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Scrieri*, vol. 1 (Chișinău, 1993).

Cultura unui neam se ține, de bună seamă, pe personalitățile culturale cele mai marcante ale sale. O asemenea personalitate neordinară a culturii noastre este savantul și scriitorul B.P. Hasdeu, celebrat pe 21 februarie 2013 (175 de ani de la naștere) în mai multe medii științifice și educaționale, inclusiv la Filiala „Liviu Rebreanu” din Chișinău. În debutul conferinței organizate în colaborare cu Centrul Național de Hasdeologie, cu Institutul de Științe ale Educației și cu Liceul „G. Călinescu” din capitală, dna Elena Cebotari, șefa Bibliotecii „Liviu Rebreanu”, a remarcat valoarea la nivel național și european a compatriotului nostru în materie de litere, știință și filosofie. Ține de datoria noastră, a menționat patroana instituției, să-l omagiem de

fiecare dată la aniversări, așa cum o facem tradițional, pentru că, ne permitem a spune, este părintele nostru spiritual, așa cum Biblioteca Municipală îi poartă numele, iar noi suntem parte integrantă a ei. Deținem o bogată colecție de opere de și despre B.P. Hasdeu și toate, împreună cu conferința actuală, cu prelegerile prezentate, sunt de un real folos.

Manifestarea cultural-științifică a început cu un elogiu adus clasicului literaturii naționale, exprimat printr-un medalion literar-artistic, prezentat de un grup de elevi de la Liceul „G. Călinescu”, profesor Larisa Nedelciuc. Nicole Saulenco, elevă în clasa a XI-a, a avut de spus primul cuvânt și acesta a fost emotiv și sugestiv, în spiritul devisei familiei B.P. Hasdeu „Onoare și știință”. Iată un fragment din elogiu: „Hasdeu nu seamănă cu nimeni. Imprevizibil, se supune doar canoanelor pe care singur le stabilește. Experimentează neconținut, luând pe cont propriu proza, poezia ori teatrul [...]. Inegalul scriitor este în același timp și un savant fără egal” (N. Manolescu). „Este cert că B.P. Hasdeu devine un subiect pierdut în anii acestui secol grăbit, dar trebuie să menționăm că o personalitate de mărimea lui nu se pierde așa ușor, mai ales, că îi persistă numele gravat în tencuiala acestei biblioteci. Preocupat de estetică, literatură, semiotică, B.P. Hasdeu a știut ce reprezintă munca asiduă a unui cititor cu intenții pozitive, cu aptitudini de revelație. Știm bine că intenția cititorului este foarte importantă, deoarece de acesta depinde în mare parte forța de rezistență a operei literare în contextul social-cultural.

B.P. Hasdeu aduce o contribuție de mare însemnătate la evoluția științei istori-

ce, filologiei, folcloricii prin intermediul lucrărilor sale. Simțul darnic se afirmă când în 1858 aduce din biblioteca tatălui său de la Chișinău peste 4000 de volume – cărți și reviste – donându-le bibliotecilor școlare din Moldova. Prin poezia lui Hasdeu se poate defini spiritul unui romantic radical, de un temperament vulcanic, uneori violent. Chiar dacă în creațiile sale se observă un conținut bogat de idei, activitatea poetică a lui Hasdeu nu a fost apreciată la justa valoare de mulți critici literari contemporani lui, aceasta aflându-se într-un anumit contrast cu contextul general al liricii și al exigențelor față de forma artei poetice de atunci.

Chipul lui B.P. Hasdeu (de intelectual, patriot, dar și pur uman) devine, spre sfârșitul vieții, o oglindă reflectoare a întregii sale creații. Primul gest reflex este încercarea de a se derola de postura de autor. În prefață la ediția a doua a lucrării *Ioan Vodă cel Cumplit* mărturisea că „orice operă literară este până la un punct o icoană a autorului”.

Cuvântul introductiv a fost întregit de un recital din opera poetică a scriitorului –

Muntele și valea (Elena Florea), *Poezia* (Ana Porcescu), *Frunzele* (Veronica Zăbulica), *Eu și ea* (Tatiana Vieru), *Către T...* (Artur Solon), *Portretul* (Mariana Pascaru).

Deși mai puțin artistice (motivati!), intervențiile domnilor cercetători literari Pavel Balmuș și Vitalie Răileanu, îmbrățișând un stil academic, propriu savanților, au fost interesante, atractive, chiar impresionante, prin datele pe care le-au prezentat ei în comunicări, în cele mai dese cazuri prezentând lucruri inedite. Prelegerea lui Pavel Balmuș s-a intitulat *Din relațiile lui B.P. Hasdeu cu Transilvania*. De ce anume acest titlu? Pentru că e un subiect mai puțin studiat și datele sunt aproximativ cunoscute. Tocmai detaliile legate de viață și activitatea literar-științifică hasdeuiană au trezit interesul sporit al auditoriului. Faptul că B.P. Hasdeu – calificat de Pavel Balmuș savant, filolog, istoric, folclorist și poet de frunte al vremii sale – a avut nevastă din partea ardelenilor l-a făcut pe acesta să-i trateze cu dragoste pe scriitorii din partea locului. A colaborat cu Iosif Vulcan, renumitul redactor de la *Familia*, cu care a stabilit relații de prietenie și în a cărei revistă

a publicat câteva lucrări – schițe biografice sau bibliografice și creații poetice. Pavel Balmuș a mai evocat elemente necunoscute nouă, cuprinse în corespondența scriitorului cu personalități ale vremii sale. Cu privire la valoarea operei literare a lui B.P. Hasdeu, cercetătorul a menționat referirile lui Titu Maiorescu care îi recunoștea meritele de prozator, nu și de poet. Erudiția lui P. Balmuș și consistența cu care și-a argumentat punctele de vedere au suscitat atenția publicului, făcându-l să intervină la momentul oportun cu întrebări la care a primit răspuns.

Un subiect deosebit de incitant l-a constituit comunicarea criticului literar Vitalie Răileanu *Sic cogito. O altă lectură a acestui text*. Criticul a descifrat cu lux de amănunte fiecare capitol al lucrării, primul evocând noțiuni ample – credința și știința – următoarele, respectiv, știința sufletului, hipnotismul, spiritismul. În viziunea lui Vitalie Răileanu, B.P. Hasdeu ar fi pionierul spiritismului în literatura națională, lucrarea *Sic cogito* putând fi considerată un *inceput de enciclopedie intelectuală*. Sunt vădite cunoștințele înaintașului nostru culese și dezvoltate de la cei mai de seamă filosofi ai vremii, a spus vorbitorul, iar cuprinsul academic al operei nu-i diminuează valoarea. Interesante au fost remarcile la starea de spirit a scriitorului clasic român după moartea fiicei sale Iulia, Bogdan Petriceicu declarând că a supraviețuit datorită faptului că Iulia „e în preajmă, comunică, dialogheză”, și că doar ea „îl ține în viață”. Savantul, care și-a iubit nespus fiica, a mai trăit 18 ani după trecerea acesteia în neființă.

Publicul prezent la conferință a reacționat pe potrivă la cele relatate și a intervenit cu meditațiile și reflecțiile sale. Prodigioasă, doamna Ștefania Isac, șefa Catedrei limbă și comunicare la IȘE, a menționat că profesorii de limba și literatura română, inclusiv cei aflați la cursuri la instituția pe care o reprezintă, chiar și cei din sală, au

misiunea să valorifice cât le permite vocația moștenirea literară, estetică și filosofică a talentatului înaintaș, să se informeze și pe aceste căi asupra marilor personalități românești pentru a facilita predarea în fața elevilor. Bogdan Petriceicu Hasdeu ar fi unul din pilăștrii spiritualității românești și ține de onoarea noastră să-i perpetuăm numele. Au intervenit cu precizări de rigoare alți profesori, adoptând concluzia unanimă de a consolida ideea de ansamblu că baza educației intelectuale o constituie cultura clasică națională, dar că în același timp urmează să fie receptivi și sensibili la creațiile literare moderne, indiferent la ce curent sunt incluse – modernism, postmodernism, transmodernism etc.

O incursiune în grandoarea personalității lui B.P. Hasdeu și a prețuirii de care s-a bucurat acesta pe plan european a realizat scriitorul Dumitru Mircea, plasându-l pe savantul și omul de litere român pe un loc de frunte în ierarhia valorilor naționale, remarcând puterea de reflecție și de analiză metafizică sau istorică, cunoștințele enciclopedice în lingvistică, istorie literară sau naturală a popoarelor, harul de dramaturg, lansând, în același timp, pentru profesori, și un îndemn: să le predea copiilor sau studenților în afară de materia prevăzută de programă și alte teme, cu exemple relevante, model servind B.P. Hasdeu, cu scopul de a crește personalități de care țara la momentul actual are mare nevoie. Educația și inteligența, cultivate prin cultură, sunt adevărate repere ale unei națiuni sănătoase, a mai subliniat vorbitorul. B.P. Hasdeu este un măsurariu pentru multe calități umane și îl putem da ca exemplu învățăceilor, tineretului studios.

Pe final, participanții la conferință, pomenindu-se antrenați într-un dialog viu, au luat cunoștință de o amplă expoziție de carte dedicată patronului nostru spiritual, de la a cărui răsărit marcăm, iată, deja 175 de ani.

DESPRE „PISCU” ROMÂNESC HASDEU ȘI „BRADUL” DE PE CREASTA LUI...

Elena TAMAZLĂCARU

Aproape din leagăn, poate deopotrivă cu *Nani-nani*, *puișor* și *Somnoroase păsărele*, noi, românii, auzim și cântecul *Bradul*... Mamele și bunicile neamului, din îngânare în îngânare, din melodie în melodie, de multe ori inconștient, transmit în mod tradițional, prin cântec, atât prezența lor ocrotitoare, cât și forța, rezistența și frumusețea naturii înconjurătoare. Așa se face că mesajul capodoperelor naționale, cât și al celor de perfecțiune folclorică, se împletește de timpuriu și cu destinul nostru: „Când arde soarele de mai, / Când vântul iernii geme / Mărețul brad pe-al țării plai / E verde-n orice vreme...” De la poemul clasic, devenit și cântec, Bogdan Petriceicu Hasdeu definește în sec. XIX și criteriile ideologiei moderne românești, unde principatele Țării sunt „...un singur corp și un singur suflet, în care toți nervii și toate suspinele vibrează unul către altul”.

Titanul culturii românești, scriitorul și savantul Bogdan Petriceicu Hasdeu, a fost sărbătorit în Chișinău la un înalt nivel știin-

țific, la 26-27 februarie, cu ocazia jubileului de 175 de ani de la naștere. Biblioteca Municipală, care-i poartă cu onoare numele de un pătrar de veac, instituție unde de un deceniu și jumătate activează prodigios și Centrul Național de Hasdeologie, alte cifre jubiliare, cu terminație în „5” – 25 și 15 ani, respectiv, fiind și ele celebrate.

Cum este și firesc, gazdele, director general Lidia Kulikovski, Pavel Balmuș, director al Centrului sus-numit, oaspeții Chișinăului, trei mari și etern îndrăgostiți de hasdeologie veniți din Țară, reprezentanți ai Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române, savanții și editorii Stancu Ilin și Ionel Opreșan, precum și Jenica Tabacu, directorul Muzeului Memorial de la Câmpina Ploieștilor, împreună cu Eugen Lungu, Vladimir Beșleagă, Gheorghe Prini, au vorbit despre marea operă literară, filologică, istorică, despre publicistică, despre destinul omenesc al familiei Hasdeu pe ultimul ei segment.

Dr. Ionel Opreșan a căutat să răspundă la principalele întrebări: „Este studiată în întregime opera lui B.P. Hasdeu?” și „Cum se vede scriitorul și opera sa prin prisma zilei de astăzi?”, concluzionând că după finalizarea editării celor 16 prime volume, ar fi nevoie „ca încă două-trei generații de savanți” să se consacre ideii hasdeene, pentru a putea spune că „s-a tipărit Opera lui B.P. Hasdeu”. A constatat că este publicată aproape în întregime corespondența savantului, e în curs de pregătire publicarea arhivei și, ar putea fi urmată apoi de o altă serie de 16 volume, operă originală, care ar aduna, la final, circa 35 de volume.

Dr. Stancu Ilin și-a amintit de anii '90 și începuturile colaborării cu Academia de Științe a R. Moldova tot prin „mijlocirea” savantului omagiat, despre pregătirea, împreună cu acad. Eugen Simion, a *Dicționarului General al Literaturii Române* în colaborare cu AȘM, despre faptul că studiindu-i și pregătindu-i de editare cărțile „am avut de apărut niște legi”, „ne-am bătut pentru românism”, cărțile-i conțineau și „poeme ce nu puteau trece de ceaușism”... A atras atenția că notele și comentariile fiecărui volum din cele șaisprezece constituie circa o treime din pagini, a subliniat că e foarte „difil și defectuos” să descifrezi manuscrisele și să editezi pe autorul Hasdeu, cum e și în cazul lui Caragiale, a amintit de „excursia” la Câmpina, la Castel, în anul 1986,

când un defect al mașinii de marcă germană, survenit la întoarcere, spre București, a fost rezolvat surprinzător și aproape într-un mod incredibil, ceea ce i-a făcut să-și amintească de „spiritul lui Hasdeu”, fenomen practicat și studiat de marele savant, opera sa la acest capitol al contribuțiilor în spiritism constituind cinci volume traduse în mai multe limbi.

Atât moderatorul conferinței științifice, Lidia Kulikovski, cât și cei care au luat cuvântul, și-au exprimat convingerea că seria *Moștenire*, momentul Hasdeu, apărută la Editura „Știința” în 16 volume între anii 1993 și 2013 (volumele X – XIV urmează să fie editate în acest an) vor consolida încrederea că „prin geniul lui Hasdeu Basarabia a participat la formarea Neamului românesc” (Vladimir Beșleagă), că „în urma cercetărilor” în domeniu „nu sunt excluse extinderile” (Gheorghe Prini), adică numărul de volume, în final, ar putea spori.

Mai menționăm că evenimentul Bogdan Petriceicu Hasdeu s-a desfășurat în acompaniamentul elegant al mai multor diverse expoziții. Una ar fi cea de carte consacrată dinastiei Hâjdău-Hasdeu, alta – cea de carte sub semnătura Protagonistului evenimentului, apoi cea a bibliografiilor elaborate de BM „B.P. Hasdeu”. Merită toată atenția vernisajul expoziției de fotografie documentară prin locurile dinastiei Hâjdău-Hasdeu de pe ambele maluri

Familia Hâjdău-Hasdeu. Sculpturi de Valentin Vărtosu

ale Prutului, cum obișnuim a ne exprima, realizată de incorigibilul entuziast Vasile Șoimaru, „în duet original” cu doamna Jenica Tabacu care și-a prezentat discursul ca un veritabil ghid, conducându-ne prin Castelul și Muzeul Memorial al familiei Hasdeu, cu ajutorul fotografiilor proiectate pe ecran. Și, nu în ultimul rând, menționăm excepționala „prezență în bronz” a celor cinci componenți ai dinastiei: Bogdan Petriceicu Hasdeu, Iulia Hasdeu, Boleslav Hâjdău, Thadeu Hâjdău și Alexandru Hâjdău, cinci minunate busturi realizate de sculptorul Valentin Vârtosu în perioada 1992-1994 și intrate de curând în posesia BM „B.P. Hasdeu”, fiind achiziționate cu suportul Primăriei Chișinăului cu ocazia jubileului de 135 de ani ai instituției-gazdă.

Pentru profesorii de limba și literatura română și de istorie, pentru studenți, lice-

eni și toți cei interesați amintim și publicăm volumele titanului B.P. Hasdeu, apărute la Editura „Știința” în grija și lumina colaborării între cele două Academii Românești și a Centrului Național de Hasdeologie din Chișinău. În ordinea apariției lor editoriale și pe genuri: *Poezii*, 1993 (417 p.); *Proză*, 1997 (704 p.); *Dramaturgie*, 2008 (548 p.); *Studii și articole literare, filosofice și culturale*, 2009 (536 p.); *Folcloristică*, 2011 (492 p.); două părți de *Scieri istorice*, 2012 (450 p.); *Scieri istorice*, 2012 (302 p.), dar fără de specificare; *Istoria critică a românilor*, 2008 (580 p.); *Studii de lingvistică și filologie*, 2012 (564 p.); volumele 10-14 abia urmează să apară în acest an, cum menționam și mai sus. Volumele 15 și 16 conțin, respectiv, *Publicistica politică. Partea I*, 2012 (516 p.) și *Publicistica politică. Partea II*, 2012 (516 p.). Bibliotecile vă așteaptă. Lecturi fericite și prodigioase.

Înceiem notițele de la evenimentele jubiliare consacrate gigantului culturii românești Bogdan Petriceicu Hasdeu – scriitorul și savantul a fost sărbătorit și la Academia de Științe a Moldovei, la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” – cu niște concluzii: „din moment ce Dumnezeu ne-a dat atâtea genii și atâția titani, ar fi un mare păcat să rămânem... în întuneric!” Sunt gândurile mele, luate între ghilimele pentru simplul motiv că s-ar putea să fie și ale multora altora. Chiar dacă ne sufocăm de adevărul hasdeean că politica este un „dezgustător domeniu unde șansele lipesc”!

„Piscul” românesc intelectual și spiritual Hasdeu și capodopera *Bradul* de pe creasta lui, întreaga-i imensă operă edificatoare, merită efortul urmașilor, urmașilor, urmașilor...

DESPRE BIBLIOTECARI

Ioana DRAGOTĂ

Disputele bibliotecarilor

Revine obsesiv în discursul bibliotecarilor – probabil și ca ecou al unor frustrări generate de percepția socială și de statut – aplecarea reflexivă asupra profesiei, marcată uneori de tendințe de idealizare compensatorii. Probleme ca: menirea, valoarea muncii, profilul psihologic și cerințele profesionale se pun cu mai multă acuitate în contextul modificărilor accelerate ale mediului informațional. Mai mult, oferta de servicii și scopurile bibliotecilor, în special ale celor publice, se află într-un continuu proces de diversificare, bibliotecile publice fiind chemate să se implice activ în viața comunităților cărora le aparțin.

Pus în fața amplificării continue a cerințelor unor noi generații de cititori și, implicit, în fața unor solicitări ce depășesc cadrele tradiționale, portretul bibliotecarului pare să fie într-o continuă schimbare, suprapunându-se tot mai puțin celui clasic. Se creează astfel un teren propice pentru dezbateri aprinse legate de profesie.

Însă disputele nu ating doar autopercepția și raportarea la exterior, ci și percepția reciprocă dintre diferite tipuri de biblioteci sau chiar între servicii diferite din cadrul aceleiași biblioteci, generând discuții legate de importanța sau solicitările inegale pe care le presupun, cu atât mai mult cu cât încadrarea de „bibliotecar” cuprinde o gamă largă de activități, de la achiziții și prelucrare până la ludotecă și centre de informare documentară. În ceea ce privește diferențierea posturilor după criteriul importanței, problemă pe care, trebuie să recunosc, mi-am pus-o la rândul meu, cred că am găsit un răspuns „solomonic”: fără

niciuna dintre fațetele muncii de bibliotecar nu se poate, ele fiind legate într-un lanț care nu se susține decât prin integritatea fiecăreia dintre verigile sale în parte.

Mergând mai în profunzime, intervine comparația între prestațiile bibliotecarilor încadrați pe posturi similare, prestații de multe ori inegale, în absența unor modalități concrete și eficiente de a cuantifica și a recompensa performanța profesională.

Bibliotecari sau mai puțin bibliotecari

Am avut ocazia să cunosc, de-a lungul timpului, diferite tipuri de bibliotecari. Sunt câteva care mi-au marcat traseul profesional, adevărate modele. Dar au fost și alții, din păcate, cu care am considerat că nu împart același spațiu profesional.

Și atunci, ce elemente fac diferența între un bibliotecar performant și unul neperformant? Și care sunt calitățile unui bun bibliotecar? Sunt întrebări care s-au pus cu pregnanță în anii '90, când am fost martori involuntari ai unei fluctuații de personal fără precedent. Și nu au fost întrebări retorice, ci născute din necesitatea de a găsi metode eficiente de selectare a celor care doreau – în atmosfera de reconversie profesională generală, de adaptare la o nouă realitate și de găsire a strategiilor de supraviețuire – să se angajeze la bibliotecă. Am văzut oameni cu vechime în profesie părăsind bibliotecă pentru o altă activitate, am văzut oameni angajându-se la bibliotecă, dar renunțând după scurte perioade. Și mai sunt cei care au venit și au rămas, adaptându-se mai ușor sau mai greu, mai repede sau mai încet, pe deplin sau parțial la rigorile profesiei.

Câteva prejudecăți

În ceea ce privește pregătirea profesională necesară, am întâlnit prejudecata că un bun bibliotecar trebuie să fie de formație filolog (susținută de alte prejudecăți, puerile uneori: aceea că biblioteca înseamnă colecție de literatură beletristică și că lectura este apanajul profesorilor de literatură). Dar biblioteca publică are colecții enciclopedice, iar cultura generală este, așa cum spune Eugen Ionescu o aventură pe cont propriu. Mi se pare relevant, în acest sens, că la baza celor două mari direcții în clasificarea cunoștințelor umane stau ideile a doi mari matematicieni: André Marie Ampère (pentru sistemele zecimale) și Shiyali Ramamrita Ranganathan (pentru cele fațetate). Filosoful, matematicianul și bibliotecarul Gottfried Wilhelm Leibniz a fost pasionat de ideea găsirii limbii ideale, ceea ce ar fi dus, pe cale de consecință, la organizarea tematică perfectă a unei biblioteci.

Prejudecata filologică a fost întreținută și de arondarea învățământului superior biblioteconomic la facultățile de litere sau de istorie. Următorul anunț din pagina web a Facultății de Litere, Istorie și Teologie din cadrul Universității de Vest din Timișoara repune lucrurile într-un cadru firesc: „Din anul universitar 2007-2008, Secția de biblioteconomie și știința informării se mută în cadrul Catedrei de filosofie și științe ale comunicării”; la Chișinău, biblioteconomia și asistența informațională sunt secții ale Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării, interesantă abordare, nu-i așa?

Biblioteconomia – singura cale?

Este absolvirea unei unități de învățământ biblioteconomic o garanție pentru performanța profesională? Cu siguranță că reprezintă un start mai bun, dar mă feresc să dau un răspuns. Deci, care sunt calitățile unui bun bibliotecar? De la ce trebuie să pornești? Din păcate, ideea de „uomo universale” și-a încheiat existența spectaculoasă odată cu Renașterea, care a făcut-o posibilă și i-a dat strălucire. Las la o

parte și faptul că trebuie puțină „îndemânare”, pentru că nu pot să o definesc decât ca pe o însumare de alte calități despre care voi vorbi în cele ce urmează – însumare în urma căreia întregul rezultat e totuși mai mult decât suma părților componente. Un acel „ceva” care asigură compatibilitatea cu profesia, așa cum trebuie ureche muzicală pentru a învăța să cânti la un instrument. Nu voi vorbi nici despre „talent”, care face diferența între meșteșug și artă și asigură cele mai înalte performanțe. (Era frumos în Evul Mediu când toate meseriile erau numite „arte”, citind cu ochii de acum, parcă cere mai multă străduință „arta biblioteconomiei” decât „biblioteconomie” pur și simplu.)

Mai mult, s-a putut împământenii ideea că oricine poate deveni bibliotecar, într-un interval scurt de timp, idee ce marchează un start ratat în abordarea temeinică a cunoștințelor biblioteconomice. Sigur că este absolut necesară o pregătire biblioteconomică de calitate, pe care cel mai bine o poate asigura învățământul de profil. Foarte importantă mi se pare a fi aici, în ultimă instanță, alături de calitatea traseului formării profesionale motivația ce stă la baza alegerii profesiei. În Statele Unite, de exemplu, pentru a lucra într-o bibliotecă specializată, este nevoie de un masterat în domeniul respectiv, pe lângă pregătirea biblioteconomică.

Premisele unui bun bibliotecar

Asistând, de-a lungul timpului, la formarea câtorva generații de bibliotecari, am ajuns, deocamdată, la ideea că punctul de pornire obligatoriu este: o deschidere culturală adecvată, cunoașterea, din experiență proprie, a nevoii de carte (informație) și disponibilitatea de a ajuta. Celelalte lucruri se pot învăța.

Ce spun angajatorii

Contrazicând concluziile la care am ajuns pe căi empirice, concursurile pentru ocuparea posturilor de bibliotecar pun totuși accentul pe cunoștințele de bibli-

oteconomie (deși, în general, nu am observat să existe preferințe explicite pentru absolvenții învățământului de profil). Ce ne spune un astfel de test despre profilul candidatului? Nu prea multe, pentru că se adresează mai cu seamă memoriei. Fără a nega importanța unei bune memorii, cred că ar fi binevenită amplificarea testării culturii generale, alături de cunoașterea

imaginii pe care o au candidații despre activitatea de bibliotecă, așa cum spunea doamna Hermina Anghelescu de curând pe *Biblos*. Nici testarea psihologică nu ar fi lipsită de interes, fiind vorba de funcționari publici. Evidențierea unor calități ca: mobilitatea gândirii, empatia, abilitățile de comunicare, rezistența la stres ar putea nuanța alegerea candidatului optim.

SCRISOAREA UNUI BIBLIOTECAR

Ronin TERENCE

Sunt copilul tuturor măștrilor
Mi-am pus viața în colbul
Literelor ascunse între filele
Cărților pe care nu le mai citi nimeni,
Pentru că a venit Steve Jobs
Și odată cu el i-a înghițit balaurul
Tehnologiilor moderne pe care toți cei care
Veneau să-mi ție de urât
În biblioteca asta uitată la margine de
Pământ și visele mele
De-ai face pe toți să iubească cărțile
S-au spulberat în fața lor
Pentru că toți scriu și nimeni nu citește
Cărțile au ajuns un accesoriu demodat
Bibliotecile sunt ca niște muzee
Pline de fantomele din epoci și epopei
Poate că aș vrea să le las
Și să plec undeva
Dar unde?
Cărțile mi-au hrănit imaginația
Atâția ani
Dar cărțile nu mi-au ridicat o casă
Nu mi-au adus o femeie
Acum îmi dau seama că nu e nicio diferență
Dintre biblioteca asta
În care nu mai intră niciun cititor
Și calculatoarele din fața lor
Oamenii nu au nevoie de alți oameni
Oamenii au nevoie de alți oameni
Dar oricum vom muri singuri
Indiferent câte ecrane și roboți avem alături
Sau câte cărți am citit
Totuși nu mai pot altceva
Decât să iubesc
Cărțile și
BIBLIOTECA

SINGUR ÎN FAȚA SINTAXEI

*Pentru omul comun – pentru cei mai mulți dintre noi, adică –, un lingvist nu-i decât omul care cunoaște (foarte) bine limba maternă, eventual și alte limbi, – fapt explicabil, doar principala lui preocupare este studierea și popularizarea problemelor de limbă. Este o viziune, în fond, corectă, sau, cel puțin – îndreptățită, atâta doar că îi lipsesc nuanțările, de care noi adeseori facem abstracție. Dar cât de variată, cât de diferită, complexă, este existența – viața și truda unui lingvist – ne-o demonstrează și cazul omului și savantului despre care vrem să vă povestim în acest început de primăvară care, recurgând la o figură de stil nițel distorsionată, este chiar **anotimpul natal** al Domniei Sale.*

Cinci decenii deja, în sfera academică, și de vreo 20 de ani, în mediul studentesc, Ion Ețcu este bine cunoscut și pe merit apreciat ca lingvist, doctor habilitat în filologie, profesor universitar. Mai puțini cunosc de unde își trage obârșiile, care au fost începuturile carierei sale; nu știm câți au o idee clară despre evoluția lui Ion Ețcu în cercetarea lingvistică. Tocmai de aceea, facem câteva precizări esențiale în acest sens. S-a născut la 21 aprilie 1933, în s. Horodiște, județul Lăpușna (azi, r-nul Călărași), în familia cu opt copii a țăranilor gospodari Ion și Maria Ețcu. După absolvirea școlii medii de cultură generală din Călărași, face studii la Universitatea de Stat din Chișinău (1951-1956). Scrie o teză de licență care a atras atenția specialiștilor atât prin noutatea subiectului abordat, cât și prin maturitatea, profunzimea investigației, căci făcea o analiză a primei

traduceri în română, făcută pe atunci la Chișinău, a romanului în versuri *Evghehi Oneghin* de Al. Pușkin. Posibil și grație acestei prime cercetări solide, este angajat în chiar toamna aceluiași an, 1956, la Institutul de istorie, limbă și literatură al Academiei de Științe, unde activează neîntrerupt până în 2001. Aici susține, în 1967, teza de doctor în filologie, iar în 1997 – teza de doctor habilitat; aici a parcurs toate treptele ierarhiei academice, până la cercetător științific coordonator. Mulți ani a fost redactor-șef adjunct al revistei *Limba și literatura moldovenească* (din 1990 – *Revistă de lingvistică și știință literară*; în prezent – *Revistă de filologie*). Din 2001 este profesor la Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova (UCCM), unde predă mai multe cursuri de limbă română, concomitent fiind redactor-stilizator la publicațiile științifice ale acestei instituții.

Ion Ețcu „*de timpuriu, a vădit înclinarea deosebită spre teoretizare, spre filozofia limbajului și metodologia lingvistă. A fost primul dintre lingviștii din R. Moldova care a popularizat în publicațiile sale dihotomiile saussuriene [...] și pe baza lor a promovat cu consecvență delimitările indispensabile pentru știință dintre planurile ontologic și gnoseologic, dintre general și individual, dintre formă și substanță, fenomen și esență. A promovat de asemenea caracterul de sistem al limbii, teoria semnului lingval, concepția privind unitățile diverselor nivele ale limbii, a relațiilor dintre ele pe axele paradigmatică și sintagmatică*” (acad. Silviu Berejan). Cercetările lui Ion Ețcu în dome-

niul gramaticii, în special al sintaxei, au fost fructificate în mai multe studii și monografii, inclusiv: *Propoziția nominativă* (1967), *Tipologia propozițiilor* (1979), *Studiu epistemologic asupra propoziției în limba română* (rezumatul tezei de doctor habilitat în filologie, 1997), *Sintaxa elementară. Introducere în syntaxologie* (2000). Conform unei judicioase aprecieri a dlui prof. dr. hab. Teodor Cotelnic, colegul său de breaslă și de Academie (de-a lungul a patru decenii!), Ion Ețcu „a realizat lucrări de proporții relativ mici, dar strălucitoare prin originalitate și profunzime” – studii și cercetări „dense și interesante, clare și ponderate, în care ineditul și erudiția își dau întâlnire cu sobrietatea și concizia, cu lapidarul și plasticitatea”. Deși a abordat – temerar și temeinic – mai multe sfere ale lingvisticii, potrivit opiniei colegilor de breaslă, Ion Ețcu a excelat totuși în gramatică, mai exact, în sintaxă, această disciplină constituind preocuparea de căpetenie, de o viață, am zice, a savantului nostru. Unii spun că sintaxa ar fi „algebra filologiei”; alții identifică sintaxa cu „filozofia gramaticii” și, probabil, amândouă aceste aserțiuni conțin câte o doză mare de adevăr. Astfel stând lucrurile, am putea adăuga doar că prof. Ion Ețcu s-a regăsit perfect în sintaxă, tocmai acest domeniu consunând cel mai bine cu starea de spirit, cu predispoziția sa intelectuală, savantă, academică. S-ar părea că în a doua jumătate a secolului XX în gramatică totul era descoperit, elucidat, analizat, pus la punct. Iată însă că Ion Ețcu face insistent analize și cercetări, evaluează lucrurile din unghiuri de vedere nebănuite de alții, găsind rosturi noi pentru funcționarea și funcționalitatea celor zece clase sau categorii de enunțuri (frazе, propoziții – într-o înțelegere tradițională). Concomitent, insistă asupra unei necesare și importante delimitări terminologice: sintaxa este, în viziunea lui Ion Ețcu, doar o disciplină, un compartiment al gramaticii, alcătuit din unități comunicative, pe când știința ce

se ocupă de studiul acestora ar trebui să aibă o numire aparte, savantul propunând noțiunea de *syntaxologie*. Vom menționa că, încet-încet, noul termen s-a impus în domeniu, iar efortul Domniei Sale a fost răsplătit din plin: Ion Ețcu este unicul lingvist basarabean la ale cărui exegeze face trimitere o gramatică a limbii române, editată sub auspiciile Academiei Române (a se vedea *Tratat de sintaxă*, vol. 2, *Enunțul*, București, 2005).

Reiterând amănuntul despre recunoașterea generală a originalelor contribuții ale lui Ion Ețcu de către colegii filologi (recunoaștere ce oscilează între o firească admirație și o tot atât de firească invidie...), ținem să subliniem că nu este, dumnealui, totuși, lingvistul scufundat în analize și teoretizări greu penetrabile pentru cei mai mulți vorbitori ai limbii noastre. Ba dimpotrivă, am zice, Ion Ețcu a scris numeroase lucrări de o indubitabilă accesibilitate și de o utilitate la fel de greu de pus la îndoială. La unele dintre acestea ne vom referi în rândurile ce urmează. Astfel, Ion Ețcu este coautor al unui manual de gramatică pentru clasele V-VI ale școlii medii de cultură generală (1962, cu mai multe ediții ulterioare), care a înlocuit oribilul manual impus anterior învățământului nostru de către așa-zisul „curent transnistrean”. Ceva mai înainte, în 1959, numele lui se află printre cei care au elaborat la Chișinău un prim manual destinat studenților de la facultățile de filologie: *Curs de limbă moldovenească contemporană. Partea a II-a. Sintaxa*. Manualul în cauză, la nivel universitar deja, avea aceeași menire: de a contracara teroarea pseudofilologică venită de la Tiraspol, odată cu tancurile rusești, în 1940, și, din nou, în 1944. Ulterior, Ion Ețcu a participat la elaborarea unei ediții noi a acestui excelent manual pentru studenții filologi de la universități: *Limba moldovenească literară contemporană. Sintaxa* (colectiv de autori; ed. I, 1970; ed. a 2-a, 1987).

Nu se poate să nu evocăm apariția la noi, în 1967, a unui prim ghid de conversație rus-moldovenesc, avându-i ca autori pe Ion Ețcu, Teodor Cotelnic și Alexandru Dârul. Cartea a fost editată într-o perioadă când rusificarea moldovenilor era în marș: biata limbă românească din Basarabia era tot mai umilită și mai mutilată; alungată cu cruzime din sferele pe unde unii entuziaști, adevărați patrioți, încercau să o mențină și conaționali noștri se vedeau tot mai neajutorați în fața avalanșei de termeni, noțiuni, îmbinări de cuvinte și expresii noi. Vom aminti cu titlu de curiozitate (iar pentru cei mai tineri – și pentru a-i amuza) confesiunea, de fapt, ingenua apreciere, pe care a dat-o acestei lucrări o profesoară de științe ale naturii din școala în care a învățat subsemnatul: din acel volumaș a învățat cum ar fi în limba noastră nu numai *sosiski* – **crenvurști** sau *livernaia kolbasa* – **lebevurști**, dar și frumoasa (așa zicea ea) îmbinare **ghid de conversație**, echivalentul rusecului *razgovornik*, pentru prima dată acolo îl aflase. Ar fi de menționat că respectivul ghid era, desigur, destinat, în primul rând, moldovenilor, celor care doreau să-și vorbească limba maternă corect. Concomitent însă, un asemenea ghid de conversație era și un îndemn (fie și indirect), o aluzie (oricât de timidă) ca să ne cunoască graiul, măcar în liniile cele mai generale, oștenii hoardei mereu crescânde, veneticii de la Răsărit ce se tot opoșeau aici, în proporții ce primejduiau echilibrul demografic. Chiar dacă mai târziu au fost alcătuite și editate și alte asemenea ghiduri de conversație, cel elaborat cu implicarea lui Ion Ețcu și-a demonstrat valențele și prin faptul că a cunoscut mai multe ediții, a șasea și ultima, deocamdată (dacă nu ne înșelăm), fiind cea din 2004.

Ion Ețcu este autor și/sau coautor la o serie de dicționare extrem de importante, poate cu deosebire în perioada apariției lor, chit că unele dintre ele și-au dovedit viabilitatea și peste ani: rus-român, român-

rus, ortografic etc. Aș evidenția din această listă de lucrări, ca deosebit de valoros, *Dicționarul juridic rus-român* (autori: I. Ețcu, T. Cotelnic, L. Lungu; ed. 1, 1970; ed. a 3-a, 1995) – primul de acest fel în întreg spațiul lexicografic românesc.

O preocupare de seamă a lui Ion Ețcu este cultivarea limbii. A îngrijit toate fasciculele *Cultivarea limbii*, editate sub egida ILL al AȘM (1961-1985, anual, cu unele intermitențe), scriind pentru fiecare broșură câte un articol-două. Are importante contribuții la studii, monografii și manuale universitare de stilistică, gramatica istorică, istoria limbii române. La fel, numeroase lucrări ce pot fi calificate ca *publicistică lingvistică*, dar nu pur și simplu, ci cu calificativul *militantă*. Am evoca, la acest compartiment, legătura pe care dr. Ion Ețcu o face mereu, de-a lungul anilor, între cultivarea limbii (exprimarea corectă) și cultura generală a vorbitorilor; accentul pus pe necesitatea de a ne îmbogăți din punct de vedere cultural, spiritual, ca o garanție pentru o exprimare, respectiv, o gândire corectă. A explicat – atât oamenilor simpli, cât și unor mai învățați, dar care nu au avut cum să cunoască niște amănunte importante – de ce este important ca să optăm pentru denumirea corectă, unică, a limbii noastre – **limba română**. În această ordine de idei, ar fi de amintit doar două studii care, avem impresia, „trag la cântar” cât două monografii: *Cultură, limbă, cultura vorbirii în context basarabean* (1993) și *Cum a fost impusă denumirea „limba moldovenească” la est de Prut și cum se încearcă astăzi a o impune* (în colaborare cu Al. Dârul, 1995). A fost mereu preocupat și de etica cercetătorului, în cazul dat, de codul etic al lingvistului, al filologului care, la noi cel puțin, avea și mai are cu totul alte resorturi decât cele ale matematicianului sau ale chimistului. Vom cita, pentru edificare, un gând numai, expus de Ion Ețcu într-un articol omagial despre Eugen Coșeriu și publicat în revista *Limba Română*: „[...] A

te supune servil imperialismului și colonialismului lingvistic rusesc este o perversiune rușinoasă și dacă sentimental propriei demnități mai este viu în inimile noastre, dacă mândria națională mai are valoare, avem obligația sfântă să combatem acest viciu nimicitor [...]” Firește, nu numai pe filologi îi vizează această înțeleaptă concluzie a lui Ion Ețcu!

În 1988, s-a încadrat energic și eficient în lupta pentru alfabetul latin, limba de stat (oficială), recunoașterea identității lingvistice și a denumirii corecte a limbii literare din R. Moldova – limba română, fiind unul dintre semnatarii *Scrisorii celor 66* (august 1988), care a mobilizat masele la o adevărată bătălie pentru libertatea ce se identifica atunci, la noi, și cu demnitatea umană și națională. În aceeași perioadă a fost autorul de bază (îndrăznim a spune exact așa, consolându-ne cu gândul că alți colegi-coautori nu se vor supăra) al proiectului alternativ de *Lege privind funcționarea limbilor în RSSM*, elaborat la Institutul de limbă și literatură al AȘM. La mijlocul anilor '90 când, după o scurtă perioadă de derută, adversarii renașterii noastre au scos din nou din teacă săbiile unse cu veninul șovinismului rusesc, când se încerca a se subjugă intereselor lor neoimperiale și autoritatea Academiei de Științe, Ion Ețcu a elaborat și, fără avizul conducerii directe, a dat publicității o *Declarație a Institutului de lingvistică al AȘM*, punând temelia nestrămutatei opinii a savanților de la Chișinău, decizie luată la unison cu abordarea intransigentă, în acest sens, a celebrului Eugen Coșeriu: „Numele adevărat al limbii literare la est de Prut, ca și la vest de Prut, este **limba română**.” În 1999 a editat (în colaborare cu dr. Tamara Răileanu) volumul *Situația sociolingvistică din RSSM reflectată în presa periodică (1987-1989)*, lucrare ce demonstrează documentar, fără drept de tăgadă, că în acești ani la noi a fost o amplă și disperată Mișcare națională de emancipare,

și nu un conflict între diferite categorii ale populației. A scris numeroase recenzii la cărți de lingvistică, precum și eseuri consacrate unor înaintași și colegi de breaslă (B.P. Hasdeu, N. Corlăteanu, E. Coșeriu, S. Berejan, Al. Dârul, T. Cotelnic ș.a.).

Om pe cât de modest, pe atât și de onest, Ion Ețcu a preferat să-și vadă de știință, de pasiunea sa de o viață pentru limba română. Poate și din acest motiv au cam trecut pe lângă dânsul demnitățile cu care unii filologi au fost gratificați excesiv, nu în rare cazuri, fără o motivare judicioasă. Din câte am putut afla, abia la 70 de ani, în 2003, acestui om și savant, cel mai puțin interesat de propria glorie, i s-a decernat ordinul *Gloria muncii*...

Vlad POHILĂ

P.S. – După cum poate v-ați dat seama, stimați cititori, titlul acestei scrieri nu acoperă integral conținutul ei, nu reflectă esența eforturilor și a contribuțiilor grație cărora a devenit protagonistul nostru un lingvist de seamă. Mai mult, cei care au citit cu atenție, cu interes rândurile despre contribuțiile dlui prof. univ. dr. Ion Ețcu în domeniul gramaticii, vor observa și o flagrantă contradicție. Așa e: de sintaxă s-au ocupat la noi mai mulți; sintaxologia însă a fost apanajul exclusiv al lui Ion Ețcu, din care motiv dânsul a fost *singur în fața sintaxologiei, nu a sintaxei*. Am rămas totuși la titlul pus inițial, care sună parcă mai frumos, fiind mai pe înțelesul celor mulți. De dragul adevărului, vom mai spune că nici cuvântul *singur*, din fericire, nu se prea potrivește contextului. Vorba e că, ajuns la o vârstă a culegerii roadelor, dar și la o etapă când omului îi dau târcoale solitudinea, durerile fizice, alte greutăți, Ion Ețcu are avantajul de a se bucura de o atitudine colegială mai rar întâlnită, cu adevărat impresionantă; de o grijă, o atenție derivată din recunoștință, a cel puțin unui discipol. Mă refer la dl dr. hab. Vasile Botnariuc, prof. univ. la Universitatea Coope-

ratist-Comercială; dânsul îi acordă acum o extrem de necesară asistență celui sub a cărui îndrumare a scris și a susținut teza de doctor, apoi și de doctor habilitat. În ce ne privește, ne-am dori să aducem în casa dlui prof. univ. dr. hab. Ion Ețcu o rază de bucurie prin intermediul revistei *Biblio-Polis*, alăturând cele mai călduroase urări de sănătate, rezistență și calm sufletesc, așa cum le merită toți cei care nu au de ce se întrista că anii trec, iar împlinirile, cine știe?... Împlinirile lingvistului Ion Ețcu, vedem, sunt aidoma poamelor celea biblice, pe care nu le poate purta decât un pom bun. VI. P.

Referințe bibliografice

Analele științifice ale Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova : [volum in onorare prof. univ. dr. hab. Ion Ețcu – 75 de ani] / Moldcoop; UCCM; Colegiul de red.: Tudor Maleca, dr., prof. univ.; Vasile Botnarciuc, dr. hab., conf. univ.; Sergiu Petrovici, dr. hab., prof. univ., [et al.]. Chișinău: UCCM, 2010. 241 p.

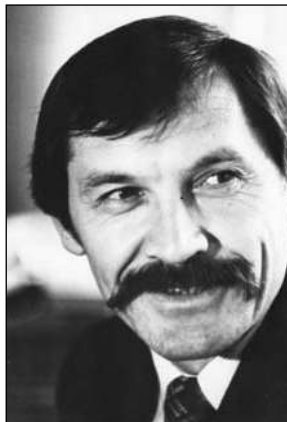
BEREJAN, Silviu. *Ion Ețcu la 70 de ani* / Silviu Berejan. În: Rev. de lingvistică și șt. literară. 2003. 1-2. 142-143.

BOTNARCIUC, Vasile. *Concepția gloto-didactică a sintaxologului Ion Ețcu* / V. Botnarciuc, E. Belinschi, A. Ciobanu. În: *Analele științifice ale UCCM*. Chișinău: UCCM, 2010. 12-19.

COTELNIC, Teodor. *Cuvânt despre coleg* : [Ion Ețcu la 75 de ani] / T. Cotelnic. În: *Analele științifice ale UCCM*. Chișinău, 2010. P. 38-46.

ÎNDĂRĂTNIC... CU NEADEVĂRUL

Nu știu cum alții, dar eu cred că de-am avea mai mulți oameni ca Ion Bătrânu, altă faină s-ar măcina la moara vieții. E caracter, dom'le, ce mai vorbă?! Și acest fapt, cum se vede, îl face să fie un tip incomod. Îndeosebi, când se pomenește într-un anturaj de lichele. Dar fiindcă societatea noastră nu prea duce lipsă de lingăi și pușlamale, Ion Bătrânu nu se poate lăuda că de-a lungul anilor s-a îmbogățit cu foarte mulți prieteni. Totuși, cine i-a acceptat felul de a fi își dorește să-i fie prieten pe viață. Recunosc, mi-aș dori să am așa un prieten. Da, adevărul lui doare, dar lecuiește. E gata să meargă până în pânzele albe pentru a demonstra că are dreptate atunci când afirmă sau infirmă ceva. E omul ce nu schimbă adevărul pe relații de prietenie falsă. Când e cazul, nu întârzie să-l citeze pe Aristotel, care spunea: „Platon mi-i prieten, dar adevărul mi-i mai scump”. Orice-ai face, pe Ion Bătrânu

nu-l poți „îmblânzi”, ca să nu spună ceea ce crede, și nici nu-l poți opri să facă ceea ce consideră că este corect și bine. Dar nici nu se dă, măi nene, bătut cu una, cu două. Și azi. Dar cum a fost Ion Bătrânu când „floarea societății” aclama comunismul komin-ternist?

– Necazul cel mare era că nu eram comunist și nu-mi închipuiam ce va face cu mine societatea comunis-

tă, care iaca-iaca... venea să se întroneze, zice el. Probabil aceasta mă determina să mă „încrâncenez” și să pun bețe-n roate socialismului prosper, ca să întârzii cât mai mult sosirea comunismului. Asta e dezlegarea tainei „îndârjirii” mele. Și nu m-am spetit degeaba: comunismul s-a prăbușit.

Acesta-i Ion Bătrânu, nu-i altul: îndârjit, intransigent și dur. Dar în spatele caracterului său cam „noduros” află oricând o inimă curată și un suflet blând, luminos. E om cu obraz și cu teamă de Dumnezeu.

E harnic la fapte bune și zgârcit la vorbă de clacă. Ba și pe alții îi ghiontește: „Dacă n-ai ce spune, mai bine taci”. Totuși, spre deosebire de mulți alții, Ion Bătrânu n-a apucat nici până azi să învețe a mușca din pâinea altuia. O mănâncă pe a lui. Câștigată în sudoarea frunții. Agonizată din scris. Că asta a învățat și asta face. De la 1968 încoace. Și, zice lumea, mai dă Doamne așa mânuitori ai condeiiului! Urmele lui le poți vedea și azi răsfoind colecția de ziare și reviste ce mai păstrează elanul tinereții și profunzimea unei gândiri „ionbătrânești”: *Tânărul leninist* (azi *Florile dalbe*) și *Scântea leninistă* (în prezent, *Noi*) (1968-1973), *Tinerimea Moldovei* (1973-1983), *Moldova socialistă*, apoi *Moldova suverană* (1983-2005), *Viticultura și vinificația în Moldova* (2006-2009), *Vânătorul și pescarul Moldovei* (din 2009 și până în prezent). A scris în toți acești ani cu inima și sufletul, așternând cu demnitate „cuvântul ce exprimă adevărul”. Astfel și-a creat un nume notoriu între colegii de breaslă. Cine nu-l cunoaște? Cine n-a auzit de Ion Bătrânu? Îl reprezintă plinar și cartea *Ruperea de rădăcini* (Editura „Alfa și Omega”, Chișinău, 2009), semnată de acest talentat scriitor, născut în anul 1943, în Costești pe Prut, plasa Ștefănești, județul Botoșani. Nu știu dacă a mai scris cineva cu atâta har, cu atâta gingășie și durere, cu atâta neîmpăcare și cu atâta admirație despre ceea ce a fost satul unde lumina zilei a văzut și care a ajuns să-și doarmă somnul de veci sub apele Prutului, odată cu înălțarea barajului Costești-Stânca. Ceea ce scrie și cum scrie Ion Bătrânu despre baștina lui în *Ruperea de rădăcini* citești cu sufletul la gură, cu respirația întretăiată. La fel sunt citite și eseurile „de-acasă” ce văd, unul după altul, lumina tiparului în revista *Natura*. Iată, bunăoară, ce răspuns i-a trimis cunoscutul publicist și Om al Cătății, Alecu Reniță, redactorul-șef al revistei *Natura*, când a primit un nou eseu semnat de Ion Bătrânu: „...*încă o fărâmă de suflet...*”

încă un material nechinuit, cald, ca cel de odinioară.”

Acesta-i el, omul și maestrul scrisului, Ion Bătrânu. Nu degeaba spune uneori: „Eu m-am născut Bătrân.” Și are dreptate. De când îl știe lumea are minte „de om bătrân”, dar în ceea ce-l privește ca chip de om – parcă-i tras prin inel. Și azi îi vine la țanc aceeași uniformă de marinar, de care își amintește cel puțin o dată pe an, de Ziua Flotei Maritime, căreia i-a consacrat patru ani din viață (1963-1967). Îl prinde bine... Să-l vezi! De parcă ar fi și acum „la datorie”. Am observat că de fiecare dată când vine vorba de anii lui de cătănie, Ion Bătrânu zice:

– Eu, fraților, mi-am făcut serviciul militar pe crucișătorul cu rachete „Grozni”, la Marea Barents!

Prin aceasta, cine înțelege, e spus totul. Ceea ce se vede cu ochiul liber însă, e că Ion Bătrânu și azi urcă și coboară scările până la etajul trei, unde se află redacția revistei *Vânătorul și pescarul Moldovei*, așa cum o făcea acum 50 de ani pe acea navă cu rachete.

Ordonat, de o acuratețe exemplară, mereu la patru ace, operativ și punctual – acesta e colegul meu de redacție, alături de care am satisfacția și norocul de a lucra, și care mă ține mereu treaz. E destul să apară în colectiv, că tot atunci parcă aud ce a spus Aristotel: „Platon mi-i prieten, dar adevărul mi-i mai scump.” Și o ține pe-a lui. O viață de om. Cum se vede, e călit bine. E dintr-o bucată. Văzându-l astfel, ațâț vorba:

– Știu că Ioan înseamnă „Înainte Mergătorul” (Io Ștefan Voievod), dar cum de s-a întâmplat că anume pe tine te-au boțezat cu acest nume?

– Pentru că m-am născut în noaptea Sfântului Ioan Botezătorul! Era, măi frate, un omăt până la streășina casei și un ger de crăpau pietrele...

Iată când mi-am zis: omul acesta-i călit de mic! Dacă n-a cedat aceluia crivăț, dacă a

scăpat de atrocitățile aceluia război, în care s-au pierdut milioane de oameni, dacă n-a murit în timpul foametei organizate de ocupații antihriști, dacă n-a cedat ispitelor comuniștilor de a le întregi rându-rile, înseamnă că poți fi sigur că nimeni și nicicând n-o să-l vadă altfel pe Ion Bătrânu

decât numai pe verticală, îndărătnic... cu neadevărul și nelipsit de demnitate. Așa cum îi stă bine.

Iată de ce aș dori să fiu unul dintre prietenii lui.

Laurențiu ROUR

UN NUME CA O PRIMĂVARĂ: GENOVEVA

„Ah...”, atât ce-am putut spune, în sinea mea, de cum am văzut-o întâia oară. Copleșit mi-am zis atunci: „Dumnezeule, n-ai fost zgârcit...” Da parcă numai eu am rămas tablou în fața ei? Au pățit-o și alții... Era, cu adevărat, răsfățata privirilor ce-o întâlneau și o conduceau, a inimilor ce le aprindea... Cu adevărat, Dumnezeu n-a fost zgârcit cu ea...

Cine n-o cunoștea la facultate? Nu știu însă cine ar fi putut concura cu ea: și frumoasă, și elegantă, și sânguincioasă. Da, Dumnezeu n-a fost zgârcit cu ea... Ce eram noi, iștilalți, pe lângă ea, pe lângă Genoveva Scobioală? Se vedea cale de-o poștă: noi, feciori de plugari, care visam să devenim intelectuali, pe când ea era intelectual din părinți intelectuali, chiar dacă și-a petrecut copilăria în sat. Nu întâmplător, la facultate, era studenta favorită a admirabilului profesor de o vastă cultură și înțelepciune, Anatol I. Ciobanu, om de o inteligență și cumsecădenie rar întâlnită. Nu era de mirare că un savant eminent susține un student eminent. Crede cineva altfel?

Dar cât însemna la vremea ceea acest prenume – Genoveva?! Mărturisesc: nu mai auzisem, până a o cunoaște, că este așa nume pe fața pământului. Ce nume?! Și cine-l poartă?! Dar cum îl poartă?! Pe

atunci, pe vremea totalitarismului sovietic, erau „la modă” alte nume, din familia „fratelui mai mare” – Svetlana, Nadejda, Ludmila, Ruslan, Veaceslav... și tot așa mai la vale. Mare însă mi-a fost mirarea când am aflat că în satul de baștină al Genovevei, oameni de viță-aleasă românească și-au păstrat verticalitatea din străbuni, n-au căzut pradă „modei” năvălind de la Răsărit, ci au rămas tot cu ale lor

nume românești, botezându-și cu ele copiii: Genoveva, Cecilia, Loredana, Lucreția, Cezara, Tiberiu, Marius, Silviu, Ovidiu... Da, da! cine nu știe – de-acolo, din Mălăieștii Râșcanilor au pornit în lume și redevabili scriitori: Anatol Ciocanu, Aurel Scobioală, Aurel Ciocanu... Cum se vede, arborele neamului din Mălăiești, pomenit în hrisoavele vremii la 1600, își are rădăcinile adânc împlântate în pământul strămoșesc și coroana și-o ține falnic în Lumină. Și, deci, nu-i de mirare că Genoveva Scobioală, de când se știe, se află printre cărți, în Lumina lor nemuritoare... Nu pun la îndoială: așa a hărăzit-o Cel de Sus – să se regăsească în Lumină și să semene Lumină.

După absolvirea Facultății de Litere la Universitatea de Stat din Chișinău și aducându-și obolul la Asociația pentru difuzarea cărții („Moldknigotorg”), în secția de completare a bibliotecilor cu carte, Geno-

veva, ca nimeni poate, a știut ce-l doare și ce așteaptă cititorul nostru, văduvit de limba mamei, de tradiție, istorie și credință în bunul Dumnezeu. Îi mulțumesc și pe această cale pentru jertfa sa adusă, la acea oră a subjugării noastre, în numele iluminării aproapelui, neamului din care facem cu toții parte.

Recunosc: nu am discutat cu Geneveva niciodată pe-ndelete, nu m-am apropiat de ea decât la câțiva pași... Am îndrăznit s-o admir de la distanță, ca pe o mândră fică a acestui plai, să apreciez ceea ce face cu focul inimii, cu strălucirea minții, cu toată dragostea ei de Neam și Țară. Nu o dată mi-am zis: iată omul care știe a sfinți locul cu lumină! De ani buni, diriguind Departamentul marketing al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” face „cioc-boc și dă moara la loc”, ca să macine lumina nemuririi noastre. A participat la elaborarea unor cărți de specialitate: *Ghidul bibliotecilor din Chișinău*, *Cum să elaborăm un articol*, *Ghidul utilizatorului*, *Biblioteca Municipală – bibliotecă inovantă*, a alcătuit niște cărți valoroase, cum sunt *Chișinăul în literatură*, *Creatori de ex-libris basarabeni*. De totdeauna Geneveva Scobioală a dat dovadă nu doar de vaste cunoștințe, de bun profesionist, ci și de mult curaj, de caracter neînduplecat. Să fiu sincer, atunci când Geneveva aduna lucrările pentru antologia *Chișinăul în literatură*, nu eram sigur că o să accepte acrostihul meu *Chișinăul cotropit*, de moment ce nu se prea încadra printre operele altor literați ce slăveau și mai slăvesc acest amărât oraș, aflat în întunericul ocupației rusești de circa 200 de ani încoace. Dar, n-ar

fi ea Geneveva Scobioală, dacă n-ar merge oricând, oriunde la braț cu Adevărul și în suflet cu Lumina...

Desigur că multora poate să nu le placă faptul că Geneveva spune lumii verde-n ochi, dar uite că mai multora le place asta, și o adoră. S-o vezi, măi tată, cum lucrează în materialele pe care le redactează... Iată unde mai poți afla strălucirea minții și agerimea ochilor ei! Nu scapă, dragă, nicio strămbătură, fără a fi îndreptată. E de temut pentru tot ce-i nelaloc. Așa, mai zic și eu redactor. Vezi, nu-i destul că Dumnezeu i-a dat ochi frumoși, dar și ageri, și înțelepți... Are pană, ce mai vorbă?! Scrie și articole de specialitate, pe care le publică în revista *BiblioPolis*, în alte publicații periodice, în culegeri de specialitate. De-a lungul anilor s-a manifestat și ca autoare de comunicări ingenioase (uneori și incendiare!), pe care le-a prezentat la conferințe, mese rotunde, alte întruniri profesionale. Ar fi excelent să-și adune Geneveva Scobioală scrierile într-o carte, ar fi citită cu interes și cu folos mai ales de către colegile mai tinere care, oricât de talentate și informate ar fi, totuna mai au de învățat câte ceva...

Dar cu câtă pasiune și cu câtă dragoste organizează Geneveva concursurile de creație *Crinii latini* și *Cel mai bun eseu despre Chișinău*...

Ferice! Orice reușită întru Lumină e pentru ea cum ar fi încă o floare, încă un rod pe ramurile viguroase ale arborelui acestui Neam.

Ah, Geneveva!...

Ionel CĂPIȚĂ

O POETĂ LA VÂRSTA ÎMPLINIRILOR

În mediile intelectualității românești Elena Tamazlăcaru este cunoscută ca o talentată ziaristă, poetă, eseistă, prezentatoare TV. Mai recent, mai ales în mediul echipei „Hasdeu” este cunoscută și în calitate de bibliotecar. Un bibliotecar cu ceva

experiență, de la care au ce învăța cei mai puțin inițiați în promovarea cărții și lecturii. Nu are studii speciale în domeniu, dar deține o experiență în a organiza diverse forme de activități culturale: de la ore de lectură la simpozioane și conferințe lite-

rare de amploare. Știe a selecta titluri de carte pentru o expoziție, de a prezenta publicații noi intrate în colecțiile bibliotecii, de a elabora o listă bibliografică conform standardelor în vigoare, de a iniția noi forme de prezentare și promovare a bibliotecii, cărții, lecturii și, amintim aici, flashmobul social pe care l-a aplicat în literatură, specificându-l ca flashmob literar.

Elena Tamazlăcaru s-a născut în a 13-a zi a lunii Ghenar la Țaul, Dondușeni, în familia țăranilor Pavel Tamazlăcaru și Xenia (Axenia, născută Grama). În perioada 1960-1969 studiază la Școala medie necompletă în satul de baștină, urmând Colegiul Pedagogic din Lipcani, Briceni (1969-1972). Licențiată a Facultății de Jurnalistică, Universitatea de Stat din Moldova, secția de zi (1988), își începe activitatea, în același an, la TV Națională, Redacția emisiuni muzicale, în calitate de redactor-prezentator, realizator de emisiuni săptămânale și lunare, unde realizează (până în 2004) emisiuni consacrate tradiției meșteșugului popular românesc din Basarabia, cu genericul *Bucuroși de oaspeți?*

Debutază în poezie cu florilegiul *Jurnalul Veronicăi* (ajun de '89) în volumul colectiv *Dintre sute de catarge '90* (Ed. „Literatura Artistică”, Chișinău, 1990) și în publicistică cu interviul-eseu *Talent îngemănat cu muncă*, cu și despre Leons Briedis (poet și traducător leton: din română și din alte limbi romanice), în volumul *Salcâmi în floare* (Ed. „Cartea Moldovenească”, 1987). Alături de poetul Grigore Vieru, prefațează albumul de eseuri și grafică a pictorului-iconar Leonid Popescu, intitulat *Din mărturiile timpului* (2000). Iar în albumul comemorativ colectiv *Ion și Doina, Doina și Ion* (1993) publică scenariul emisiunii TV *Cu numele tău* (în colaborare cu muzicologul și compozitorul Tudor Chiriac și Elena

Moșanu, regizor TV). În 1999 îi apare la București placheta de versuri *Cetatea frunzei*, iar în 2005 – cartea de versuri pentru copii *Cântecel pentru Săndel*. Și tot în 2005, în calitate de alcătuitor, scoate de sub tipar volumul de eseistică *Vertical într-o lume agitată. Eugen Simion și Basarabia* (în colaborare cu acad. Mihai Cimpoi). În antologia lirică *Tu ești taina* (2005) este prezentă cu ciclul de versuri *Trandafirul chinezesc*. O mare bucurie a Elenei a fost lansarea, în 2012, la București, a volumului antologic *101 poeme*, în prestigioasa colecție *Ideal*, elaborată de Editura „Biodova” a dlui Vasile Căpățână.

La capitolul preocupări științifico-literare vom menționa teza de doctorat *Poezia românească din Basarabia. Nicolae Dabija și generația sa*, conducător științific acad. Eugen Simion, Academia Română.

În calitate de bibliotecar a inițiat și moderat diverse programe literar-culturale, precum Cenaclul *Onomastici literare*, Clubul de dezbateri literare *Mercurio*, lansări și prezentări de publicații, medalioane literare, întâlniri cu scriitori, spectacole literar-artistice în scopul valorificării și promovării tezaurului literar și adevărului despre istoria și cultura neamului.

Contribuția Elenei Tamazlăcaru în inițierea și cimentarea relațiilor de colaborare a bibliotecii cu diverse grupuri de tineri, cu personalități literare și culturale autohtone, cu instituții de cultură și educație din municipiu este una specială.

Să nu uităm de articolele publicate în paginile periodicelor locale – săptămânalul *Literatura și arta*, revistele *BiblioPolis*, *Luminătorul*, precum și în cele din țară – revista *Dacoromania*, ziarele *Unirea*, *Alba Iulia*, *Informația de Alba* și altele. Sunt surse în care protagonista noastră împărtășește, cu mult drag, suflet și pricepere, propriile

impresii despre manifestările la care participă în cadrul bibliotecilor chișinăuene, despre publicațiile sau personalitățile pe care le prezintă publicului cititor în calitate de ziaristă și de bibliotecar. Prin articolele publicate E. Tamazlăcaru trudește la promovarea cărții, bibliotecii, lecturii și a patrimoniului național.

Activitatea Elenei Tamazlăcaru este apreciată la justa valoare în cercurile intelectuale românești. Pe parcursul activității a devenit laureată a mai multor ediții ale Concursului *Antena de Aur* în cadrul TV Naționale pentru ciclul de emisiuni *Sancțuarul cheii sol*, perioada 1992-2000; laureată a săptămânalului *Literatura și arta* (1996-2005); laureată a Concursului Internațional de film *Poterașul de Aur*, secțiunea *Documentar* (premiul special al juriului pentru regie – regizorul TV Pavel Vartic, filmul *Minunea de la Prut*, despre etnograful, regretata Galina Gima-Popovici), de la Slătioara-Vâlcea, România, și a Festivalului-concurs de film documentar *Etno-Eco-Film*, Chișinău, 1998.

A fost distinsă cu *Diploma de Excelență* a Primăriei municipiului Alba Iulia, 2008; cu ordinul *Gloria Muncii*, 2010; cu Medalia spirituală *Zamolxis – zeul suprem al traco-getodacilor*, 2013; cu Trofeul Clubului *UNESCO*.

Este membră a Uniunii Scriitorilor din Moldova și membră a Forului Democrat al Românilor din Moldova.

Considerând-o, pe cea care ne-a devenit și colegă la „Alba Iulia”, din 2004, o poetă înzestrată, ziaristă de calitate, un om de omenie, dotat cu multiple calități omenești și creative și o personalitate a sectorului Buiucani din Chișinău, îi dorim, în acest început de an 2013, cu prilejul vârstei împlinirii, mulți și fericți Ani!

*În numele echipei Filialei „Alba Iulia”,
semnează Elena CALDARE, director*

* * *

*Elena Tamazlăcaru face parte din rara
stirpe a liricilor, dând dovadă de o largă des-*

chidere sufletească spre Înafară și mai cu seamă spre ceilalți cu care convorbește, în chipul cel mai intim, confesional. Sunt, esențialmente, întâlniri sentimentale, din care poeta face adevărate sărbători ale sufletului. Ei devin, la rândul lor, confesori ai poetului, consilieri de taină. În acest dialog sentimental interactiv apar și cu sugestiile lor, auguste umbre: ră-tăcutul bard Orfeu, și alături de el Pan și cu Zamfir, Ștefan Sfântul, Vieru care ne-a dăruit Poezia, Blaga cu Poemele luminii, Shakespeare, „nemuritorul”; „copiii Idealului Unirii”, Doina și Ion Aldea-Teodorovici, „minunea blondă”, Nichita Stănescu, părintele Arsenie Boca, Preda cu „ploaia cea din Moromeții”, Mateevici cu psalmodicele versuri dedicate Limbii noastre, Ion Vatamanu cu poezia verdelui; părintele Paul Mihail cu jurnalele sale „vălvătaie”; Jorge Luis Borges cu luna, „acest fruct al nopții”; Vasile Iovu cu Ciocârlia, cetate-impărătească, Iulia Coșeriu și Nonna Stavschi-Stolâpin, Federico García Lorca, căruia ochii poetei „îi lăcrimează venirea”, Ovidiu, „zeul”, Eugen Simion cu „ideea reîntregitoare” a Unirii, pictorul Teodor Buzu, „săgetat ca o rază”, Homer, care „sparge ca un Sisif nuca timpului efemer”, pictorul Igor Vieru, prin a cărui „poartă a verdelui” trec Grigore Vieru, Vatamanu Doga...

Acad. Mihai CIMPOI

* * *

Mai degrabă Elena Tamazlăcaru seamănă cu poemele ei decât acestea cu ea. Ele o conțin. E a lor.

„Casă cu brâie, casă cu brâie...

Numai între pereții tăi

Îmi țin toate visele în frâie...”

Emerson spunea: „Talentul nu poate face un scriitor. În dosul cărții trebuie să fie un om.” În spatele cuvintelor din cărțile Elenei descoperi Omul. Cel care suferă și se bucură, care deznădăjduiește și care speră, care se confundă cu timpul tău sau își interferează sufletul cu tine.

Cenaclul pe care-l crease în cetatea frunzei de la Țaul (bănuiesc de acolo vine și

titlul uneia dintre cărțile ei) a fost mai mulți ani o adevărată școală a Poeziei pentru tinerii poeți din tot nordul republicii.

Apoi și-a adus cenaclul la Chișinău, la Facultatea de Ziaristică a Universității, unde a cultivat, împreună cu o întreagă generație, dragostea și dorul întru Cuvânt. Atunci s-a impus și ca o persoană cu vocația cititului. A elaborat un studiu profund de câteva sute de pagini, care a devenit teză de doctorat (conducător – academicianul Eugen Simion) despre lecturile ei. A analizat tot ce s-a scris la noi în materie de poezie și a adunat lamura poemului basarabean în lucrarea ei ca într-un Muzeu al Metaforei.

Acad. Nicolae DABIJA

* * *

E greu să scrii despre un om, care vorbește atât de frumos despre alți oameni. Iată de ce voi veni doar cu câteva impresii despre această dăruită ostenitoare în domeniul culturii. În orice caz, pentru mine contactul cu activitatea, cu creația Elenei Tamazlăcaru a fost plin de surprize, de descoperiri.

Mai întâi și întâi e o împătimită de frumos și nu e doar contemplativă. Ea îl depistează, îl propagă, pune umărul la înrădăcinarea lui în inimile noastre. În fond, putem spune că e un om fericit. Eseurile, reportajele, consemnările publicate cu sutele în paginile ziarelor și revistelor vin să confirme această sete de frumos. Iată, la întâmplare, doar câteva titluri: La braț cu raza „Luceafărului” – despre Emil Loteanu, Basarabeanul... de la apa Jiului – despre Tudor Gheorghe, Eternul Mire al speranțelor – despre Mântuitorul nostru. Alte titluri nu mai puțin inspirate: Dimineața poezilor și dimineața idealurilor Neamului (despre volumul omonim al acad. Eugen Simion), Anotimp sărutat de al focului zeu..., Întâlniri la izvoarele culorilor, La malul cumînțeniei culorilor...

Dar tot la Elena Tamazlăcaru întâlnim și alte acorduri care poartă cu ele ecoul unor realități dure: Dincolo de sârma ghimpată e Patria mea, Crinul Limbii Române ofilit în Basarabia, Lupoaița, ciocanul și seceera...

Ion UNGUREANU,
ex-ministru al Culturii și Cultelor
(1991-1993)

VERTICALITATE ȘI RESPONSABILITATE PROFESIONALĂ

E jurnalist (publicist, eseist), scriitor (prozator, traducător), lingvist, redactor de carte – astfel e categorisit colegul nostru Vlad Pohilă, care în această primăvară își sărbătorește jubileul „de diamant”. A spune despre Vlad Pohilă două-trei cuvinte e puțin. E omul care crede în magia și forța cuvântului, prin care poate lua atitudine, poate rezolva o problemă etc. E o persoană publică bine cunoscută în republică, căci îi stau în putere toate cele înșirate mai sus, dar, bănuim, chiar și mai multe (dacă luăm în calcul domeniile conexe: cultură, istorie, drept, sociologie, economie ș.a.)... Prin calitățile sale native, dar și educate,

este un bun comunicator, are simțul informației și este aplecat totdeauna către dreptate și adevăr.

Dar, la început să prezentăm o scurtă notă biografică (în special, pentru tinerii cititori care abia acum vor afla aceste date): s-a născut pe 6 aprilie 1953, în comuna Putinești, r-nul Florești. În familie au crescut nouă copii, Vlad fiind al șaptelea. În 1975 ia licența în ziaristică la Universitatea de Stat din Moldova. Între 1984 și 1987 face studii de doctorat în lingvistică (specialitatea – istoria limbii prin prisma scrisului / ortografiei) la Institutul de limbă și literatură al Academiei de Științe a Moldovei. Debutea-

ză cu articole în ziarul raional *Drapelul roșu* (Florești), apoi numele lui apare în ziarele *Tinerimea Moldovei*, *Viața satului*, *Literatura și arta*, *Noutăți editoriale* și revistele *Limba și literatura moldovenească* (ulterior: *Revista de lingvistică și știință literară*), *Moldova*, *Femeia Moldovei*. La începutul anului 1989, participă la tipărirea primelor numere, în condiții clandestine (la Riga, Letonia, și Vilnius, Lituania), a ziarului *Glusul* (ulterior *Glusul Națiunii*) – prima publicație cu grafie latină pe teritoriul dintre Prut și Nistru în perioada postbelică. Din 1995 este redactor, apoi între 1998 și 2001 – redactor-șef al săptămânalului *Mesagerul*. Între 2001 și 2002 este redactor la revista *Viața Basarabiei*, între 2002 și 2003 – redactor-șef adjunct la revista *Limba Română*, iar din 2003 – redactor-șef al revistei de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis*. Totodată, este, din 1997, redactor stilizator și coautor la *Calendarul bibliotecarului* (din 2000: *Calendar Național*), redactor și membru al colegiului de redacție al revistei de istorie *Tyragetia*. Colaborează la numeroase publicații periodice, posturi de radio și TV de la Chișinău și București. În 1988 apare studiul *Nume proprii din alte limbi în context moldovenesc*, în 1989 – *Să citim, să scriem cu litere latine*, în 1990 – *Grafia latină pentru toți*, iar în 1998 – *Mic dicționar de nume proprii străine*. Este unul din autorii *Dicționarului greșelilor de limbă*, tipărit în 1998 la Editura ARC. În 2008 editează o culegere de eseuri – *Și totuși, limba română*, iar în 2012, cartea cu editoriale de la *BiblioPolis* – cu titlul *Arta de a pasiona cititorii*. Pasiunea de traducător și-a manifestat-o prin tălmăciri de poezii, proză scurtă, romane din mai multe limbi. A redactat peste 150 de manuscrise de viitoare cărți de literatură artistică și științifică, de autori din Chișinău, Cernăuți și din alte orașe din România.

VI. Pohilă este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (din 1990), membru al Consiliului USM (din 2007); membru al Comisiei Naționale pentru onomastică de pe

lingă Ministerul Educației al R. Moldova; membru al Consiliului științific al BM „B.P. Hasdeu”, membru în colegiile de redacție ale mai multor reviste de limbă română. Prezent în topurile *Cei mai buni ziariști din R. Moldova* (2000, 2003); are un fișier biobibliografic în *Repertoriul* (catalogul) *Internațional „Who’s who” în traducere și terminologie*, editat de Uniunea Latină (2002). Laureat al săptămânalului *Literatura și arta* – pentru publicistică și pentru știință (2003, 2007, 2010, 2011) și al ziarului *Tim-pul* (2008). Deține *Diplome de Excelență* acordate de BM „B.P. Hasdeu” și de Direcția culturală a Primăriei mun. Chișinău; *Diploma „Ordinul Ziariștilor”* (clasa I, Aur), acordată de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România; *Diploma Asociației Culturale a românilor din Voivodina* (Serbia, 2012). Este Cetățean de Onoare al s. Șoimărești, com. Drăgănești, jud. Neamț. Decorat cu Ordinul Republicii (31 August 2010).

Vlad Pohilă a muncit cu rîvnă și mare dragoste de profesia aleasă aproape 40 de

ani. Încadrat în aria publicistică, literară și editorială, a scris preponderent pe teme de cultură (despre literatură, arte plastice, muzică, învățămînt...). A elaborat eseuri și tablete despre impresiionante personalități din trecut, elogiind, pe merit, și pe contemporani – „fenomen” mai rar întâlnit la noi, unde se preferă critica distructivă, denigrarea, etalarea propriei persoane chiar și atunci cînd, aparent, unii autori se referă la altcineva... După cum a observat istoricul literar dna Veronica Bătcă, Vl. Pohlă-ziaristul și-a făcut din românism și din Limba Română „o vibrantă venerație”, promovîndu-le sincer, discret, dar și intransigent. Scrie și vorbește (la radio, TV, în prelegeri) despre cultivarea limbii, relevă nuanțe mai greu perceptibile, dificile de cunoaștere a gramaticii și ortografiei limbii române. Scrierile lui publicistice sînt interesante și captivante, ne poartă pe diferite căi și labirinturi, dar autorul nu își impune ideile, ci îl lasă pe cititor să cugete de sine stătător. Totdeauna are ceva de spus și o spune altfel încît nici nu observi cum devii captiv al materialelor sale informative și nu lași lectura pînă la ultimul rînd. S-ar părea că unele din ele nu au semnificație, dar totuși ne trezesc interesul față de lumea din jur, o lume în continuă schimbare. Am certitudinea că multe sînt nu numai citite, dar și recitate. Mai ales, la un refugiu de relaxare ca, în același timp, să se afle și ceva interesant, ce ar îmbogăți cunoștințele de cultură generală. Desigur, fiecare din noi va reflecta din punctul său de vedere, poate sub un unghi diferit decît al protagonistului nostru, căci în ultimă instanță oricine își cunoaște rolul său existențial.

E bine că își revizuieste din cînd în cînd gîndurile, își cizelează meticolos scrierile anterioare și curente. Cum a spus cineva, destul de precis, că „scrie ca pentru sine”.

Vlad Pohlă este exponentul unei generații de jurnaliști care și-a legat destinul de BM „B.P. Hasdeu”. De peste un deceniu numele lui este nelipsit pe foaia de titlu

a *BiblioPolis*-ului, și în paginile revistei ce apare sub auspiciile acestei biblioteci. Eforturile constante, talentul jurnalistic și literar ale redactorului-șef au făcut ca ea să devină o făclie în sfera culturală a republicii noastre. Despre truditul ei de excepție, despre activitatea lui profesională vorbesc, mai ales, editorialele, scrise la o temperatură înaltă a spiritului său creator. O deosebită și sistematică oglindire are tema biblioteconomică. Nu numai membrii colegiului de redacție, dar și fiecare bibliotecar se adresează la el ca la o veritabilă „enciclopedie vie”. Deseori „depistează” și cite o greșeală neobservată de cei aflați la începuturile meseriei scrisului.

Dorința de cunoaștere a lumii l-a purtat pe Vl. Pohlă pe mai multe meleaguri, dar de fiecare dată s-a întors în Basarabia lui dragă și iubită. Aici își are casa și masa. Aici își au somnul de veci părinții. Aici îi sînt prietenii, surorile și frații, colegii. Am observat că prețuiește foarte mult omnia, are o poziție bine clădită în societate și a reușit să rămînă în poziție verticală în toate situațiile dificile pe care i le-a oferit viața ca să le înfrunte cu destoinicie. Grigore Vieru, clasicul literaturii române contemporane, scria în *Literatura și arta* că Vl. Pohlă se deosebește prin discreția, modestia sa. Și într-adevăr: este bun și mărimos cu toată lumea, nu este arogant, discută de la egal la egal cu colegii de breaslă, cu prietenii și anume acest fapt, credem, îi ajută să creeze ceva frumos, durabil, care reflectă însușiri demne de admirat. În genere, optează pentru lucruri de valoare și nu se dă cu părerea în materie pe care nu o cunoaște în deplină măsură. De obicei, se sincronizează cu activitățile momentului, cu oportunitățile societății.

În fine, cartea este marele mister care îl îmbogățește spiritual și îl întărește moral. E omul care găsește în cărți (deci, și în bibliotecă!) cel mai bun prieten, la fel – consolare, alinare deplină... Scoate din ele în fiecare zi toate avantajele pentru a-și ridica la un nivel vădit superior aptitudinile și deprinderile acumulate.

Oricum ar sta lucrurile, în această lume grăbită și supertehnologizată, este cert: la 60 de ani stabilitatea și echilibrul își spun cuvântul, iar meditațiile sînt mature, „alimentate” de experiența zilnică în slujba societății.

La ceas aniversar, îi urăm colegului nostru sănătate și activitate publicistică,

literară și științifică prodigioasă. Dorim să aibă cît mai multe momente de bucurie, de împlinire, de liniște sufletească, iar cititorii lui să poată găsi fără mare greutate „cireașa de pe tort” în fiecare scriere ieșită de sub pana-i învrednicită.

Valeriu RAȚĂ,
secretar, revista „BiblioPolis”

LA BRAȚ CU MOMOS

Epigramistul Gheorghe Bălci a împlinit în luna lui Faur a lui 2013 vârsta de 50 de ani. Cu această ocazie, s-au scris articole în presă, consemnări, iar unele biblioteci au organizat diverse manifestări. Printre ele a fost și Filiala „Târgoviște”. În cadrul ședinței Clubului *Tinerii la bibliotecă* a avut loc *Ora de lectură* a epigramelor lui Gheorghe Bălci.

Originar din satul Hiliuți, raionul Râșcani, Gheorghe Bălci a absolvit Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova în 1985, iar în 2002 – Academia de Administrare Publică. A lucrat ca profesor de limba română la Colegiul de Medicină din Tighina, apoi la Ungheni. Din 2000 este funcționar public la Primăria municipiului Chișinău. Cum îi place dînsului să remarce, zâmbind, muncește „din greu”, adică merge „cu coșul cu flori înaintea primarului” la depunerile de flori la monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt sau la bustul lui Eminescu. Desigur, ironizează pe seama sa, cum îi stă bine unui epigramist.

Prima epigramă a scris-o fiind elev în cl. a IX-a și se intitula *Măgarul în oglinda apei*, fiind publicată în gazeta de perete a școlii din Hiliuți. Iat-o:

„Privindu-se cu îngâmfare,
Măgarul zise ofensat:
Cine-o mai fi și boul care
Privește-n sus așa holbat?”

Au urmat apoi și alte epigrame. Cum s-ar spune, tânărul încă de pe atunci s-a luat „la braț” cu Momos – personificarea (nota bene!) feminină a sarcasmului. De atunci, ani și ani în șir, Gheorghe Bălci e înfrățit cu satira, umorul, zeflemeaua, luând în țepă realitățile zilei de azi, păcătoase și corupte, împărțind epigrame „în stînga și în dreapta”. Criticul Mihai

Cimpoi îi numește pe epigramiști „lupi sanitari”, care apar nu doar în postură de „igienişti morali”, ci sunt și insinuatori de „frică psihologică”.

Epigramele își au rostul în societate, mai ales într-o societate ca a noastră, în care toate, se pare, merg prost, iar adevărul umblă, mai tot timpul, cu capul spart.

Gheorghe Bălci publică epigrame în paginile ziarelor *Literatura și arta*, *Jurnal de Chișinău*, *Timpu*, își citește epigramele la diverse posturi de radio. E prezent în diferite antologii de epigrame și poezie umoristică, editate pe ambele maluri ale Prutului. A publicat câteva cărți de epigrame: *Contra bolilor de răs* (2001), *Epigrame de dimineață* (2003), *Cu limba de un hexametru* (2008), *Coșul minim de răs* (2009). I-au fost decernate mai multe premii atât în Republica Moldova, cât și în România. În 2010 i s-a conferit titlul onorific de Maestru al Literaturii.

„Ironist cu limba... brici” – așa îl numește pe Gheorghe Bâlici confratele „de suferință”, epigramistul Efim Tarlapan. Și, într-adevăr, versul al patrulea sau poanta, cum i se spune, din epigramele lui Gheorghe Bâlici sunt, în cele mai dese cazuri, nu doar ironice, ci și pline de sarcasm șfichiuitor. De exemplu, în epigrama *De 1 aprilie se organizează concursul mincinoșilor*, citim:

„Maestri-n vorbe cu lipici,
Toți guvernânții rotofei
Sunt iarăși primii și aici...
Că mint și azi ca de-obicei.”

Sau epigrama *Nivel de trai*:

„În țara mea de tot umilă,
Unde corupția-nflorește,
Trăiește omul și din milă,
Dar milă mi-e de cum trăiește.”

Varietatea tematică a epigramelor lui Gheorghe Bâlici este impresionantă. El nu bicutiește doar politicienii, guvernânții sau pe mai marii zilei. Cu aceeași măiestrie scrie despre șefi, colegi de breaslă, tot felul de indivizi suspecti care se cred buricul pământului, fiind, în realitate, niște răuvoitori, oaspeți nepoftiți, soți încornorați, medici, critici literari mediocri; înfierează lenea și pe cei leneși, hoții și parveniții. Iată o epigramă intitulată *Unor cântărețe autohtone*:

„Chiar și cu foarte multă vrere,
Nu toată musca face miere;
Așa fiind, unele țin
Măcar să bâzâie puțin.”

Gheorghe Bâlici a scris și epigrame cu „adresă concretă”, adică epigrame dedicate unor persoane concrete, ceea ce nu înseamnă că asemenea ar fi lipsite de caracteristicile de bază: conținutul umoristic sau poanta mușcătoare. Un exemplu: la un festival de epigramă organizat la Buzău, maestrul Efim Tarlapan lipsea, fapt care l-a determinat să scrie:

„Vinul la acest banchet,
Pus pe masă berechet,
Ne ajunge pentr-un an,
Căci lipsește Tarlapan.”

Iată și altă epigramă, adresată lui Ion Diviza:

„Eu mi-s fire înțeleaptă
Și-mi doresc numai atât:
Să fiu mâna lui cea dreptă...
Ca să-l pot lua de gât!”

O calitate a epigramelor lui Gheorghe Bâlici este că din ele adesea țâșnește nu doar umorul, satira, ci și indignarea, protestul față de urâtenia și nedreptatea vieții de azi. Exemplu, în această ordine de idei, ne poate servi poezia *Rugă*:

„Cât pământul să ne-ncapă,
Doamne Sfinte ne păzește
De război, de foc, de apă...
Și de prostul ce gândește.”

Ca o epigramă să fie „gustată” în sensul adevărat al cuvântului, înțeleasă și apreciată la justa ei valoare, este bine ca să fie rostită chiar de autor. De aceea, sunt benefice întâlnirile umoristului cu publicul, mai ales, cu un public de calitate, care să-l completeze pe scriitor, strălucind ca un soare fierbinte, contribuind astfel la purificarea sufletului, la curățarea lui de tot felul de *spamuri*, dacă e să folosim o noțiune mai modernă. În acest sens, remarcăm faptul că Gheorghe Bâlici este și directorul Festivalului internațional de epigramă și fabulă *Donici – cuib de-nțelepciune*, care se desfășoară la Chișinău, fiind o ocazie foarte bună de a se „ciocni” direct cu publicul, dar și de a fi alături de colegii de breaslă: Efim Tarlapan, Ion Cuzuioc, Efim Bivol, Ion Diviza, Gheorghe Puică, Ion Diordiev ș.a.

Larisa UNGUREANU

EMINESCU ȘI POEZIA BALCANICĂ

(Cazul Hristo Botev)

Acad. Kopi KYÇYKU,
Tirana, Albania

După cum se știe, în paralel cu activitatea jurnalistică, dovedită de numeroasele pagini de înaltă calitate și de valori literare cu totul deosebite, Eminescu a desfășurat o activitate poetică intensă. Principalele teme ale poezicii eminesciene pot fi rezumate în: dualismele romantice „durere-fericire” „tristețe-dor” (de un trecut idilic, dar nu numai), „închidere în sine – exteriorizare a unui ideal măreț”, precum și în „revitalizarea” gloriei trecutului „împotriva” decăderii prezentului, panteismul ca o altă dimensiune a monoteismului, slăvirea naturii ce servește ca un liant dintre sufletul poetului și portretul dulce al iubitei sale etc.

În mai toate creațiile poetice eminesciene, se văd influențe vagi sau mai clare ale gândirii lui Schopenhauer, supuse convingerii personale a lui Eminescu de a fi, pe bună dreptate, „idealul universal”, punctul de referință al literaturii române. Un spațiu (și funcții) întru totul aparte sunt în poezia lui descrierile naturii, legate de nostalgia trecutului. Natura apare foarte des în versurile eminesciene, iar forma dialogică prin care protagonistul i se adresează ei este semnificativă pentru a scoate în evidență pasiunea teatrală pe care Eminescu a cultivat-o pas cu pas încă din adolescență, ajungând să lucreze la Naționalul din București. Motive de acest tip, conform viziunii sale panteistice, care fac „apel” la tinerețe sunt chemări proaspete și perene: teiul, bradul, plopul, frunzele care, fiind efemere, răătăitoare și drumețe, parcă se așază pe terenul gol

al vremelniceii umane, lacul „codrilor albastru / Nuferi galbeni îl încarcă” – totul contribuie la plămădirea unei minunate fresce de culoare verde-aurie, înrădăcinată în veșnicie, creată de tumultuosul suflet eminescian. Opera lui Eminescu, care constituie un fel de pod – de despărțire și împărțire – între literatura romantică și cea modernă română, cuprinde lungi poeme filozofice, elegii și idile amoroase care își împrumută câteodată tonul de la romanță; fierbinți satire sociale și politice; sugestive legende epice. Alături de poemul-capodoperă *Luceafărul* și de considerabila producție lirică, nuvela *Sărmanul Dionis* (1872), poemul *Memento mori* (postum, 1903) și romanul *Geniul pustiu* (postum, 1904).

Eminescu era conștient de importanța faptului că spiritualitatea românească avea o nemaipomenită putere de iradiere mai ales în zonele învecinate și în întreaga Peninsulă Balcanică, România fiind, după cum avea să sublinieze mai târziu Nicolae Iorga, singura țară înconjurată de români. „Nu există un stat în Europa orientală, nu există o țară de la Adriatică până la Marea Neagră care să nu cuprindă bucăți de naționalitatea noastră. Începând de la ciobanii din Istria, de la morlaccii din Bosnia și Herțegovina găsim pas cu pas fragmentele acestei mari unități etnice în munții Albaniei, în Macedonia și Tesalia, în Pind ca și în Balcani, în Serbia, în Bulgaria, în Grecia și până dincolo de Nistru, până aproape de Odesa și de Kiev”, scria Eminescu la *Curierul de Iași* (din 1 decembrie 1876, p. 3). Cât

privește limba macedo-românilor, „e azi un adevăr cunoscut de toți că e numai un dialect al limbii daco-române și că n-are a face deloc cu limbile neolatine ale Occidentului... Atât dialectul din Istria, cât și cel macedo-român sunt varietăți ale limbii daco-române, cu mici deosebiri fonologice și cu mari și hotărâtoare asemănări”, afirma Eminescu.

Poeți din țările balcanice, contemporani ai lui Eminescu, dar și de mai târziu, l-au luat ca model. Unul dintre ei a fost bulgarul Hristo Botev (1828-1876). Pășind pe urmele înaintașilor săi, Hristo Botev își părăsește orașul natal Kalofer ca să ajungă în România în luna septembrie 1867. Trecând Dunărea, el purta cu sine convingerea că poporul bulgar era pregătit pentru lupta de independență și de libertate. Viața sa personală luase sfârșit, fiind înlocuită de o altă viață, dedicată în totalitate idealurilor nobile, având trei pasiuni: poezia, publicistica și acțiunea. În România, H. Botev intră în trupa de actori a lui Dobri Voinikov, la București, urmând concomitent cursurile de pe lângă Școala superioară de medicină, pe care le întrerupe în curând. Botev se interesa personal de bunul mers al școlii bulgare, deschisă la 15 septembrie 1869, care, între altele, era un loc de înfrățire româno-bulgară, mulți dintre elevi fiind români. Anul 1870 marchează o perioadă de viață foarte dinamică, plină de activități revoluționare pentru Botev. Este anul în care el își publică opera poetică. În 1871 se mută la Galați și Brăila, funcționând ca redactor al revistei *Duma na bălgarskite emigranti* („Cuvântul emigranților bulgari”). Începând cu anul 1873, Botev intră în legătură cu revoluționarii ruși și români. Arestat pentru activitatea sa revoluționară, el petrece trei luni la închisoarea din Focșani. Apoi îl vedem ca redactor la revista emigranților *Svoboda* („Libertatea”), unde publică articole la pagina satirică.

În anul 1874, Botev continuă să publice poezii și cronici în revista *Nezavisimost* („Independența”), inclusiv un volum poetic intitulat *Cântece și poeme*. Pentru mult timp a locuit într-o moară abandonată de lângă București, împreună cu Vasil Levski, conducătorul insurgenților bulgari. Aiddoma lui Eminescu, Botev i-a inspirat pe camarazii săi cu pasiune pentru libertate și ultima sa acțiune a venit să împlinească jurământul său. Botev și-a dat viața pentru propriul ideal, moartea fiind, în perspectivă istorică și metaforică, o continuare a vieții înalte care învinge viața desacralizată. Inscripția pe piatra funerară a lui Hristo Botev spune: „Profeția ta s-a adeverit – trăiești în continuare!”

La fel ca Eminescu, Botev avea cultul Mamei și al Familiei. El credea cu putere în valorile creștinismului, care, precum afirma, „a avut martiri, până i-a numit pe sclavii săi Fiul Domnului, Fiul Omului”. După cum mi s-a spus la Kalofer, în orașul său natal din partea stareței mănăstirii Sfânta Petka, precum și de preotul Petăr Totev, respectiv soții Tsustsov – care păstrau cu patimă acasă „ecourile” puternice ale operei lui Botev –, părinții acestuia, și mai ales mama Ivana Staikova Driankova, l-au crescut pe fiul lor cu frica de Dumnezeu. Având o viață atât de scurtă (și aici se poate regăsi o asemănare organică cu Eminescu), într-un mediu atât de puțin prielnic pentru o dezvoltare culturală armonioasă și solidă, în opera sa literară H. Botev trebuia să-și pună accentul pe factorii emotivi, sensibili, pe puterea mesajului său personal, pe un efort prometeic și, mai ales, pe un rafinament, pe o perfecțiune și tehnică artistică, pe o armonie propriu-zisă la nivel textual, sperând poate că această armonie să trezească armonia lăuntrică a cititorului și s-o facă productivă. Totuși, ceva nerealizat până la capăt, aiddoma unui bust neterminat, rămâne mereu și în paginile cele mai frumoase ale crea-

ției lui Hristo Botev. Asistăm totdeauna, în momentele cele mai luminoase și geniale, în fața unei improvizații care încă păstrează frânturi ale materiei prime din care a luat naștere și nerăbdarea cu care a fost pusă pe hârtie: mesaj, chemare, confesiune. Pe de altă parte, tocmai datorită intensității lăuntrice, a tragicului chin care îl determină și îl înfierbântă, a sincerității cu care se răscoală împotriva cruntei realități, pe care vrea s-o învingă, opera poetică a lui Botev marchează unul dintre punctele de vârf din literatura artistică a sec. XIX bulgar. Cu apariția lui, moștenirea imensă artistică a poeziei populare ce se afla în spatele literaturii bulgare moderne și față în față cu modelele Europei occidentale și cele rusești, intră puternic în cea mai bună tradiție literară națională, asumându-și o fizionomie și un nume propriu. În timp ce ecoul poeziei populare, ca îndrumător comod, crease deja o sursă la care apelau numeroși meșteri ai versului, mai ales cei care intenționau să-i exploateze în primul rând tehnica, modularea ușoară și melodioasă, limbajul pur și scânteietor, fără pedanterie și arhaisme, pentru scrieri rustice sau pentru o epică convențională, Botev, la fel ca Eminescu, și-l asumă, și-l retrăiește într-un avânt de pasiune politică și totodată personală, îl asimilează pentru a-l folosi ca o armă împotriva dușmanilor gândirii libere și ai libertății însăși, făcând din acel limbaj un drapel de revoltă și un instrument de confesiune personală.

Cele douăzeci de poeme, pe care ni le-a lăsat Hristo Botev, rămân un document uman formidabil și o confesiune politică puternică. Cu bună dreptate, nu numai bulgarii, ci și europenii în general pot recunoaște la Botev pe unul dintre campionii curați ai libertății naționale și ai idealurilor din sec. XIX. Mamele bulgare le cântau copiilor în leagăn versuri din poemele lui Botev ca să-i pregătească pentru bătăliile vieții, pentru a fi mereu gata să-și apere patria și neamul:

*„Cei care cad pe-altarul tău, nu mor,
o libertate... îi jelește firea,
pământ și cer se-ntrec în lauda lor
și le vestesc poezii nemurirea...
...pământ și cer se-ntrec în lauda lor
și le vestesc poezii nemurirea...”*

Referitor la tradiționala prietenie a bulgarilor cu românii, Botev scria:

*„Același gând, aceleași simțăminte
frățește știa inima să-mpartă.
Noi niciodată nu ne-am ieșit din minte
Și niciodată n-am ajuns la ceartă.
Tot ce făcurăm – de rău sau de bine
Vor judeca în viitor urmașii
Mai strâns de mâini acuma ne ține
Mai fermi ne-om duce înainte pașii.”*

Hristo Botev se caracterizează de asemenea prin romantismul său viu, succulent, combativ, care se îmbină însă cu un profund realism:

*„Și dac-o fi să pier curând,
Mă-nsuflețește un singur gând:
poporul, dragul meu popor
va spune: a căzut un frate,
în lupta grea pentru dreptate
și libertatea tuturor.”*

Gheorghii Dimitrov vede în Hristo Botev un „democrat-republican consecvent, convins și înverșunat dușman al obscurantismului politic și spiritual, al șovinismului răufăcător, pasionat luptător pentru prietenia veșnică cu poporul rus, colaborarea frățească a tuturor popoarelor iubitoare de libertate, genial poet al luptei pentru libertatea poporului și independența națională. Hristo Botev a fost cel mai talentat, cel mai perspicace conducător al mișcării de eliberare națională din secolul trecut” (*Hristo Botev, poet – revoluționar bulgar*, Institutul de Cultură Universală, București, 1949, p. 32).

„...Prin Hristo Botev, noi ne-am înțeles poporul, am atins libertatea, ne-am iubit trecutul și ne-am întrezărit viitorul... Hris-

to Botev este mai mult decât un idol, legendă sau geniu. El este sângele nostru, în sufletul nostru, în știința noastră, în soarta noastră înăscută”, declarase încă în 1922 intelectualul patriot bulgar A. Strașimirov.

* * *

Kopi Kyçyku, doctor în științe, inginer, academician, ziarist, eseist, profesor universitar de limba italiană și de istoria Balcanilor, născut în orașul Pogradec (Albania), în 1943. Este autorul mai multor volume cu poezii, povestiri, drame, pam-

flete, articole de critică literară și de studii științifice; traducător al mai multor opere literare, istorice și geologice, din câteva limbi, în albaneză, respectiv, română și italiană.

Colaboratorii CAI „Eminescu” au avut onoarea de a discuta cu dr. în științe Kopi Kyçyku în cadrul Congresului eminescologilor din septembrie 2012, permițându-ne să ne delectăm cu șuvoiul de informație pe care ni l-a oferit și am vrea să împărtășim bogatele sale cunoștințe despre Eminescu și poezia balcanică.

CARTEA EMINESCU MEREU DESCHISĂ

Elena DABIJA,
director, CAI „Eminescu”

„Eminescu nu este un idol, el nu este un zeu. El este tot ceea ce este: noi în noi.”
(Nichita Stănescu)

Mihai Eminescu a fost și va rămâne peste vreme o **carte deschisă!** Interesul pentru opera eminesciană se extinde pe meridianele lumii. Și noi, românii de pretutindeni, avem onoarea și datoria să-l cunoaștem și să-l cinștim pe Eminescu în toată multitudinea sa – ca simbol al neamului.

Fiecare în parte, citindu-i opera, găsește noi valențe și noi adevăruri, care atât de bine se potrivesc și în zilele noastre, de parcă poetul a prezis viitorul acestui neam pățimit.

Mihai Eminescu ne-a deschis calea spre universalitate și nemurire. Din el percepem adevărul istoric și cu el suntem un popor mai bogat spiritual. Cu Eminescu ne alinăm fiecare în parte bucuriile și nezarurile, cu el suntem mai optimiști, cu el mergem înainte spre idealurile noastre naționale. Eminescu ne adună mereu sub steagul adevărului istoric și steagul limbii române.

Din stimă, dragoste și dor de Eminescu noi înălțăm statui; scriem, traducem și edităm cărți; compunem și interpretăm muzică; realizăm chipul poetului în arte plastice, sculptură, filatelie, medalistică – toate exprimate după puterile fiecăruia.

Ne aplecăm mereu de-asupra cărții sale de la mic la mare pentru a sorbi din înțelepciunile vieții. Din multitudinea de documente eminesciene existente fiecare îl percepe și îl înțelege pe Eminescu în felul său, deoarece nu este o rețetă cum să cunoști un scriitor și cum să citești o carte sau o operă.

Mihai Eminescu este al nostru, al celor care au încercat să se apropie de Cartea sa și care se vor mai apropia, precum a scris în genialul său *Legământ* marele poet Grigore Vieru:

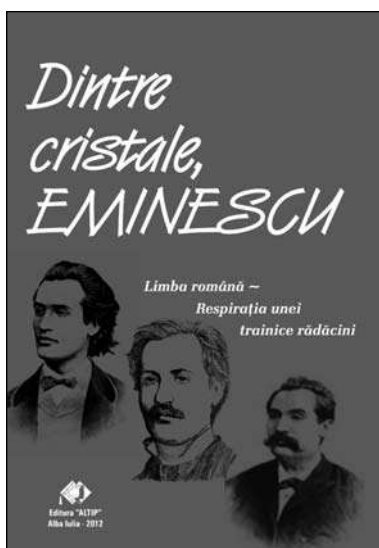
*„S-o lăsați așa, deschisă,
Ca băiatul meu ori fata
Să citească mai departe
Ce n-a reușit nici tata.”*

Mulți admiratori a avut și va mai avea Mihai Eminescu, care vor citi opera și vor descoperi înțelesurile ascunse.

Primul Congres mondial al eminescologilor, cu genericul *A-l cunoaște pe Eminescu, a-l face cunoscut lumii...*, a lăsat amprente în istoria Centrului Eminescu prin cărțile pe care le-au donat oaspeții cu dedicații din suflet, menite să rămână pecetluite pentru totdeauna în colecție. Propun spre lectură aceste capodopere eminesciene:

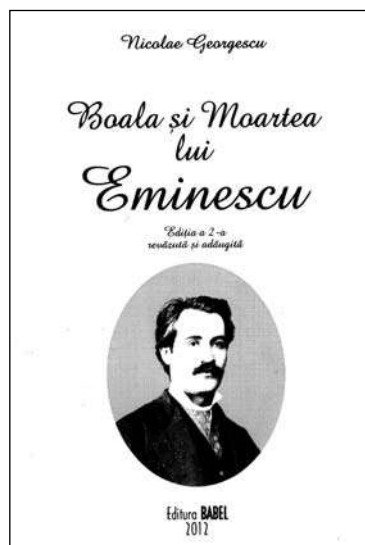
Dintre cristale, Eminescu: [antologie] / alcăt. Ion Mărgineanu. – Alba Iulia : Altip, 2012. – 192 p., fot.

Gândurile din volum sunt adânci, mișcătoare și sincere: „A aduna – cât de cât – pașii adolescentini ai Eminescului de pe arealul actual al județului Alba – înseamnă, de fapt, a răzui o pătată oglindă în care și-au dat întâlnire râul și ramul, zvârcolirea benefică a Limbii Române, literatura și arta, economie și politicul, adică lungul drum al culturii și civilizației spre ele însele, devenind Timp și Răstimp, stampă a moralității, dar și al răsfrântului de umbre și hazard, de înțelepciune și demnitate... Urmăriți, în pagini, numele lui Radu Brateș, D. Vatamaniuc, Elena Moldovan, Ion Mărgineanu, Aurel Pântea, Petru Anghel etc. și veți avea raze strălucitoare ce stau pe chipul lui Eminescu spre a curăța mereu de intemperii chipul Eminescu-

cului, special pentru a-l lăsa sentimental cel mai curat nașterilor prezente și viitoare.” În această carte Ion Dumitrel spune: „Este o bucurie că poporul român are un model național: Poetul Mihai Eminescu, omul unei vaste culturi, stăpân pe uneltele sale de exprimare, ziaristul de temut în epocă, căruia nu i-a scăpat nimic din ceea ce se cheamă evenimentele prioritare ale vremii. Și astăzi actualitatea scrierilor sale politice nu poate fi pusă la îndoială, iar lirica lui rămâne mereu o probă de foc a Limbii Române.”

Georgescu, Nicolae. *Boala și moartea lui Eminescu* / Nicolae Georgescu ; ed. a 2-a rev. și adăugată. – Bacău : Babel, 2012. – 218 p.

Cartea conține, așa cum scrie și autorul în prefață: „Ceea ce vrem să spunem este că noi avem impresia că facem un fel de istorie vie inspectând fiecare palier cronologic și teoretic, de mentalitate ori de tradiție al acestui complex numit eminescologie.” Diferite ipoteze ale bolii urmate de moartea marelui poet, l-au determinat pe autor să descopere adevărul cu ajutorul mai multor documente demonstrative, al unor rapoarte medicale de la Institutul „Caritas”, unde Eminescu și-a petrecut ultimele zile

din viață, cât și al unor declarații ale personalului Institutului de pe acea vreme. Destinul tragic al acestuia răsună ca un ecou pentru cei care l-au iubit și-l iubesc pe Eminescu exact așa cum a fost – poet romantic și sentimental, care purta în suflet o rană prea adâncă ce n-a putut fi vindecată nici măcar de vreme. În pofida tuturor speculațiilor privind demența acestuia, nimeni nu îndrăznește să conteste faptul că Eminescu a fost un geniu, o personalitate cu spirit poetic deosebit.

Cartea *Boala și moartea lui Eminescu* este binevenită pentru îmbogățirea spectrului cultural, precum și pentru descoperirea adevărilor ascunse din motive necunoscute.

Iacoban, Mircea Radu. *Căminarul* : [proză] / Mircea Iacoban. – Iași : Junimea, 2012. – 210 p. – (Col. *Eminesciana*).

Cartea se bazează pe fapte, date, documente reale, dar filtrate prin propria gândire a autorului. Lucrarea pune cititorul să gândească, să reflecteze asupra faptelor citite. Autorul a utilizat în principal informații din colecțiile de documente eminesciene datorate lui Aug. Z.N. Pop, Gheorghe Ungureanu, George Muntean etc., precum și din gazetele vremii.

Olaru Nenati, Lucia. *Eminescu. De la muzica poeziei la poezia muzicii* / Lucia Olaru Nenati ; pref. D. Vatamaniuc, Viorel Cosma ; ed. a 3-a, rev. și adăugată. – Botoșani : Agata, 2012. – 154 p.

Este o carte care atrage atenția, care trezește gustul la lectură la noi descoperiri și care „se impune imediat oricărui cititor și exeget al genialului poet, prin seriozitatea demersului literar și documentar, prin stăpânirea autoritară a principalelor surse legate de muzicalitatea versului Luceafărului”.

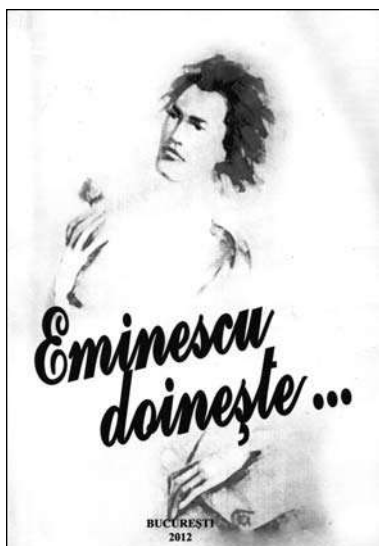
Cartea oferă un tablou panoramic asupra mărturiilor contemporanilor și ale posterității critice privind interesul lui Eminescu pentru muzică. Autoarea Lucia Olaru Nenati ne demonstrează în acest volum importanța muzicii în viața lui Eminescu. „Contribuția importantă a autoarei stă și în faptul că face legătura între un număr de texte din colecția de literatură din manuscrisele lui Eminescu și cele din culegerea de texte muzicale a lui Alexandru Voevidca, prof. din Cernăuți.” Este o lucrare inedită, unică, dotată cu texte bine clădite din temelii. Textele sunt destinate unui larg cerc de cititori, iubitori de frumos, de poezia eminesciană. În cele 151 de pagini găsim

despre pledoarie pentru muzicalitatea lui Eminescu, despre natura muzicală a versului eminescian, prieten, cronicar și sprijinitor al muzicienilor, un pasionat culegător și cunoscător al folclorului, ecouri în presă, referințe critice etc.

Nu-mi rămâne decât să-l citez pe prof. univ. dr. Viorel Cosma: „Pornind de la „*poezia muzicii*” din sufletul lui Eminescu, vom regăsi mai ușor „*muzica poeziei*” sale, cu lirismul cântecului de dor și dramatismul baladei, cu ritmul jocului popular și culoarea instrumentului tradițional. Lucia Olaru Nenati a simțit în moștenirea eminesciană farmecul sonor al lumii în care a trăit – fascinat – genialul poet.”

Eminescu doinește... / ed. îngr. de Ioan Drăgușin ; pref. Mihai Cimpoi. – București : Speteanu, 2012. – 334 p.

Prezenta antologie, îngrijită de Ioan Drăgușin, include texte selectate în ordine cronologică atât poezii antume, cât și postume. Cartea este prefătată de acad. Mihai Cimpoi. Vorbind în termenii dlui academician, „după 1990 opera lui Mihai Eminescu cea poetică și publicistică a devenit Biblia lucrătoare a românilor basarabeni, antrenați într-un proces istoric de Renaștere națio-

nală. Ioan Drăgușin vine să ne propună un Eminescu ce-și înscrie opera într-o unitate holistică perfectă: *cea identitară*. Ea începe, chiar în cadrul primelor încercări, cu *Doină, doiniță* și se încheie în mod logic cu *Doină*, considerată *Testamentul* poetului.” Este un volum care atrage atenția prin titlul său, care trezește fiori de nedescris. Ioan Drăgușin ne spune că „*Doină, doiniță se dovedește a fi prima variantă a Doinei și, de fapt, actul de naștere al poetului nepereche ce va să vie...*”. Cartea are, la sfârșit, o hartă, unde sunt indicate „*drumurile poetului prin spațiul țărilor românești de la Nistru pân’ la Tisa. Începând din copilărie, a însoțit câteva echipe de teatru în turnee, ceea ce i-a prilejuit să ia pe tălpi tot pământul românesc*”, și pe verso sunt indicate *drumurile lui Eminescu prin Europa, drumuri care trec prin universitățile lumii și prin alte locuri pentru a cerceta documente privitoare la istoria noastră*.

Micle, Veronica. *Raze de lună* / Veronica Micle ; pref. itinerar biografic, bibliogr. și sel. texte critice de Daniel Corbu. – Iași : Princeps Edit, 2012. – 160 p. : fot.

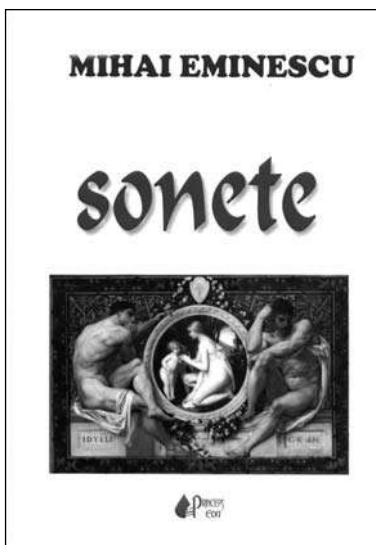
Poeta ce nu poate fi despărțită de personalitatea lui Mihai Eminescu ne surprinde

de cu poezii pline de pasiune și dragoste. Sentimentul de dor intercalat cu regretul de a nu avea alături persoana iubită se resimte puternic în poeziile *De dorul tău*, precum și în poezia *Ai pleca*. Singurătatea și gândurile ce zburau către poet a fost una din principalele muze ale Veronicăi. Poeziile prezintă într-o formă romantică, dar totodată subtilă, destinul acesteia... un destin complicat ce se împotriva cu înverșunare dragostei față de Eminescu:

„Aș vrea să viu la tine,
Dar urma ți-am pierdut,
Și nu mai am de cine
Să-ntreb ce te-ai făcut.”

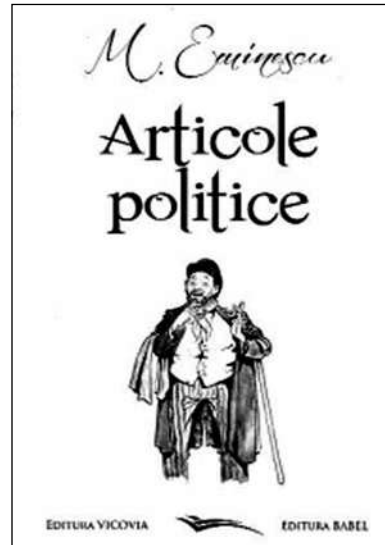
Eminescu, Mihai. *Sonete* / Mihai Eminescu ; postf. de Horia Zilieru. – Iași : Princede Edit, 2012. – 50 p.

În postfața intitulată *Să simt plutind deasupra-mi geniul morții*, Horia Zilieru ne vorbește despre sonetele eminesciene îndemnându-ne: „Să ne așezăm sub arc de triumf imaginar, citind cu ochi în «dor fără de sațiu» deschiderea lumii în afara evului. Contemporan cu Baudelaire, Mallarmé, Verlaine și Rimbaud, Eminescu coboară adânc Spița redându-i și poemului trăire pură, cerească respirare. Rang. Beteală. Giulgiu...”

Cufundat și în alte mitologii, căutând transmutația rostirii cu măsură, învăța-vom de-a pururi, în laboratoarele eminesciene, raza stelei din întâlnirea imprevizibilă a Dorului cu puterea Cuvântului împotriva Morții.”

Eminescu, Mihai. *Articole politice* / Mihai Eminescu ; ed. a 2-a anastatică. – Bacău : Vicovia ; Babel, 2012. – 180 p.

Este o carte care răscolește sufletul, care dezvăluie adevărul crud, un adevăr care e valabil și azi. Datorită acestor articole îl descoperim pe Eminescu ca un bun observator al politicii. Din această carte putem scoate niște idei și argumente care poate ne-ar ajuta să le aplicăm astăzi să nu mai repetăm acele greșeli: „Cu greu percepe o minte de rând că nu este în lumea aceasta nicio stare de lucruri și niciun adevăr social veșnic. Precum viața consistentă din mișcare, așa și adevărul social, oglinda realității, este de-a pururea în mișcare. Ceea ce azi e adevărat, mâine e îndoielnic, și pe roata acestei lumi nu suie și coboară numai sorțile omenesți, ci și ideile. În această curgere obștească a împrejurărilor și a oamenilor stă locul numai asta, adică ciudat lucru, nu ceea ce e-n folosul oamenilor, ci ceea ce este spre petrecerea lor.”

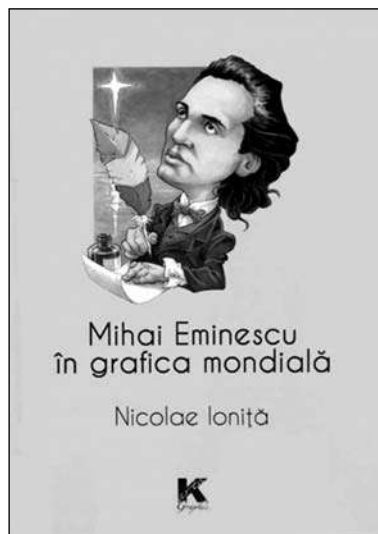
Eminescu, Mihail. *Scrisori, critici, vederile sale politice* / Mihail Eminescu. pref. de I.L. Caragiale. – Ed. a 2-a anastatică. – Bačau : Vicovia ; Babel, 2012. – 128 p.

Cartea este o ediție anastatică după: *Henriette și Mihail Eminescu: scrisori către Cornelia Emilian și fiica sa Cornelia și Mihail Eminescu: Diverse (Critici, Vederile sale politice)* – cu o prefață de I.L. Caragiale, apărute la Iași, în anul 1893, la Editura Librăriei Școalelor **FRAȚII ȘARAGA**.

Ioniță, Nicolae. *Mihai Eminescu în grafica mondială* / Nicolae Ioniță; proiect cultural realizat sub egida Muzeului Național al Literaturii Române din București. – Ploiești : Karta-Graphic, 2012. – 184 p.

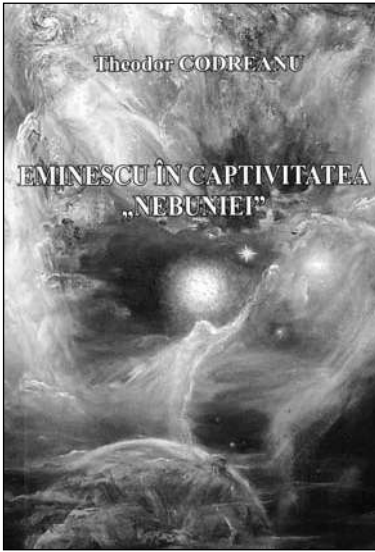
Pe verso foii de titlu este nominalizat: *Acest album este tipărit în 10 exemplare, cu ocazia Congresului Mondial al Eminescologilor, Chișinău, 3-5 septembrie 2012. Dedicat Domnului Academician Mihai Cimpoi. Exemplarul numărul 2.* Acest proiect cultural este realizat cu participarea a 387 de graficieni din 87 de țări – este o capodoperă artistică și reflectă viziunile marilor pictori ai lumii cu referire la Mihai Eminescu. Albumul conține 113 poezii, 387 de artiști, 87 de țări și 508 de desene,

structurate minuțios pentru a ușura studierea cititorilor. Acad. Mihai Cimpoi, în prefață, menționează: „*Lui Nicolae Ioniță îi aparține ideea inspirată de a ne familiariza cu un Eminescu absolut insolit. E vorba de un Eminescu văzut de mari pictori ai lumii – de pe diferite continente, din diferite țări și arealuri culturale care nu seamănă deloc unele cu altele, ci au o marcă ontologică ce le reprezintă. Nicolae Ioniță are darul de a ne face părtași la un adevărat **teatrum eminescororum Eminescu**, serialul de desene se deschide ca un evantai ce are un punct de pornire genetic și pornește pe linii răsfrirate ale unei înfățișări poetice, impune uneori în șarjă, în caricatură, dar cu intenția vădită de a ghici chipul poetului... Este o carte unică în contextul eminescologiei naționale și universale.*”

Codreanu, Theodor. *Eminescu în captivitatea „nebuliei”* : (ediție definitivă) / Theodor Codreanu. – Ch. : „Universul” ÎS, 2011. – 360 p.

Eminescologul Theodor Codreanu ne deschide acest volum cu *Metoda dublului referențial* (în loc de prefață) pentru a ne ușura lectura și pentru a înțelege adevărul privitor la revizuirea biografică a celor

din urmă șase ani de viață ai lui Mihai Eminescu. Studiile, cercetările și argumentele convingătoare cu referire la „nebunia” lui Eminescu sunt structurate în 27 capitole intitulate: *Detractorii și „nebunia”*; *Fratricidul verbal*; *Dublul monstruos*; *Teoria dublului binom*; *Violența benefică fondatoare*; *Mistica „nebuniei”*; *„Vidul” spiritual*; *Miza morții civile*; *Ce spune corespondența „martor al adevărului”*; *Războiul diagnozelor*; *Fricțiuni și injecții cu mercur*; *Boghean versus Iszac*; *Dincolo de argumentul medical*; *Incomodul ghem al politicii*; *Antecedente*; *De ce a „innebunit” Eminescu?*; *Alte preludii la ziua cea neagră*; *23 iunie 1883. Implicarea lui Slavici*; *„Internarea”: vizite și reacții*; *28 iunie 1883*; *De la idiosincrasii la ilegalitatea „internării”*; *Suferința lui Maiorescu*; *Ironia lui Caragiale*; *Veronica Micle – „martorul mut”*; *De la „cinismul” lui Caragiale la kynismul lui Eminescu*; *Agonie și kynism*; *Kynism și mântuire*, după care urmează un *Indice de nume*.

Autorul ne demonstrează pentru a câta oară, „că ar fi timpul să recunoaștem în Eminescu marele bolnav, marele nebun al literaturii române, singurul veritabil: oare nu a sosit momentul să recunoaștem, în fine, în

Eminescu un geniu și un mare bolnav, totodată – unul dintre bolnavii exemplari ai secolului romantic, alături de Nerval, de pildă, sau Nietzsche”.

Sunt binevenite și documentele audio-video în studierea mai detaliată a vieții și operei lui Mihai Eminescu, care în aceste zile au fost primite în dar de la participanții Congresului și care vor fi utilizate:

Alexandru, Ioan. *Eminescu în spațiul românesc* : [prelecțiune susținută la Casa Pogor, iunie 1979 [Resursă electronică] / Muzeul Literaturii Române, Iași, 2011. – 1 CD. – Text în limba română.

Din arhive aflăm că prima serie de prelecțiuni a fost inaugurată la Iași de Titu Maiorescu, în 1863. Concepute ca modalitate de dialog cu publicul, aproape toate prelecțiunile junimiștilor au fost publicate ulterior în revista *Convorbiri literare*: între prelecători fiind: Titu Maiorescu, P.P. Carp, A.D. Xenopol, Mihai Eminescu, noua serie a trezorierat pe banda magnetică vocile distinșilor prelecători. În februarie 1974, la Muzeul „V. Pogor” a fost inaugurată într-o nouă formulă, o nouă serie a prelecțiunilor – prelecțiuni înregistrate pe banda magnetică, aflate acum la a V-a serie și sunt înregistrate video. Muzeul Literaturii

Române din Iași facilitează iubitorilor de cultură, prin intermediul CD și DVD, contactul cu voci ale marilor personalități ale culturii române, între care: Constantin Noica, Gheorghe Ivănescu, Edgar Papu, Hadrian Daicoviciu, Amita Bhose, Adrian Marino, Al. Dima, Iorgu Iordan, Al. Paleologu, Geo Bogza, Ioan Alexandru, Constantin C. Giurescu, Mihai Ursachi, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Constantin Ciopraga, Mihai Cimpoi, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Nichita Stănescu etc.

Cântecelul lui Eminescu : cântece străvechi, iubite și cântate odinioară de M. Eminescu [Resursă electronică] / interpretă Lucia Olaru Nenati ; orchestra „Rapsodii Botoșanilor”; conducător muzical Ioan Cobălă; durata 80'00. – Botoșani : Foca & Co., s. a. – 1 CD-ROM.

Autoarea a simțit în moștenirea eminesciană farmecul sonor al lumii în care a trăit, fascinat, genialul poet. „Cei care l-au auzit cântând pe Eminescu nu l-au putut uita nicicând și ne-au lăsat amintire impresiile lor de neșters despre vocea sa dulce: *Eminescu cânta frumos cântece populare și avea un glas dulce de-ți dădea și cămașa de pe tine ca să-l ascuți...*” Albumul cuprinde câteva cântece străvechi iubite, știute și cântate odinioară de neasemuitul inter-

pret vocal care a fost Eminescu, interpretate în premieră absolută, de o poetă de azi. CD-ul cuprinde: Repertoriul poetului, atestat de contemporani: 1. *Cucuruz cu frunza-n sus*; 2. *Foaie verde și-o răsură*; 3. *Câte stele sunt pe cer*; 4. *Frunză verde, baraboi*; 5. *Doină* etc. și cântece reconstituite după colecția folclorică a lui Eminescu: 1. *Luniță luminătoare*; 2. *Colind* etc.

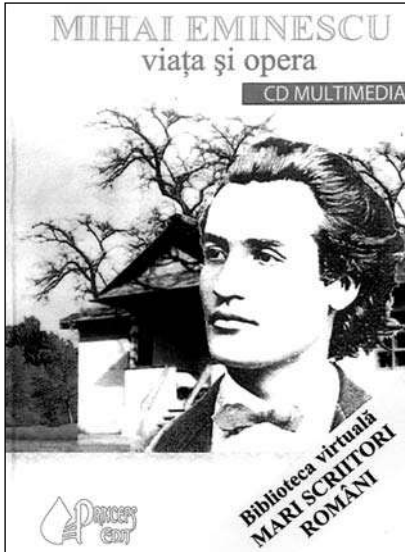
Editorialele istoriei : din publicistica jurnalistului Mihai Eminescu [Resursă electronică] / lectura Ion Ungureanu. – Ch. : Radio Vocea Basarabiei, [s. a.] – Vol. 1. – 1 CD.

CD-ul a fost produs cu sprijinul întreprinderii S.A. „Beton armat” din Chișinău, director general Vasile Gavriliță. Este un CD excepțional, prin vocea remarcabilă și profundă a regizorului, actorului și omului Cetății pe nume Ion Ungureanu. Avem posibilitate să auzim un mesaj de Cornel Moraru intitulat *Din publicistica despre poetul și jurnalistul Mihai Eminescu*, apoi urmează: *Scrisoarea III, Publicistica lui Mihai Eminescu; credința în trăinicia popoului român; Tendeințe de cucerire*; articolul de investigație *Basarabia*, capitolele I-VI; *Retrocedarea Basarabiei; Rusia pretinde retrocedarea Basarabiei și Mândria de a fi român.*

Mihai Eminescu : Viața și opera [Resursă electronică]. – Iași : Princeps Edit, [2010] – 1 CD-ROM. – Text în limba română. – Biblioteca virtuală : Mari scriitori români.

CD-ul include: *Itinerar biografic* (text și imagini); *Opera antumă și postumă*; *Manuscrise*; *Corespondență*; *Traduceri ale operei*; *Studii critice asupra operei*; *Eminescu în amintirile contemporanilor*; *Ediții ale operei*; *Locuri peregrinate de Eminescu*; *Mihai Eminescu în arta plastică*; *Interpretări artistice ale operei*.

Un bulgăre de humă : [film în regia lui Nicolae Mărgineanu] / scenariu Mircea Radu Iacoban ; producător România Film. – București, 1989 – 1 CD-ROM. – Text în limba română.

În acest CD Eminescu și Creangă au devenit personaje de film, au coborât de pe statui și au prins viață, astfel împrumutând chipurile unor actori: vorbesc, se mișcă și evoluează într-un chip cât mai firesc.

* * *

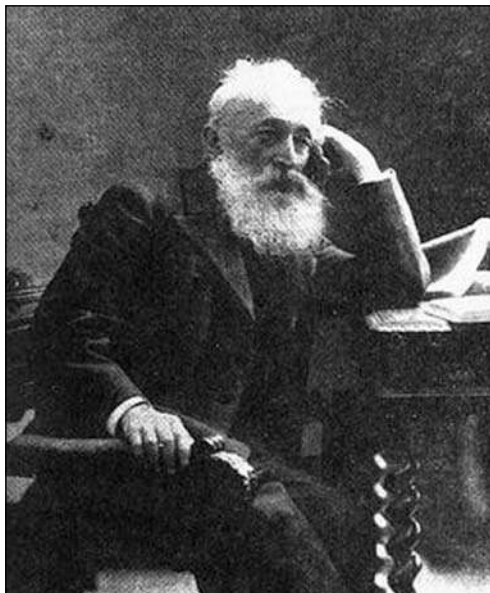
Colecția eminesciană a sporit în valoare grație acestor ediții, care rămân să trezească interesul cititorilor și admiratorilor setoși de tainele universului eminescian.

Fiecare din noi avem menirea să facem un pas spre Eminescu, spre **Cartea sa mereu deschisă!**

B.P. HASDEU

G. CĂLINESCU

Cu Hasdeu s-a făcut, în istoria literaturii noastre, o mare nedreptate, o nedreptate asemănătoare în multe privinți aceleia sub care a fost zdrobit Alex. Macedonski. Nici acum aceste neînțelese osînde n-au fost ridicate, și asta arată lipsa aproape desăvîrșită de istorie literară critică. Trebuie să mărturisim credința noastră că autorul acestor ostracisme a fost Titu Maiorescu. Acesta avea, prin situațiunea lui, un prestigiu extraordinar și o tabără prin care să se propage acest prestigiu. Lipsit de puterea de exaltare, el o avea pe aceea de a-și înăbuși antipatiile. Însă antipatiile avea multe și trainice. El este întîiul critic român care a aplicat „metoda tăcerii”. De Macedonski pomenește o singură dată, ca să spună enormitatea că poeziile lui Alecsandri „vor curăți de la sine atmosfera estetică vițiată de Macedonski”, fără a voi să rectifice, în 1915, ceea ce putea fi adevărat, în parte, în 1886. Cu Hasdeu el a fost ceva mai drept, dar nu l-a scos niciodată din măsura notițelor pe jumătate îngăduitoare, pe jumătate ironice. În realitate, Hasdeu a fost un om mare, hotărît mai mare decît Maiorescu. D. Th. Capidan, într-o frumoasă comunicare la Academia Română, i-a făcut dreptatea ce i se cuvenea, arătîndu-i marele merit ca deschizător de drumuri în lingvistică. Pe drept cuvînt se observă acolo că erorile de etimologie, atît de dese la toți filologii, nu pot fi o scădere esențială. E remarcabil că însuși Hasdeu recunoștea că opera lui trebuia neapărat să mișune de erori, misiunea fiindu-i de a deschide drumul către adevăr. Mult mai comodă, firește, situația lui Maiorescu! Nescriind aproape despre nimeni, noi îi atribuim acum toate finețele și toate generozitățile!

Învățat cu cunoștințe înfricoșătoare (deloc „autodidact”, cum fără niciun rost se afirmă), talent polivalent, poet pentru vremea lui interesant, dramaturg izbutit, polemist plin de spirit, Hasdeu rezistă și se va citi din ce în ce mai mult, cînd bune studii și ediții îl vor face cunoscut. El este și o bogată personalitate, cu o viață mișcată, plină de ciudățenii, cu un temperament complex, unind sublimul și mistificarea. Hasdeu are forma tipică a omului genial, față de Maiorescu, tip de conformist, deși în fond visa seninătatea goetheeană. Este o mică latură de năzdrăvănie a firii lui Hasdeu, asupra căreia găsim cu cale să amintim aici. Hasdeu avea îndemînare la desen. Dintre scriitorii noștri au desenat Titu Maiorescu, Delavrancea. Cine va examina ilustrațiile din întîia ediție a lui Ion-Vodă cel Cumplit, va constata că planurile,

desenele, originale sau copiate, sînt de mîna autorului, cum se înseamnă și în josul planșelor. Desenele sînt comentate cu inscripții din care rezultă că Hasdeu putea imita foarte grațios literele de tipar. Să privim acum portretul însuși al lui Ion-Vodă. Vom observa că, în orice caz, inscripțiunea este de mîna lui Hasdeu. Dar și literele de sus, din desen, Io. V., sînt suspecte ca fiind de aceeași mîna. Ion-Vodă seamănă oarecum cu Hasdeu și are ochii migdalați. Ochii în migdală și asemănarea cu autorul sînt semnele desenului făcut de o persoană nu prea îndemînată în plastică. Un obscur automatism ne îndeamnă atunci să ne copiem propria figură. Dar e sigur măcar că portretul este al lui Ion-Vodă? Iată ce spune Hasdeu: „Primul portret cunoscut al lui Ion-Vodă este acel ce l-am descoperit și cumpărat noi în 1862 drept 25 fiorini în Lemberg, la buchinelul Igel senior, pentru mai multe alte cartoane vechi... (urmează de scrierea lui). După opiniunea cunoscutului nostru pictor D.C. Stăncescu, căruia i-l supusesem spre examinare, ar fi o copie făcută pe la 1800 de pe un original după natură. Cum că e o copie de pe la 1800, dovadă este că culoarea albastră a penelor și a hainei, precum și culoarea cea albă a cacomului, nu îngălbeniră de loc... etc. Dar acest portret să fie el oare, în adevăr, nu al altuia, ci anume al lui Ion-Vodă? Răspundem prin următoarele argumente peremptorii: I. Inscripțiunea: Io. V. făcută la margini cu litere de aur, și care se citește etc.; a 2-a.

Costumul care e tocmai din acea epocă, fiind în mare parte identic cu al lui Alexandru Lăpușneanul pe portretul cel conservat la Mănăstirea Slatina; a 3-a (urmează alte argumente nesperoase). Unde să fie astăzi originalul, dacă mai este undeva? de către cine fu executat? cu ce ocaziune? nu știm, nu știm, nu știm. În fond, de nicăieri nu reiese că portretul reprezintă într-adevăr pe Ioan-Vodă. Cine în Polonia avea vreun interes să copieze chipul unui necunoscut, fără măcar să arate locul de unde a scos copia? Se pune întrebarea dacă această copie mai există pe undeva (n-am avut răgazul de a cerceta acest lucru), dar că Hasdeu ar fi fost în stare să falsifice portretul cu mîna lui, teoreticește e sigur. Reproducem în corpul revistei un portret în ulei, după o fotografie. Din informațiile luate pe vremuri la Arhivele Statului, portretul comunicat în fotografie urmărea să dovedească iconografic existența unui strămoș al lui Hasdeu. Se observă aceiași ochi migdalați, fruntea în unghi și barba suliță. De data aceasta, falsul este învederat. Despre îndemînarea la desen a lui Hasdeu ne putem încredința examinînd planșa *Muntenia în anul 500 d. Chr.* din *Istoria critică a românilor*. Acolo, pe un fel de hartă, sînt figurați un cal, un grifon, doi lupi, cîțiva șerpi și cîteva albine.

14 februarie 1937
(*Adevărul literar și artistic*, XVIII,
seria a III-a, 845, p. 3)

OPERA LUI B.P. HASDEU – CARTE DE ÎNVĂȚĂTURĂ, BIBLIE A ROMÂNISMULUI*

I. OPRIȘAN

După eforturi susținute, de aproximativ două decenii, atât ale editorilor, cât mai ales ale editurii, s-a realizat, la Chișinău, un vis ce ni se părea la începutul anilor '90 ai secolului trecut greu de înfăptuit; un vis care prinde contururi în condițiile în care asistăm la o îndepărtare vizibilă a cititorilor de carte și la fuga tot mai accentuată a editorilor de așa-zisa literatură greu vandabilă, de fapt de marile proiecte naționale.¹

S-a realizat aici reunirea într-o formulă grafică unitară a principalelor opere ale lui B.P. Hasdeu, în 16 volume – eveniment editorial cu adevărat de excepție!

Când Mircea Eliade deschidea porțile cunoașterii marelui savant, prin cele două tomuri din 1936, ne îndoim că cineva și-ar fi închipuit că opera acestuia e așa de cuprinzătoare (deși se dădea o bibliografie aproximativă) și că ea ar putea ajunge în ev uman să fie pusă, volum lângă volum, în rafturile bibliotecii, ca o mare lumină a gândului și faptei!

Ajunși în acest punct important al realizărilor în domeniul hasdeologiei, ne permitem să punem – și să răspundem – la două importante întrebări, tocmai pentru că avem de unde ne lua mai departe zborul.

1. Aceasta e întreaga creație a lui Hasdeu? și

2. Cum se vede savantul astăzi, în perspectiva publicării la un loc a ceea ce e mai important din opera sa?

Începem cu „pia desideria”, cum ar fi spus Alexandru Odobescu, unul dintre marii prieteni ai celui sărbătorit astăzi, la a 175-a aniversare a nașterii sale.

Nu! Nu suntem încă în măsură să răspundem afirmativ la prima întrebare, chiar dacă recolta de scrieri hasdeene puse în absolut la îndemâna cititorilor e ceva mai mare.

E cunoscut faptul – cel puțin de către specialiști – că s-a publicat aproape toată corespondența emisă și nu chiar toată cea primită; că s-au dat la lumină convorbirile – sub dicteu – ale tatălui și soțului îndurerat cu fiica sa, Iulia, și cu nevasta – „femeia româncă” – și mai departe cu tatăl, cu fratele, Nicolae, și cu toți cei din neam; că s-au publicat trei volume din culegerile sale de folclor – realizate direct sau prin intermediari –, respectiv *Soarele și Luna* (vol. I-II) conținând folclor în versuri și *Omul de Flori* (proză populară); că s-au reeditat anastatic și în transliterare cu un bogat aparat critic revistele de tinerete ale marelui scriitor patriot (*România, Focea de istorie română, Foița de istorie și literatură, Din Moldova (Lumina), Aghiuță, Satyrul* și e în curs de pregătire pentru tipar *Arhiva istorică a României*); de asemenea că au fost tipărite unele documente inedite.

Dar cercetătorul mai poate și trebuie să sape mai adânc spre a scoate la iveală pentru toți, nu numai pentru investigațiile sale, și restul filoanelor care mai așteaptă în praful arhivelor și al publicațiilor ce

* Exprimăm sincere mulțumiri dlui prof. dr. I. Oprișan pentru bunăvoința de a ne fi încredințat pentru publicare textul admirabilei sale comunicări, ținută la Chișinău, în cadrul festivităților prilejuite de aniversarea a 175-a de la nașterea lui B.P. Hasdeu.

întrunesc, după estimările noastre, circa șase-opt dacă nu chiar mai mult de zece volume de aur pur și încă pe atâtea volume de aprecieri critice asupra operei lui B.P. Hasdeu – deci încă o serie de cel puțin 16 volume (deși ultimele nu-i aparțin propriu-zis lui B.P. Hasdeu) câte avem bucuria să vedem deocamdată în fața noastră.

Evident, nu am inclus între dorințele noastre publicarea poate a celei mai importante opere a lui B.P. Hasdeu, care ar întruni cca 30-35 de volume cu răspunsurile la *Chestionarul juridic* și la *Chestionarul lingvistic* – adevărat tezaur național, o veritabilă radiografie a mentalității și tradițiilor populare românești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea –, pentru care avem o soluție practică de editare, pe care o vom face cât de curând cunoscută într-un volum ce își așteaptă rândul spre a fi tipărit.

Există, după cum se vede, un amplu câmp de lucru pentru cel puțin două-trei generații spre a putea spune – abia după aceea – că s-a încheiat munca de editare a operei lui B.P. Hasdeu.

* * *

Cea de a doua întrebare pare a ne conduce către un răspuns mai puțin înnegurat privind perspectivele hasdeologiei, decât prima, deși încheierea ediției de față nu schimbă fundamental datele problemei; Hasdeu rămânând la fel de dificil de abordat ca și până acum, în primul rând, datorită multitudinii fațetelor operei sale, care presupune o cât de câtă familiarizare a cercetătorului cu principalele domenii stăpânite autoritar de el, și mult, foarte mult curaj.

Răspunsul e, desigur, afirmativ. Da, ne este mai ușor să-l înțelegem mai în profunzime, astăzi, pe B.P. Hasdeu, având la îndemână măcar operele sale esențiale.

Puse alături, ele îi conferă măreția pe care publicarea separată a diverselor sale scrieri nu i-au putut-o da până acum, cel

puțin pentru publicul larg, care n-a avut acces la multe dintre ele.

Pe de altă parte, putând apela concomitent la diversele secțiuni ale operei, gândite editorial ca felii paralele concepute cronologic, e mai ușor, chiar și unui începător, să coroboreze atât filioanele disciplinare între ele, cât și pe acestea în parte sau toate la un loc cu biografia autorului. Ceea ce este extraordinar într-o cercetare!

Nemaibăjbâind prin hățișul nu o dată labirintic al creației unei așa de mari personalități, se poate trece mai lesnicios spre sondarea sensurilor adânci, a direcțiilor urmate, a metodelor specifice fiecărei discipline în parte și a viziunii de ansamblu care unifică schelăria disciplinelor abordate într-o construcție arhitectonică cu totul deosebită în cadrul culturii române și universale.

S-ar părea că, într-un fel, capătă răspuns însăși întrebarea fundamentală – care i-a frământat pe contemporanii savantului și chiar pe el însuși, la un moment dat, în încercarea de a se autodefini – aceea a dezlegării misterului după care domeniile abordate se concurează, se întrepătrund, se domină sau se subsumează.

Aparent, între principalele domenii abordate de B.P. Hasdeu există un oarecare echilibru.

În perspectiva ediției tocmai „încheiate”, poezia ar reprezenta 1/16, proza – 1/16, dramaturgia 1/16, studiile și articolele filosofice literare – 1/16; altfel spus, literatura ar însuma, din totalul spațiul editorial acordat, 1/4.

Altă pătrime s-ar constitui din operele filologice: *Studiile filologice* 1/16; *Etymologicum magnum romanicae* – 3/16 = 4/16.

Nu includem aici *Cuvinte din bătrâni* întrucât filologia se rezumă la textologie, iar vol. II reprezintă o operă folcloristică pură de urmărire a circulației motivelor populare în creația anonimă a popoarelor.

O altă pătrime o alcătuiesc studiile de istorie (două volume) plus *Istoria critică a românilor* (avem în vedere și cele trei-patru volume ce urmează să vadă lumina tiparului).

Ultima pătrime e compusă din eseistica culturală (un volum) și folcloristică (un volum) plus publicistica politică (două volume).

Dar o asemenea compartimentare nu spune nimic, cu atât mai mult, cu cât suntem forțați să contrapunem unor domenii clare, opere de sine stătătoare, de dimensiuni uriașe (ex. *Etymologicum magnum romaniae* – sinteză enciclopedică, pe o structură filologică, înglobând articole de istorie propriu-zisă, de folcloristică, de psihologie și mitologie populară, de drept cutumiar, de artă... etc.).

O primă dezlegare, tot aparentă, ne-o dă separarea teoretică a domeniului literaturii (care include volens-nolens și publicistica) de restul scrierilor mai mult sau mai puțin științifice.

Sunt două domenii clare, care nu ar trebui să aibă nicio tangență între ele – unul e copilul fanteziei și al frumosului artistic; altul e rodul cercetării pozitive, al adevărului și legilor obiective.

Urmând calea începută, ne e mai ușor să întrevădem relațiile dintre laturile disciplinare ale creației hasdeene, în special dintre istorie, filologie, folcloristică.

Dacă se va observa fără părtinire, se va constata că istoria are clar – chiar dacă nu întotdeauna explicit – o funcție regență, iar filologia, folcloristica și toate celelalte științe câte mai apar în opera lui B.P. Hasdeu, o servesc ca discipline auxiliare, menite a o ajuta în scrutarea trecutului – scopul esențial al demersurilor lui B.P. Hasdeu în întreaga sa existență.

Să nu uităm că el și-a început activitatea cu elaborarea unor importante studii istorice, create aproape din gol, în paginile

revistelor *România*, *Foaia de storiă română*, *Foița de istorie și literatură* și și-a încheiat-o cu studiul de referință *Negru Vodă. Un secol și jumătate din începuturile statului Țării Românești*, publicat, din simplul orgoliu, ca replică împotriva celor care-l îndepărtaseră de la elaborarea *Dicționarului...*, ca al IV-lea volum din *Etymologicum magnum romaniae*.

Când vorbim de regența istoriei, avem în vedere, între altele, și dorința autorului de a trece, după moartea lui Mihail Kogălniceanu, de la Secțiunea literară a Academiei Române, la Secțiunea istorică.

S-ar putea riposta – și, în parte, pe bună dreptate – că cele două discipline – filologia și folcloristica – constituie capitole foarte importante în opera lui B.P. Hasdeu, în cadrul cărora savantul a deschis porți largi spre noi direcții, valabile încă și astăzi; că ele sunt constituite ca sfere complexe, care merg de la analizele intrinseci ale fenomenelor până la abordări teoretice de vârf, cu mare impact în epocă în plan universal.

E adevărat! Dar instrumentele, metodele utilizate și rezultatele obținute aici au fost, direct sau indirect, voit sau involuntar, subsumate acțiunilor de sondare a necunoscutului care învăluie originile poporului român.

Neavând documente, pe de o parte, descoperind prea puține, pe de alta, în bună măsură criptice, savantul a chemat încă de la primele sale articole în ajutor filologia, paleografia, diplomatica, legislațiunea, hronologia, arheologia, dreptul cutumiar, numismatica etc., forțându-le să vorbească, acolo unde documentele tăceau, făcând doar aluzii. Am cita în acest sens extraordinarul articol *Negoțiul moldovan sub Alesandru Bunul*, ce reface dintr-un simplu tratat comercial întreaga viață politică, social-administrativă și economică a Țării.

Încă și mai pe larg a recurs la mărturiile limbii și ale cutumelor în *Istoria critică a românilor* și în restul operei, impunând metoda pentru multă vreme.

De altfel, familiarizarea savantului cu indoeuropenistica, pe care o și predă la un moment dat la Universitate, era întrevăzută de el tot ca o cale de a scoate prin limbă informații istorice pe care documentele nu i le puteau oferi.

Din păcate, intențiile laudabile nu au dus întotdeauna la realizări confirmate de cercetările ulterioare.

Și aceasta datorită, în primul rând, intruziunii în sferile științifice a fanteziei, chemată și ea, pe latura simțirii artistice, să dea răspunsuri despre ceea ce nu se știa.

Literaturizarea a fost împinsă așa de departe în unele scrieri, precum *Ioan Vodă cel Cumplit*, *Deșțărarea lui Petru Rareș*, *Domnița Elena* –, încât acestea, deși se înalță pe un solid eșafodaj istoric, sunt interpretate astăzi ca opere literare cu substrat istoric.

Se întâmplă adeseori că chiar folcloristica sau filologia – abordate spre a da contur unor obiective istorice – să capete asemenea dezvoltări și configurări în sine, încât cercetările să nu mai poată clasa studiul respectiv într-o disciplină sau într-alta.

Când intervine și patosul – atât de frecvent operei lui B.P. Hasdeu – încurcătura e fără dezlegare.

De aceea, spuneam ceva mai înainte că publicarea cvasiintegrală a creației lui B.P. Hasdeu pare doar a limpezi apele, căci, în fond, chestiunea rămâne neschimbată, având de a face în cazul scrisului său nu cu filoane disciplinare pure, ci cu inter-

condiționări, cu interdisciplinaritate și intertextualitate, cu ceea ce în folcloristică e cunoscut drept sincretism.

Se pare că istoria nu poate exista la Hasdeu fără filologie, că filologia nu se poate constitui fără folcloristică și fiecare fără celelalte.

Dar tocmai în aceasta stă marea originalitate a creației hasdeene, nu numai în cultura română, ci și în cea universală. Încât a le desface, fie și teoretic, una de alta înseamnă a le lipsi de ceea ce tocmai le asigură caratele valorice.

Spre a da un ultim răspuns celei de a doua întrebări, trebuie să recunoaștem că atât cercetătorul, cât și oricare dintre cititori, poate urmări cu ușurință liniaritatea atitudinii și a opiniilor autorului în toate secțiunile ediției, dar și în timp, din anii debutului până la trecerea spre cele eterne, în ce privește cultul muncii, iubirea de Țară, lupta pentru impunerea adevărului și, mai ales, pentru strângerea românilor din întreg spațiul etnic în „marea horă a unirii”.

Încât, cel puțin din aceste puncte de vedere, dar și din multe altele, creația lui B.P. Hasdeu e nu numai o carte de învățătură morală, ci – alături de opera lui M. Eminescu sau cea a lui N. Iorga – și o *Biblie* a românismului, scrisă cu patos, într-o frumoasă și mlădioasă limbă, din care mai avem încă multe de învățat.

E tocmai ceea ce doresc să căutați și D-voastră, beneficiarii acestei cuprinzătoare ediții, scoasă cu greu din summa operei sărbătoritului de astăzi.

ÎNFOMETAREA CA INSTRUMENT POLITIC

Constantin ERETESCU

Istoria ultimului secol își dezvăluie treptat tainele. Una dintre ele, nu singura, nici cea din urmă, a fost înfometarea deliberată, sistematică, lungi perioade de timp a unor întregi grupuri etnice. Scopul urmărit a fost îngenuncherea morală a oamenilor și transformarea lor într-o masă preocupată exclusiv de propria supraviețuire și, astfel, ușor de manipulat. Se pare că beneficiile politice care aveau să fie obținute astfel justificau o asemenea de măsură. Conducerea partidului comunist de la Moscova – pentru că totul acolo a fost gândit – a fost cea care a întocmit scenariul ce avea să fie pus în aplicare în teritoriu. Acțiunea a fost demarată în Ucraina în cursul anului 1931, odată cu inițierea procesului de eliminare a chiaburilor, declarați dușmani ai poporului, urmat apoi de colectivizarea agriculturii. Revoluția din 1917 și războiul civil care a urmat au pus în evidență existența unui naționalism ucrainean care intra în conflict cu hotărârea comuniștilor ruși de a supune și a controla întreaga țară. Cele două motive îndreptățeau, din punctul de vedere al conducerii de la Kremlin, operația de pedepsire. Totul a durat aproximativ doi ani. Țăranii nu s-au arătat doritori să-și înstrăineze pământurile moștenite din moși-strămoși, nici animalele sau uneltele de lucru. Ceea ce a urmat a fost bine ascuns lumii. Timp de o jumătate de veac nimeni în URSS nu a avut dreptul să abordeze subiectul. Din punctul de vedere al autorităților statului, foametea nici nu a avut loc. Partea neașteptată a fost aceea că s-au găsit și ziaristi străini, între ei aflându-se Walter Duranty și Louis Fisher, care au susținut același punct de vedere. Negarea a fost unul dintre cele

mai strălucite acte propagandistice ale regimului de la Moscova; locul morților l-au luat istoriile privind victoria obținută în colectivizarea agriculturii, meritele revenindu-i, firește, marelui Iosif Stalin. A trebuit să se scurgă multă vreme până când o seamă de organizații ale ucrainenilor stabiliți în străinătate să reamintească lumii tragedia prin care a trecut poporul lui. Termenul care a denumit ceea ce s-a petrecut în Ucraina a fost *holodomor* (din ucr. *holod* = foame și *mor* = năpastă; *moryty holodom* = a produce moarte prin înfometare). *Holodomor* a fost una din marile operații deucidere în masă organizate de statul sovietic și soldate cu dispariția a cinci până la șapte milioane de oameni.

În sprijinul mărturiei că foametea a fost organizată în așa fel ca să lovească populația trăitoare în Ucraina (ucraineni și români din zona Tiraspolului, parte a așa-numitei RSSA Moldovenească) este adus și argumentul că, în ciuda secetei care s-a abătut asupra unei zone mai vaste, foametea se oprea la frontiera cu Rusia și Bielorusia. O lege emisă în timpul când foametea s-a extins interzicea țăranilor să-și părăsească localitățile pentru a merge la oraș sau într-un alt stat din URSS (vezi și: <http://en.wikipedia.org/wiki/Holomod>).

Foametea declanșată aici nu a fost prima acțiune de acest fel inițiată de conducerea sovietică. Modelul l-a oferit colectivizarea agriculturii din Kazahstan, declanșată în anii 1929-1931. Ceea ce s-a petrecut în perioada aceea a rămas necunoscut istoricilor până în ziua de azi. Documentele doveditoare ale dramei, câte vor fi fost, au dispărut. Singurele informații care dezvăluie dimensiunea tragediei prin care

au trecut oamenii sunt datele statistice din două recensăminte succesive. Potrivit celui dintâi, în anul 1926 au fost înregistrați peste 4 milioane de kazahi; numărul lor a scăzut la 3 milioane în anul recensământului următor, din 1939, adică cu cel puțin 1,5 milioane mai puțin dacă ținem seama de sporul natural al populației.

Câteva din lucrările apărute în lumea occidentală în ultima jumătate de veac fac posibilă înțelegerea dimensiunilor catastrofei umane a acelor ani. (Vezi în acest sens Davies, R.W., *The Socialist offensive: the collectivization of Soviet agriculture, 1929-1930*, London, Macmillan, 1980; Luciuk, L.Y., „*Holodomor: Reflections on the Great Famine of 1932-1933 in Soviet Ukraine*”, Kingston, Kashtan Press, 2000; Dushnyk, Walter, *50 years ago: the famine holocaust in Ukraine*, New York: Toronto, World Congress of Free Ukrainians, 1983; Gregorovich, Andrew, „*Black Famine in Ukraine 1932-33: A Struggle for Existence*”, Forum: A Ukrainian Review, nr. 24. Scranton: Ukrainian Workingmen's Association, 1974.)

O contribuție însemnată la dezvoltarea realității ucrainene s-a produs în 1985, când a apărut volumul lui Miron Dolot, *Execution by Hunger. The Hidden Holocaust*. (Lucrarea a apărut în traducere românească cu titlul *Execuțați prin înfometare. Holocaustul ascuns*, într-o primă ediție în anul 2011 la Editura „Meteor Press”.) Autorul, pe numele lui real Simon Starow (1916-1998) mai publicase cu un an înainte o lucrare care dezbătea același subiect, *Who Killed Them and Why? In Remembrance of Those Killed in the Famine of 1932-1933 in Ukraine*. Dacă prima dintre ele discuta rațiunile politice care au dus la declanșarea foamei, cea de a doua a fost cartea care a adus în fața cititorilor lumea satului ucrainean din anii colectivizării forțate. Fiindcă autorul, adolescent la vremea aceea, a fost martorul modului în care a fost declanșată acțiunea, felul în care s-a desfășurat ea și consecințele pe care le-a avut asupra țără-

nilor dintr-o localitate altădată prosperă. Un sat lângă Cerkași, tipic pentru zona de câmpie, la câteva sute de kilometri sud de Kiev, este locul în care s-a născut autorul mărturiilor cuprinse în carte. O așezare te-meinică, cu circa opt sute de gospodării, cu patru mii de locuitori, cu biserică, școală, magazin și primărie, cu ogoare fertile. Un spațiu în care familiile se înrudesc, oamenii se cunosc și se respectă, cu tradiții bine înrădăcinate. O structură complexă, aparent greu de destrămat și de redus la neant. S-a dovedit că lucrurile nu stau chiar așa. Acesta este teritoriul pe care-l vor lua în stăpânire reprezentanții sovietici. În acest sat vine într-o dimineață un grup de străini, orășeni după înfățișare și familiaritate cu viața țăranilor. În fruntea lor este tovarășul Zeitlin. Aceștia vor reprezenta noua conducere. Scurtă vreme după aceea un prim eveniment: 15 țărani mai înstăriți, între ei învățătorul satului și un vechi funcționar sunt arestați, familiile lor aruncate afară din casele în care au locuit, iar acestea transformate fie în sedii pentru ședințe, fie în locuințe ale noilor veniți. Preotul bătrân al satului dispare și el fără urmă. I-a luat locul unul tânăr care a devenit parte a grupului de propagandiști ai partidului. Decapitată astfel de o conducere care putea orienta oamenii în direcția chestionării justeții acțiunilor, comunitatea a devenit brusc vulnerabilă. Sistemul relațiilor interumane de tip vechi este înlocuit printr-unul nou, de factură militară. Cele 800 de gospodării sătești sunt împărțite în opt „sute”, în 80 de „zeci” și în 160 de „grupe de cinci”. În fruntea „sutelor” se află străinii veniți în sat, în vreme ce în celelalte grupe sunt numiți țărani care urmează să-și dovedească fidelitatea față de regimul comunist. Pentru a asigura succesul operațiunii puse la cale, fiecărei „sute” îi sunt alocați trei milițieni adjuncți, oameni care au dreptul să aresteze fără să se justifice înaintea unor organe superioare. Iau, de asemeni, ființă două instituții inexis-

tente până atunci: Secția specială, filială a GPU, noul nume al vechii Ceka, cea care se va numi mai apoi NKVD, iar mai recent KGB, echivalentul Securității în lumea familiară nouă, și Inspekția muncitorilor și țăranilor, cea care va deveni ulterior Comisia Centrală de Stat. Aceasta din urmă avea misiunea de a veghea asupra bunului mers al treburilor la nivelul întregii localități. Mai iau ființă organizațiile de pionieri și de comsomol, extrem de active cel puțin în perioada de început a colectivizării agriculturii. Pionierii erau și ei stimulați să raporteze orice deviere de la învățăturile partidului, fie ele în faptă sau în gând, ale părinților, rudelor sau vecinilor, în vreme ce comsomoliștii, grupați în echipe, erau cei care aveau dreptul să intre în gospodăriile țăranilor și să le controleze casa, grajdul, șura, magazia și să confiscă bunurile pe care le găseau. Și unii și ceilalți erau numiți eroi pentru delatiunile care erau urmate de arestări sau deposedări de bunuri. Odată pus în funcțiune, noul mecanism avea să-și arate roadele. Merită spus că același sistem de instituții a fost creat pe toată întinderea țării, în fiecare sat, în fiecare oraș.

Potrivit dispozițiilor venite de la centru, prima îndatorire a țăranilor era aceea de a intra în colhoz; cea de-a doua era de a preda statului cotele de cereale din recolta obținută. Nici una, nici cealaltă nu s-au dovedit ușor de obținut. Obișnuiți să-și semene și să-și recolteze singuri ogoarele pentru uzul familiei, țăranilor le-a venit greu să renunțe la bunurile care au constituit timp de multe generații sursa existenței lor. Confrunțați cu tăcerile dârze ale sătenilor chemați la nesfârșite ședințe de lămurire, conducătorii sutelor, zecilor și grupelor de cincii adoptă tehnici mai agresive. Inițiază întreceri socialiste, intră nepoftiți în casele oamenilor, de obicei seara, le pun în față formularele de adeziune pe care ei trebuie doar să le semneze, li se arată insistent locul pe pagină unde trebuie să-și scrie

numele, cei care nu se vădesc doritori sunt ținuți trei noaptea, chemați apoi la interogatorii, celor mai încăpățânați li se iau calul sau vaca, sunt amenințați cu deportarea, sunt acuzați că sunt „curculi”, ciocoi. Rezultatele nu sunt dintre cele mai bune. Se recurge atunci la o demonstrație de forță. Satul este invadat de trupe militare, cavalerie, dar și infanteriști și chiar de trupe de artilerie. După o defilare demonstrativă pe ulițele satului, soldații împrăștie manifeste care cheamă la colectivizare. Dar a doua zi țăranii descoperă că gurile tunurilor au fost dispuse pe câmp și orientate spre casele lor. Militarii deschid focul, dar ghiulelele trec pe deasupra acoperișurilor, pentru a cădea în apa râului de la marginea așezării. Treptat sătenii își dau seama că șansele lor de a se opune colectivizării sunt nule. Mai mult, primejdia se extinde nu numai asupra lor, ci și asupra copiilor lor. Colhozul care ia ființă va cuprinde toate pământurile satului. Militarii pleacă în formație de luptă spre un alt sat. Se poate spune că prima sarcină a echipei de propagandiști a fost îndeplinită.

Cea de-a doua misiune, colectarea cotelor de cereale către stat, în condițiile secetei anului 1932 și pe fondul nesfârșitelor ședințe de îndoctrinare și al arestărilor, a fost îndeplinită în condiții încă mai dramatice.

În principiu, cotele erau proporționale cu suprafața de teren pe care țăranul o deținuse înainte de colectivizare. Dar odată îndeplinită această obligație, sătenii s-au trezit chemați să mai predea statului o cantitate egală cu cea pe care o dăduseră deja. Țăranilor înstăriți, așa-zișilor „culaci” (chiaburi), li s-au fixat cote care adeseori depășeau întreaga recoltă pe care o realizaseră. Protestele s-au dovedit inutile. Echipele de comsomoliști erau acelea care veneau pe neașteptate și se apucau de controlat întreaga gospodărie, de unde luau tot ce găseau, de la grâu sau porumb la sfeclă, cartofi, fasole. Una din amintirile cele mai vii și mai des repetate ale supra-

viețuitorilor acelor timpuri a fost aceea a tinerilor activiști care nu plecau fără să măture podul casei și să ia cu ei și ultimele grăunțe. Operația avea să aibă consecințe de durată, fiindcă țăranii nu numai că au rămas fără hrană, dar li s-au luat și grăunțele care aveau să fie semănate pentru a asigura recolta anului viitor.

O asemenea foamete ca cea pe care au declanșat-o aceste operații de confiscare a hranei nu mai fusese încercată. „Era memorabila primăvară a anului 1932, când izbucni foametea și începură să moară de foame primii oameni. Îmi amintesc procesiunea nesfârșită a cerșetorilor de pe drumuri și cărări, mergând din casă-n casă. Erau în diverse stadii de inaniție, murdari și zdrențuiți. Întinzându-și mâinile, cerșeau de mâncare, orice se putea mânca: un cartof, o sfeclă sau măcar un știulete. Acestea fură primele victime ale inaniției: oamenii nevoiași, văduvele sărace și copiii orfani, care n-aveau nicio șansă să supraviețuiască groazniciei încercării” (p. 157-158), evocă tânărul pe atunci martor al stării de lucruri, el însuși adolescent orfan de tată. Acesta a fost doar începutul. Campania de livrare către stat s-a extins în timp, incluzând, de pildă, obligativitatea predării pieilor de câine și de pisică. Treptat, sătenii înșiși și-au sacrificat animalele de casă pentru propria hrană. Situația avea să se agraveze, în pofida declarațiilor entuziaste de aderență la politica partidului. Din mărturisirile elevului de școală de atunci, aflăm modul în care s-a desfășurat sărbătoarea zilei de 1 Mai în satul natal. Învățătorul se străduia să le explice copiilor că trebuie să arate fericiți, cu toate că parte a colegilor lor de clasă muriseră de acum de foame, iar alții, bolnavi de distrofie, nu puteau să ia parte la festivități. Oricum, cei prezenți s-au îndreptat spre centrul comunei cântând, ținând sus un mare steag roșu și purtând lozinci mobilizatoare. În spatele celui care primea manifestații și avea să le țină cuvântarea fierbea, în cazane mari, un terci de hrișcă.

Înfometăți, oamenii s-au aruncat, înainte de vreme, asupra mâncării. O încălcare grosolană a protocolului sărbătoresc. Unul dintre ei a murit împușcat; ceilalți și-au revenit, au ascultat în liniște conferința, după care s-au aliniat să-și primească cele două polonice convenite de fiertură.

Primăvara anului 1932 părea că va îndepărta nenorocirea care se abătuse asupra oamenilor. Pe terenurile cultivate ale colhozului apăruseră legumele, pe lanurile cultivate cu grâu ieșiseră spicele. Nu e de mirare că țăranii flămânzi dădeau năvală noaptea și smulgeau firele care puteau fi mâncate. Confrunțați cu asemenea fărădelegi, autoritățile s-au grăbit să ia măsuri. Au fost mobilizați în acest scop pionierii satului, a căror misiune era paza ogoarelor. Au fost ridicate turnuri de veghe identice cu cele din închisori în care stăteau paznici înarmați. La sfârșitul zilei de muncă țăranii erau supuși percheziției; în felul acesta partidul se asigura că niciun morcov sau bob de grâu nu era sustras de pe câmp. Pedeapsa pentru furt consta în execuție prin împușcare și confiscarea tuturor bunurilor, sau, alternativă, zece ani de muncă silnică în lagăr și confiscarea averii. Cei condamnați pentru asemenea fapte nu puteau beneficia de amnistie. În spiritul acestor măsuri, la 7 august 1932 a fost emisă o lege care stipula că alimentele sunt proprietatea statului. A deține hrană devenea astfel o infracțiune.

Încheierea recoltării și predarea, practic, integrală a cerealelor către stat, controlul sever al locuințelor, urmat de confiscarea tuturor rezervelor i-au făcut pe oameni să înțeleagă faptul că statul nu-i va ajuta să depășească greul. Frigul și iarna care s-au lăsat aveau să încheie lunga agonie. Numărul morților întrecea puterea supraviețuitorilor de a-i înmormânta. Despre oferta unei pomene nu putea fi vorba. Cei rămași în viață se mulțumeau să sape o groapă suficient de adâncă pentru ca mortul să încapă în ea.

Momentul suprem al suferinței fizice l-a constituit apariția actelor de sălbăticie, îndelung ascunse chiar de cei mai curajoși dintre cei care au dezvăluit crimele regimului comunist. Canibalismul și necrofagia au fost însoțitorii terorii foametei. Tânărul martor al celor trăite în satul natal a consemnat asemenea fapte. Au fost mame care și-au ucis și mâncat propriii copii, oameni care-și ademeneau vecinii pentru a le înfige cuțitul în beregată și a-i transforma în hrană. Numărul real al celor care au sfârșit astfel rămâne necunoscut până în ziua de azi. Mai bine de 2500 de oameni au fost prinși, judecați și condamnați. Dacă asemenea fapte s-au consumat în lumea satelor, spații în care oamenii erau, oricum, mai legați între ei, ele au fost încă mai frecvente în orașe. Nu e de mirare că peste tot au fost puse afișe care declarau că „a-ți mânca propriii copii e un act de barbarie”.

Ațiunea s-a încheiat aproximativ la mijlocul anului 1933. Se estimează că au pierit în acest interval de timp între cinci și șapte milioane de oameni, dar numărul real este greu de determinat și el va rămâne probabil necunoscut. El variază între 1,8 milioane (S.G. Wheatcroft, „*Current knowledge of the level and nature of mortality in the Ukrainian famine of 1931-33*”) și 12 milioane (Steven Rosefielde, „*Excess Mortality in the Soviet Union: A Reconsideration of the Demographic Consequences of Forced Industrialization, 1929-1949*”).

O lucrare pe aceeași temă, în multe privințe încă mai importantă, este *Cartea foamei* de Larisa Turea, apărută la Editura „Curte Veche” (București, 2008). Aceasta din urmă acoperă un fenomen identic, petrecut de data aceasta în Basarabia (Moldova, în terminologia oficială). Meritele acesteia din urmă sunt acelea că mărturiile se bazează pe un larg număr de „monologuri”, declarații ale unui număr impresionant de supraviețuitori din localități de pe întreaga suprafață a provinciei, iar acestea sunt urmate de documente oficiale ale instituțiilor

statului. Într-un limbaj oficial sec, acestea confirmă afirmațiile cetățenilor. Foametea din anii 1946-1947 a avut și ea un caracter punitiv. Era vorba de un teritoriu care aparținuse în timpul războiului încheiat cu puțină vreme înainte unui stat inamic. Mulți dintre tineri luaseră parte la lupte, alții făcuseră parte din partidele politice ale României. Populația, mai cu seamă în mediul rural împărțasea cu cei de care fusese rădăspărțiți aceeași cultură și limbă, diferite de cultura și limba noilor stăpâni. Un număr relativ mare de țărani erau înstăriți. Era de presupus de aceea că autoritățile comuniste vor avea dificultăți în reorientarea ideologică a oamenilor și întemeierea colhozurilor. Se putea recurge, în aceste condiții, la experiența acumulată în urmă cu un deceniu în Ucraina vecină. Sigur, seceta din 1946 le-a ușurat sarcina.

Înfometarea populației avea menirea să înăbușe orice tentativă de exprimare a unor idei diferite de cele oficiale. Sau, în termenii Larisei Turea, care reia concluzia cercetătorului anglo-american Robert Conquest, prin „*teroarea înfometării (famine-terror)*... se anihilau reflexele comunitare, individul plonja într-un vacuum global, unde nu exista liant social, ci doar frica, densă, condensată, paralizantă” (p. 11-12). Comentariile și observațiile celor care au cunoscut teroarea acelei perioade susțin opinia savantului care s-a consacrat studiului acestui cataclism provocat în mod deliberat. „Cel mai tângă (amărăciune, jale, *n.n.*) îți era că ne-au «vândut» oamenii de sat, cu care-ai cununat și botezat, cei cu care-ai holteit și ai păscut bobocii și vitele – de cei din raion nici nu mai ziceai nimica...” (p. 61), își amintește Victor Volcinschi din Bădragii Vechi, Edineț. Înfricarea oamenilor, fie ei tineri sau bătrâni, teama de a nu fi deportați a luat locul gândirii și exprimării libere. Un copil pe vremea aceea își amintește cum, înainte de a arunca o hârtie la gunoi, o citea atent să nu apară cumva numele lui Stalin sau, și mai

rău, poza lui, pentru ca să nu ajungă din cauza asta în Siberia. Un altul constată că, în ciuda distrofiei și morților provocate de inaniție, ziarele nu publicau o singură știre despre foamete.

Una din primele măsuri pe care le-au luat noile autorități a fost impunerea în posturi de decizie a unor oameni incapabili, care nu se bucurau de respectul concetățenilor, dar care aveau „meritul” de a fi fost săraci. „Secretarul sovietului sătesc de la noi din sat, Ion Curcă, relatează Gheorghe Vodă din Văleni, Vulcănești, era un gospodar bătrân și foarte rău. Rupea oleacă rusește, «de-al nostru», ce mai! Cunoștea foarte bine fiecare gospodărie din sat, el a și întocmit listele cât se cuvine să dea fiecare la stat – nici nu vorbea cu nimeni, numai înjura cât îl țineau baierile. Da’ președinte era unul dintre cei cărora la noi în sat li se zicea «calici» – un golan care nu lucra nicăieri, fără niciun rost în viață. Așa era legea atunci: președintele sovietului sătesc trebuie să fie numai decât cel mai sărac om din sat” (p. 214). Urmând modelul ucrainean aceștia organizează colectarea cerealelor și legumelor din casele oamenilor. Sătenii noștri consemnează cu uimire momentul în care echipele urcă în podul casei și mătură totul, până la ultimul bob: „La noi în pod, după ce măturaseră până la ultimul grăunte, era curat de parcă ar fi fost în casa cea mare” (Vărătic, Râșcani, p. 39); „În ‘46, s-au suit fără sinchiseală în pod și au măturat tot puținul agonisit cu greu – da, e adevărat, nu se făcuse roada vara și toamna, dar totuși ne mai trăgeam zilele cu ce ne-ar fi lăsat, măcar niște cioturi de păpușoi pentru un ciur de mămăligă cu un pumn de făină la un ceaun de apă. Da’ așa – au pustiit totul, și nu străinii, ci chiar ai noștri, cei de sat, ieșindu-și din piele ca să fie la nivelul cerințelor înaintate de raion!” (Bădragii Vechi, Edineț, p. 61). O practică neîntâlnită până atunci. Confiscarea cerealelor, lipsa oricăror alternative de hrană nu putea avea altă urmare decât declan-

șarea foamei. Gospodăria care izbutise să-și țină vaca avea o șansă care lipsea țăranilor cu adevărat săraci. Mărturiile puținilor supraviețuitori sunt grăitoare: „Mama dădea ciocălăii rămași din anii trecuți la cuptor și îi usca, eu pe urmă îi sfărâmam cu ciocanul, până deveneau mărunți ca grăunțele și îi treceam prin rășniță, mășcat ca păsatul, puneam, dacă aveam, o mână de crupe, adăugam oleacă de lapte și iaca așa am scăpat. Pe urmă au ieșit frunzele de curechi, de salcâm...” (Alexei Guz, din Chițcani, Telenești, p. 53); „Într-un timp, doi frați nu veneau la școală și când mă duc eu acasă la dâșii să văd ce și cum, zăresc pe masă un câine tăiat și mama lor pregătea bucate. Sau încă un caz. La școală lucra în calitate de măturător nenea Ion și într-o dimineață, când vin eu la serviciu, îl găsesc frigând pe jărătic niște carne. Da’ de ce-i carnea asta nene loane? Da’ el: apoi, am pus laț și am prins o mătă și iacă o prăjesc pe cărbuni. Mulți prindeau, în Răut, broscui, lipitori, le fierbeau și le mâncau. De-acum, când s-a început a se desprăvăra, lumea ieșea la buruiene, târtani (săricică, ciurlan-alb, *n.n.*), nalbă, se ducea la pădure după leurdă (ai-sălbatic, *n.n.*) (Pavel Onofraș, Cuhnești, Glodeni, p. 191). De aici până la a ascunde mâncarea puțină pe care o ai de propriii tăi copii, pentru a o mânca singur sau împreună cu nevasta nu mai era decât un pas.

În cursul acestei îndelungi perioade, autoritățile au rămas martore pasive, iar spitalele, în absența medicamentelor și hranei nu puteau fi nici ele de ajutor. Ion Bețivu, din Lazo, Sângerei (p. 30), își amintește că tot ce făcea medicul spitalului din Glinjeni era ca dimineața, când intra în salon, să strige: „Toți – fundul în sus!” Știa că cel ce se întoarce e viu, care nu – îi gata... Simptomele distrofiei puteau fi întâlnite pretutindeni. Le cunoșteau și copiii: „În sat la noi foamea a cosit multe vieți. Casa noastră era chiar sub stâncă, deasupra stâncii mai erau vreo patru-cinci

case de țigani și eu mă duceam la joacă cu puradeii lor. Îmi amintesc cum de la un timp îi găseam mereu dormind pe jos, în fața casei. Aceasta însemna că erau pe ducă: dacă i se umflau cuiva picioarele, gata, știam că nu mai are scăpare. Așa s-a întâmplat aproape cu toți vecinii și cu mulți dintre părinții lor” (Ion Stici, Văratic, Rășcani, p. 33). Erau apoi morții. În condițiile unei vieți trăite în condiții normale, dispariția unui membru al grupului social trezește interesul și compasiunea întregii comunități. Aceste reflexe câștigate în timp își pierduseră de acum funcția. Moartea era un eveniment cotidian, ea nu mai stârnea mila concetățenilor. Ion Mija, din Pohoarne, Florești, evocă starea de spirit a sătenilor din acele timpuri: „În primăvară au început a bate clopotele în dungă – un vuiet lung plutea peste așezare. Dacă iarna oamenii mureau totuși mai răruț, spre primăvară organismele erau istovite. Clopotele băteau doar de înmormântare de dimineață până seara târziu. Vedeam oameni căzuți chiar în centrul satului, chiar lângă sovietul sătesc, nici nu se uita nimeni la ei. Se rezemau de garduri și închideau ochii, da’ nouă ne părea că ei dormeau. Erau oameni care umblau cu căruța și-i strângeau, îi duceau la cimitir și le făceau groapa” (p. 111-112). În împrejurările în care viața încetează să mai aibă valoare, nu este surprinzător că o femeie încearcă să-și predea bărbatul încă în viață consăteanului care căra morții spre cimitir: „Bade Gheorghe, ia-l și pe-al meu” – dar el mai era încă viu, omul cela. „Ia-l și pe-al meu la țintirim, că până-n seară n-o mai duce și n-am bani să plătesc special pentru dânsul.” Ce era să facă Gheorghe? S-a oprit, a încărcat omul cela care până la țintirim a și murit... (p. 93). Într-un astfel de context, gestul mamei care-și bagă băiatul aflat în pragul morții într-un sac și-l îngroapă de viu în grădina casei, pentru a nu fi de față la moartea lui, este aproape de înțeles. Pentru cei dintre noi care am

cunoscut pe propria noastră piele regimul comunist, nu este surprinzător faptul că în toată această perioadă ziarele nu au pomenit un singur cuvânt despre foamele sau despre morții de inaniție. Din când în când era pomenită seceta, dar aceasta doar în contextul trailului altminteri fericit al poporului muncitor.

Multă vreme unul din subiectele tabu ale dramei trăite a fost cel al canibalismului. Abia târziu și însoțit de interogații asupra stării mentale a celor care au recurs la asemenea practici și lipsei lor de credință în Dumnezeu, subiectul a intrat în discuție. Cartea Larisei Turea, prin mărturiile supraviețuitorilor foametei, dă imaginea dimensiunilor tragediei și ferocității care a luat locul dragostei și buneii cuviințe. În condițiile în care viața însăși era primejduită, reflexele condiționate erau și ele anulate; faptul a fost demonstrat experimental de Ivan Petrovici Pavlov, unul din psihologii iubiți de Lenin. Argumente interesante în acest sens aduce Dominic Streatfeild. (Vezi *Brainwash. The Secret History of Mind Control*, Thomas Dunne Books, St. Martin Press, New York, 2007.)

Iată câteva din aceste descripții:

- „Unul Chirică Chioru și-a mâncat copilul – i-au găsit mânuțele în cenușă. L-au judecat. Dar pe acei care au făcut să moară atâta lume? Nu le ceru nimeni seama” (Ion Bețivu, Lazo, Sângelei, p. 29).
- „Se îndepărtase lumea de Dumnezeu; pe la Chișinău se făceau pozne, știu oameni bătrâni – amăgeau pe oricine, nu știu cum și se întâmpla că-l tăiau și-l făceau cârnaț și plăcinte și-l vindeau la piață – lucrul ista era să-l paț și eu, da’ psâne că m-o ferit cel de sus” (Gheorghe Tătaru, Pojăreni, Ialoveni, p. 50).
- „Într-o zi ne ducem noi, membrii comisiei, la Hlinoia și cineva ne spune: iaca, la casa ceea este un bolnav grav, poate c-o fi și murit de-acuma. Intrăm în ogradă și ne iese înaintea un om care

începe să ne invite straniu de insistent: hai, veniți la mine, intrați în casă, eu am carne și-om sta la masă. Dă într-o parte gatarul de la cuptor, scoate niște tăvăli cu carne... Când ne-am uitat mai bine, da' aceea era carne de om... Atunci un felcer urcă iute pe cuptor, dă într-o parte un țol și vede rămășițe de om... Așa era fratele stăpânului casei, o fi răposat și cel viu s-a gândit: frate-meu totuna a murit, da' eu poate oi scăpa..." (Ludmila Cliofas, Edineț, p. 101-102).

- „Era o femeie în vecini, neam cu noi, creștea doi băieți și două fete. Noi am mai avut pâine și la stat am dat, dar ei n-aveau chiar nimic. (...) Și iaca femeia ceea și-a ucis un băiețel ca să-i hrănească pe ceilalți. A venit într-o zi la noi surioara lui de vreo trei anișori și zice: «Da' eu azi am mâncat un deget de-al lui Borea.» De, ne uitam și noi, copil, ce vrei, da' ea: «Mama l-a fiert în ceaun» (Olga Macovei, Cajba, Glodeni, p. 147).
- „Greu de crezut, ducă-se pe pustii, dar o femeie și-a mâncat propriul său copil, asta nu-i poveste. Ne strângea-n spate când o vedeam pe la poartă. Dute acasă, babă, mă rog..." (Lulita și Ignat Berbeci, Cuhnești, Glodeni, p. 197).
- „Am intrat într-o casă și vedem o biată femeie moartă și doi copii, săracii, tăiau câte o bucățică dintr-însa și mâncău. «Da' ce-i cu mamă-ta, măi, de-i ruptă toată?» – «D-apoi o rupt-o guzganii» – vedem noi că-i urmă de cuțit, da' ce era să le mai spui, că mureau și ei, trăiau într-o mizerie!” (Pașa Tătaru, Pojăreni, Ialoveni, p. 204).

Unele din crimele comise au fost judecate la tribunal, iar vinovații condamnați. Un asemenea proces-verbal, din 12 martie 1947, consemnează că cetățeană Chirca Ana Afanasevna, născută în 1894, locuitoare în Todirești, Bulboaca, moldoveancă, din țărani săraci, neștiutoare de carte, a fost condamnată la moarte prin împușca-

re pentru omorul fiului său de 12 ani, Ion, „și pentru utilizarea cadavrului în alimentație” (p. 330). Se înțelege însă că nenumărați oameni au fost condamnați la închisoare pe termene lungi pentru infracțiuni dintre cele mai minore: Sicicar Ivan Semionovici a primit doi ani pentru furtul a 5 kg de fasole (p. 332); Cârlan Fiodor Ivanovici a primit un an de închisoare pentru că a furat o pâine (p. 333); Corineț I.I., pentru că a secerat de la țărani 7 kg de spice, a fost condamnat la cinci ani în lagărele de muncă corecțională; Luța E.C., a secerat de la țărani 16 kg de spice, șase ani de detenție.

A durat mult până când lucrurile au revenit la normal. Toate aceste momente au fost încărcate de emoție și de tensiune. Preotul Efim Ciornei, din Butești, Glodeni, își amintește cum „...în vara lui '47, după un praznic la care femeile copseseră azime, am văzut fărături pe masă, m-am ridicat, plângând, și mi-am făcut cruce, slăvindul pe Domnul: – Bogdaproste că am văzut saț...” (p. 121-122). Iar Gheorghe Tomașenco, din Ruseni, Edineț, reține acest detaliu: „...mama a copt un cuptor de pâine. Nu știu cum se întâmplase că eram numai doi acasă. A scos din cuptor, ne-am așezat amândoi la masă și mama plângea în hohote lângă pâinile rumene și fierbinți” (p. 243).

O normalitate care a durat scurtă vreme, fiindcă doi ani mai târziu au urmat arestările în masă și deportările în Siberia.

Volumul editat de Larisa Turea devine cu adevărat important prin partea sa a doua, care cuprinde documentele oficiale emise de instituțiile statului organelor superioare la nivel republican sau la centru. Așa îți dai seama că aceștia erau pe deplin informați de ceea ce se petrece în cuprinsul provinciei, inclusiv asupra stării de spirit a populației. S-au păstrat astfel rapoarte privind trecerile ilegale de frontieră spre România, inclusiv returnările, în virtutea dispozițiilor armatei sovietice, a celor prinși. O atitudine diferită a avut poliția de frontieră în perioada foametei din

Ucraina, atunci când mii de refugiați au trecut Nistrul și și-au salvat viața pe teritoriul României. Sau scrisori concepute „în spirit contrarevoluționar” expediate autorităților statului. Un fragment dintr-o asemenea scrisoare ilustrează gândul multor oameni: „Voi expediați la Moscova telegrame de felicitare, afirmând cum că cetățenii Basarabiei dau totul de bunăvoie, pe când lucrurile stau tocmai invers. Voi ați luat totul, ei mor de foame. Dar va știți și Moscova, și țările vecine despre barbaria și banditismul vostru și despre cum vă comportați în Basarabia” (p. 414).

La 6 februarie 1947, șeful Direcției de statistică a orașului Chișinău semnalează Comitetului de Stat pentru Planificare al URSS că în luna ianuarie numărul morților a depășit toate cifrele lunare ale anilor dinaintea și că situația este datorată distrofiei alimentare. În raport cu luna precedentă (decembrie 1946), când au fost înregistrate 9650 de decese, în ianuarie 1947 numărul lor a crescut la 19 133, dintre care 1507 copii care nu au împlinit vârsta de un an. Potrivit unui alt document, în Basarabia trăiau la 1 ianuarie 1948, în mediul rural 1 737 000 de oameni, cu 193,9 mii de persoane mai puțin decât în anul 1947. Această scădere a populației se produce după încheierea perioadei de criză alimentară din anii 1946 și 1947, atunci când cei mai mulți au pierit ca urmare a foametei organizate de regimul sovietic instalat la Chișinău. Iar dacă ținem seama că recensământul din anul 1930 înregistrează în Basarabia 2 864 000 de locuitori, dintre care 2 494 000 în mediul rural (Vezi *Enciclopedia României*, vol. I, *Statul*, Editura „Monitorul Oficial”, București, 1938, p. 154), ne putem da mai bine seama de dimensiunea dezastrului demografic produs. Statisticile oficiale nu dau informații asupra numărului morților, dar acesta se situează, potrivit estimărilor specialiștilor în jurul cifrei de 300 000-500 000, sau 10-15 % din totalul populației.

Foamea din Ucraina, ca și cea din Basarabia au avut o motivație unică: trans-

formarea unei populații compacte, cu propria ei cultură și propriile tradiții într-o masă amorfă, incapabilă să opună rezistență. Ea a urmărit distrugerea națiunii. În 1953 dr. Raphael Lemkin, referindu-se la Ucraina, afirma că foametea din anii 1931-1932 este un exemplu clasic de genocid, pentru că „the Ukrainian is not and never has been a Russian. His culture, his temperament, his language, his religion, are all different [...] to eliminate (Ukrainian) nationalism [...] the Ukrainian peasantry was sacrificed [...] a famine was necessary for the Soviet and so they got one to order [...] if the Soviet program succeeds completely, if the intelligentsia, the priest, and the peasant can be eliminated [then] Ukraine will be dead as if every Ukrainian were killed, for it will have lost that part of it which has kept and developed its culture, its beliefs, its common ideas, which have guided it and given it a soul, which, in short, made it a nation... This is not simply a case of mass murder. It is a case of genocide, of the destruction, not of individuals only, but of a culture and a nation” (Raphael Lemkin Papers, The New York Public Library, Manuscripts and Archives Division). Cele spuse despre Ucraina se aplică întocmai situației în care s-a aflat Basarabia. Conținutul politic al abuzurilor comise asupra acestor populații reprezintă o crimă. În anul 2008 mai multe guverne au afirmat că ceea ce s-a petrecut în Ucraina a fost un act de genocid. Peste douăzeci de țări recunosc astăzi foametea din Ucraina ca genocid, între ele aflându-se și fostele țări comuniste Cehia, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Polonia. Este surprinzător să constați că România nu se află printre ele, după cum este surprinzător că Basarabia nu întreprinde nimic pentru a arăta lumii adevărata față a ceea ce s-a petrecut în casa lor în anii colectivizării. Confruntat cu realitatea scoasă la iveală după dizolvarea URSS-ului și dobândirea independenței, I. Bodiul, fostul secretar general al parti-

dului comunist din Basarabia, încearcă să demonstreze că tragedia foametei „a început cu năvălirea asupra Uniunii Sovietice a Germaniei fasciste, a României monarhice, a Ungariei, Finlandei, Italiei și altor aliați ai lui Hitler” (p. 13). Aceștia ar fi fost cei care au luat hrana de la gura țăranilor!

E timpul ca adevărul să iasă în sfârșit la lumină, crimele făptuite să fie recunoscute, iar autorii lor să fie condamnați. O îndatorire pe care o avem cu toții față de semenii noștri dispăruți în condiții inumane.

20 septembrie 2012

ÎN SUDUL BASARABIEI TRAGEDIA BĂȘTINAȘILOR CONTINUĂ. ÎNSĂ NICI LUPTA LOR PENTRU DREPTATE NU ÎNCETEAZĂ

Vlad POHILĂ

De șaptezeci de ani, imediat după a doua ocupație sovietică, din partea de sud a provinciei basarabene ne parvin vești numai și numai proaste. De douăzeci de ani, mai exact, după proclamarea independenței Ucrainei, știrile de acolo sunt și mai triste. Puținele școli cu predare în limba română ce au mai rămas în județele noastre de la sud, sunt închise, sunt ucrainizate sau rusificate. Preoții sunt oprți să officieze serviciul divin în limba băștinașilor, și cel mai des, stilul ucrainean de a împiedica efectuarea ritualurilor creștine constă în a intimidă, a zvânta în bătaie, a izgoni preoții din satele moldovenei; a amenința și a tulbura mințile enoriașilor; în fine, a pângări odoarele bisericești și înseși sfintele lăcașe. Absolvenții de licee românești și licențiații universităților din România sunt respinși cu grosolănie, chiar dacă, de ochii lumii, li se permite să depună dosare pentru o candida la vreun loc de muncă potrivit specialității obținute. De altminteri, nici tinerii care fac studii la colegii sau universității din Cahul, Chișinău sau Bălți nu se bucură de un tratament mai civilizată.

Nu mai e cazul să amintim câte înjosiri și nedreptăți îndură, cum sunt terorizați cei care au redobândit cetățenia română... Ca și cei care au curajul de a se de-

clara români, respectiv, vorbitori de limbă română. În condițiile în care cărțile, ziarele și revistele de la București, Galați sau Chișinău nu mai au nicio șansă de a ajunge la destinatarii din satele și orașele sud-basarabene, aceste nefericite localități sunt inundate de tone de maculatură „moldovenistă”, mai simplu spus – antiromânească. S-a ajuns până într-acolo încât se reduce drastic, consecvent, metodic (și cu totul nejustificat) numărul de curse de autobuze sau microbuze cu destinația Cahul sau Chișinău sau oricare altă localitate din R. Moldova, numai ca să se limiteze, până la o eventuală suspendare, a oricăror legături între frații de neam, limbă și credință din actuala regiune Odesa a actualei Ucraine cu cei din Republica Moldova și chiar din... actuala regiune Cernăuți a aceleiași actuale Ucraine!... De barierele care se pun pentru a zădărnici legăturile dintre sud-basarabeni și frații lor din dreapta Prutului, cu regret, nici nu face să vorbim: se pare că sârma ghimpată ridicată pe Prut de către sovietici a fost transformată într-un nou Zid al Berlinului, de către „bravii” fii ai Ucrainei independente, stat a cărui conducere pretinde a avea aspirații europene.

De fapt, avem deja toate motivele să numim această nouă frontieră de pe Prut „Zid al plângerii”, căci lista nelegiuirilor

la care se dedau autoritățile ucrainene în județele de sud ale Basarabiei istorice poate fi continuată la infinit. Dincolo de interdicții, presiuni, intimidări – care, firește, nu au nimic bun încât nu le dorim nici dușmanilor noștri – poate cea mai mare tristețe o provoacă dezbinarea oamenilor de același sânge și „stricarea” unora, poate chiar a multora, prin asmuțare împotriva conașionalilor, prin falsificări și minciuni predicate non-stop, încât, uneori, se creează impresia că conducerea de la Kiev nu mai are niciun fel de probleme decât să-i deznașionalizeze, să-i terorizeze, să-i înjosească zi de zi pe moldovenii / românii din aceste raioane. Cu regret, unii conașionali de-ai noștri de la sud (dar și de la nord) cad în capcana pe care le-o întinde monstruoasa „Bezpieka” (Securitate) ucraineană; alții, din lașitate sau din comoditate acceptă a fi – nu cetățeni loiali ai statului ucrainean, cum sunt majoritatea absolută a moldovenilor / românilor din sudul Basarabiei –, ci de a se face slugi ascultătoare și credincioase ale unor autorități cu comportament criminal și / sau complici, părtași ai unor ticăloși „lideri” de pretinse organizații chipurile reprezentative, „moldovenești” (ghilimelele aici sunt absolut necesare).

În acest context sumbru, apăsător, jalnic, deplorabil, ni se pare și mai demnă de laudă și admirație îndărătnicia, forța, rezistența, dorința nestrămutată a unor oameni din sudul Basarabiei de a rămâne ceea ce sunt de la Dumnezeu – români într-o țară străină. Unii, pe deasupra, încearcă a-i dumeri și pe alți conașionali de acolo de dreptatea lor, de necesitatea de a-și păstra integritatea și demnitatea nașională și pur umană. Printre acești adevărați eroi ai acelor locuri, în timpurile noastre, se află și dl Tudor Iordăchescu, cunoscut și apreciat departe de satul natal după lansarea monografiei *Hagi Curda (Camășovca). Un sat românesc din Basarabia istorică* (Chișinău, Editura „Prometeu”, 2011). Cartea la a cărei elaborare dânsul a muncit mai mulți ani, în scurtul răstimp de la apariție s-a bucurat de un frumos succes, interesul față de acest volum monografic fiind în continuă creștere. Lucru firesc, doar hagicurdenii nu au mai avut așa ceva, mai mult încă: dacă la noi, în R. Moldova, elaborarea monografiilor consacrate diferitelor localități e un fenomen frecvent, aproape că general, apoi acolo, unde conașionali noștri au devenit minoritari, străinii au grijă de a-și ticlui cât mai multe istorii proprii, pentru a-și justifica prezența pe aceste pământuri,

Cetatea Albă de pe Nistru

neglijând intenționat sau chiar împiedicând scrierea și a unor istorii ale locuitorilor ce dețin adevăratul statut de băștinași. Om simțitor și iubitor al băștinei străbune, dl Tudor lordăchescu nu vrea ca ai săi consăteni și compatrioții din localitățile megieșe, risipite în raioanele de la sudul Basarabiei, să-și uite obârșia și nici să se lase speriați și descurajați de agresorii de la conducerea regiunii. Tocmai de aceea, în pofida intimidărilor la care a fost supus el însuși și familia sa, Tudor lordăchescu ține, cu tot dinadinsul, să ofere în continuare un exemplu cum nu trebuie să te lași bătut, nici să faci pe plac răuvoitorilor neamului. Și iată-l recent, într-o zi geroasă de Făurar, venind la Chișinău cu dorința de a scoate o ediție nouă, completată, întregită, a cărții despre satul Hagi Curda (Camășovca).

Am citit aceste adausuri – circa 150 de pagini standard – și trebuie să mărturisesc, iarăși, că sufletul mi s-a umplut de tristețe și durere de ce se întâmplă în sudul Basarabiei, de nenorocirile continui pe care le este dat să le îndure conaționali noștri pe de această palmă de pământ românesc. Pe de altă parte, sufletul mi s-a luminat, totuși, văzând admirabila îndărătnicie a autorului nostru, curajul cu care înfruntă el durerile personale și pe cele ale consătenilor; când mi-am dat seama că visul ucrainenilor de a-i corupe, de a-i face trădători și vânzători de neam pe hagicurdeni și pe alți băștinași din partea locului este departe, poate chiar foarte departe de a se realiza!... Dovadă e și faptul că T. lordăchescu nu a completat manuscrisul noii ediții cu laude aduse autorităților pentru nenumăratele lor isprăvi cu totul urâte, reprobabile, fără pic de omenie. Nici cu justificări ale cedărilor comise de unii conaționali mai slabi de caracter, care se schimbă după cum le cer liderii din centrul raional sau din capitala regiunii. Astfel, cititorii ediției a doua a cărții satului Hagi Curda vor afla noi amănunte privind venirea

ocupanților, realități neștiute din anii celui de-al Doilea Război Mondial, precizări despre grozăviile prin care au trecut oamenii noștri în timpul foametei și al deportărilor. Un subcompartiment s-ar putea intitula *Ucrainizarea (rusificarea) continuă* ori, poate și mai potrivit pentru situația de acolo – *Tragedia (terorizarea) băștinașilor în sudul Basarabiei nu mai are capăt...*

Mi se par deosebit de valoroase noile pagini, respectiv, amănunte inedite din trecutul satului, din istoria bisericii, școlii, portretele unor șefi de altă dată ai localității. Nu numai tinerii, dar chiar și cei mai în vârstă vor citi cu interes și cu emoție paginile cu crâmpieie din viața cotidiană a hagicurdenilor dintr-un trecut nu prea îndepărtat: obiceiuri, datini, întâmplări, situații mai puțin ordinare, „șotii” de-ale consătenilor... Cu părere de rău, acea existență pitorească a bunicilor și părinților noștri pentru tot mai mulți reprezentanți ai generațiilor tinere pare un fel de viață de pe altă planetă, și nu putem decât elogia decizia autorului de a introduce și asemenea file în canavaua cărții. Este într-un tot justificată prezența unui mic compartiment ce cuprinde referințe și impresii despre cartea *Hagi Curda (Camășovca)*, deja despre prima ei ediție – e bine să știe cei ce se vor bucura, dar și cei care se vor indispune, că monografia satului a fost din start bine primită, apreciată, elogiată.

Cu doi ani în urmă, în prefața la prima ediție, îmi exprimam speranța că apariția monografiei îi va uni pe hagicurdeni, le va consolida rândurile cam risipite de noua stăpânire și rărinite de exodul masiv al basarabenilor spre alte limanuri, cu nădejdea că vor găsi măcar acolo o viață mai bună, mai liniștită, mai demnă. Rămân la aceeași idee și acum, când scriu ultimele rânduri de cuvânt-înainte pentru ediția a doua a cărții *Hagi Curda (Camășovca)*. *Un sat românesc din Basarabia istorică*. Cu următoarea precizare: am o mare dorință ca

adevărul și dragostea ce străbat din filele adunate de Tudor Iordăchescu să lumineze mințile și sufletele la cât mai mulți consăteni și, în general, basarabeni. Numai în acest caz, autorul nostru, ca și celelalte persoane implicate în editarea monografiei, s-ar putea considera împliniți ca fii ai unui neam care, deocamdată, n-a putut fi doborât de nenorocirile ce s-au abătut continuu peste plaiurile noastre binecuvântate de Sus.

Martie 2013

Un post-scriptum ce se impune

Am scris din nou despre cartea satului Hagi Curda, despre importanța ei pentru sătenii și fiii satului, pentru alți consăngeni aflați într-o situație similară. Parcă am spus destule, în aceste rânduri și totuși ceva a rămas „în afara paginii”. Și cele nespuse se cer a fi înșirate aici, pentru a împlini un crez, un ideal, un rost. Voi încerca să punctez absolut telegrafic gândurile restante.

...Aveam impresia că patrioții ucraineni luptă pentru stoparea rusificării populației țării lor, care a suferit nu mai puțin decât noi, românii basarabeni, în perioada de ocupație sovietică. Dar, de unde!... Acești patrioți ucraineni – și nu am nicio îndoială că printre politicienii de la Kiev, Odesa, Cernăuți, Ujhorod etc. sunt și veritabili iubitori ai neamului lor – însă acești patrioți, zic, preferă ca cele câteva sute de mii de români să fie rusificați, numai să nu învețe limba lor strămoșească, română.

...S-ar părea că ierarhii ucraineni, ortodocși ca și noi fiind, sunt extrem de îngrijorați de năvala tot mai agresivă a numeroaselor secte care nu știu de astâmpăr nici zi, nici noapte. Iată însă că și ierarhii ucraineni preferă ca românii din sudul Basarabiei, ca și cei din actualele regiuni Cernăuți și Transcarpatică, mai bine să înmulțească numărul sectarilor (numiți, nu întâmplător, de un teolog grec „cel mai mare pericol al ortodoxiei”) decât să-și

manifeste iubirea de Dumnezeu în limba unei Biserici-surori, la urma urmei – în limba mamei, cum, printre altele, preconiza și Fiul Domnului, Iisus Hristos.

...Trăiam cu iluzia că politicienii ucraineni, făuritori ai statului lor independent, militează pentru consolidarea poporului lor, extrem de dispersat: în „apuseni” și „răsăriteni”, „pro-occidentali” și „pro-orientali”; filoruși înflăcărați din zona industrială Doneț și adepți înverșunați ai separării Crimeii prin alipirea ei la Rusia; ortodocși, greco-catolici (uniți) și catolici etc., etc. În realitate, însă, liderii de la Kiev, în complicitate cu tot soiul de liderași de la Odesa și de la Cernăuți, îi dezbină pe românii din Ucraina în români și „moldoveni”, scuișând pe adevărul istoric, științific, lingvistic; sfidând opiniile unor somități ca M. Eminescu sau N. Iorga, păreriile unor savanți de talie mondială, dar făcând pe plac unor secături de teapa lui V. Stati ori A. Fetescu. Acesta să fie oare adevăratul nivel al liderilor politici ai Ucrainei independente?

Sunt doar trei aspecte ale prigoanei la care-s expuși mereu conaționali noștri din Hagi Curda și din alte localități românești ale actualei Ucraine. Ce alta poate demonstra asemenea atitudine decât o ură zoologică a ucrainenilor față de concetățenii lor de etnie românească? Însă nu numai aceasta scoate la iveală agresivitatea ucrainenilor față de moldovenii / românii ajunși, printr-o tristă ironie a sorții, cetățeni ai Ucrainei. Desigur, ies la suprafață și niște penibile complexe ale noilor autorități ucrainene: modestia vocației de a guverna normal, dar și aceasta înăbușită de dorința arzătoare de a-și manifesta apucăturile de „stăpân”, de „șef”, de „patrician”. Este la mijloc un oribil sindrom microimperialist și / sau neoimperialist, în care mulți lideri ucraineni se complac ca într-o unică, poate și ultimă șansă de a fi și ei mai mari peste cineva. Nu au învățat nimic politicienii șovini de la Kiev de la frații lor de pe butoiul de praf de pușcă din Balcani, nicio concluzie

nu au tras din „lecția iugoslavă”. Sau poate pur și simplu nu le place să admită adevărul elementar că cine prigonește ca sârbul, ca sârbul își va frânge și gâtul, și țara cârpiată nu numai din teritorii, dar și din dureri străine. În ultimă instanță însă, cruzimea nestăvilită cu care ucrainenii îi apasă, îi prigonesc, îi umilesc pe românii sud-basarabeni și nord-bucovineni trădează și o mare teamă, o frică obsesivă... Vom menționa că de asemenea sentimente sunt dominați nu numai ucrainenii, ci și alții, ba chiar toți străinii ce devin peste noapte stăpâni pe pământuri, oameni și destine care nu au cum să le aparțină de drept.

A-i apăra pe conaționalii noștri de ura și cruzimea autorităților ucrainene este

o datorie de onoare, dar și una pur omească și a Bucureștiului, și a Chișinăului. A-i sprijini acum, când se află la grea restriște, înseamnă a proceda cum au făcut, în situații poate și mai dificile, marii noștri înaintați: Eminescu, Hasdeu, Maiorescu, Kogălniceanu, N. Iorga, câți alții!... Timpăria și difuzarea unor cărți ce povestesc adevărul despre noi, ce pledează pentru dreptatea și drepturile băștinașilor este, la ora actuală, cel mai sincer și cel mai sigur mod de a întinde o mână de ajutor fraților noștri de la miază-zi și de la miază-noapte, ajunși, mai mult decât noi, pe culmile disperării despre care vorbea Emil Cioran cu exact opt decenii în urmă.

VI. P.

„MEANDRELE ȘI TAINELE” UNEI PRIETENII: MIHAIL SADOVEANU ȘI MITROPOLITUL VISARION PUIU

*Înv. Gheorghe PÂRLEA,
com. Miroslovești, jud. Jași*

În după-amiaza zilei de 21 februarie (a.c.), ca un privilegiu ce mi s-a oferit, am participat la o manifestare culturală găzduită la sediul Protopopiatului Pașcani. Părintele-protopop Pavel Postolache, amfitrionul evenimentului și organizatorul (în asociere cu directoarea Colegiului „M. Sadoveanu”, dna prof. Carmen Dimitriu), a coordonat manifestarea menționată. În cadrul programului, pe de-o parte, a fost comemorat mitropolitul Visarion Puiu (în contextul debutului „Zilelor Visarion Puiu”), iar pe de altă parte, au fost lansate trei cărți basarabene, în prezența a doi distinși oaspeți chișinăuieni: publicistul și monografistul conf. univ. dr. Vasile Șoimaru și prof. univ. Vasile Iovu, Artist al Poporului.

Evenimentul cultural a captivat la modul cel mai înalt interesul auditorului: prea-

cuvioși părinți, profesori și numeroși elevi ai colegiului pășcănean. În modesta mea intervenție, spre sfârșitul celor trei ore bogate în conținut informativ și în încărcătură emoțională, am făcut referire doar la cărțile ce ne-au fost prezentate de prolificul autor cu numele înveșnicit de condeii marelui prozator născut la Pașcani. Despre pășcăneanul născut numai cu un an înaintea scriitorului, cel ce avea să devină mitropolit al Bucovinei și, ulterior, mitropolit al Transnistriei (sub administrație românească) în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, cum am menționat, n-am mai apucat a vorbi, probabil, spre dezamăgirea părintelui protopop, care îmi propusese s-o fac.

Ca urmare a neîmplinirii autoasumate (în condițiile amintite), am simțit nevoia să procedez, pe o altă cale, la o addenda pe

tema rămasă în suspensie. Aspectul pe care aş fi dorit să-l subliniez la Paşcani e legat de relația celor doi iluștri fii ai urbei pascănene, unul un fericit al soartei, celălalt un purtător de cruce pe propria-i Golgotă.

Citiseam recent pe un site o opinie care m-a revoltat, anume că M. Sadoveanu ar fi fost pasiv la ceea ce i se întâmpla, în deceniile de după război, lui Visarion Puiu și că el, prozatorul, ar fi profitat de pe urma prigonirii mitropolitului. Și

„întărirea” acestei invocate acuzații e făcută cu „argumentul” că scriitorul i-ar fi „furat” ierarhului clădirea de la schitul Vovidenia (acum, casă memorială dedicată frățeste memoriei celor două personalități).

M-a durut acest punct de vedere, eu neacceptând să separ, atât de radical, scriitorul Sadoveanu de omul Sadoveanu. Desigur, subiectivismul meu, cel rezultat din efectul frumuseții scrisului și mesajului operei sadoveniene asupra cititorului care mă aflu, e direcționat și spre o anume obiectivitate, sprijinită pe câteva argumente plauzibile, găsite în contextul acestei relații.

Cele două personalități istoricizează, cu dublă măsură, locul comun al nașterii celor doi copii de demult, unul Mihail Ursachi, fiul nelegitim al avocatului Alexandru Sadoveanu, iar celălalt Victor Puiu, fiul ceferistului Ioan Puiu. Cum Victor s-a născut la 27 februarie 1879, cu un an și ceva înaintea nașterii lui Mihail (5 noiembrie 1880), cei doi copii predestinați să amprenteze istoria timpului lor au învățat „cetitul” și socotitul de la același învățator, „Domnu” Trandafir” (Mihai Busuioc), în aceeași „odaie lungă, cu tavanul scund”, în care

Mihail Sadoveanu.
Portret de Corneliu Baba

„toate patru clase erau grămădite”. După ce lui Mihail îi muri mama, tatăl său se întâmplă să se recăsătorească cu Maria Puiu din Ciohorăni (care-i dăruie lui Mihail o soră, pe Florica), nepoata (de frate) a tatălui lui Victor, căci neamul său pe linie paternă avea ramuri genealogice și în acest sat de lângă Hanu Ancuței, locul de popas consacrat literar de inegalabilul prozator.

lata-i pe cei doi concitadini chiar... veri. În ce privește această ipostază

de biografiei lor comune, ea e sugerată de scriitor în unele din scrierile sale, cele care istorisesc întâmplări (cu „oameni și locuri”), preluate din acest sat aflat o lungă perioadă de timp în comuna Miroslavești, județul Iași. Această legătură de rudenie e întărită de informațiile obținute de profesorul de limba română Dumitru Călin din Ciohorăni, care a alcătuit și un arbore genealogic al familiei în care s-a născut mitropolitul. Autenticității acestui fapt i se adaugă și înscrisul (cu o caligrafie desăvârșită) de pe o Sfântă Evanghelie donată de membrii familiei Puiu Bisericii din Miroslavești (acest lăcaș de închinare fiind cel în care au fost creștinați unii membri ai familiei Puiu, în perioada în care satul vecin, Ciohorăni, nu avea biserică proprie). Și, în sfârșit, confirmă această relație și scriitorul și publicistul Mircea Coloșenco, urmare a unei mărturisiri pe care i-a făcut-o Constantin Mitru, cumnatul și editorul lui M. Sadoveanu.

Relația celor doi pascăneni, deveniți mari români, a avut un parcurs cel puțin constant. După bolșevizarea țării, între înaltul arhiereu și neîntrecutul artist al cuvântului scris nu putea să se rupă brutal o re-

lație consolidată în decenii de viață. Se știe că scriitorul avea „contingențe cu unii slujitori ai bisericii, destul de strânse, chiar afectuoase cu unii”. În acest context relațional, M. Sadoveanu a contribuit la stilizarea psalmilor din Biblia redactată de pr. prof. Radu Vasile și scriitorul teolog Gala Galaction (1934), a avut o strânsă legătură cu arhiepiscopii Nicodim Munteanu și Iustin Moiescu, împreună cu acesta din urmă reușind să convingă autoritățile comuniste (1953) să finanțeze restaurarea Mănăstirii Neamț. La acestea adăugăm că, frecvent, călugării și mănăstirile moldave sunt modele de oameni și locuri pentru povestirile sale (*Frații Jderi, Demonul tinereții, Oameni și locuri* etc.).

Preocupat de relația dintre cele două personalități care au amprentat puternic timpul lor, eruditul publicist și scriitor Vasile Lancu, originar din Ciohorăni, deși crede că „nimeni n-o știe (relația) în toate meandrele și tainele ei”, ajunge totuși la o conturare care dă formă unei concluzii: „a fost o prietenie, pur și simplu (nu o mare prietenie), mai mult complicată de timpurile turburi pe care le-au traversat, fiecare pe traseul său existențial, sinuoasă, poate, după oameni, cu limitele lor, unii, mai verticali, alții, mai aplecați către compromisuri”.

E cert că lui Mihail Sadoveanu nu i-a fost deloc confortabil faptul că mitropolitul, prietenul său, căpătase (nedrept!) anatema trădătorului, întărită de condamnarea la moarte în contumacie și de caterisire. Se poate spune, măcar, că nu a fost chiar pasiv la drama prietenului său. În anul 1956, pe când Visarion Puiu era la Paris, M. Sadoveanu, deși bolnav (venise la o clinică medicală, în urma accidentului său vascu-

IPS Visarion Puiu

lar), l-a vizitat pe arhiepiscopul și l-a încurajat să se întoarcă în țară, asigurându-l că va beneficia de clemența autorităților. Scriitorul Vasile Lancu crede că prozatorul intervenise la Gheorghe Gheorghiu-Dej în acest scop și că îl va fi îndemnat pe Visarion Puiu să-și calce pe inimă și să alcătuiască un memoriu în care să se dezvinovățească de acuzațiile care îl aduseră în starea dată. În 1958, din nou, scriitorul îl vizitează, de data aceasta împreună cu mitropolitul Moldovei Iustin

Moiescu (viitorul patriarh). Despre acest demers de conciliere intermediat de Mihail Sadoveanu, scriitorul Vasile Lancu are mărturia preotului Dumitru Emilian Popa, obținută la Freiburg, unde preotul (hirotonit chiar de mitropolitul aflat în exil) își avea parohia. Dar și de data aceasta, ierarhul și-a declinat întoarcerea. Când M. Sadoveanu i-a spus că el și mitropolitul Iustin Moiescu îi garantează că nu i se va întâmpla nimic rău dacă se întoarce, Visarion Puiu le-a răspuns binevoitorilor lui vizitatori: „Dar pe voi cine vă garantează?” Neîncrederea lui căpătă imediat și un alt argument: „Nu mă întorc deocamdată. Căci trenurile din Occident trec mai întâi pe la Moscova și apoi ajung la București.”

După această ultimă încercare de aducere acasă a mitropolitului surghiunit Visarion Puiu, fostul ierarh a mai trăit șase ani. Cu trei ani înaintea lui se stinse din viață și prietenul său, scriitorul. Faptul că lângă Mănăstirea Neamț spiritele celor doi români iluștri tutelează același muzeu memorial, e o idee inspirată, menită să inducă vizitatorului armonia și nu antinomia din această relație istorică, ce-i drept, cu „meandrele și tainele” ei.

27 februarie 2013

VASILE LAȘCOV... ECUAȚIA CU O SINGURĂ SOLUȚIE

Iurie COLESNIC

Scriitorii au darul de a-și intui destinul. Fiindcă ei nu-și concep viața fără cărți. Mai toți scriitorii mari sunt și înveterați bibliofili. Vasile Lașcov n-a fost o excepție. Memorialistul Nicolai N. Tolmacevski scrie despre el în lucrarea manuscris *Văzute și auzite în veacul meu* (ANRM, F. 2983, inv. 1, u.p. 50): „Lașcov iubea cartea cu mare pasiune, până la zeificare și cunoștea bine sensurile, dar, ca fiecare pasiune, bibliofilia lui genera curiozități...

Stimabilul Vasile Luchici colecționa nu numai cărți în general, dar colecționa anume cărți despre Basarabia, și mi-a afirmat nu o singură dată, că tocmai colecția lui este cea mai completă dintre colecțiile existente în ținut. Cu toate acestea, deși am intrat pe la el în mai multe rânduri, el nu mi-a arătat niciodată biblioteca lui. Dar eu sunt convins că el spunea adevărul, deoarece se afla veșnic în căutarea și căratul a diferitelor broșuri, afișe teatrale și nu se dădea la o parte să adune chiar dările de seamă ale diverselor societăți, adunări de zemstvă ș.a., de asemenea, colecții de ziar vechi ce apăruseră la Chișinău.

Apropo, el a cerut de la mine manuscrisul poemei *Fatima* a poetului basarabean autododect Vasile Pobâvaneț, care a trăit pe la mijlocul secolului trecut, transcris caligrafic. O poemă slabă în cel mai mare grad, reprezentând o copie searbădă după poemul lui Pușkin *Fântâna de la Bahcisarai* și tot el mi-a cerut un exemplar minunat al *Statutului formării Regiunii Basarabia*, tipărit în tipografia Senatului din Petersburg, în 1818. Nu știu ce au făcut urmașii cu bi-

blioteca lui după moartea care s-a produs în 1932, cu atât mai mult cu cât în scurt timp după el a decedat și soția lui...

Pasiunea pentru cartea tipărită el o moștenise de la strămoși. În *Istoria bisericii din Basarabia sub ruși, secolul XIX* (Chișinău, 1931) de Nicolae Popovschi, în anexă sunt trecute câteva neamuri de preoți cu arborele lor genealogic.

Unul din arbori reprezintă neamul Lașcov, care odinioară, în Moldova istorică, purtau numele de Lașcu.

Acest neam a dat câteva generații de preoți – și preoți de țară, și preoți foarte cărturari – cum a fost și Nicolae Lașcov. Tot acest neam a dat o viță cu totul deosebită, care nu s-a înscris în tiparul neamului său. Deși, inițial, se părea că va fi tot unul al bisericii.

Vasile Lașcov era fiul preotului Luca Lașcov, care avea o casă pe actuala stradă Șciusev, pe atunci strada Leovei. A făcut studii la Școala Duhovnicească din Chișinău, apoi la Seminarul Teologic, după care, spre uimirea tuturor, a intrat în armată și s-a făcut ofițer de jandarmi. O asemenea decizie a trezit confuzii în rândul rudelor, dar aptitudinile literare ale acestui tânăr, manifestate încă în adolescență, erau ca o scuză pentru omul care abandonase tărâmul sigur al existenței în mediul clerical, fiindcă un preot oricând are parte de un botez, de o înmormântare, de-o cununie...

Ei nu știau, ei nici nu bănuiau că tânărul ofițer de jandarmi este un om cu totul deosebit și riscul îi este steaua de călăuză. Viața liniștită a bisericii nu era pentru el.

Drept dovadă ne servește biografia lui pe care am expus-o într-o formulă enciclopedică publicând-o în *Generația Unirii* (Chișinău, 2004):

„LAȘCU, Vasile (numele la naștere – Vasili Lașcov) (1.I.1861, Chișinău – 1.VII.1932, Chișinău).

Moldovean. Mandat validat de la 5.XII.1917 până la 27.XI.1918. A fost ales deputat în Sfatul Țării din partea Uniunii Ziaristilor din Basarabia. În cadrul Sfatului Țării a fost membru al Comisiei de redactare.

S-a născut în familia preotului Luca Lașcov. Studii: Școala Duhovnicească din Chișinău (1871), trei clase ale Seminarului Teologic din Chișinău, Școala de luncheri din Odesa. Activează în cadrul Direcției guberniale de jandarmi, contabil adjunct la Camera de Stat a Ministerului de Finanțe.

A fost partizanul revoluției ruse din februarie 1917 și adversarul categoric și convins al loviturii de stat organizate de bolșevici în octombrie a aceluiași an. După Unire, se dedă muncii social-politice: din august 1918, conduce Directoratul de Control din Basarabia, la alegerile pentru Parlamentul României întregite (20.XI.1919) devine senator, avansând până la vicepreședinte al Senatului. În 1922 – director la CFR-ul din Chișinău.

Bibliografie:

1. ANM, f. 727, inv. 2, dos. 77, p. 14.

2. Chișinău. *Enciclopedie. Chișinău, 1997.*”

Ceea ce nu s-a știut până mai ieri este faptul că Vasile Lașcov a fost foarte apropiat de Constantin Stere chiar din adolescență. Și i-a apropiat pe ei nu interesul literar, care le era comun, ci interesul politic pentru mișcarea narodnicistă (poporanistă). Cercul revoluționarilor de la *Narodnaia volea* din Chișinău i-a avut drept membri pe amândoi, fapt până mai ieri necunoscut.

Spre confirmare ne servește o scrisoare scrisă de șeful poliției din Chișinău către Direcția jandarmeriei din Basarabia. Scrisoarea a fost publicată de Valeriu Pasat în

revista *Săptămîna*, nr. 13 din 1 aprilie 2005, fiind descoperită în Arhiva de Stat a Rusiei.

Paralelismul acesta între destinul lui Stere și destinul lui Lașcov este aproape uimitor și chiar într-o măsură inversat în oglindă. Stere a făcut Siberia și a plecat în România, Lașcov a colindat marile metropole rusești și le-a fost dat să se întâlnească – unde credeți? – în incinta Sfatului Țării, ambii fiind deputați și votând Unirea Basarabiei cu România. Însă, dincolo de aceasta, ambii aveau în spate deja o carieră literară împlinită, fiind nume sonore pentru presa din Basarabia, din Vechiul Regat și din Rusia.

Chiar moartea lor s-a produs cu o exactitate matematică încât diferența de patru ani la naștere s-a respectat exact și la moarte.

Descifrarea biografiei lui Vasile Lașcov trebuie s-o facem în câteva planuri. În primul rând, pe planul politic, apoi pe planul poetic, urmând planurile: prozei, dramaturgiei, publicisticii, filozofiei.

A fost un autor polivalent care a preferat să editeze volume de poezie, de cugătări, de proză și de dramaturgie și s-a afirmat ca un foarte bun publicist și polemist.

A semnat cu pseudonimele: *Don-Bazilio, Don-B., L., L....v, V.L., L-v, Vas., V. Lukici, Eli, Tviordâi znak, Petrogradeț, Prepodovatel'* ș.a. Acestea erau numele lui literare, numele adoptate – cu ele semnând foiletoanele originale. Era cunoscut în epocă, putea să fie sarcastic, putea să fie duios, putea să fie intransigent, putea să fie un om al principiilor. Iată aici și-a spus cuvântul tagma din care își trăgea obârșia.

Scrierile lui au fost tipărite la Chișinău, Odesa, St. Petersburg și Moscova, în revistele: *Bessarabeț, Bessarabskaia jizn', Severnâi vestnik, Russkoe bogatstvo, Panteon literaturî, Filosofski ejegodnik, Nov', Russkie vedomosti, Novoe vremea, Teatralnaia biblioteka* ș.a.

Din 1906 până în 1913 a fost corespondent al revistei *Teatr i iskusstvo* din Petersburg. A avut preocupări filozofice foarte

precoce. Volumul *Gânduri*, scris între anii 1878 și 1888, pe când autorul avea 17 ani, și continuat pe parcursul a zece ani, ne face să descoperim o fațetă nebănuită la autorii basarabeni. O mie de aforisme scrise de un tânăr trezesc și acum admirația cititorului. Tot în această perioadă scrie un studiu filosofic *Ce este viața?*, tipărit în două ediții separate și inclus în volumul *Socinenia* (Petersburg, 1891). Concomitent scrie și dramaturgie: *Neudașaiasea mest' (O războiune eșuată)*, piesă așternută pe hârtie în 1878 și tipărită în 1885, și *Granița iubvi (Hotarul iubirii)*, scrisă în 1883.

În această perioadă prolifică, 1878-1888, mai scrie multe versuri incluse în aceeași ediție de *Scieri alese* (Sankt Petersburg, 1891).

Mai târziu autorul mărturisea că după apariția ediției de scrieri alese din 1891 ca și cum s-a dezis de preocupările sale literare, a dat pe foc manuscrisele de versuri și proză și preferă alte preocupări. Explicația ar fi una simplă. Editându-și opera, spera o recunoaștere rapidă și plenară a talentului său literar. Fiindcă, la acel moment, era cel mai harnic, cel mai inspirat și cel mai înzestrat autor basarabean. Dar n-a fost să fie. Literatura rusă era dominată de giganții vremii: L. Tolstoi, F. Dostoievski, M. Saltâkov-Șcedrin, I. Turgheniev, A. Cehov și de alți zeci de scriitori puternici din rândul doi și recunoașterea rapidă a unui debutant era dificilă.

Revenirea la îndeletnicirile literare a fost posibilă tot printr-o publicație moscovită, *Teatralnaia biblioteka*, în care în 1893 a publicat comedia într-un act *Agronomiceski listok (Foița agronomică)*. De acum încolo această publicație va găzdui mai multe piese semnate de Vasile Lașcov.

Și-a scris opera în limba rusă, căci alte posibilități de afirmare pe acest tărâm, în acele vremuri, nu existau.

A pretins să abordeze diverse genuri literare, de la poezie la aforism, de la dramă la recenzia teatrală, dar în permanență a fost fidel unui crez literar formulat încă în tinerețe – promovarea binelui și a frumosului în scopul perfecționării omului și schimbării societății.

Titlurile lucrărilor sale parcă vorbesc de la sine, V. Lașcov fiind obsedat de o febrilă căutare a Eului. Debutează cu piesa în versuri

Naufragiu în chei (Chișinău, 1878). Prima lui etapă de creație e marcată de poezie și filozofie. În 1888, la Odesa, editează placheta *Versuri*. Unele din ele vor fi incluse și în cartea *Scieri*, publicată în 1891, la Petersburg, cuprinzând și compartimentul *Gânduri*.

Cea de a doua etapă a creației s-ar defini printr-o renaștere literară, renaștere prin dramaturgie, când în revista *Biblioteca teatrală* (Moscova) publică rând pe rând piesele: *Foaia agronomică* (1893), *Struldbrugii* (1894), *Lebăda neagră* (1895), *Teoria* (1896), *Maimuțe literare* (1897), *Cu ocazia unei întâmplări întâmplătoare* (1898). După care a urmat o perioadă lungă de tăcere ce s-a încheiat la începutul anilor 1905-1906, când s-a declanșat prima revoluție rusă. Tăcerea nu mai cadra cu starea lui de spirit.

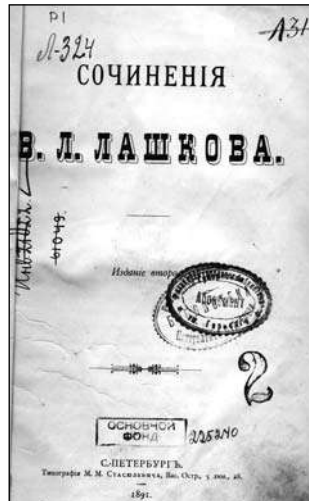
Cea de a treia etapă e remarcabilă prin activitatea publicistică, prin care la o anumită valență se îngemănează cu filozofia și cu politologia. A început în 1916 și Vasile Lașcov a demonstrat că era un om atașat de timpul său, pe care l-a dorit mai bun, mai frumos, mai interesant: *Ni holodnîe, ni goreacie* (Nici reci, nici fierbinți) își intitula el un articol publicat la 1898, în *Bessarabeț*, iar în 1917 era deja ferm că schimbările care se profilează în societate sunt epocale: *Nabolevșee. Bessarabskaia jizn'*. 1916, 119, 19 mai; *Pismo v redakțiu. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 19, 21 ianuarie; *Pered zarioi*.

Bessarabskaia jizn'. 1917, 63, 6 martie; *Vesna-krasna. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 68, 12 martie; *V dni preobrazovanii. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 82, 22 martie; *Ciudo voskresenia. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 88, 2 aprilie; *Starâi kalendar' i rabocii. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 93, 10 aprilie; *Revoluția i evoluția. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 95, 12 aprilie; *Pervâe vâbori v svobodnoi Rossii. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 127, 21 mai; *Belobiletniki. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 135, 1 iunie; *V derevenskoi gluși. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 165, 17 iulie; *Dni nașei jizni. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 151, 20 iunie; *Dva fakta. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 209, 21 august; *Na tot je motiv. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 207, 26 august; *Prâjok v bezdnu. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 246, 3 noiembrie; *Nasilie i soțializm. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 264, 19 noiembrie, ș.a.

Imediat după răsturnarea Guvernului Provizoriu și puciul bolșevic scria: „Atât pentru conți, câți și pentru popoare – profetic prevenea Liebknecht, – teroarea este ultimul cuvânt. Țineți minte acest lucru toți acei, care măcar cu vârful aripilor gândului vă atingeți de marile idei ale socialismului.” [*Nasilie i soțializm // Bessarabskaia jizn'*, 1917, nr. 264, din 19 noiembrie]

Iar ceva mai înainte, pe 5 noiembrie 1917, deci cu două zile până la lovitura de stat dată de bolșevici, nota: „Și... în loc de rai – iadul, în loc de fericire – mizerie și groază, în loc de libertate – samavolnicie, în loc de egalitate – omul pentru om este fiară, și în loc de fraternitate – război civil.” [*V dni gneva ego. Bessarabskaia jizn'*. 1917, 252, 5 noiembrie]

Și s-a întâmplat anume așa, marea teoroare revoluționară a trecut în război civil,

apoi în lagăre de concentra-re și pușcării și totul a durat 70 de ani din secolul XX.

Postum, scrierile lui V. Lașcov au fost inserate de Pan Halippa în paginile revistei *Viața Basarabiei: Cuge-tări* (1932, nr. 1., 3); *Puterea rugăciunii* / Trad. de Pan Halippa (1932, nr. 2); *Ostrovlul* / Trad. de V. Ștefănescu (1932, nr. 5.); *Făclia arde* / Trad. de V. Ștefănescu (1932, nr. 7); *Norii* / Trad. de V. Ștefănescu (1932, nr. 9.).

El a fost adeptul revolu-ției ruse din februarie 1917 și n-a acceptat lovitura de stat a bolșevicilor din 25 octombrie 1917. A fost adeptul unor transformări sociale pe cale evolutivă, democratică și un adversar convins al vărsărilor de sânge și al terorii.

Fiind membru al Senatului României, a rămas un democrat cu convingeri intransigente. A scris despre fărădelegile comise de Siguranța statului în Basarabia, despre speculațiile politice, despre corupție și mită, fapt care i-a adus retragerea din postul de senator.

Opera lui filozofică a început să fie studiată încă la începutul anilor '60 ai sec. XX: Ermuratschi, V., *V.L. Lașcov* (1861-1932). *Izvestia Akademii Nauk MSSR*, 1962, 1; Ermuratschi, V., *V. Lașcov* (1861-1932). În: *Istoria filosofii v SSSR*, M., 1968; Kovcegov, P., Sme-lâh, V. *Despre concepțiile social-politice și filozofice ale lui V.L. Lașcov*. În: *Comunistul Moldovei*, 1972, 3.

Cum era de așteptat, scrierile sale au fost catalogate ca burgheze și dăunătoare constructorilor comunismului. Etichetat ca „slugă a Guvernului Provizoriu”, „slugă a conducătorilor Sfatului Țării”, opera lui suscită totuși interesul savanților de atunci. Aducerea scrierilor lui în prim-planul unei discuții științifice valora mult, era o încer-

care de a reabilita, fie și parțial, opera unui scriitor basarabean.

Acest lucru a reușit să-l facă cu brio o altă generație de filozofi: A. Ababii, V. Juc, *Lașcu V. Filozofia și estetica antică. Ch.: Știința*, 1992.; Juc, V., *Vasile Lașcu despre semnificația cunoașterii. Ch.: Știința*, 1994, ca într-un final să apară o monografie: Vârțeanu, Tudor; Juc, Victor, *Concepțiile filosofice ale lui Vasile Lașcu* (Chișinău, 1996).

Și din toată opera filozofică, ce ne-a rămas moștenire de la Vasile Lașcov, se desprinde doar o concluzie care pentru el a semnat rodul unei neconținute zbuțimări și care a încăput într-o singură frază: „Adevărul este moartea.”

După 1918 a editat volumul de traduceri în limba rusă *Antologia poeziei românești* (Chișinău, 1928), prefațat de Șt. Ciobanu, este prinosul său deosebit adus literaturii române.

Iar în 1930 a tipărit ediția a treia la volumul *Simboli i voploșcenia*. A fost ca un preludiv editoria înaintea de dispariția lui fizică.

Cercetătorul și istoricul literar Sava Pânzaru, care a studiat și a propagat opera lui Vasile Lașcov, a tipărit volumul antologic *Ciornaia lebed'* (Chișinău, 1990), ghidat de ideea: „Ce loc ocupă el (Vasile Lașcov) în istoria mișcării social-literare din Basarabia de dinaintea de octombrie (1917)?” Prin această carte a reușit să ne convingă că stăm în fața unui fenomen literar necunoscut pentru noi, care merită a fi redescoperit. Prin materialul *On mâșlil i stradal*, publicat în revista *Rodina* (1990, nr. 5), semnat de Nicolai Babilunga și Sava Pânzaru, de fapt, s-a deschis calea spre definitivă recuperare a omului de cultură Vasile Lașcov.

Din scrierile sale poți descifra nu numai detaliile epocii, dar, în primul rând, năzuințele intelectualilor de a ridica omul la o nouă valență sufletească. Scriitor, dar și filozof, Vasile Lașcov a făcut mulți ani la

rând muncă de gazetar, ca să se întrețină și să se afle în permanență în forfota epocii.

Parcă și după moarte el continua să fie unul dintre liderii generației.

Respectarea principiilor morale, atât de apreciate în familia Lașcov, și-a găsit oglindirea în opera și în felul de a fi al autorului. Alegerea în funcția de președinte al Uniunii ziariștilor din Basarabia, n-a fost o întâmplare. El într-adevăr era ca un vârf de lance, mânăuitor iscusit al condeiului și om al cuvântului. Lucru rar întâlnit în rândul scriitorilor și publiciștilor, care își justifică slăbiciunile morale prin spiritul boem care chipurile îi bântuie, ceea ce nu este adevărat. Autorul se formează în baza unor criterii, a unor principii care, în bună parte, poate că și sunt moștenite genetic.

La Cimitirul Central din Chișinău, în partea de nord de la biserică, se află câteva morminte ale familiei Lașcov, care azi treptat se ruinează. Aici, unde îi separă de alte morminte un frumos gard de fier, sunt înmormântați bunicii, tatăl Luca Lașcov și Vasile Lașcov.

Au fost fețe bisericești în neamul lor și poate că ar fi trebuit să pretindă niște locuri mai aproape de biserică. Vasile Lașcov rămâne o importantă figură literară și politică a Basarabiei și putea la fel să pretindă ceva mai onorabil, însă a preferat să stea alături de neamul său care, dacă e

să judecăm și după acest loc din cimitir, a fost un neam care avea o opțiune liberală, își puteau stăpâni orgoliul și știau că misiunea lor pe acest pământ al Basarabiei este să aducă pace în sufletele oamenilor și lumină în sufletele lor...

UN BIBLIOFIL MEMORIALIST

O figură anonimă pentru contemporanii noștri, Nicolae N. Tolmacevski a lăsat niște pagini de memorii intitulate *Auzite și văzute în veacul meu*, pagini de toată frumusețea. Fără de ele este greu să-ți imaginezi veridic Chișinăul de odinioară...

Născut la 4 decembrie 1885, la Bălți, într-o familie de ucraineni, a fost exponentul etnic care purta în sângele său și rădăcini românești și sârbe. Tatăl lui, Nicolai Demian Tolmacevski, născut la 4 decembrie 1840 în s. Brașevan-Tolmacionca, a făcut studii la Liceul de băieți din Chișinău și a fost secretar, apoi anchetator la Tribunalul Basarabiei. Mama sa se numea Eufrosenia Ivanovna Stanevici. Iar mama ei era Ecaterina Ivanovna Boțan, care, la rândul său, era nepoata lui Vasile Boțan, nobilul ce semnase în 1814, alături de alți nobili basarabeni, scrisoarea către împăratul Alexandru I, în care îi recunoșteau că sunt supuși ruși. Bunicul Ivan Egorovici Stanevici era sârb și, în 1852, la Bălți, s-a căsătorit cu Ecaterina Boțan. Au avut împreună 17 copii.

N. Tolmacevski deținea un act de vânzare-cumpărare din 1797, de la generalul Sanders, a 18 000 de desetine de pământ, între râurile Kuialnikul Mare și Kuialnikul Mic, reg. Hadji-Bey, de lângă Odesa.

A învățat la Liceul de băieți nr. 1 din Chișinău (5.04.1896 – 1905) și chiar a scris mai multe pagini din istoria acestui liceu, care n-au fost editate și s-au pierdut. Vina aparține și lui Liviu Marian, care a declarat

că Liceul „B.P. Hasdeu” există doar din 1918 și că nu va admite o altă istorie a acestei instituții de învățământ.

În perioada 1907-1911 N. Tolmacevski și-a făcut studiile la Universitatea din Harkov, Facultatea de Drept. A lucrat avocat. Până în 1940 a adunat cca 3000 de volume la tema *Basarabia*. N.N. Tolmacevski afirma: „...colecția mea putea concura cu adevăratele comori buchinistice la așa pasionați de plaiul nostru cum au fost: M.K. Zozulin, N.C. Moghileanschi, P. Gh. Gore (moștenitorul bibliotecii tatălui său – a notarului Gheorghe Gore), P.V. Sinadino, V.L. Lașcov, G.A. Bezviconai (și fiul lui – Gh. G. Bezviconi), P.N. Halippa, I.E. Pelivan și V.M. Adiasevici.”

A fost un animator al Ligii minorităților din Basarabia și al Societății amatorilor fotografi.

În 1940 el a rămas la Chișinău, iar în 1944 s-a refugiat la Craiova, unde a și murit la 19 martie 1955.

În manuscrisul *Portretov dlinâi read...*, Gheorghe Bezviconi notează la p. 8: „Recent prietenul meu din Craiova mi-a trimis ultima lui fotografie. Aceasta era umbra plinului și înaltului N.N. Bârbuța, încărunită, și ochii buni și meditativi aminteau de Tolmacevski de odinioară... tăia pâine la internatul unei școli din Craiova. Vara, când copiii plecau în vacanță, prânzul nu-l mai primea. Pentru faptul că transcria niște conturi la contabilitate i-au permis să locuiască în subsolul școlii...”

O ACHIZIȚIE PREȚIOASĂ

Nina POSTOLACHE

Orișicare bibliofil, bibliotecă s-ar mândri cu o achiziție rară, prețioasă, noțiunea de achiziție referindu-se, bineînțeles, la cărți, manuscrise, documente... Însă dna Lidia Kulikovski, directorul general al BM „Hasdeu”, are, se pare, harul de a achiziționa în colectivul numeros, prietenos, creativ, pe care-l conduce de atâta timp cu strălucit succes, ceva mai de preț decât orișicare carte rară – oameni rari, oameni harnici, devotați activității lor, pricepuți, întâi de toate, în a sluji o cauză – cauza bibliotecii. Și raportarea aceasta a omului, a specialistului în general în minunatul sistem de biblioteci municipale – ca o rară, necesară, prețioasă achiziție – se referă, bineînțeles, și la Vlad Pohilă, redactorul-șef al revistei *BiblioPolis*, de la fondarea ei, în 2002, și până la ora actuală. Anume odată cu încadrarea excelentului publicist și lingvist Vlad Pohilă – o încadrare plenară – în munca de redactare (dar nu numai de redactare, ci și de edificare, am zice, a revistei *BiblioPolis*) ea și-a căpătat prestigiul și valoarea de care se bucură azi printre cititori, specialiști, jurnaliști, oameni de cultură în general.

Acum, că avem revista aceasta minunată, ne uimește faptul cum era chip să nu fi existat ea dintotdeauna?... Ba da, mă vor contrazice cunoscătorii istoriei bibliotecilor de la noi, au existat și până la *BiblioPolis* publicații destinate bibliotecarilor – buletine etc. Da, va cădea de acord un alt bun cunoscător al istoriei de la noi, existau careva publicații de specialitate, însă ele nu au avut, până la *BiblioPolis*, nici cuprinderea largă, a toate aspectele ce țin de biblioteconomie, pe care o are *BiblioPolis*-ul, și nici conținut atât de bogat!

Revista *BiblioPolis* e un concept, întâi și-ntâi. Un concept de revistă specializată, menită să oglindească toate aspectele ce țin de activitatea bibliotecilor, dar, concomitent, să și contribuie cât mai eficient la promovarea bunelor practici, la susținerea bunelor inițiative, la promovarea lor.

Nu vom exagera defel dacă vom afirma că amploarea (fără precedent!) pe care o cunoaștem azi a se numi sistemul de biblioteci municipale încadrate în genericul B.P. Hasdeu se datorează și rolului revistei *BiblioPolis* în acest proces de consolidare, de coeziune, de perpetuă perfecționare, renovare, dar și de fixare a experiențelor demne de a fi lăsate urmașilor de învățatură.

Aceasta ar fi importanța în sine a publicației *BiblioPolis* dirijată de L. Kulikovski și Vl. Pohilă. Dar acea importanță e mult mai vastă. Revista contribuie esențial, hotărâtor la stimularea creativității bibliotecarilor. Ei sunt invitați să colaboreze la revistă, să-și împărtășească experiența. Iar ca să ai ce împărtăși, trebuie inițial să produci un lucru de calitate. Și bibliotecarii, toți angajații BM „B.P. Hasdeu” tind spre aceasta, obținând rezultate remarcabile, fapt unanim recunoscut de specialiștii în domeniu, de forurile superioare de resort.

Colectivul pe care-l conduce Vlad Pohilă nu e numeros, fiind alcătuit din director – binecunoscutul conferențiar universitar, doctor, dar și director general al BM „B.P. Hasdeu”, dna Lidia Kulikovski, redactor-șef e, cum am scris deja – Vlad Pohilă, un colegiu de redacție întrunind atât specialiști în biblioteconomie, cât și din alte ramuri ale culturii – oameni cărturari,

cu titluri științifice, academice chiar, dar și fără, profesori universitari ș.a.; doi membri ai secretariatului – Tatiana Borodatii și Valeriu Rață, plus designerul – Valeriu Herța. Acestora li se alătură: pe post de „cap limpede”, Genoveva Scobioală, și ca maestru fotograf dr. Vasile Șoimaru. Mâna aceasta de oameni reușește să creeze, de la număr la număr, o imagine tot mai pregnantă a bibliotecarului moldovean, deschis nou-lui, modernizărilor menite să perfecționeze continuu domeniul dat.

Colegii de serviciu, dar și colegii-scriitori, cărora Vlad Pohilă le redactează textele (la rugămintea acestora!), au convingerea că unde redactează lingvistul Vlad Pohilă un text, se limpezesc sensurile, fraza capătă eleganță, iar greșelile gramaticale se retrag și dispar.

Statutul revistei *BiblioPolis* e acel al unei publicații de biblioteconomie și științe ale informării. Redactorul-șef, deci, trebuie să posede și aptitudini de om de

știință. VI. Pohilă și le-a cultivat de-a lungul întregii sale activități profesionale, ba chiar de pe când era încă student. Cel mai cuprinzător și adecvat epitet ce l-ar caracteriza succint pe protagonist nu poate fi altul decât *cărturar*. Dacă veți vedea în troleibuz sau în alt mijloc de transport în comun un ins ținându-se cu o mână de bară (să nu cadă), iar în alta ținând o carte (o revistă, un ziar etc.), deschisă și citind cu nesăț, neacordând atenție înghiontelilor posibile și imposibile din partea acelor care mereu se grăbesc undeva, cel mai probabil insul cu pricina va fi Vlad Pohilă. Dacă veți observa, pe aleile vreunui parc din capitală silueta unui ins ducând subsuoară sau în brațe un teanc de cărți, una dintre care neapărat e cel puțin răsfoită, dar se prea poate să și fie chiar citită din mers, insul acela este de multe ori Vlad Pohilă.

Acum, când i-a venit în ajutor computerul, internetul, sațietatea lui de cunoștințe, de informare e mult mai lesne să fie

Vlad Pohilă la „Masa tăcării” lui Constantin Brâncuși, Târgu Jiu. Foto: Vasile Șoimaru

satisfăcută, dar că timpul, bată-l vina, nu-i permite să-și realizeze toate planurile și proiectele. Pe timpuri Vlad Pohilă scria mai multă literatură – proză, eseuri. Meritele-i literare incontestabile i-au și fost unanim recunoscute de breasla scriitoricească, el fiind admis în rândurile Uniunii Scriitorilor ca un egal între egali. La fel este tratat Vl. Pohilă și între jurnaliști, și recunoscut unanim, cunoscut fiindu-i aportul la redactarea buletinului *Noutăți editoriale*, de secretar de redacție la revista *Limba și literatura moldovenească*. În perioada 1989-1995 participă activ la editarea revistei *Glusul* (predecesora *Glusului Națiunii*), iar din 1996 până în 2001 îl aflăm la publicația *Mesagerul*, inițial în calitate de secretar, apoi de redactor-șef. Nu e de mirare că tot Vlad Pohilă a deținut (2001-2002) și funcția de redactor superior la prestigioasa Editură „Litera”, apoi de redactor-șef adjunct la revista *Limba Română*.

Amintim lucrurile acestea într-o sublinia adevărul că Vlad Pohilă e un om potrivit la revista *BiblioPolis*, el însuși fiind un om biblio. A făcut doctorantura în cadrul

Institutului de Limbă și Literatură al AȘM cu specializarea istoria scrisului în limba română; a și fost cercetător științific în cadrul aceluiași Institut; a ținut și cursuri de ortografie a limbii române pentru profesori (la Chișinău și Cernăuți); dar a și scris, a publicat lucrări de cultivare și ocrotire a limbii: *Să citim, să scriem cu litere latine* (1989); *Grafia latină pentru toți* (1989); *Norme ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române* (în colaborare, 1990); *Mic dicționar de nume proprii străine* (1998); *Dicționar al greșelilor de limbă* (1998).

Chiar dacă, de când e redactor-șef la *BiblioPolis* Vlad Pohilă își publică și semnează pe paginile acestei publicații mai multe scrieri jurnalistice – editoriale, interviuri, eseuri etc., el reușește să colaboreze și la alte prestigioase ziare și reviste, atât din țară, cât și de peste hotare, mai și traducând câte ceva...

Într-o altă epocă, i s-ar fi zis mare cărturar. În era computerelor, îi vom zice și noi cărturar – în sensul deplin al cuvântului, cel verificat de zbuciumul istoriei, de căutările continue ale iluminării prin știința de carte.

„LEACURI POETICE” CARE NE ÎNCĂLZESC SUFLETELE

Vlad POHILĂ

Întrebați pe oricine – în stradă sau la masă, la vreo petrecere familiară – de ce se teme cel mai mult în viața asta – și veți auzi unul și același răspuns, aproape că fără variațiuni. Da, cei mai mulți oameni au cel mai mult frică de judecători, de polițiști și... de medici.

Părerea mea e că nu trebuie să avem frică nici de medici, nici de polițiști, nici de judecători, doar sînt și ei oameni! Și atunci cînd aceștia sînt oameni – cel puțin în două ipostaze – îți pot deveni chiar și un fel de prieteni, poate chiar și niște ființe

extrem de simpatice! Prima ipostază ar fi atunci cînd medicul (avocatul, sectoristul etc.) îți este rudă, de sînge sau prin alianță, și cum nepotismul și cumetismul sînt extrem de dezvoltate pînă în prezent la noi, trecem peste acest aspect. Unde mai pui că a doua ipostază a transfigurării acestor potențiali generatori de stresuri este cu mult mai curioasă... Da, da, devine altul omul care scrie – fie el polițist, judecător sau medic. Ba chiar și parlamentar, ministru, prim-ministru, președinte de stat, adăugăm noi.

Trebuie însă să recunosc, franc: nu am cunoscut (deocamdată) polițiști și nici judecători care să fi ajuns și oameni ai scrisului. Medici – da, cunosc destui medici „afecțați de maladia scrisului”, unii, afecțați rău de tot! – încît nu mai știi ce să crezi despre ei: sînt medici sau totuși scriitori?! Și abia la o cunoaștere mai îndeaproape a muncii lor, înțelegi că, deși au atins surprinzătoare ștachete ale măiestriei scriitoricești, tot medici au rămas, nu au putut nici alunga, nici răpune doctorul din ei...

Nu știu dacă s-a scris vreo teză de doctorat – mai curînd, da, pur și simplu, nu a ajuns și în vraful meu de lecturi curente –, dar ar merita să fie cercetat acest fenomen: **medicul în literatura artistică** (sau: **literatura artistică creată de medici**). Nu trebuie să treci la universitate un curs minuțios de literatură universală, nici să citești prea multe biografii romanțate ca să întocmești o listă – dacă nu uriașă, apoi cu certitudine impresionantă – de medici care au devenit scriitori de seamă. Aș începe această listă cu Rabelais, cel care a dăruit omenirii romanul-nepereche despre Gargantua și Pantagruel. Avea studii medicale, dar și practică în domeniu și Friedrich Schiller, cel care, alături de Lenau, Novalis și Goethe, a construit, în multe privințe, model de talent literar, pentru Mihai Eminescu. În epoci mai aproape de noi „au răsărit” multe alte genii literare cu studii în medicină, cu aplecare pentru meseria de a alina durerile oamenilor: scoțianul Arthur Conan Doyle, rusul Anton Pavlovici Cehov, englezul Somerset Maugham (a fost și agent al serviciilor secrete! dar aceasta e deja o „zonă” ce se află dincolo de interesele noastre de moment); iarăși un rus, Mihail Bulgakov; francezul Loius-Ferdinand Céline, polonezul (era, de fapt, evreu polon) Stanisław Lem... cîți alții! Să nu se creadă că nu am avut și noi, românii, scriitori medici! Un viguros talent de narator era medicul Victor Crăsescu (1848-1918),

originar din Chișinău, dar care s-a afirmat în Delta Dunării, mai întîi ca „doftor”, apoi și ca nuvelist și romancier, zugrăvind cu o călduroasă compasiune pe cei „umiliți și obidiți”, anticipîndu-l pe Panait Istrati cel puțin la capitolul „caractere umane” – și ca exotism, și ca fragilitatea tăriei (fizice, de caracter etc.). Apoi, cel puțin doi licențiați în medicina românească au ajuns a fi reprezentanți de primă mărime ai poeziei românești: Vasile Voiculescu (1884-1963), tot el și martir al criminelor experimente comuniste; și Alexandru Lungu (1924, Cetatea Albă – 2011, Bonn, Germania), care prin 1949 a luat la București un doctorat în endocrinologie (*Reglarea hormonală a acțiunii dinamice specifice*, ceva în genul acesta era subiectul disertației sale), dar se impusese deja și ca poet, alături de Ion Caraion, bunăoară, prin 1940-1944 trezind încîntarea – pentru creațiile sale lirice, nu medicale! – lui Perpessicius, Șerban Cioculescu sau Vladimir Streinu. Avem și în Basarabia scriitori cu studii medicale: unul a fost prozatorul, dramaturgul și (mai ales) traducătorul Alexandru Cosmescu; altul este poetul, prozatorul, dramaturgul și eseistul Andrei Burac; lui i se alătură prozatorul și eseistul Vlad Zbârciog...

Așadar, ca și pe alte meridiane ale globului pămîntesc, avem și noi destui scriitori cu studii și practici medicale sau, mai simplu spus – medici scriitori. Curios, dar reprezentanții acestei categorii de literați scriu, cu precădere, dacă nu exclusiv: epigrame, parodii, pamflete, schițe și tablete umoristice. Nu voi da aici nume de autori; în niciun caz nu voi încerca să fac acum o ierarhizare a acestor autori, din simplul motiv că toți sînt talentați, toți sînt mari, iar unii au ajuns și membri în Uniunea Scriitorilor.

Un nume, voi invoca totuși. De fapt, mă voi referi la un om, care mai e și medic, mai e și scriitor: **Ion Răzlog**. I-am citit recent, în manuscris, cea mai nouă carte de poe-

zii „vesele și triste” (nu știu cine ar putea găsi, pentru ele, un calificativ mai potrivit decât acesta, preluat de la George Topîrceanu). Anterior, mai citisem alte două cărțuții de-ale dlui Ion Răzlog; cam de patru ori pe lună citesc ce publică dumnealui – cu o uimitoare ritmicitate – pe ultima pagină a revistei *Săptămîna*. Astfel încît, pot pretinde că știu bineșor bibliografia curentă a acestui poet umorist (dar și satiric, și liric, și filozofic, și civic... depinde de unde, cum și cînd începi lectura creațiilor sale!). Mai important mi se pare însă că am avut șansa de a cunoaște

de ceva vreme pe omul Ion Răzlog. (Pe medicul din el încă nu l-am „deranjat”, nici nu mi-aș dori, la drept vorbind – citiți începutul acestei tablete, à propos de cele mai mari trei fobii ale moldovenilor. Așadar, încă nu am ajuns la medicul Ion Răzlog, dar cine știe! – cu viața asta a noastră... cu stresurile continui ce ni le provoacă atît de generos guvernările noastre...).

Parafrazîndu-l pe Ion Creangă (de care dl doctor Ion Răzlog îmi amintește ori de cîte ori avem prilejul să stăm „la un pahar de vorbă”), zic și eu: „Hai mai bine despre omenie să vorbim...” și atunci mă întorc cu bucurie spre omul Ion Răzlog. L-am cunoscut, cum ar zice unii, în niște „circumstanțe mai mult politice”, adică într-o atmosferă de grele frămîntări sociale, civice, dar și economice, și culturale. M-a impresionat sinceritatea excesivă cu care aborda orice problemă, orice provocare ce viza prezentul și viitorul apropiat al acestei palme de pămînt: era ceva mai rar întîlnit, chiar dacă (eu, cel puțin) mai trăiam în epoca unor speranțe nespulberate încă. În ega-

lă măsură m-a impresionat bunătatea și omenia domnului doctor, deși era un timp cînd încă nu știam că aceste virtuți pot deveni niște mărfuri extrem de deficitare. În fine, nu am putut să nu observ inteligența acestui om, doctor și fruntaș al luptei pentru o societate mai dreaptă, respectiv, pentru o viață mai decentă. Din cîte știu, dl doctor Ion Răzlog a părăsit de multșor implicările în viața social-politică; nici nu l-aș întreba de ce, pentru că știu de ce: s-a decepționat, ca să nu zic s-a scîrbit de multe cîte a văzut și cîte avea să le mai vadă...

Însă, drept a spus cine a spus că nu e rău fără bine... Despovărat de implicații de natură politică, a putut să se consacre mai mult scrisului. Ne-o demonstrează și această carte nouă, intitulată pe cît de lung, pe atît de motivat: ***Ionică scriitorul stă de vorbă cu poporul*** și care este, din cîte știm, un fel de al treilea episod dintr-un serial în care Ionică este purtat pe bănuite și nebănuite cărări ale vieții. Nu știu cîte episoade va avea acest „serial lirico-umoristic” (și dramatic...), dar după lectura manuscrisului, înainte de a fi dat la tipar, mi-am zis: să-i dea Domnul multă sănătate și tot atîta inspirație dlui Ion Răzlog, căci știe a face cărți foarte *citibile*, adică din cele care se citesc ușor și cu plăcere.

Nici nu s-ar putea altfel, doar autorul surprinde măiestrit „pulsățiile” (nu vreau să zic „spasmele”, care te duc cu gîndul la delir...) din societatea noastră, le zugrăvește în versuri agreabile în care bagă obligatoriu o injecție întremătoare (moralizatoare), dar și alte cîteva – de voie bună, de optimism chiar, atît de necesare într-o

vreme și într-o comunitate unde domnește totuși indispoziția, starea deprimantă, lehametea. În genere, are versuri bine ticluite, rîndurile curg în ritmuri antrenante, formînd firesc strofe în care grija pentru formă nu se ceartă cu logica formală. Ion Răzlog este poetul care ne încălzește sufletele, chiar și atunci cînd – vom vedea în continuare – versurile sale par a fi cotropite de tristețe.

Este uimitor spiritul de observație al poetului umorist (al medicului psihiatru? al cetățeanului?) care nu „iartă” nicio ispravă dintre cele „de rîs și de plîns” comisă în Parlament, la Guvern, la Președinție... Denunțînd cele observate, autorul rîde cu poftă de prostia omenească, dă și unele sfaturi „salvatoare”, în anumite cazuri acestea fiind niște înțelepte concluzii sau aspre verdicte: „În Parlament se sfădesc / Și nimic nu hotărăsc. / Vă mirați că nu-i frăție? / – **Sînt făcuți toți la beție**” (*Palavra și pravila*, sublinierea noastră, VI. P.).

Ochiul ager, cu adevărat de Esop, al lui Ion Răzlog, nu poate trece mijit pe lîngă mulțimea de rele și belele ce copleșesc nu numai viața politică de la noi, dar și pe cea economică, academică, culturală...

Abordînd tema exodului moldovenilor spre Vest și spre Est, în căutarea unui rost mai sigur în viață, versurile lui Ion Răzlog capătă inflexiuni mai puțin hazlii și mai mult tragicomice, iar uneori pur tragice, marcate de neliniște și durere pentru destinul oamenilor de pe acest pămînt, care se văd nevoiți să se încălzească dansînd *Ciuleandra* (a se vedea poezia cu acest titlu), cînd s-ar cuveni să joace *Hora* dăătoare de noi puteri, de noi speranțe, de noi împliniri. De fapt, umorul său este ca un frate geamăn al tristeții, al unor concluzii cu gust amar. Inclusiv atunci cînd se referă la sfera sănătății publice, căci, în ciuda impresiei că medicii ar suferi de un exces de

solidaritate – pe toată linia, încît s-ar părea că se autoplasează în afara oricărei judecări critice, Ion Răzlog nu-și menajează nici colegii (și nici șefii!) de breaslă: „Un ministru cam senil: / *Hipocrații* iar iau mită! / Directiva din april, / Știți prea bine, solicită: / Pentru doctori consacrați: / Luați seama cum luați!” (*Circulară*).

Ion Răzlog, am impresia, scrie mult, scrie mereu și pretutindeni: și acasă, și la serviciu, și aflîndu-se în avionul spre Lyon, Franța, și stînd întins pe plajă în Antalya, Turcia. Dacă e așa, ar trebui să aibă la activ deja vreo zece, poate chiar cincisprezece cărți. După cum vedem însă, se află abia la a treia carte (à propos, număr suficient pentru a candida la calitatea de membru în Uniunea Scriitorilor din Moldova...). Această modestie aritmetică este, cred eu, și un semn al exigenței față de textul scris: se vede că Ion Răzlog nu încredințează tiparului chiar tot ce încredințează hîrtiei, spre deosebire de unii scriitori de la noi care consideră că tot ce au înșirat pe foaia de hîrtie (pe ecranul calculatorului) trebuie să fie adus obligatoriu la cunoștința „întregii obști”. Într-un fel sau altul, o creștere a grijii față de forma mesajelor umoristice publicate se poate observa chiar dacă e să citim mai atent, contrastiv, prima carte, apoi a doua și pe cea de față care, cu certitudine, nu închide un șir, ci mai curînd îl „întinde”.

Tocmai aceasta ținem să-i dorim poetului Ion Răzlog: o creștere continuă a numărului de cărți tipărite, concomitent cu sporul de calitate al versurilor. Iar totodată, și o înmulțire a numărului de admiratori (și admiratoare, deh!...) – o meritați din plin (sau: „cu vîrf și îndesat”, cum zic umoriștii), pe cuvîntul meu de coleg de breaslă ce vă sînt.

Februarie 2013

PE UNDE EXISTĂ MĂCAR UN SINGUR ROMÂN...

Maria TOACĂ,
jurnalistă, „Zorile Bucovinei”, Cernăuți

*„Nu-l uitați pe cel căzut în război,
lăsați-i din când în când un loc liber la masă,
ca și cum ar fi viu între noi,
ca și cum s-ar fi întors acasă.”*

(Nichita Stănescu)

N-aș crede că un asemenea om există în realitate, că tot ce face el nu conține nicio iotă de pragmatism, nu urmărește niciun interes material... Mai curând mi s-ar părea un personaj coborât din baladă Vasile Șoimaru din Chișinău, iar faptele sale desprinse dintr-o frumoasă poveste, dacă nu l-aș cunoaște personal, dacă n-aș primi uneori un apel telefonic sau un mesaj în poșta electronică, prin care își anunță sosirea la Boian. Este cunoscut, în carne și oase, nu numai la Boian, unde îi are de prieteni apropiați pe Vasile Botă și Eleonora Bizovi, ci și la Voloca, și la Crasna, și pe la alte vetre românești din nordul Bucovinei. Vine de sărbătorile de iarnă, vine în zilele de comemorare a lui Eminescu – cu dorul și cu durerile, noi fiindu-i cei mai apropiați (ca distanță!) frați întru iubire și suferință românească.

Or, indiferent de locurile pe unde a dat de urmele românilor, de distanțele, mai lungi ori mai scurte, parcurse în căutarea lor, toți îi sunt scumpi și apropiați, îndeosebi conaționalii aruncați de soartă în cele mai îndepărtate, negre străinătăți. Uneori mi se pare că s-ar porni, cu mașina sa încercată de atâtea drumuri, și spre Lună, și spre Marte, dacă l-ar încredința cineva că acolo există colonii de români condamnați la izolare ori măcar un singur frate de sânge cu memoria trează. Neîndoielnic că și confrății extratereștri (dacă există undeva în univers) și-ar găsi locul în monumentala

sa colecție fotografică, ce-i unește pe românii de pretutindeni.

Dar există pe harta sufletului său locuri unde, deși poate n-a văzut aieva niciun român, s-a întâlnit cu sute de mii de compatrioți. De obicei, mă străduiesc să evit cuvântul „patriot”, precum și derivatele lui, devenite vorbe de ocară astăzi, când interesul național, de fapt, nu e decât interes personal, scos fără scrupule pe tarabă. Nu, însă, în cazul lui Vasile Șoimaru, unicul dintre români, care a străbătut de două ori drumul de mai bine de două mii de kilometri, prin infernul ostașilor români aruncați pe Frontul de Est în cel de-al Doilea Război Mondial. Fără trâmbețe, fără susținere de nicăieri, a pornit de la Chișinău în căutarea urmelor celor 600 mii (mai precis, 624 540) de români căzuți la datorie – de la suburbiile Odesei până în Crimeea, Caucazul de Nord, Stepa Calmucă, ajungând până la Cotul Donului. Astă vară, pe la începutul lunii august, au aflat că se pregătește să parcurgă pentru a doua oară acest drum, nebătut de nimeni în cei 70 de ani trecuți de la cel mai tragic moment, cea mai oribilă înfrângere a Armatei Române. L-am rugat să-mi trimită fotografiile și câteva rânduri scrise despre întâlnirea cu oasele românilor sacrificați în cele mai sângeroase bătălii din anii celui de-al doilea măcel mondial.

După aproape șase luni de tăcere, în zilele sărbătorilor de iarnă, am primit mai mult decât câteva rânduri – o carte *Cotul Donului, 1942* – „despre eroism, jertfă, trădare... , toate împletindu-se într-o incomparabilă tragedie românească uitată sau, mai degrabă, prea dureroasă și incomodă contemporaneității pentru a fi evocată”. Prima

dată, Vasile Șoimaru a reușit să ajungă în acele locuri de rea faimă și tristă pomenire (până în partea de sud a Donului, la Kalaci pe Don și în stanița Golubinskaia) în vara lui 2009. A doua oară, în august 2012, a pornit sub impresia filmului documentar *Eroism și jertfă pe Frontul de Est*, turnat în anul 2010, cu sprijinul Fundației Creștine „Părintele Arsenie Boca”. Având ca subiect rememorările unui veteran de război, medicul Iosif Niculescu, în vârstă de 96 de ani, pelicula redă dezastrul din cel mai infernal loc al bătlăiei de pe Don și Volga din iarna geroasă (40 grade sub zero) a anului 1943.

Cotul Donului nu-i o pagină din istoria românilor, cu care putem să ne mândrim, dar e durerea noastră și mărturisește multe adevăruri celor porniți pe calea căutărilor. Vasile Șoimaru a pornit îndemnat de mesajul supraviețuitorului Iosif Niculescu: *„În legătură cu Cotul Donului, pot să le spun oamenilor că niciodată Armata Română nu și-a închipuit că va putea cuceri Rusia. Armata Română a fost pe Frontul de Est, ca să dezrobească teritoriile românești... Preoții noștri din armată nu reușeau cu botezul, cu rugăciunile, cu împărțășania populației, care de douăzeci și ceva de ani nu mai auzise de preoți și de Dumnezeu... Asta a fost. Noi am mers acolo să-l aducem înapoi pe Iisus Hristos, nu să le cucерim țara. Nu avem noi nevoie de țara lor. Avem țara noastră, bogată și frumoasă.”*

Anul trecut, la 14 septembrie, acest om trecut prin toate cercurile iadului, a împlinit 98 de ani. A fost nevoit să-și schimbe numele de familie, pentru a evita persecuțiile din epoca socialistă – din Dumitrescu s-a făcut Niculescu. Chirurg de elită, care a făcut prima operație pe cord deschis în România, el a lucrat toată viața într-o comună, a crescut viermi de mătase pentru a avea cu ce-și coase pacienții după operație, căci statul nu-l asigura cu inventarul necesar unui chirurg. Aceeși soartă au avut-o și alți com-

batanți, în cel mai bun caz alegându-se cu dispreț și desconsiderare din partea puterii, dar și a societății. Întrebarea „Ce-au căutat românii la Cotul Donului și la Stalingrad?”, era piatra ce li se arunca în față, dar și o veșnică răvășire a sufletului lor. „Cum a fost posibil acest dezastru, de ce au luptat soldații români la mii de kilometri departe de Țară?” – aceste întrebări i-au însoțit întotdeauna pe supraviețuitori. Ele nu pot fi șterse din istorie, precum nici din conștiința eroilor de război. Chiar dacă nu-i niciun cimitir al ostașilor români, nicio troiță, nicio simplă cruce pe acele locuri, unde numai în zilele de 19-22 noiembrie 1942 au fost secerăți de gloanțe 150 mii de ostași români!

În Europa de Vest, dar și în multe țări postsocialiste, inclusiv România, sunt cimitire întregi ale ostașilor celui de-al Doilea Război Mondial, indiferent de care parte a frontului au luptat ei. La Cotul Donului abia vara trecută a apărut un semn simbolic, improvizat spontan de Vasile Șoimaru pe dealurile de cretă ale staniței Kletskaia: *„...am făcut cu cuțitul o cruce dintr-un copăcel uscat, legând-o cu lipici, am rupt ultima pagină din albumul meu „Poeme în imagini”, care reprezenta fotografia „Tricolorul Independenței” (cu semnăturile deputaților din Primul Parlament al Republicii Moldova, care au votat pe 27 august 1991 Declarația de Independență, inclusiv semnătura mea...). Am prins poza tot cu lipici, de cruce, pe care am înfipț-o cât mai adânc posibil în pământul răzmuat de ploaie...”*

Cine știe cât a stat și dacă se mai ține acea cruce acolo, însă Vasile Șoimaru a aprins și a făcut să ardă candela pentru memoria celor sacrificați prin drumul său de exact 1942 kilometri, numai într-o direcție, și cartea în care, paralel cu omagiul adus morților, a adunat și mărturiile celor vii, le-a notat tributul de sânge. Cu puțin timp înainte de a pleca la Cotul Donului, numai într-o singură comună, la Miroslav-

vești, județul Iași, el s-a întâlnit cu patru veterani, ascultându-le mărturiile despre faptele lor și jertfele camarazilor rămași să putrezească în Stepa Calmucă și dealurile albe din apropierea Donului.

Revenind la pelerinajul său și misterul întâlnit în cale (după o vară de secetă cumplită, în ziua sosirii în orașelul Kletskaia a căzut potop de ploaie), nu pot să nu cred alături de eroul Iosif Niculescu că „Unul, măcar, dintre cei morți, acolo, la Cotul Donului, își are moaștele de sfânt în acel pământ și, Acela lucrează din Cer: m-a luminat pe mine să fac filmul, și pe Șoimaru l-a trimis la Cotul Donului în acest an al tristei aniversări...”.

Fapta temerară a lui Vasile Șoimaru și cartea sa de mai puțin de-o sută de pagini mi-au răscolit nu numai emoții, ci și interesul de a cunoaște în profunzime mai multe din tot ce se referă la luptele de la Don și Stalingrad – din 23 august 1942 până la 2 februarie 1943. Românii erau lăsați în situații dezastruoase. Iată ce scria, la 25 noiembrie 1942, șeful Statului-Major al Armatei a 3-a române, col. C. Eftimiu, în nota către Misiunea militară germană, trimisă din zona Stalingradului: „Ofițerii și soldații Corpului VI de armată, care se retrăgeau prin Kalaci, n-au primit timp de 4-5 zile nici cel puțin o dată îngrijire din partea serviciilor germane. Unii au fost dezarmați, iar unor ofițeri li s-au luat chiar propriile pistoale.” Cu câteva luni înainte (22 iulie 1942), îngrijorat de soarta Armatei Române, trimisă în continuare, sub presiunile germanilor, să lupte chiar în Caucaz, Iuliu Maniu, președintele PNȚ, îi scria adeptului său politic Nicolae Lupu, care trebuia să ia legătura cu Mareșalul Ion Antonescu: „...te rog să-i aduci la cunoștință acestea [nemulțumirile ce se făceau simțite în țară – n.a.] și să faci tot posibilul să simți durerea și îngrijorarea, care străbat inimile și sufletul românesc, și să ia urgent măsurile ce se impun de împrejurările actuale.”

Prevederile lui Iuliu Maniu s-au dovedit realiste, iar din telegrama Mareșalului, trimisă generalului Șteiflea, în seara de 3 decembrie 1942, reiese că el n-a avut altă soluție decât să-și asume răspunderea pentru inevitabila catastrofă: „Răspunderea în fața istoriei o port eu, pentru că nu am făcut mai mult decât am făcut pentru a împiedica masacrarea armatelor, datorită ușurinței cu care a procedat conducerea germană, a lipsei totale de prevedere și a impasivității cu care a primit semnalele noastre de alarmă...” Oricum, istoricii militari (Vladimir Zodian, Leonid Moise, Teofil Oroian), care au studiat conflictul violent dintre aliați după înfrângerea din noiembrie 1942, scriu că felul în care soldații români au fost tratați de aliații germani pe parcursul războiului este incomparabil mai bun față de cel la care au fost supuși românii după 23 august 1944 de către ruși.

Imaginea cu o cruce singuratică, înfiptă pe un deal de la Cotul Donului de Vasile Șoimaru, mi-a adus aminte de o nobilă lucrare, pornită la Boian de o mână de români în anii când erau în viață profesorul Vasile Bizovi și preotul Boris Țapu. Odată cu plecarea lor dintre cei vii s-a uitat definitiv despre datoria de a cinsti memoria și a-i aduce acasă pe cei sacrificați în lupte. Proiectul înălțării unui monument funerar în cimitirul satului, pe locul unde mai de mult s-a aflat Crucea Eroilor de război, a rămas să adune praful printre schițele sculptorului Dumitru Gorșcovschi.

Până la Don și Volga e prea departe ca să ajungem vreodată să ne închinăm osemintelor străbunilor, dar și mai greu este să arătăm un semn de neuitare aici, aproape de casele și inimile noastre.

20 februarie 2013

REMEMBER**O CELEBRĂ CÂNTĂREAȚĂ,
TREI ANIVERSĂRI SEMNIFICATIVE**

Vlad POHILĂ

Nu-mi amintesc să fi avut vreo altă personalitate marcantă tocmai trei aniversări pe parcursul unui singur an. Neasemuita noastră interpretă de muzică populară, Maria Tănase, iată, și la acest capitol, este fără seamăn. Căci, în 2013, toamna, se vor împlini 100 de ani de la nașterea cântăreței; ceva mai devreme, la vară, ne vom aminti că s-a scurs jumătate de secol de la grăbita ei plecare în lumea umbrelor. În fine, menționăm că la 20 februarie a.c. s-au marcat 75 de ani de la debutul radiofonic al artistei, eveniment care a adus-o cel mai sigur în fața popularității și a dragostei, excepționale, de care s-a bucurat cât a trăit și de care mai beneficiază și acum, în pofida trecerii nemiloase a anilor și a schimbării spectaculoase a gusturilor.

Maria Tănase constituie, neîndoios, un fenomen aparte în cultura românească, dar și în existența cotidiană, banală, comună, a milioanele de conaționali ai ei, în destinele celor de o limbă, de un sânge și de o simțire cu ea. Datorită talentului ieșit din comun, dar și puternicei ei pasiuni pentru muzica populară, marea interpretă a putut cultiva, stimula, menține și întări dragostea celor mulți față de folclorul românesc. Promovând, prin cântecele din repertoriul său, capodopere ale muzicii populare românești, Maria Tănase, mai mult decât oricine din epoca sa și după aceasta, a reușit să întrețină gustul pentru muzica frumoasă, pentru melosul autentic: era de neconceput în timpul pe când evoluă ea pe scenă sau cânta în direct la Radio București, apoi și la TVR, să se audă pe undeva manele; păleau, parcă se rușinau să

apară în public atunci chiar și „cântecele de viață nouă”, propagate insistent de noul regim, după instaurarea în România a „puterii populare”, la sfârșitul anilor '40 – începutul anilor '50 ai secolului trecut.

Orice comemorare, la scară largă, a Mariei Tănase, este un prilej de a ne apropia mai mult de folclor, de muzica de calitate, pentru a ne feri de kitschurile ce inundă tot mai agresiv sufletele noastre, sufletele tinerilor, mai ales. Aniversările din acest an ale celebrei cântărețe oferă instituțiilor de cultură, inclusiv bibliotecilor, mai multe posibilități pentru a evoca personalitatea neordinară a Mariei Tănase și, în egală măsură, de a-i populariza moștenirea muzicală, din nou, cu scopul de a promova valorile autentice,

frumusețea netrecătoare a melosului românesc – inestimabilă avuție spirituală, cu care orice popor s-ar mândri. Cu atât mai mult suntem în drept să ne mândrim cu aceasta noi, cei înrudiți genetic cu melodiile Mariei Tănase, cei cărora le aparțin aceste cântece. Ca și poeziile lui Mihai Eminescu, picturile lui Nicolae Grigorescu, lecțiile de istorie ale lui Nicolae Iorga, sculpturile lui Constantin Brâncuși... Lista poate fi prelungită, fără eforturi deosebite, dar preferăm să ne întoarcem la Maria Tănase.

Eseul biografic de mai jos, ca și bibliografia de la sfârșitul ei, sunt alcătuite, în primul rând, pentru a trezi interesul și pentru a fi de folos bibliotecarilor care vor găsi de cuviință să o omagieze pe marea noastră artistă prin manifestări publice. Chiar și la o familiarizare „în goana ochilor” cu acest text, puteți afla diferite sugestii de programe captivante. Bine, inspirat, cu drag organizate, asemenea evenimente culturale (muzicale, literar-muzicale, cognitive etc.) pot asigura succesul deplin al inițiativelor, dăruind satisfacție sufletească participanților, tuturor iubitorilor de cântec popular cu adevărat românesc.

* * *

Faimoasă cântăreață de muzică populară, încă în timpul vieții supranumită „Pasărea Măiastră a muzicii românești” (N. Iorga), „Regina cântecului popular” (Ileana Constantinescu), apoi „Priveghetoarea Bucureștiului”, „Edith Piaf a României” (Maria Roșca), „Maria cea fără de moarte” (G. Michailescu) etc., Maria Tănase s-a născut la **25 septembrie 1913**, în mahalaua Cărămidarilor (azi cartierul Tineretului) din București. S-a stins din viață la 22 iunie 1963, la Spitalul Fundeni din București, fiind înmormântată la Cimitirul Bellu.

Era al treilea copil, „fata cu păr bălai și ochi verzi”, în familia grădinarului Ion Coandă Tănase, originar din Oltenia, și a gospodinei Ana Munteanu, ardeleană din Țara Făgărașului. Când aflase că nevasta îi era din nou gravidă, Ion C. Tănase îi aminti că sunt prea săraci ca să hrăneas-

că atâtea guri și îi ceru „să lepede copilul”. Frica de Dumnezeu a făcut-o să-și ignore soțul și astfel Ana a adus-o pe lume pe cea care era să devină Maria Tănase. Toată viața tatăl i-a arătat fetei „nedorite” o dragoste puternică, dar amestecată într-un fel cu remușcări. Altfel, era și el o fire artistică: deseori cânta din caval, îi plăcea să meargă la spectacole de muzică populară, de revistă, de operetă și operă, înmânând generos interpretelor dragi buchete de flori din propria grădină.

Primii pași spre glorie

Maria a urmat școala primară din Cărămidari, apoi cursul inferior al Liceului „Ion Heliade Rădulescu”, mai târziu a audiat cursuri la Conservatorul Regal de Muzică și Artă Dramatică. Totuși, strălucita-i carieră muzical-artistică, adevăratul ei triumf în lumea muzicii se datorează, cu precădere, talentului nativ, intuiției estetice, perseverenței și, într-o oarecare măsură, anturajului epocii care neîndoios a favorizat-o. Debutează la vârsta de opt ani (1921), pe scena Căminului cultural din Cărămidari, la serbarea de sfârșit de an școlar. Apare apoi și pe scena liceului pe care a trebuit să-l părăsească pentru a munci în grădina, alături de părinți, pentru bunăstarea familiei. În 1928, pe când avea 15 ani, se înscrie la un concurs *Miss România*, unde însă pică proba costumelor de baie. La 16 ani trăiește o mare poveste de dragoste cu un tânăr medic, care dispare din existența ei după ce o lăsase gravidă. Se prea poate că interpretând „hitul” de mai târziu, *Cine iubește și lasă*, cântăreața îl adresa și acestui iubit din prima ei tinerețe. La 17 ani se „încadrează în câmpul muncii” în calitate de casierită într-un birt, unde mai și cântă. Aici este descoperită de publicistul și regizorul de teatru Sandu Eliad, care devine și primul ei protector, cel care o introduce în lumea literar-artistică a Bucureștilor.

În mai 1934 se angajează, pe o perioadă scurtă, la Teatrul de revistă „Cărăbuș”, unde debutează într-un spectacol de N.

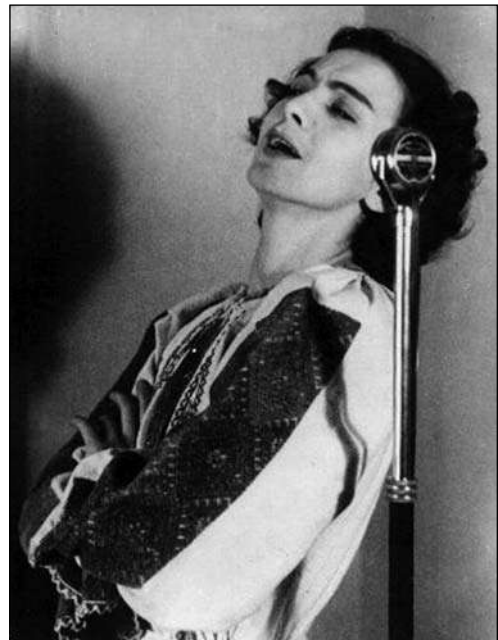
Kirițescu, numindu-se *Mary Athanasiu*, iar pe afișe figurând ca *Elise Lamé*, ambele pseudonime fiindu-i alese de maestrul Constantin Tănase. Părăsește totuși „Cărăbuș”-ul, inclusiv, dacă nu în primul rând, din cauza costumelor pe care trebuia să le poarte în roluri de revistă și pe care tânăra artistă le găsea „frivole”. Astfel încât, adevăratul debut pe scenă al Mariei Tănase a avut loc la 21 de ani, însă nu ca interpretă de muzică populară, ci ca artistă a teatrului de revistă. În toamna lui 1934 este prezentată lui Constantin Brăiloiu, care-i recunoaște marele talent și-i recomandă să-și aleagă repertoriul de la izvoare (inclusiv din Arhiva de folclor ce o întemeiasă). În același an dramaturgul Tudor Mușatescu o recomandă unui bun prieten care deținea o „fabrică de discuri” și unde imprimă *Romanța Mansardei* (de Nelu Mânzatu). Grație vocii Mariei Tănase amicul lui T. Mușatescu scapă de faliment, iar *Mansarda* devine un veritabil șlagăr al epocii. În 1936 imprimă un ciclu de cântece populare la casa americană de discuri „Columbia”, care avea birouri la Viena și la București. Înregistrările au fost realizate sub supravegherea muzicologilor C. Brăiloiu și Harry Brauner, care i-au făcut mai multe sugestii pentru repertoriu.

Apariția la Radio București i-a purtat noroc

La 20 februarie 1938 a avut loc debutul radiofonic al Mariei Tănase, când, acompaniată de taraful lui Ion Matache (doi violoniști, un basist, un țambalagiu, un cobzar) din Argeș a prezentat „pe viu” un program de cântece populare la emisiunea *Ora satului*, după care era programată aproape că săptămânal la Radio România. În același an are un contract cu faimosul restaurant „Luxandra”, unde seară de seară interpretează melodii populare, cu diferite formații de lăutari, inclusiv cu ansamblul condus de violonistul și dirijorul Petrică Moțoi. De altfel, în anii '30-'50, M. Tănase a cântat,

având o remunerare maximă, în numeroase restaurante bucureștene, cele mai multe – de lux, dar și unele mai modeste, („Café Wilson”, „Luxandra”, „Luther”, „Parcul ARO”, „Continental”, „Bufet de șapte lei”, „Hanul lui Manuc”, „Prispa 'naltă” din Piața Obor, „Neptun” – unde veneau să o asculte celebrități ale vieții literare ca Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, Camil Petrescu, Ion Pillat ș.a.). De altfel, când nu cânta, mergea la restaurantul de lux „Capșa”: la o discuție cu amicii, la o bârfă cu prietenele, pentru a se relaxa, pentru a gusta din bucatele preferate – numai mâncăruri alese – și un vin bun.

În august 1938 cântă la încheierea cursurilor Universității de Vară de la Vălenii de Munte, ocazie cu care cunoaște admirația și elogiile lui Nicolae Iorga. Tot atunci se angajează la Teatrul „Alhambra” al lui Nicolae Vlădoianu, unde participă la un program-revistă, cu cântece de Ion Vasilescu, pe care le imprimă ulterior la casa de discuri „Columbia”. În aprilie 1939, în urma audiției de la „Hanul Ancuței”, este aleasă pentru delegația română ce pleca la New York, unde se produce la *Casa*

Românească (pavilionul României) de la Expoziția Universală *New York World's Fair*, acompaniată de orchestra lui Grigoraș Dinicu și de naistul Fănică Luca. I-a avut printre ascultători pe George Enescu, acad. Dimitrie Gusti, Constantin Brâncuși (cu care făcuse cunoștință la Paris, cu câțiva ani în urmă), președintele în exercițiu al SUA Franklin Roosevelt, fostul președinte american Herbert Clark Hoover (1874-1964, cu mandat între 1929 și 1933), violoniștii de notorietate mondială Yehudi Menuhin (discipolul lui G. Enescu) și Jasha Heifetz, scriitorul francez André Gide ș.a.

În martie 1941, în cadrul unui „program de propagandă românească”, Maria Tănase întreprinde un turneu artistic în Turcia. Prezintă spectacole la Ankara și la Istanbul, inclusiv la deschiderea teatrului „Taksîm”, unde interpretează și câteva melodii populare turcești. Președintele Turciei îi acordă cetățenia de onoare a acestei țări, i se propune un post de cercetătoare la Institutul turc de etnologie și folclor.

Revenind în patrie, în vara și toamna lui 1941, împreună cu alți reprezentanți de seamă ai teatrului și muzicii românești, Maria Tănase cântă pentru ostașii răniți în războiul ce tocmai începuse. Efectuează un turneu „la est de Prut”, susținând concerte la Chișinău, Bălți, Tighina, apoi și la Tiraspol și în fastuoasa sală a Operei din Odesa. În decembrie 1943 a fost invitată să ia parte la serbarea pomului de Crăciun la Regimentul de Gardă Călare, interpretând melodii populare și un program de colinde în fața unui public format din Regele Mihai, Regina-mamă Elena, Mareșalul Ion Antonescu, prof. Mihai Antonescu, toți membrii guvernului.

A avut un talent artistic polivalent

În 1944, când se impusese definitiv ca interpretă de piese folclorice, revine la teatru: cântă în opereta *Mascota* de Edmond Audran, iar doi ani mai târziu (1946) se produce în rolul principal din comedia

muzicală *Sfinxul de la Hollywood* de Ralph Benatzky. De altfel, a cântat și în filme: *Se aprind făcliile* (1939, un film care s-a pierdut), *România* (1947), *Ciulinii Bărăganului* (1958), *Amintiri din București* (scurtmetraj, 1958). În 1945 joacă, la Teatrul Municipal, rolul Mașei din *Cadavrul viu* de Lev Tolstoi, iar ceva mai târziu, pe scena aceluiași teatru avea să evolueze în piesa *Horia* de M. Davidoglu. În octombrie 1946, la inaugurarea noii fundații a Societății Române de Radiodifuziune, M. Tănase a susținut un concert memorabil, la care și-au dat concursul și alți artiști de seamă, inclusiv cântăreața lirică Zenaida Pally (originară din Soroca), pianista Maria Fotino, violonistul Ion Voicu, care ulterior va cânta la înregistrările Mariei Tănase pentru Radio, TVR și Casa de discuri „Electrecord”.

În 1952 este solicitată să predea la o catedră nou-creată, de cânt popular, la Școala de Muzică nr. 1 din București. Printre elevele ei s-au aflat și viitoarele cântărețe Ileana Constantinescu, Natalia Șerbănescu sau Victoria Darvai (originară din Biserica Albă, actuala regiune Transcarpatică a Ucrainei). Un an mai târziu, la cel de-al IV-lea Festival Mondial al tineretului și studenților, care a avut loc la București, în vara lui 1953, M. Tănase are un program de mare succes în cadrul unui grandios *Concert al popoarelor*. Din 1954 discuri cu piese folclorice interpretate de M. Tănase sunt înregistrate la Casa de discuri „Electrecord” din București. Aceeași firmă, în 1958, imprimă patru cântece în franceză (traduse de cumnata interpretei, Nicole Sachelarie), care mai târziu au fost alăturate altor piese, în română, pe un disc editat de „Electrecord” și casa franceză de discuri „Le Chant du Monde”.

În decembrie 1957 este distribuită în rolul principal (Anica) din *Ciulinii Bărăganului*, o coproducție româno-franceză după romanul omonim al lui Panait Istrati, în care au mai jucat și actorii Mihai Berechet, Marcel Anghelescu și Florin Piersic. Cu puțin timp înainte de moarte i se distribuie rolul Jeny Speluncă din *Opera de trei parale* de Bertold Brecht.

Răvășitoare, ultimele acorduri

Când simți că o lasă puterile, Maria Tănase părăsi Bucureștii, fiind transferată, la cererea sa, în funcția de folclorist la orchestra „Taraful Gorjului” din Târgu Jiu. Dorea mai de mult să se consacre și învățământului pedagogic de factură muzical-folclorică; tocmai aici intenționa să deschidă o școală pentru tinerii interpreți de muzică populară. Prezintă, cu „Taraful Gorjului”, concerte și spectacole aparținând filonului folcloric oltenesc. Pune la cale un amplu turneu prin țară, de 75 de zile, prin care să străbată toate județele istorice ale României, pe atunci adunate în regiuni, după model sovietic.

La începutul primăverii lui 1963, fiind într-un turneu cu „Taraful Gorjului” la Hunedoara, Mariei Tănase i se face rău pe scenă. Atunci află de la medici că este bolnavă de cancer pulmonar, deși se plânse și mai înainte, celor mai apropiați, că „port în trupu-mi boală grea”. După o pauză, reia totuși, turneul, dar numai pentru două săptămâni, căci uneori abia de rezista până la sfârșitul spectacolului. Suspendază concertele, rugând-o pe Mia Braia (sora Ioanei Radu) să o înlocuiască. În primele zile de mai, la București, face investigații, apoi urmează un tratament disperat la Spitalul Fundeni, unde se află până în ultima zi și ultima ei oră: **22 iunie 1963, h. 14.10.**

Ceva timp înainte de moarte, când se simțea tot mai rău, Maria Tănase cheamă un notar și îi dictează un tulburător *Testament*, în care, printre altele, roagă să nu se dea publicității știrea decesului ei decât după înmormântare, care să aibă loc discret, fără parastas și alte forme de omagiere cu implicații publice. Vrei, nu vrei, această rugămintă a Mariei Tănase ne amintește de versul eminescian: „*Și nime-n urma mea / Nu-mi plângă la creștet*”, din poemul *Mai am un singur dor*. Totodată, suferinda dispune să se instituie, din banii lăsați, două burse, pentru un student și o studentă, talențați, care să poată învăța astfel încât „să

nu fie nimeni trist”. Roagă, de asemenea, ca un sculptor să sape într-o stâncă un monument al folclorului românesc, iar într-un loc secetos din țară să se sape o fântână din care trecătorii pe acolo să-și poată potoli setea. Doleanțele însă nu i-au putut fi îndeplinite, deoarece știrea că Maria Tănase a murit s-a împrăștiat în țară ca fulgerul și s-a decretat doliu național; la ora când sicriul cu corpul ei neînsuflit își făcea drum spre Cimitirul Bellu, se spune că circa un milion de bucureșteni și oameni din provincie ieșiseră să-i prezinte omagiul; întreprinderile, inclusiv transportul public, și-au întrerupt activitatea pentru un minut de reculegere. După cum avea să mărturisească peste ani interpreta de muzică populară Minodora Nemeș, „*niciodată ca atunci (la înmormântarea Mariei Tănase) nu s-au adunat atâția oameni la căpâtaul unui om. Bucureștiul era inundat de oameni, veniți să-și ia rămas bun, [ceea ce] avea să arate încă o dată că trecerea ei prin lume a lăsat în sufletele oamenilor atât de multă dragoste încât și astăzi se mai vorbește despre geniul ei*”.

Când se afla pe patul suferinței, Maria Tănase a scris și câteva scrisori unor ființe

apropiate. În una din ele, către soț, îi cere iertare pentru că „*mai presus decât iubirea mea pentru tine a fost cântecul*”, după care îl îndeamnă: „*Culege-mi visele, pe care le-am croit lângă tine și le împarte oamenilor. Au fost curate și rare.*” Clery Sachelarie a gestionat onorabil moștenirea artistică a Mariei Tănase, iar la câțiva ani după moartea ei a editat și o primă carte despre femeia iubită, îndrăgită de întregul popor. Între timp, un disc editat în 1958, conținând melodii populare românești, interpretate de Maria Tănase în română și în franceză, a fost distins cu *Grand Prix du Disque* (Marele Premiu al Discului), decernat de Academia Charles Cros din Paris. S-a întâmplat aceasta, cu regret, când Maria Tănase plecase deja în lumea umbrelor (1965). Anterior, acasă, în 1955, i se decernase Premiul de Stat, iar în 1957 i s-a acordat titlul suprem de Artistă Emerită. În conformitate cu uzanțele vremii și ale regimului, în 1954 fusese decorată cu Ordinul Muncii, clasa a III-a.

Extraordinară, și totuși, aproape ca o muritoare

Cântecele, viața de artistă dar și moartea năprasnică a Mariei Tănase au alimentat circulația multor amănunte impresionante, unele cu aromă de legendă despre felul ei de a fi între colegii de breaslă, printre cei care o adorau și în preajma simplilor admiratori sau chiar a unor trecători. „*Deși îi plăcea să trăiască în lux, să se bucure de noul statut de regină a cântecului popular românesc, Maria Tănase nu și-a uitat originile, iar în preajma apropiaților, în intimitate, redevenea fata simplă din mahalaua Cărmădarilor*”, citim în amintirile cântăreței Ileana Constantinescu. Aproape că la unison este și evocarea muzicologului Harry Brauner, amintit deja în contextul biografic al Mariei Tănase: „*Purta pe scenă rochii frumoase. Nu pregeta să cheltuiască o bună parte din câștig în mândria ei de interpretă a celui mai pur cântec popular. În viața de toate zilele rămânea însă aceeași modest înveșmântată fată a moșului Tănase.*” „*Era*

frumoasă, se machia, numai de la Paris se îmbrăca”, își amintea muzicianul Johnny Răducanu, al cărui talent a fost descoperit și protejat chiar de Maria Tănase. „*Hainele de scenă i le făcea cea mai iscusită croitoreasă din București. Era cap de afiș, și ea încheia întotdeauna spectacolele. Pentru celelalte artiste ale vremii, Mia Braia sau Ioana Radu, era un motiv de invidie și bărfă*”. După cum mărturisește muziciana Florentina Vlad, care se bucurase de privilegiul de a-i fi prietenă apropiată, Maria Tănase „*nu avea inhibiții. Vorbea liber despre convingerile ei și era conștientă de magnetismul ei. Știa că e frumoasă. Își cultiva feminitatea îmbrăcându-se doar de la Paris. Era o prezență fascinantă, iar bărbații care ajungeau în preajma ei sfârșeau prin a se îndrăgosti de ea. Se spune că a trăit o poveste de amor chiar și cu Constantin Brâncuși [...]*”. O confirmare a acestei evocări găsim și în memoriile actriței Aurora Sotropa, o bună prietenă a cântăreței: „*Sfida canoanelor vremii. Avea un limbaj colorat și nu se sîia să ceară ce-i plăcea. Maria a iubit. Cucerea rapid și părăsea la fel de rapid. Ardea pasiunile așa cum ardea pe scenă*.” Nu au trecut cu vederea memorialiștii nici unele vicii ale Mariei Tănase: „*Ar fi fost în stare să fumeze și când dormea. Nu conta că sunt Naționale [țigărete proaste] sau țigări fine. De fumat s-a luat de la 16 ani, când a început să cânte prin cartier. Toată ziua stătea ori la o familie de nemți din vecini, ori la popa Vasile: el a botezat-o, el a cununat-o și tot el i-a făcut slujba de înmormântare*” (conform Florentinei Vlad).

Maria Tănase s-a căsătorit târziu, în decembrie 1950, cu juristul Clearch Raul Victor Pappodopulo-Sachelarie (cunoscut, mai ales, drept Clery Sachelarie), care i-a stat în preajmă mulți ani ca prieten bun, așteptând această decizie a femeii iubite. Perceput de mulți contemporani (de multe contemporane!) ca un soț aproape că ideal, ca deosebire memoriile tipărite după 1990 îl prezintă pe Clery Sachelarie

și ca pe un cartofor înrăit, ce a profitat din plin de căsătoria cu Maria Tănase, cheltuind din banii ei, adeseori, serile, în sălile cu jocuri de noroc. Cum nu a putut avea copii, în 1960, M. Tănase a adoptat o tânără cântăreață din Banat, Minodora Nemeș, de 17 ani, pe care o numea nu altfel decât „fata mea”. Trăitoare acum în America, Minodora Nemeș este cea care a cusut „perna de flori” de sub capul decedatei și i-a pus hainele cu care dorise Maria Tănase să fie îmbrăcată în sicriu.

Voce de aur, repertoriu strălucit, acompaniament pe potrivă

Nu numai specialiștii, ci și simplii iubitori ai muzicii populare apreciază că M. Tănase are o voce inconfundabilă, ce îmbină fericit profunzimea, forța și autenticitatea. Este cea care a consacrat modul de interpretare în concert al doinei, dar a cântat și balade, cântece de pahar, „cântece de mahala”, romanțe, cuplete; a fost auzită interpretând cu elan *Hora Unirii* și alte melodii patriotice. Repertoriul Mariei Tănase întrunește peste 400 de cântece populare, din toate regiunile istorice ale României. A inclus în repertoriu și prelucrări, piese muzicale „culte”, în stil popular; cântăreața însăși a cules unele piese, pe altele le-a prelucrat, a și compus melodii apropiate de melosul național. Melomanii dornici de a o asculta „pe viu”, dar rămași fără bilete, adeseori spărgeau ușile ca să intre în sală; dărau garduri ca să treacă în sălile improvizate în aer liber. Când însă apărea pe scenă Maria Tănase, această lume agitată, zgomotoasă, agresivă chiar, amuțea și se transfigura într-o mulțime de admiratori cuminți, cu un comportament decent ca în sfânta biserică. Totuși, adeseori la spectacolele mării interprete puteau fi văzute, în egală măsură, și lacrimi ale celor mai curate emoții, și isterii rezultate din forța cu care unii trăiau frumusețea muzicii și grandoarea talentului ei. Este edificator cazul, devenit și legendar, de pe litoralul

românesc al Mării Negre, produs prin anul 1960, într-o zi de vară, când, înainte de începerea spectacolului, cineva răspândise printre spectatori zvonul că impresarii i-ar fi înșelat, că de fapt va evolua în fața lor o „falsă Maria Tănase”. Scandalul ce se iscase putea fi explicat, putea fi înțelesă întru câtva și mulțimea învăluită de o primejdioasă furie, care se exprima prin țipete, înjurături, amenințări... Despre zvon auzise și cântăreața și, ieșind în scenă, a lansat un îndemn la calm, însă degeaba! Atunci a făcut un semn conducătorului de taraf, după care a început a-i zice *Lung îi drumul Gorjului*. Sala nu numai că s-a calmat după primele cuvinte cântate, dar ce i-a fost dat să vadă, a emoționat-o și pe interpreta ce se supăraseră și ea pe neîncrederea publicului: toți ascultătorii, și femei, și bărbați, au ascultat concertul cu capul lăsat în jos, până tot Maria Tănase i-a îndemnat: „Sus capul, cei care iubesc muzica românească!...”

Însăși cântăreața era iubită, cu adevărat, „și în bordeie, și în palate”, în acest sens existând numeroase mărturii documentare, multe fascinante, despre ce dragoste mare îi purtau oameni ce o știau doar din emisiunile radiofonice (televizoare erau încă prea puține în România, la cumpăna anilor '50-'60), dar și unele persoane din piramida statului, care, totuși, nu-și puteau aduna tupeul să o invite („să o convoace”) ca să le cânte... Vom cita aici doar câteva referințe și aprecieri, expuse de celebri oameni ai culturii românești. Astfel, Mihail Sadoveanu mărturisea că se regăsește cu tot ce e mai bun în el în toate melodiile Mariei Tănase. La rândul-i, Tudor Arghezi scria că „nici diavolul nu calcă silaba românească și cântarea” ca M. Tănase. Iar Constantin Brâncuși, despre a cărui tulburătoare idilă cu Maria Tănase s-a scris în mai multe cărți, spunea cu referire exclusivă la muzica ei: „Când te ascult cum le zici, Marie, aș fi în stare să dăltuiesc pentru fiecare cântec de-al nostru [românesc] câte

o *Pasăre Măiastră*" (după cartea lui P. Pandrea Brâncuși – *Amintiri și exegeze*).

Dintre piesele mai cunoscute, mai îndrăgite sau mai des solicitate, preluate și de interpreți din generațiile următoare, amintim doar o mică parte: *Mărie și Mărioară, Lume, lume; Lung îi drumul Gorjului, Trenule, mașină mică; Ciuleandra, Cine iubește și lasă, Astă iarnă era iarnă, Cât îi Maramureșul, Hăulita de la Gorj, Ce-i mai dulce ca alvița, M-am jurat de mii de ori, Doina Doljului, Geaba mă mai duc acasă, Uhăi, bade; Iac-așa, Măi Gheorghiiță, un' te duci; Bun e vinul ghiurghiului, Habar n-ai tu, Mi-am pus busuioc în păr, Aseară ți-am luat basma, Când o fi la moartea mea etc.* O primă, extrem de modestă selecție, din repertoriul ei, a fost scoasă de Editura Muzicală: *Cântecele mele – Maria Tănase*. Acest eveniment editorial s-a produs însă în 1963, pe când marea cântăreață, hărțuită de maladie, nu mai putea trăi din plin bucuria împlinirii.

De-a lungul carierei sale muzicale a fost acompaniată de cele mai bune orchestre, tarafuri conduse de cei mai iscusiți șefi / dirijori, cu participarea celor mai talentați instrumentiști: Petrică Moțoi, Mitică Măță, Ilie Rădulescu, Costică Tandin, Grigoraș Dinicu, Victor și Nicușor Predescu, Ionel Banu, Henry Mălineanu, „Electrecord” etc.; Stefan Bungeanu (armonică), Vasile Constantin (clarinet), Fărămiță Lambru (acordeon), Fănică Luca (nai), Ion Voicu (vioară), Theodor Cosma (pian) ș.a.

Modelul oferit de Maria Tănase a fost prea frumos, prea fascinant, prea ispititor ca să nu fi apărut, mai ales după decesul ei, interprete de muzică populară care au încercat să cânte ca ea, să o imite, să-i preia cele mai frumoase piese din repertoriu. Nu au lipsit acestea nici la noi, în Basarabia, chiar și atunci când nu se preconiza (de fapt, nu se permitea) a urma niciun model din România. Vom aminti, în context, de cântărețele Maria Drăgan, Marica Bălan, Tamara Chițaniuc; nu au fost mai puține nici în

alte spații românești interpretele ce doreau să fie măcar în vreun fel ca Maria Tănase. Deocamdată, însă, nu se știe să se fi ridicat cineva la altitudinea Mariei Tănase. În acest sens, este edificatoare confesiunea loanei Radu, care până la moarte a avut remușcări pentru că își stăpânise cu greu invidia față de Maria Tănase, din care motiv, deși îi ceruse iertare, la patul suferinței, în iunie 1963, peste decenii a ținut să fie imprimată pe pelicula de film o declarație plină de regret, dar și de adevăr: *Am vrut să o depășesc, fără a-mi da seama că nici să o ajung nu aș fi fost în stare...* (citat din memorie).

A avut și o viață secretă

Din motive încă neelucidate până la capăt, după un concert susținut la Focșani, în toamna anului 1940, regimul legionar interzice orice activități artistice ale Mariei Tănase, distrugând discurile ei, existente în discoteca de la Radio București, sub pretextul (enunțat) că acestea are distorsiona folclorul românesc autentic. Conform mai multor cercetători, acest grav incident s-ar fi produs pentru că legionarilor nu le plăceau bunele relații pe care le avea cântăreața cu personalități de stânga sau din rândul intelectualilor evrei (premierul Armand Călinescu, Sandu Eliad – regizorul Teatrului evreiesc „Barașeum”, muzicianul Harry Bruner, ziaristul Gheorghe Dinu (pe numele adevărat Stephen Roll etc.). Potrivit altor surse, aceasta ar fi fost o răzbunare pentru implicarea artistei în activitatea unor rețele secrete din Vest, drept rezultat, fondurile acumulate de la un turneu la Paris al Mariei Tănase nimerind în mâinile „brigăzilor internaționaliste” (republicane), unde luptau kominterniștii, spre deosebire de legionari, care se aflau în tabăra lui Franco. Prezintă interes faptul că penibilele incidente nu au influențat bunele relații ale Mariei Tănase cu persoanele sus-amintite, nici nu au schimbat atitudinea ei față de prieteni, indiferent ce hram purtau aceștia. Astfel, în anii de război, mai mulți intelectuali evrei

i-au solicitat cântăreței ajutorul și protecția și, datorită prestigiului și popularității de care se bucura, Maria Tănase a putut să intervină pe lângă sus-pușii acelor timpuri grele, ca să li se acorde tot concursul celor care-l înduiau. Și mai curios este faptul că asemenea „mici nimicuri ale vieții” pe timp de război au fost date uitării de majoritatea celor ajutorați; nici vorbă să fie consemnate aceste dovezi ale altruismului și umanismului Mariei Tănase (ca și ale lui Luliu Maniu sau Mircea Vulcănescu, ale atâtor alți vrednici intelectuali români...) în vreun studiu de-al celor obsedați de tematica holocaustului evreiesc.

Viața mai puțin cunoscută a Mariei Tănase înscrie pe pagini ce relevă că a fost agentă (de legătură și de influență, nu de informare) a Serviciului Special de Informații (SSI), condus în timpul Mareșalului Ion Antonescu de Eugen Cristescu. Acest as al serviciilor speciale românești, fiind și un mare adorator al ei, a luat-o pe cântăreața „sub aripa sa”, tocmai atunci când se declanșaseră primejdiile din partea „Gărzii de Fier”. După armistițiul sovieto-român, din 23 august 1944, M. Tănase era suspectată de legături cu unele servicii din Occident (cu cele britanice, în primul rând), și „noua” Securitate îi deschide un dosar de urmărire informativă, deși, concomitent, este invitată la diferite manifestări organizate la vârf. Sângerosul regim instaurat în România de kominterniștii locali sau veniți pe tancuri sovietice nu a putut să placă Mariei Tănase, măcar și din motivul că tatăl ei fusese clasificat ca „mic-burghez”, din care cauză nepoții i-au fost dați afară din școală. (Nu e întâmplător că în ultimele sale clipe, „moș Tănase”, cum îi spuneau tatălui cântăreței, își ruga un prieten „să sărute pământul țării, când se va elibera de comuniști, și din partea lui”). De altfel, se pare că antipatia era reciprocă: până a avea recunoașterea pe care o avusese anterior și pe care, desigur, o merita în continuare, Maria Tănase a trecut prin grele încercări. Cu deosebire în

anii '50, artista a îndurat multe lipsuri, inclusiv de bani, trăind iarna într-un apartament neîncălzit și cărând apă menajeră de la subsolul blocului, câteva etaje în sus (a se vedea mărturiile documentare puse în circuit de biografa Maria Roșca).

Averile Mariei Tănase

„N-avea noțiunea banului”, povestea discipola Mariei Tănase, cântăreața Ileana Constantinescu. „Deseori ajungea falită, cu datorii. N-a avut averi, pentru că n-a avut nevoie de ele. Se împrumuta de bani ca să-și facă plăcerile, iar ca să-și achite datoriile pleca în turnee lungi și obositoare. Azi avea în conturi sute de mii de lei, iar mâine nu mai avea nimic. Împrăștiata banii în stânga și-n dreapta ajutând mai ales oamenii săraci”, nuanțează Florentina Vlad. „Îi plăcea să facă daruri scumpe, să ajute tinerii să meargă la școală, să scape de sărăcie oamenii ce-i ieșeau în cale”, reiterează Ileana Constantinescu. „A plecat fără să lase averi materiale”, declara Minodora Nemeș, într-o evocare a ultimelor zile pământești ale Mariei Tănase.

Maria Tănase, un nume pentru eternitate

Din 1969, la Craiova, se desfășoară Festivalul-Concurs Național al interpreților cântecului popular românesc „Maria Tănase” – omagiu mării cântărețe, ajuns în

2011 la cea de-a XXI-a ediție (președintele juriului – maestrul Tudor Gheorghe) și la care din 1991 participă și interpreți din R. Moldova. În mai multe orașe sunt străzi ce îi poartă numele: București, Craiova, Iași; la Chișinău e fosta str. Balakirev din sectorul Buiucani. Interesul față de moștenirea muzicală a Mariei Tănase, dar și pentru personalitatea ei excepțională, pentru zbuclimata-i viață este constant, dacă nu chiar în continuă creștere, dovadă fiind și numeroasele CD-uri, DVD-uri, emisiuni radio și TV, filme documentare, cărți și articole apărute numai în ultimii ani.

Bibliografie

a) volume

COSMA, Viorel. *București, citadela seculară a lăutarilor români* / Viorel Cosma. – București: Fundația Culturală „Gh. M. Sepeteanu”, 2009. – (Referiri la arta interpretativă și la repertoriul Mariei Tănase).

GHIĂȚĂ, Petre. *Maria Tănase și cântecul românesc* / Petre Ghiță, Clery Sachelarie. – Ed. a 3-a. – București: Ed. Muzicală, 1969. – 234 p.

MICHAILESCU, Gaby. *Maria cea fără de moarte* / Gaby Michailescu. – Cluj-Napoca: Ed. Eikon, 2003. – 375 p.: il.

NEDELCEA, Tudor. *Pasărea Măiastră: Maria Tănase* / Tudor Nedelcea. – Craiova, 1993. – 56 p.

ROȘCA, Maria. *Maria Tănase. Privighetoarea din „Livada cu duzi”* / Maria Roșca. – București: Ed. Ginta Latină, 2000. – Vol. I. – 400 p.: il.; Vol. 2. – 388 p.: il.

SBÂRCEA, George. *Pasărea Măiastră a cântecului românesc își povestește viața lui George Sbarcea*. – București: Ed. Romhelion, 1991. – 50 p.

b) articole din surse de referință și din presa periodică

HERLO, Paula. *Mostenirea Mariei Tanase* / Paula Herlo, Cătălin Bucur, Nicoleta Medrea, Roxana Vlădășel // Ziarul de duminică. – 2010. – 1 iul.

IACOB, Valentin. *Cine iubește și lasă...*: [secvențe din viața Mariei Tănase] / Valentin Iacob // Jurnal de Chișinău. – 2012. – 13 ian. – P. 8.

LOTEANU, Emil. *Inscripție cu negru* [poezie]: În memoria Mariei Tănase, cântec înfiorat peste vreme, dragostea mea și a unei lumi / Emil Loteanu // Loteanu, Emil. 101 poeme. – Ch.: Ed. Biodo-va, 2011. – P. 69. – (Col. „Ideal”).

Maria Tănase – 75 de ani de la debutul radio al „Păsării Măiestre” // Timpul: – 2013. – 20 febr. – P. 8. – (Enciclopedia oamenilor iluștri).

Maria Tănase // Calendarul bibliotecarului-1993. – Ch.: BNRM, 1992. – P. 96-98; Calendar Național – 2003. – Ch.: 2002. – P. 199-201; 2007. – P. 319-320.

PĂVĂLOI, Bogdan. *Maria Tănase, una dintre cele mai frumoase românce. Povestea controversată a cântăreței acuzate de spionaj și iubită a lui Brâncuși* // Adevărul. – 2013. – 8 mart.

POHILĂ, Vlad. *Scrisoare de drag și recunoștință Mariei Tănase: la 25 septembrie marea cântăreață Maria Tănase ar fi împlinit 95 de ani* / Vlad Pohilă // BiblioPolis. – 2008. – Vol. 27, Nr. 3. – P. 35-46.

POHILĂ, Vlad. *Maria Tănase, ascultată, văzută și iubită din Basarabia* / Vlad Pohilă // Limba Română. – 2009. – Nr. 5/6. – P. 132-141.

ROSETI, Roxana. *Maria Tănase, povestea adevărată a unei dintre cele mai mari românce* / Roxana Roseti // Evenimentul zilei. – 2011. – 25 sept.

Tănase, Maria // Chișinău: Encicl. – Chișinău: Museum, 1997. – P. 505.

Tănase, Maria // Dicționar enciclopedic român. Vol. 4: Q-Z. – București, 1966. – P. 616.

Tănase, Maria // Dicționar enciclopedic. Vol. 7: T-Z. – București, 2009. – P. 39-40.

Tănase Maria – Doamna cântecului românesc // Enciclopedia marilor personalități. Vol. 16 (J-Z). – București, 2010. – P. 357-359.

Tănase, Maria // Enciclopedia universală Britannica. – Ch., 2010. – Vol. 15. – P. 143.

Viața de agent secret a Mariei Tănase // Timpul. – 2010. – 1 oct.

c) resurse electronice

Maria Tănase [resursă electronică] <http://www.bestmusic.ro/maria-tanase/>

Maria Tănase [resursă electronică] http://ro.wikipedia.org/wiki/Maria_Tanase

Maria Tănase, o divă autentică de București: [resursă electronică] <http://lacoltulstrazii.ro/2009/08/14/maria-tanase-de-bucuresti/>

Cântecele Mariei Tănase: [resursă electronică] [http://ro.wikipedia.org/wiki/Cântecele_Mariei_Tanase](http://ro.wikipedia.org/wiki/Cantecele_Mariei_Tanase)

Discografia Mariei Tănase [resursă electronică] http://ro.wikipedia.org/wiki/Discografia_Mariei_Tanase

Muzica Mariei Tănase : [resursă electronică] <http://www.bestmusic.ro/maria-tanase/muzica-maria-tanase/>

РАШКОВСКИЙ МУДРЕЦ

(к 100-летию со дня рождения писателя Ихила Шрайбмана)

Татьяна ИСКИМЖИ,
главный библиотекарь, филиал им. И. Мангера

Ихил Шрайбман – еврейский писатель-классик, писавший на идиш, родился и вырос в бессарабском местечке Вадул-Рашков, ныне Шолданештского района, 12 марта 1913 года. Учился И. Шрайбман в хедере, затем в местной румынской начальной школе. Рано зарабатывая на жизнь, ему пришлось быть певчим в синагогальном хоре, учеником часовщика и заниматься репетиторством, делаясь знаниями с мальчиками младшими себя по возрасту. В 16 лет он поступил учиться в Черновицкую учительскую еврейскую семинарию, где приобщился к «левым», вступил в подпольную организацию «Красный школьник», был членом местного литературного сообщества и некоторое время находился под арестом.

Поиски лучшей жизни привели его в Бухарест, где он сблизился с представителями левой еврейской интеллигенции, голодал и, наконец, устроился суфлёром в Еврейский бухарестский театр. Этот период жизни автора описан в романе-воспоминании *Семь лет и семь месяцев*. В 1936 году И. Шрайбман дебютировал миниатюрами в нью-йоркском журнале *Сигнал*, в эти же годы печатался в бухарестском журнале *Шойбм* (Окна) и в варшавском издании *Фолксцайтунг* (Народная газета). В 1939 году в Бухаресте вышел первый сборник новелл *Майнэ хэфтн* (Мои тетради).

В 1940 году Ихил Шрайбман переезжает в Кишинёв, работает в Еврейском театре, становится профессиональным литератором, печатается в киевском журнале *Штерн* (Звезда). Его принимают в Союз писателей.

В годы Второй мировой войны И. Шрайбман живет в узбекском кишлаке, работает в совхозе. В эвакуации сотрудничает с московской газетой *Эйникайт* (Единство) – официальным органом Еврейского Антифашистского Комитета.

Вернувшись в Кишинёв после эвакуации в 1945 году, уже через год он был приглашён в Москву на вечер в свою честь, организованный Перецем Маркишем, который способствовал изданию первой книги Шрайбмана в СССР – сборника рассказов *Драй Зумэрс* (Три лета, 1946). События конца 40-х – начала 50-х годов прошлого века – разгром еврейской советской культуры – не применули сказаться и на судьбе Ихила Шрайбман. В 1950 году его исключают из Союза писателей Молдовы. Отлучение длится три года, в 1953 году членство его в Союзе писателей Молдовы восстанавливается. В этот период он продолжал литературную деятельность, но публиковаться смог только с 1961 года, после создания журнала *Советиш Геймланд*. В этом журнале напечатаны его многочисленные философские миниатюры, рассказы, рома-

ны *Зибецнйорике* (Семнадцатилетние), *Вайтер...* (Дальше...), *Зибн йор ун зибн хойдеш* (Семь лет и семь месяцев). Эти произведения вошли в книгу *Ган-эйдн элл* (Райские яблоки, К., 1965) и *Йорн ун регес* (Годы и мгновения, М., 1973). Переводы произведений Шрайбмана регулярно печатались в молдавских журналах *Кодры*, *Nistru*, *Горизонт* и *Basarabia* на русском и румынском языках.

Следующая книга на идише *Ин енем зумер* (Тем летом) вышла в Москве в 1981 году. В 1984 г. в сборник *Вайтер* (Далее) включены роман, рассказы, новеллы и миниатюры. Перевод этой книги на русский язык состоялся в 1988 году.

С развалом Советского Союза и обретением Молдовой независимости И. Шрайбман принимал активное участие в возрождении еврейской культурной жизни. Он – один из организаторов Общества еврейской культуры (1991 г.), преподавал идиш. Ихил Шрайбман организовал *Идиш-центр* при Еврейской библиотеке им. И. Мангера, пропагандируя лучшие образцы классической и современной литературы на идиш.

Конец прошлого тысячелетия и начало нынешнего ознаменованы для Ихила Шрайбмана новыми книгами, наградами, ростом популярности во всем еврейском мире. В 1997 г. в Тель-Авиве вышел сборник Шрайбмана *Штендик* (Всегда), в том же

году ему была присуждена шведская литературная премия (для писателей на идиш) имени Руже Фишман-Шнайдемана. В 1998 г. он удостоен израильской литературной премии имени Х. Сегалья, в 1999 г. получил премию США «Баал» и израильскую премию им. Якова Фихмана. В Молдове Ихил Шрайбман награжден титулом *Maestru al literaturii din Republica Moldova*, орденом „Gloria muncii” и медалью „Meritul civic” (1996 г.).

Творческое наследие И. Шрайбмана включает романы, множество повестей и рассказов, новелл и эссе на литературные темы. Излюбленным жанром писателя в последние годы была миниатюра. Эти маленькие творения полны мудрости и жизненной силы, их по праву называют жемчужинами. Полное собрание миниатюр издано в 2007 году. Книжки Шрайбмана выходили в переводах на русский, немецкий и румынский языки, в последние годы жизни также

двуязычными изданиями. В 2000 г. в Кишиневе выходит на идише и русском книга *Творения и любовь*, в 2003 г. – роман и миниатюры *Семь лет и семь месяцев*.

Ихил Шрайбман известен как блестящий стилист. Он принадлежал к тем еврейским литераторам, на творчество которых оказал большое влияние И.Л. Перец. В большинстве его произведений повествование ведётся от первого лица. Произведе-

ния Шрайбмана автобиографичны. Он всегда пишет о себе, о своей жизни, о своих мечтаниях и своих идеалах. Описывая свою жизнь, он описывает свою современность, своих современников. Во всех произведениях, касающихся Рашкова И. Шрайбман ёмко и кратко изображает картину жизни бессарабского еврейства, с любовью отображает обитателей местечка. Мир, изображаемый в новеллах Шрайбмана до войны, это мир нищеты и нужды, социальной несправедливости и уродливой морали. Этому автор противопоставляет протест и борьбу народа за новый мир и за новую жизнь (*Рашковские рассказы и Семнадцатилетние*). В цикле *Годы и мгновения* показана жизнь народа после войны. Все произведения И. Шрайбмана окрашены своеобразным бессарабским колоритом, безусловно новым в еврейской литературе. Вот это бессарабское, этот местный, но не местечковый колорит не обедняет, не ограничивает, а делает ярче, выпуклее изображение в новеллах писателя, во всем его стиле.

В каком бы жанре ни выступал писатель он всегда мастер слова, мастер языка. Его идиш сладок, полон смачности и обаяния.

Ихил Шрайбман полностью оправдывает свою фамилию. На идиш «шрайбман» означает: пишущий муж, пишущий человек. Писать – его

призвание, его страсть творца. Но он творил не стихийно. Он задумывался над своим призванием, стремясь осмыслить свое искусство, осознать свое место в жизни и в литературе. Однажды он выразил свою мечту «остаться при Бальзаке, при Толстом, Шалом-Алейхеме хотя бы простым солдатом, даже последним во взводе». Он солдат, но не последний и занимает одно из важных мест среди лучших мастеров прозы в еврейской литературе. В миниатюре «Родная литература» Ихил Шрайбман называет еврейскую литературу «идишистской страной – удивительной страной, великой страной, любимой страной». Он – её почётный гражданин, её певец и страж.

2013 год объявлен еврейской общиной Молдовы Годом Ихила Шрайбмана. В связи с этим разработан обширный план мероприятий, в котором большое место занимает и Библиотека

им. И. Мангера. Библиотекой в течение всего года для разной возрастной категории будут проводиться беседы о жизни и творчестве писателя, часы рассказа по произведениям писателя. В рамках программы «Кишинёв читает книгу» взрослым читателям предложен роман И. Шрайбмана *Семь лет и семь месяцев*, детям – сборник рассказов *Сыновья*. Читательские конференции по произведениям пройдут в октябре

в рамках Фестиваля еврейской книги, который, кстати, тоже будет посвящён Ихилу Шрайбману.

Темой летнего творческого лагеря, который проходит в библиотеке в июне, будет *Вадул-Рашков – идишистская страна – удивительная страна, великая страна*. В период лагеря ребята посетят это местечко, пройдет конкурс рисунков и эссе, по результатам которого будет издан сборник детских работ по творчеству Ихила Шрайбмана.

Библиотека примет активное участие в научных конференциях, посвященных 100-летию Ихила Шрайбмана, которые проведёт Союз писателей Молдовы в марте и Отдел иудаики Академии наук Республики Молдова в октябре 2013 года.

Планируется много, но много уже сделано. В библиотеке развернута постоянная обширная книжная и фото экспозиции. Начат цикл бесед, лекций и часов рассказа по творчеству Ихила Шрайбмана для посетителей Дневно-

го центра и ребят детских садов № 68, №135 и детской студии «Ципор». Готовятся спектакли по его произведениям. Подготовлен буклет, посвященный писателю, начата работа над биобиблиографическим указателем *Рашковский мудрец*.

Заседанием Идиш-центра, посвященным 100-летию писателя, завершилась Неделя библиотеки. На вечере звучал голос Ихила Шрайбмана, демонстрировался видеofilm. Знаменитые миниатюры Ихила Шрайбмана читали: супруга писателя Марина Шрайбман, профессор Серго Бенгельсдорф, певец Слава Фарбер, педагог Ханна Глутман. Песни на идиш исполнил Слава Фарбер, которому подпевали зрители. Звучали воспоминания о писателе. Сюрпризом был приход волонтера Бенжамина Розена из Америки, который исполнил народные песни на идиш. Атмосфера вечера была очень душевной, только кресло пустовало... Не хватало Ихила Шрайбмана.

„MARGINEA MĂRII”, CA LOC DE NAȘTERE ȘI DE NEMURIRE

Vlad POHILĂ

Deși foarte asemănătoare – și în realitate, dar mai ales în închipuirea majorității concetățenilor noștri, și nu numai, – dincolo de adevăratele similitudini între cele trei popoare baltice există totuși niște diferențieri esențiale.

Să începem cu cea mai des întâlnită confuzie: că balticii ar vorbi limbi asemănătoare, „ceva apropiat de germană”. În realitate, numai lituanienii (cei cu capitala la Vilnius) și letonii (cu capitala la Riga) au limbi-surori, apropiate, într-o oarecare măsură chiar reciproc inteligibile. Sînt unicele limbi baltice vii (limba prusă murind în sec. XVIII), dar care au cu germana cam aceeași legătură pe care o au și româna sau polona; limbile baltice, romanice, slave, germanice și indo-iraniene făcînd parte din familia de limbi indo-europene. În treacăt fie spus, lituaniana (de care s-au interesat și Hasdeu, și Eminescu, și Nicolae Iorga, și Mircea Eliade, ca să nu mai vorbim de marii lingviști ai secolelor XIX-XX, de la Ferdinand de Saussure pînă la Eugeniu Coșeriu) este considerată cea mai veche limbă din această familie, similitudinile cu sanscrita (protolimba sau limba-mamă a idiomurilor indo-europene) – la nivelul structurii și al lexicului – fiind de-a dreptul uimitoare. Limba estonilor (cei cu capitala la Tallinn) nu are nimic în comun cu limbile indo-europene, fiind soră cu finlandeza și „verișoară” (cam de... a doua, dacă nu de a treia!) cu maghiara. Nu pot semăna cu idiomurile indo-europene deoarece aceste trei limbi din urmă fac parte din familia lingvistică ugro-finică

(sau: fino-ugorică), ai căror primi vorbitori erau niște nomazi războinici, ce populau o bună parte din Siberia și din Asia Centrală (Mongolia de astăzi și întinse teritoriile de la nord de patria lui Genghis Han). Pînă a ajunge pe țărmurile Mării Baltice (actualii estoni și finlandezi, precum și karelii, care sunt finlandezi rusificați) sau în regiunea lacului Balaton (ungurii de astăzi), strămoșii lor au poposit un timp în munții Ural. Cîteva ramuri ale acestei seminții s-au oprit pentru totdeauna acolo, urmașii lor fiind cîteva popoare distincte din teritoriile de la munții Ural spre fluviul Volga: udmurții, komi, mari, mordovii, erzienii etc. Cei care au urmărit ediția din anul trecut a Festivalului Eurovision Song Contest, probabil au reținut prezența și succesul reputat acolo de niște „bunicuțe din Rusia” ce alcătuiau grupul vocal Buranovskie babuški. Ei bine, aceste simpatice băbuțe nu sunt rusoaice, ci udmurte, și cîntau în graiul lor natal care, în prezent, din păcate, este grav primejduit, aflîndu-se pe cale de dispariție, ca și majoritatea absolută a celorlalte limbi vorbite încă de popoarele înglobate în Federația Rusă.

Iertată să ne fie această „digresiune” cu totul nelirică, ci de ordin lingvistic, însă ea ni se pare întru totul motivată și necesară, chiar dacă în continuare vom vorbi despre literatură, despre poezie. Dar fiți de acord: este greu, dacă nu imposibil, să vorbești despre o literatură fără a te referi și la limba în care se scrie ea. Așa cum am menționat deja, există destule afnități, dar și deose-

biri în culturile celor trei națiuni baltice. Ne vom ilustra aserțiunea cu referire la literaturile din Lituania, Letonia, Estonia, în epoca de maximă prosperare a lor (sfârșitul sec. XIX – sec. XX). În acest răstimp lituanienii au excelat în proză și în dramaturgie, această particularitate găsim-o și o fericită expresie și în cinematografie, multe filme produse la Vilnius având ca punct de pornire nuvele sau romane. Estonii s-au impus în literatura pentru copii (aici e cazul să amintim și de filmele estone cu desene animate), dar nu mai puțin și în proză, dramaturgie, poezie. Letonii au crescut mai mulți scriitori, prozatori de mare talent; totuși, pe linia întâi se află acolo poezii, astfel încât, și pentru această națiune poezia este ceva definitor. Iată, așadar, pe lângă diferențe (cu precădere de ordin lingvistic), și o importantă asemănare între letoni și estoni: predispoziția pentru poezie, *starea de poezie*, la care trebuie să adăugăm pasiunea pentru cântatul în cor și, desigur, credința protestantă a estonilor și letonilor (lituanienii fiind catolici, cum spun unii, chiar mai catolici decât polonezii sau italienii).

De legătura strânsă, intimă, ancestrală chiar a letonilor cu poezia am putut să mă conving ori de câte ori am vizitat, în repetate rânduri, țara lor. Puteai considera că destinul ți-a oferit o șansă deosebită dacă ajungeai să te afli în Letonia de Ziua poeziei, iar aceasta avea loc de ziua nașterii și a morții celui mai mare și mai iubit poet al lor, Jānis Rainis (născut la 11 septembrie 1865, decedat la 12 septembrie 1929). Mii de letoni, adulți, tineri și copii, veneau la monumentul de o uimitoare finețe estetică (făcut din marmură suedeză, în perioada interbelică), de la mormântul său din Cimitirul-panteon care îi poartă numele, dar veneau și la monumentul cam grosier al lui Rainis, înălțat în anii de comunism, la Esplanadă, în centrul Rigăi. Veneau să depună buchețele de flori la aceste monumente sau să le înmîneze poezilor ce-și

Imants Ziedonis

citeau din noile creații. Veneau să asculte, transfigurați, recitaluri lirice. Veneau să procure *Cartea poeziei* din anul respectiv, dar și alte noi apariții editoriale al căror tiraj niciodată nu era suficient ca toți doriții să poată obține dedicații de la autorii preferați. Pe atunci, în anii '80-'90 ai secolului trecut, plachetele de versuri aveau în Letonia de la cinci mii pînă la 50 de mii de exemplare, și totuna nu ajungeau! Asemenea tiraje pentru cărțile de poezie existau numai în Rusia, însă ruși erau, ca și acum, ceva mai mult de 100 de milioane, pe cînd letonii alcătuiau atunci două milioane, o cifră ce se află acum în dramatică scădere și... îmbătrînire.

Chiar și în condițiile unei acerbe globalizări, letonii nu au renunțat la cultul valorilor naționale. Nu s-a perimat nici venerația pentru scriitorul considerat geniu național, Jānis Rainis: probabil că nu există casă de leton fără o carte cu poeziile lui; teatrele letone consideră și în prezent o datorie de onoare a monta și a menține în repertoriu măcar o piesă rainisiană; istoricii și criticii literari abordează cu neștirbită pasiune diverse aspecte ale vieții și creației lui J. Rainis. Acest interes viu, această atitudine pioasă față de opera lui Jānis Rainis par și mai ieșite din comun dacă precizăm că după el în Letonia au dat în floare, apoi au dat și rod bogat multe alte talente lirice. De obicei, letonii evocă – drept cea mai fericită – perioada interbelică a literaturii

și culturii lor care, în linii mari, a decurs sub semnul protector al prestigiului estetic al lui J. Rainis. Ca și la noi însă, acea *epoca de aur* a fost brutal stopată de către sovietici în vara anului 1940, apoi din nou, în vara toamna lui 1944. Comunismul de factură sovietică, stalinist-kominternistă, a instaurat pe țărmul Mării Baltice o epocă de coșmar, pe care nu aveau cum s-o accepte oamenii de litere ce se lăfăiseră un sfert de veac în libertatea expresiei, a inovației artistice, a aderării la mișcarea estetică din lumea liberă. Desigur, nu au acceptat acest coșmar nici scriitorii mai tineri, stresați, de la debuturi chiar, de nelegiuirile ce se făceau în fața ochilor lor. Tocmai de aceea, venirea *dezghețului* hrușcovian a fost percepută de către letoni ca o pogorîre, pe meleagurile natale, a unui nesperat Mesia. Spre norocul lor, letonii (dar și lituanienii, și estonii) nu au avut un călău local al valorilor naționale și în general intelectuale, cum a fost la Chișinău Ivan Bodiul, din care motiv nici *dezghețul* hrușcovian nu a fost fracturat ca la noi, nu a provocat atîtea dureri și pierderi în breasla oamenilor de creație. Grație acestui concurs (mai) fast de împrejurări, scriitorii, artiștii, savanții, iar cu ei – și alți conaționali – din Riga și din alte orașe letone, au intrat în perestroika lui Gorbaciov foarte bine organizați și excelent echipați. Dacă în Georgia mișcarea de eliberare națională avea ca stat-major Uniunea Cineaștilor; dacă în Estonia baricadele luptei pentru libertate s-au ridicat în jurul scenelor și arenelor pentru concertele, concursurile și festivalurile corurilor de tot felul; în Letonia, ca și în Basarabia, oamenii scrisului – poeți, prozatori, dramaturgi, jurnaliști, lucrători ai editurilor – au stat în fruntea mișcării numită acolo *Atmoda*, adică *Deșteptarea* (națională). Charismaticul Dainis Irvāns, întemeietor al Frontului Popular din Letonia (în 1988), apoi și lider, pînă la desființarea acestuia (în 1991), era angajat la gazeta *Literatura un Maksla*, omologul, din toate punctele de vedere,

al săptămînalului nostru *Literatura și arta*. În acei ani, 1988-1991, cuvîntul scriitorului a avut, ca niciodată, printre letoni, o mare pondere, o forță de-a dreptul magică. O voce dintre cele mai ascultate în Letonia de atunci (dar și ceva mai înainte, și două decenii după obținerea independenței) a fost cea a lui **Imants Ziedonis**. Încă pe la mijlocul anilor '70 era deja un nume de rezonanță în literatura patriei sale; de prin 1988 s-a implicat energic în viața politică, a fost și deputat în cîteva rînduri – încă în Sovietul Suprem al republicii, apoi în Seimul patriei eliberate.

Letonilor nu le prea plac categoriile (și categorisirile) ce funcționează nestingherit la noi. Bunăoară, ei nu acceptă formula „cap de generație”, din care motiv nimeni nu va spune că Imants Ziedonis ar fi cel mai de seamă poet al anilor '60-'70 (sau: '70-'80, '80-'90 etc.). De regulă, pentru anumite perioade, ei invocă vreo cîteva nume. Pentru anii '60-'80, cînd I. Ziedonis s-a aflat constant pe culmile succesului literar și ale simpatiei publice, alături de el sunt amintiți încă cel puțin trei-patru alți poeți: Ojārs Vācietis, Māris Čaklais, Jānis Peters, poate și Knuts Skujenieks. La aceștia noi l-am adăuga și pe Leons Briedis, și nu numai pentru că este „ambasadorul nostru cultural” la Riga. În plus, și-ar aminti letonii

Orașul Riga

și de câteva poete, în primul rînd de Vizma Belșevica, urmată, se prea poate, de Măra Zālīte, poate de Măra Griezane, poate altă doamnă din universul liric. Oricum ar fi, Imants Ziedonis și-a asigurat un loc distinct în literatura națională și acest fapt s-a învederat în nu de mult trecutele zile de februarie curent, cînd letonii și-au luat rămas bun de la scriitor.

Viața unui scriitor nu întotdeauna deslușește și creația sa, totuși, nu se poate tăgădăui existența unei legături între cele făcute de omul rutinei cotidiene și cele lăuate pe foaia de hîrtie de către același om, creator. Să urmărim, fugar, din acest unghi de vedere, cursul vieții și al activității de creație a lui Imants Ziedonis. S-a născut în a treia zi a lunii mai, anul 1933, în familia unui pescar, la Ragaciems, un cătun nu departe de țărmul Mării Baltice. Făcînd studii la Facultatea de Litere a Universității Letone din Riga, debutează cu poezii în mai multe ziare și reviste din capitală. A fost muncitor la căile ferate, profesor de limba și literatura letonă, bibliotecar, redactor la editura de literatură artistică „Liesma”

Monumentul lui Jānis Rainis de pe mormîntul poetului, la Cimitirul-panteon din Riga. Un monument-simbol al Poeziei.

(Flacăra), secretar al Uniunii Scriitorilor din Letonia. În 1990, ca deputat în parlamentul de la Riga, a fost printre semnatarii *Declarației de redobîndire a independenței* de către Republica Letonia. Încă în ultimii ani de existență a URSS, a întemeiat, apoi a și condus Fundația Culturală Letonă.

Editorial, își face debutul în 1961, cu placheta *Zemes un sapnju smilts* (Nisipul pămîntului și al reveriei), urmată de volumele *Sirds dinamits* (Dinamita inimii, 1963), *Es ieeju sevi* (Intru în ființa mea, 1968), *Ka svece deg* (Cum arde o lumînare, 1971), *Taurenju uzbrukums* (Atacul fluturilor, 1988), *Veglji* (Ușor, 1993), *Mirkli. Foreles* (Clipa. Păstrăvi, 1993), *Celja sentimenta* (Sentimenul drumului, 2000) ș.a. În contextul unui eventual studiu al confluențelor culturale merită a se menționa că tocmai I. Ziedonis a editat o carte concepută în paralel sau chiar împreună cu Liviu Damian, cu care avea o veche și strînsă relație amicală: „duplexul editorial” *Piine* (în letonă: *Maize*), care a văzut lumina tiparului la Riga în 1982, la amintita Editură „Liesma”.

În anii '70 aduce la judecata cititorilor și a criticii literare o nouă specie literară – **epifaniile**, definite și ca „miniaturi filozofice” sau „poeme în proză”. Apariția *Epifaniilor* lui I. Ziedonis a avut un surprinzător impact asupra procesului literar nu numai din Letonia, dar și din alte republici ce făceau parte din URSS, inclusiv în Basarabia – de atunci au început a scrie la noi miniaturi, cu nemiluita, și poeții, și ziaristii, și prozatorii, provocînd dreapta revoltă a criticului Ion Ciocanu, dumnealui primul amendînd, în ziarul *Tinerimea Moldovei*, „excesul de pasiune pentru miniatură”. În 1971-1974 Imants Ziedonis a scos două cărți de *Epifanii*, al treilea volum văzînd lumina tiparului în 1994, iar în 2008 s-a editat o carte cu CD, în care creațiile lui I. Ziedonis sunt citite pe un emoționant fundal muzical.

Încă de la mijlocul anilor '60 cultivă și publicistica – reportaje, tablete, eseuri, reflecții: *Dzeinieka dienasgramata* (Jurnalul poetului, 1965), *Pa putu celju* (Pe drumul înspumat, 1968). Un loc aparte revine în acest compartiment cărții de eseistică intitulată *Kurzemite* (1970-1974) – un imn pământului natal, un elogiu celor mai frumoase virtuți ale conașionalilor săi, o odă curățeniei morale și fizice a letonului și a omului de treabă în ansamblu. Imediat după apariția în letonă, cartea a fost tradusă în limbile „vecine” – estonă și lituaniană, apoi în rusă, în alte limbi ale popoarelor înglobate în URSS și ale celor din țările numite socialiste. În circa 15 limbi, titlul a rămas același, ca în letonă: **Kurzemite**, și nici nu se putea altfel. Acest nume este o formă diminutivală de la Kurzeme, una din cele patru provincii istorice ale Letoniei, aceasta fiind cunoscută în istorie și drept Kurlanda sau Kuronia. Este și baștina lui I. Ziedonis, căreia îi face o fierbinte declarație de dragoste, inclusiv prin titlul acestei cărți: *Kurzemite* de la *Kurzeme* este cum ar fi *Moldovioară* de la *Moldova*...

A scris poezii și povești pentru copii, dintre care o priză deosebită la micii cititori a avut cartea *Krasainas pasakas* (Povești colorate, 1973). Este cunoscut și ca autor de scenarii pentru filme artistice, inspirate din creații ale unor clasici letoni: *Adie vîntul* (după piesa dramatică omonimă a lui Jānis Rainis) și *Bāiețandrul* (pe motivele romanului *Cartea albă* de Jānis Jaunsudrabiņš). A făcut numeroase și iscusite traduceri din poeți ruși Aleksandr Blok sau Vladimir Maiakovski, din creația armeanului Paruir Sevak, a ucraineanului Ivan Draci, a basarabenilor Liviu Damian și Grigore Vieru.

Conform ultimei sale dorințe, Imants Ziedonis a fost înmormîntat în cimitirul din cătunul natal, înscriind perfect cercul vieții: s-a întors exact acolo de unde a plecat. Astfel, litoralul Balticii, acea „margine

a mării”, în termeni eminescieni, a fost pentru Imants Ziedonis loc de naștere, ca să rămînă și loc de nemurire. Printre cei care i-au adus un ultim omagiu au fost simpli iubitori ai cuvîntului scris, dar și lideri politici, inclusiv actualul președinte al Letoniei, Andris Bērziņš, sau fosta președintă, supranumită și „doamna de fier” a Letoniei, Vaira Vīķe-Freiberga. Cei mai aproape de coșciug au fost, desigur, colegii de breaslă, printre ei aflîndu-se și cuplul Leons Briedis – Maria Briede-Macovei, bine cunoscuți, ca scriitori și traducători, cititorilor atenți ai revistei noastre. La solicitarea noastră, Maria ne-a pus la dispoziție cu multă amabilitate un florilegiu cu versiuni în română ale unor poeme de Imants Ziedonis. Și pe această cale, exprimăm cele mai sincere mulțumiri Mariei Briede-Macovei, ale cărei tălmăciri ni s-au părut excelente. Căci, grație lor, cu certitudine ne putem face o imagine despre creația poetului abia plecat în lumea umbrelor, iar concomitent – vom putea înțelege mai bine *starea poeziei* a letonilor, la care ne-am referit în debutul tabletei, ca despre o trăsătură definitorie a acestui mare popor mic și dăruit, așezat temeinic, de un mileniu și mai bine deja, „la marginea” Mării Baltice.

* * *

Imants ZIEDONIS

* * *

Când timpul se oprește-n loc
el se cheamă iubire.
Numai în fața iubirii timpul se oprește-n loc:
secundele curg grăbite ca nisipul
dintr-un capăt în altul.
Dar totul e fără de importanță.
Căci petele nu se vor scutura
Și fierul nu va rugini
Și clipele ce se scurg nu le vom număra
Căci cel mai frumos pe lume
este iubirea care nu știe
clipele cum să le socoată.

* * *

„Când lebedele din cer vor coborî,
în a treia zi întruna va viscoli.”
(Zicală populară)

În curând râul
va prinde ochiuri de gheață:
când lebedele din cer vor coborî
în a treia zi întruna va viscoli.

Dar cu mult mai greu ne-ar veni
în aceste trei zile de ger
fără lebede pe pământ
și fără zăpada din cer.

* * *

Auzi cum lumea în șoaptă
cheamă pe fiecare om –
dacă vei avea o jumătate
poate că este prea mult.

Firele de nisip din oază
caută alt fir de nisip.
Floare lângă floare-nflorește
în vază.
Oare aceasta nu este prea mult?

Nu vreau tot.
„Totul nicicând nu e tot.”
Vei citi aceste rânduri
pe cerul ce se stinge încet.

* * *

Suntem cu toții de-ai noștri
tu piatră și tu și tu piatră
împreună putem să vorbim
împreună putem să tăcem
Vă mulțumesc că fiind
printre voi
eu pot să tac!

* * *

Pini, brazi, arțari și pietre sfărâmate,
ce căutați la ușa casei mele?
Ce căutați voi cu rănilor voastre nevindecate?
De ce-mi ziceți că sunt vrăjitor?
N-am nimic, nimic, nimic, ce să vă dau?

Doar niște lucruri mărunte și inutile detot
N-am nimic, nimic, nimic ce să vă dau
Cocoș verde, cocoș mare de pe turla
bisericii din Riga
Coboară, coboară, coboară jos, de pe turla
Dom-ului
și ciugulește-mi ochii cum ai ciuguli ochii
de plătică
E liniște cenușie în jur. E o liniște, ah, plină
de atâta duhoare
încât nimeni nu poate ajunge la ea pentru
a o zdruncina, tulbura
și sfârâma...

Iată pun umărul meu
Coborâți voi, cocoși mari și mici de pe
turlele Dom-ului
Coborâți cu toții pe umărul meu
În piept o piatră grea sare, se zbate
Din nebulie, din nebulie.

* * *

De scurgerea timpului meu eu regret.
În rest de nimic pe lume nu-mi pasă,
de nimic n-am nevoie
din cele ce unui altuia lumea-și urează.

Nici fericire, nici bucurie, nici sărbători,
nici succese – ce cu toții mi le urează.
Căci pe toate eu însumi le pot câștiga
dacă o singură zi sau un an de viață aș mai
avea.

Doar numai un an de-aș mai avea,
Tot ce-mi văd ochii s-ar împlini.
Doar numai un an de-aș mai avea,
Să pot lucra nederanjat de Nimenea.

Dragi prieteni, prietene – hoți,
Din toate câte-mi doriți
Vreau ca-n clipa când cade o stea,
Să nu veniți s-o răpiți.

Nu-mi doresc nimic din ceea ce
rude, prieteni mereu îmi urează.
Pe toate eu însumi le pot rezolva,
Dacă o zi sau un an de viață în plus aș avea.

Traducere din letonă
de Maria BRIEDE-MACOVEI

ÎNVĂȚĂM A PRIVI SCHIMBAREA ȘI INOVAȚIA CU ALȚI OCHI

Orice noutate editorială din domeniul infodocumentar este un eveniment așteptat, un eveniment memorabil atât pentru că aceasta se întâmplă mai rar, cât și pentru că specialiștii simt necesitatea de a avea la dispoziție cărți noi de specialitate pentru a informa și a se instrui. Recent a apărut un volum, intitulat simplu, chiar retro, așa zice: *Contribuții biblioteconomice (teoretice și praxiologice)**, autor – conf. univ. dr. Lidia Kulikovski.

Diversitatea tematică a cărții, apărută la aniversarea a 135-a a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, nu este întâmplătoare. Aceasta derivă din strategia de cercetare a autoarei, din subiectele de care se preocupă, de regulă –actuale, inovatoare pentru BM, în particular, și emergente pentru domeniul infodocumentar în general.

Conținutul, ordonat în patru capitole: (I) *Studii, sinteze, comentarii*, (II) *Recenzii, prefețe, postfețe, note de lectură*, (III) *Oameni și instituții din lăuntru și din afara domeniului (eseuri, tablete, portrete bibliografice)*, (IV) *Interviuri, atitudini, puncte de vedere, dezba-*

* KULIKOVSKI, Lidia. *Contribuții biblioteconomice (teoretice și praxiologice)* : cul. de art. (2008-2012). Lidia Kulikovski; Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. Ch., [S. n.], 2012. (Tip. „Elena-V.I.”). – 310 p. ISBN 978-9975-4432-2-7.

teri, reunește contribuții publicate în diverse reviste de specialitate și culegeri. Lucrarea dr. L. Kulikovski *Contribuții biblioteconomice* se alătură celorlalte volume semnate de autoare, aducând însă noi contribuții la dezvoltarea domeniului biblioteconomic. Autoarea s-a dovedit a fi extrem de prodigioasă în ultimii patru ani, perioadă din care a selectat, pentru acest volum, 91 de lucrări. Fiecare capitol, fiecare contribuție (scriere) are legături utile de asociere și expertiză la problemele și evoluția domeniului biblioteconomic.

Conform mitologiei populare, știința este o activitate solitară. Astăzi cercetarea este considerată o activitate distribuită. Locuri și domenii de la marginea lumii științei devin mai importante, în special domeniul infodocumentar care, după cum consideră specialiștii, are de jucat un rol important într-o lume interconectată, extratehnologizată, iar publicarea rezultatelor cercetărilor accelerează colaborarea științifică.

Impresionant, ca volum (119 pagini din 310, cât are volumul) și ca tematică (management, inovare, schimbare, branding, imagine instituțională, localizarea utilizatorului, activitatea extramuros etc.), este capitolul I. *Studii, sinteze, comentarii*. Una din caracteristicile de cercetător ale Lidiei Kulikovski e

abilitatea ei de a descuria noi uși către inovarea domeniului prin integrarea unor idei din alte domenii. Artur Koestler (în lucrarea sa *Actul de creație*) scrie că, „toate evenimentele decisive din istoria gândirii științifice pot fi descrise în termeni de fertilizare mentală încrucișată între discipline”. Articolele din capitolul I pot fi descrise în termeni de fertilizare mentală încrucișată între diferite discipline ca cele cu subiectul *inovarea*, de exemplu, abordat din punctul de vedere al capacității de inovare a bibliotecii, al inovării în management, al inovării ca filosofie a schimbării în care autoarea formulează soluții de inovare din domeniul economic, educațional, artistic; ca cele consacrate managementului, imaginii instituționale etc. Acest procedeu l-am sesizat încă în 2003, în teza ei de doctor, în monografia care a urmat, în manualul și în volumele ulterioare. La L. Kulikovski conceptele migrează lejer, ca niște metafore din economie, artă, muzică, design, arhitectură, tehnică în biblioteconomie, în afacerile bibliotecii, descurind câte o ușă pe care nu o vedem. Specificul discursului științific al autoarei este utilizarea metaforelor, a parabolilor, a poveștilor și chiar a bancurilor. Lidia Kulikovski recurge la parabolă, la poveste sau metafore pentru a clarifica o idee, o situație, pentru a ilustra o stare. *Micul Prinț, Alice în Țara Minunilor, Sherlock Holmes, Doctor Watson* sunt utilizate pentru a demonstra că ceea ce căutăm de cele mai multe ori se găsește la îndemână în domeniul nostru sau alături, în alt domeniu.

Pe Strada Principală a domeniului biblioteconomic nu s-a acordat prea mare atenție, nici prea multă importanță, inovațiilor. Lidia Kulikovski a încercat să suplinească acest lapsus printr-o abordare complexă a inovării domeniului biblioteconomic actual în interacțiunea sa cu factorii sociali. Subliniază că e dificil să-i faci pe oameni să se schimbe, dar adaugă ea, „o modalitate de a-i determina pe bibliotecari să încerce ceva nou este să construiești

pornind de la comportamente care le sunt familiare...” De la lucruri familiare dezvoltă subiectul până îl transformă într-o reală contribuție la cunoașterea domeniului, într-o interesantă reconsiderare a domeniului biblioteconomic.

Altă distincție a dr. L. Kulikovski pe care nu o trecem cu vederea este abordarea colaborativă și participativă a subiectelor. Pentru că, susține autoarea, biblioteca viitorului va fi o *platformă de participare și colaborare*. Când citești lucrările conf. univ. dr. L. Kulikovski, simți că sunt studii bazate pe nevoia de inovare, revitalizare, reinventare a bibliotecii, sunt studii care influențează schimbarea modului în care organizăm activitatea bibliotecilor, modalitatea în care percepem inovația, schimbarea, modalitatea în care tratăm relația cu utilizatorii. Cercetătoarea nu numai abordează subiecte, problematici, stări, dar oferă soluții de rezolvare, metodologii de implementare, principii de organizare, ghiduri de orientare, seturi de convingeri legate de modul în care se conduc oamenii și de felul cum se conduce biblioteca, motivată de înțelegerea faptului că trebuie să fie inovatoare.

Fiecare articol din capitolul I este un punct de referință potențial pentru prezentul și viitorul domeniului nostru.

În mod deosebit rețin atenția scrierile din capitolul II: Recenzii, prefețe, postfețe, note de lectură. Lidia Kulikovski recenzând, prezentând cartea, dialoghează cu autorul, face conexiuni cu alți autori și cu alte abordări, probează conținutul raportându-l la realitatea domeniului biblioteconomic. Autoarea se distinge, în breaslă, prin această metodă de abordare – recenzând, caută locul cărții în domeniu și măsura în care va influența contextul biblioteconomic, îndeamnă la lectură, recomandă... Ceea ce merită să fie relevat aici este faptul că dr. L. Kulikovski se impune ca recenzorul principal al domeniului biblioteconomic, specialistul cu cele mai multe recenzii la cărțile de specialitate, ceea ce denotă deschiderea sa

către colegii care scriu, firea-i colaborativă și generozitatea profesională. Capitolul II al volumului de față susține cele afirmate mai sus și ne mai convinge că recenziile, prefețele, notele de lectură, postfețele, sunt scrise cu pasiune.

Capitolul III – *Oameni și instituții...* – se remarcă prin deosebitele eseuri și tablete omagiale, un mod de cinstire și promovare a oamenilor din domeniul infodocumantar, consacrate multor bibliotecari notorii ca: Claudia Balaban, directorul Bibliotecii Naționale pentru copii „Ion Creangă”, Elena Corotenco, fost director al Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a AȘM, Tamara Baghici, fost director al Bibliotecii Universității de Medicină și Farmacie „N. Testițianu”, conf. dr. Nelly Țurcan, prodecan la Facultatea de Jurnalism și Comunicare, dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petru Dulfu”, Baia Mare, Alexandru-Horațiu Frișcu, șeful Filialei Cornului a BM ș.a. Aplecarea sa asupra personalităților din domeniu, pune în evidență, în aceeași măsură, tot atâtea instituții, tot atâtea istorii individuale și momente interesante, inedite din domeniul biblioteconomic.

Lidia Kulikovski nu se rezumă doar la oamenii din domeniu. A scris și despre personalități notorii chișinăuene ca academicianul Mihai Cimpoi, academicianul Valeriu Pasat, poetul Grigore Vieru, conf. univ. dr. în economie Vasile Șoimaru, lingvistul, publicistul și redactorul-șef al revistei *BiblioPolis* Vlad Pohilă ș.a. Impresionante și totodată emoționante sunt portretele bibliografice creionate economistului, dr. V. Șoimaru (*Vasile Șoimaru: dorință, dor și căutare*), marelui bibliotecar, formator Ludmila Corghenci (*Simbolul apartenenței de breaslă, simbolul profesionistului integral*), ziaristului Alexandru Donos (*Un ziarist împlinit*), lingvistului Vl. Pohilă (*Toamna lui Vlad Pohilă*), toate realizate într-o cheie caracteristică doar autoarei...

Am impresia că portretul bibliografic este o premieră, ca gen, care, în exclusivitate

aparține Lidiei Kulikovski. Prin aceste portrete bibliografice ne demonstrează la ce poate servi și la ce putem folosi o monografie bibliografică. Iată câteva spicuiuri: „...o biobibliografie funcționează ca o oglindă; o biobibliografie este un instrument de greu cântar în creionarea portretului unei personalități; ...o biobibliografie transformă viața și activitatea unei personalități într-o mărime cuantificabilă; o biobibliografie construiește o personalitate; o biobibliografie este un instrumentar consistent de acces și regăsire a informației despre o personalitate (din *Toamna lui Vlad Pohilă*); „...o biobibliografie conturează un portret nepărtinitor, se bazează pe date și fapte concrete; o biobibliografie arată înălțimea muntelui celui bibliografiat, îl îmbie să urce în vârful lui, să înțeleagă dacă a meritat efortul; biobibliografia este, de fapt, un feedback, iar la feedback trebuie să răspundă prompt, să se evalueze, să se cântărească și să facă ceea ce nu a izbutit încă... (din *Vasile Șoimaru: dorință, dor și căutare*).

Se disting portretele bibliografice ale L. Kulikovski printr-o riguroasă analiză științifică a biobibliografiilor, prin judicioase observații generale ale vieții și activității personalității bibliografiate, dar și prin curajoase și precise semnale de detaliu care scot în evidență esența personalității vizate. În portretele bibliografice ale L. Kulikovski întâlnim ambele moduri de analiză și exegeză: cercetarea animată de curiozitate și cercetarea aplicată.

Încă un aspect al portretelor bibliografice, pe care-l menționăm, este evidențierea muncii bibliografului: *un travaliu minunat, o muncă de selecție, de alegere și de respingere pentru a abstrage, a reuni, și a aranja informația în așa fel încât personalitatea să devină vizibilă, clară, și ușor măsurabilă*, muncă pe care o compară cu truda unui sculptor, altădată cu creativitatea unui maestru în șah. L. Kulikovski aduce prin portretele bibliografice, încă o dată, dovada că bibliotecarii, bibliografii

își pun timpul, munca și imaginația în slujba creării de produse pentru alții.

O parte din capitolul III este consacrat unor instituții infodocumentare. Regăsim texte, la fel de emoționante, scrise cu dragoste, fie despre biblioteci-filiale ale BM, fie despre alte biblioteci publice sau științifice. Aceste eseuri pun în valoare instituția bibliotecară printr-o analiză de substanță a activității lor evidențiind contribuțiile acestor instituții la dezvoltarea biblioteconomică.

Ultimul capitol – *Interviuri, atitudini, puncte de vedere, dezbateri* – cumulează interviurile oferite de autoare unor reviste, ziare de specialitate din țară și străinătate (România, Germania); articole de dezbateri, articole critice la starea domeniului, la rolul decidenților din domeniu, al fondatorilor și la relațiile și comunicarea în domeniul biblioteconomic. Autoarea este cunoscută pentru îndrăzneala și modul dezinvolt cu care dezbate, critică, pune întrebări, exprimă puncte proprii de vedere, diferite de ale altora.

Orice domeniu, dar în special cel biblioteconomic, își dorește mai multă comunicare, mai multă discuție, participare, colaborare, transparentă. Volumul *Contribuții biblioteconomice* vine în susținerea acestei dorințe împărtășind colegilor din domeniul profesional rezultatele muncii științifice, ideile, gândurile, cunoștințele. Lidiei Kulikovski îi place să spună: „Ești ceea ce împărtășești, nu ceea ce posezi.”

Ca și artele, știința este o expresie a vieții unui domeniu care anunță prezența unor indivizi înzestrați, capabili să ofere rezultatele cercetării – colegilor, sub formă de contribuție. Contribuția dr. L. Kulikovski, sub forma acestui volum, în mare, include studii și cercetări și alte genuri științifice, totodată având și un caracter pragmatic. Textele bine scrise predică exact ceea ce autoarea lor a făcut, ceea ce crede, ceea ce este probat și ceea ce funcționează deja undeva în rețeaua BM „B.P. Hasdeu”.

Lucrarea, suntem convinși, va captiva nu numai pe cei vizați, din domeniul info-

documentar, ci și alte categorii de cititori. Ea abundă în exemple, se deosebește prin stilul viu, avangardist, prin ideile novatoare lansate. Conținutul volumului reprezintă un model de cercetare (care, sperăm, va fi agreat și receptat foarte bine de toate categoriile de cititori, mai ales de tinerii din domeniu), iar apariția lui reprezintă un model de valorificare și diseminare a cercetării științifice proprii. Bogăția materialului faptic, noutatea unor puncte de vedere, analiza profundă, rigoarea, precizia și claritatea expunerii conferă volumului o certă notă academică. Are Lidia Kulikovski un tip de discurs care trece de domeniul biblioteconomic, care-și găsește ușor locul, în dezbaterile intelectuale a modernității.

Lucrarea, ca apariție tipografică, se bucură și de o realizare grafică, foarte elegantă, a artistului plastic Valeriu Herța, care, neîndoios, cunoaște bine activitatea și caracteristicile personale ale Lidiei Kulikovski.

Totodată, volumul, prin conținutul său, transmite câteva mesaje domeniului biblioteconomic: (1) așteptările oamenilor evoluează – biblioteca ar trebui, la fel, să evolueze; (2) cea mai importantă întrebare pentru orice bibliotecă este astăzi următoarea: ne schimbăm la fel de repede ca lumea din jurul nostru?; (3) biblioteca în curând va fi forțată să se schimbe drastic, să se schimbe cum nu a mai făcut-o vreodată sau niciodată...

Vă invit să o citiți ca să fiți pregătiți. Autoarea are dezvoltată (sau mai dezvoltată) abilitatea perceptuală de a vedea dincolo de dimensiunea obișnuită a lucrurilor în domeniul nostru... Din conținutul acestui volum lumea bibliotecară poate învăța cum să perceapă cu alți ochi schimbarea și inovația.

Doar două lucruri putem reproșa volumului: nu are o prefață, mai mult pentru cititorul neavizat, și nu are auxiliii de acces la conținutul foarte divers, măcar un index de subiecte.

*Conf. univ. dr. Natalia GOIAN,
USM*

COMUNICAREA ȘTIINȚIFICĂ ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII

Scopul principal al politicii de stat în sfera științei și inovării este dezvoltarea social-economică și umană stabilă a Republicii Moldova prin stimularea și valorificarea maximă a potențialului științific, tehnico-științific și tehnologic, orientat spre crearea serviciilor, proceselor moderne, competitive, precum și spre valorile unei societăți democratice, deschise. Realizarea acestui scop acum, în Societatea Cunoașterii,

*o epocă la alta.*¹ Dar cele mai dramatice efecte asupra distribuției și regăsirii informației s-au produs în ultimii douăzeci de ani. Dezvoltarea Societății Cunoașterii, în care pretendem că trăim azi, este condiționată de productivitatea oamenilor de știință și de capacitatea de împărtășire a cunoștințelor științifice – comunicarea lor.

Remarcabilă în acest sens este recenta apariție a monografiei *Comunicarea științifică*

cere, mai mult decât oricând, racordarea activităților din sfera științei și inovării la necesitățile social-economice, culturale și educaționale ale societății, crearea de resurse ale sistemului național de informații științifico-tehnologice și asigurarea integrității lor, crearea unui mediu favorabil diseminării, absorbției și valorificării informațiilor științifico-tehnologice în știință, producție și învățământ, garantarea dreptului de acces liber și nediscriminatoriu la resursele de informații științifico-tehnologice. Toate acestea nu se pot implementa fără un sistem de comunicare științifică.

Preocupările pentru dualul *om (societate) – cunoaștere*, sunt vechi și, totodată, constante, observă lingvistul Vlad Pohlă, cu referire la Societatea Cunoașterii. „*Totuși, continuă autorul, evoluția științei, respectiv, a cunoașterii, a dictat fiecărei epoci anumite «reguli ale jocului», anumite exigențe, imperative, principii, care diferă de la*

*în contextul accesului deschis la informație a cercetătoarei Nelly Țurcan*², în care autoarea abordează unul din multele subiecte ce vectorizează domeniul științific și domeniul infodocumentar de azi – comunicarea științifică. Volumul evidențiază și clarifică, într-un mod lămurit, problematicile, contururile, modelele și structura conceptului de comunicare științifică în Societatea Cunoașterii.

Din punct de vedere structural, Nelly Țurcan și-a ordonat rezultatele cercetării într-o *Introducere*, urmată de șase capitole: 1. *Conceptualizarea comunicării științifice ca fenomen social*; 2. *Accesul deschis la informația științifică*; 3. *Comunicarea*

¹ POHILĂ, Vlad. *Ce-i de făcut în Societatea Cunoașterii?*: editorial. În: *BiblioPolis*. 2008, 25, 1, 73.

² ȚURCAN, Nelly. *Comunicarea științifică în contextul accesului deschis la informație* / Nelly Țurcan; Univ. de Stat din Moldova, Fac. de Jurnalism și Științe ale Comunicării. Ch.: CEP USM, 2012. 324 p.

științifică și accesul deschis la informație: interferențe; 4. Evoluția revistelor științifice prin prisma accesului deschis la informație; 5. Rolul bibliotecii în funcționarea sistemului de comunicare științifică și asigurarea accesului deschis la informație; 6. Impactul accesului deschis la informație asupra comunicării științifice. Capitolele sunt structurate foarte echilibrat, cu câte trei subcapitole fiecare, și doar în capitolul patru, care relevă materialul empiric, subcapitolele au trei și două paragrafe. Astfel, arhitectura monografică oferă cititorului / cercetătorului o construcție cu acces facil la conținut.

Nelly Țurcan a urmărit să identifice problemele globale: creșterea vertiginoasă a numărului de reviste științifice care a generat *explozia informațională* generând *criza informațională*; restricțiile de dreptul de autor; creșterea ascendentă a costurilor la revistele științifice ce a generat *criza serialelor* ș.a.

Pornind de la conceptul *știința ca fenomen social și ca sistem social*, cercetătoarea abordează activitatea științifică sub aspectul comunicațional. Printr-o analiză de profunzime – de la conceptualizări generale la delimitări noționale, ajunge la funcțiile comunicării științifice și prezintă, în toată complexitatea lui, fenomenul comunicare științifică, în special, aspectul social al procesului de comunicare științifică. În acest sens, N. Țurcan, distinge două nivele de comunicare științifică: internă – „*comunicarea în cadrul comunității științifice*”, și externă – „*comunicarea comunității științifice cu societatea atât în mod direct, cât și pe cale mediatică*”. Dacă comunicarea este apreciată ca fiind una din cele mai eficiente modalități de promovare a progresului tehnic, prezența comunicării în procesul de formare a cunoștințelor și de creare a inovațiilor... atunci, insistă N. Țurcan, „*comunicarea științifică este o rețea complexă de filiere sociale care servește atât ca mijloc de legătură între comunitatea științifică și public, cât și ca instrument eficient de ex-*

tindere a granițelor științifice și de obținere a sprijinului din partea publicului larg pentru cercetare și dezvoltare” – punct de vedere inovativ și în contradicție cu punctul de vedere al multor autori străini, care au abordat și au analizat acest subiect.

Faptul care se impune observației de la primul la ultimul capitol este viziunea autoarei că comunicarea științifică este o necesitate și o garanție a propășirii societății... Această viziune răzbate și în definiția dată comunicării științifice *ca interacțiune durabilă a actanților procesului de circulație a informației științifice în societate care este asigurată de totalitatea mijloacelor, filierelor, activităților instituționale*. Opțiunea cercetătoarei este articulată foarte limpede, dar, ca să susțină definiția dată, precizează: „*Comunicarea științifică este un proces atât în cadrul comunității științifice, cât și un proces bidirecțional dintre comunitatea științifică și societate.*”

Unul din meritele, care trebuie evidențiate, ale acestui studiu este că N. Țurcan a clarificat rolul, locul și importanța bibliotecii în acest proces interactiv, bidirecțional al comunicării științifice – între comunitatea științifică și societate (om).

N. Țurcan desprinde din materialul imens, prin formule reale, empirice, modelul, sistemul existent de comunicare științifică în RM cu toate componentele, lipsurile și disfuncționalitățile sale. Operând cu o vastă bază empirică – cinci studii privind sistemul comunicării științifice în RM –, a scos în evidență starea actuală, tendințele, practicile în comunicarea științifică, efectele crizei serialelor, atitudinea cercetătorilor față de comunicarea științifică, rolul noilor tehnologii în îmbunătățirea comunicării științifice, rolul bibliotecilor în comunicarea științifică. Pentru prima dată în domeniul infodocumentar a fost studiată practica abonării la publicațiile periodice științifice în bibliotecile RM, soldată cu o analiză SWOT a acestui aspect. În viziunea autoarei paradigma actuală a bibliotecilor

din RM, ca element al lanțului informațional, este colecția calitativă tangibilă. Nelly Țurcan devine prin acest studiu, ancorat în realitatea autohtonă, unul dintre primii cercetători care oferă o claritate în acest sens.

Rigoarea, caracteristică autoarei, a asigurat, credem, relevanța datelor statistice manipulate și analizate în cadrul studiului monografic.

Pentru a-și atinge scopul – de a regândi modalitatea de funcționare a sistemului de comunicare în Republica Moldova –, N. Țurcan arată, demonstrează, insistă asupra necesității aplicării modelelor *Accesului Deschis*, o cale, în măsură să impulsioneze dezvoltarea sistemului de comunicare științifică în RM. Așadar, N. Țurcan consideră, și reușește să demonstreze, că *Accesul Deschis* este calea inovațională de comunicare științifică. Și cum orice afirmație se cere fundamentată prin ilustrisime argumente, autoarea le elucidează: (1) inițiativa *Accesului Deschis* este una din cele mai impresionante abordări mondiale privind promovarea accesului gratuit la informație pentru toți utilizatorii; (2) *Accesul Deschis* elimină barierele de acces și permisiune la informația științifică; (3) modelele *Accesului Deschis* ale comunicării științifice prevăd noi căi de comunicare, precum și diferite direcții care îndeplinesc unele sau toate funcțiile de comunicare; (4) aplicarea *Accesului Deschis* contribuie la crearea unor relații noi între autori, editori, bibliotecari și utilizatorii informației științifice; (5) *Accesul Deschis* contribuie la sporirea citării publicațiilor științifice; (6) majoritatea cercetătorilor din RM susțin necesitatea modificării sistemului de comunicare științifică. Autoarea atenționează că e necesar să ținem cont de această serie de considerații. Trasând aceste considerații, N. Țurcan se axează pe finalitatea socială a comunicării științifice. În acest context amintim o cugetare a lui Vasile Pârvan, citată de Vlad Pohilă, în același editorial: „Mai sus, tot mai

sus... Nu însă pe treptele ierarhiei, ci în cunoaștere și înțelegerea lumii.” Or, tocmai la aceasta servește știința. Modelul propus de dr. Nelly Țurcan urmărește tocmai accesibilitatea rezultatelor activității științifice, a cunoașterii.

Concluziile, originale, de substanță, de durabilitate sunt grupate pe capitole, iar *Recomandările* sunt structurate în cinci compartimente conform grupurilor cărora le sunt adreseate: (1) pentru factori de decizie din domeniul cercetării-dezvoltării; (2) pentru factori de decizie din domeniul cercetării-dezvoltării de nivel instituțional; (3) pentru cercetători; (4) pentru editori de reviste științifice; (5) pentru biblioteci.

Studiul are o mare valoare praxiologică: la nivel național – acceptarea schimbării procesului de comunicare științifică (asigurarea bazei legislative a procesului de comunicare științifică; crearea rețelei naționale a arhivelor electronice, crearea bazei de date indexată a publicațiilor); la nivel instituțional – contribuții la inovarea comunicării științifice (elaborarea politicilor instituționale, crearea repozitoriilor instituționale, crearea revistelor electronice cu acces deschis, abonarea la publicații periodice și baze de date); la nivelul cercetătorilor – a participa și a contribui la îmbunătățirea comunicării științifice; la nivelul editorilor – respectarea standardelor de editare, indexarea revistelor, îmbunătățirea calității revistelor, menținerea paginilor web ale revistelor.

La nivelul bibliotecilor: prima cercetare, în RM, referitoare la comunicarea științifică care include bibliotecile (fiecare bibliotecă inclusă în cercetare are o bază empirică de evaluare, regândire și reabordare a contribuției la comunicarea științifică); elaborarea politicilor de *Acces Deschis*; implementarea modelelor inovative de difuzare și acces la informația științifică; crearea arhivelor instituționale; participarea proactivă în prestarea serviciilor inovative pentru utilizatori. De menționat aici

că bibliotecile implementează multe din cele recomandate de cercetătoare, dată fiind diseminarea rezultatelor studiilor efectuate atât în baza bibliotecilor, cât și în baza instituțiilor de cercetare. Recomandările direcționate bibliotecilor au fost incluse și în *Strategia culturii 2020*, discutată la nivel național.

Cunoscută cercetătoare, formator de nivel național, conf. univ. dr. Nelly Țurcan a promovat la nivel instituțional (USM) și la nivel național (publicații, activități științifice, activități de instruire) diverse aspecte și problematici ale comunicării științifice. Monografia este un fel de suport metodologic, de manual de inițiere pentru bibliotecari. Acest volum conturează dreptul pe care și l-a câștigat de a fi parte și contributor activ la dezvoltarea domeniului infodocumentar acum și la comunicarea științifică. Nelly Țurcan izbuteste, în această dificilă probă, iar izbânda este demnă de un calificativ maxim.

Notabilă este bibliografia – nu i-a scăpat nimic, transformând studiul într-o sursă valoroasă de informație la acest subiect. Cu o controlată libertate abordează autori notorii, analizează contribuțiile lor la subiectul studiat și propune definiții, modele, abordări de anvergură, căi noi, inovative de urmat, comentarii originale.

Autoarea și-a propus să urce pe un versant dificil al domeniului științei și a re-

ușit – monografia fiind o premieră în domeniul infodocumentar.

Studiul N. Țurcan impresionează prin discursul inteligent, prin construcție minuțioasă, prin coerență, prin buna și profunda documentare. Cucerește prin reflecții originale de substanță științifică. Descoperim o cultură de rară expresie critică și analitică. Reușita acestei lucrări vine și din abilitatea de sinteză, pe care o dovedește, o demonstrează în fiecare capitol; din activizarea viziunii în cadrul fiecărei cercetări.

Mai apreciem la cercetătoarea Nelly Țurcan câteva fațete: stilistica; argumentarea; exhaustivitatea. Acestea se referă și se resimt de la adunarea, pregătirea, asimilarea până la prelucrarea și ordonarea materialului. Accentuăm încă un aspect, pe lângă faptul că e o lucrare intensiv analitică, cu un profund caracter științific – este o scriere inteligentă și prin alura estetică de prezentare a rezultatelor cercetării, prin calitatea procesării textului și designul tipografic.

Un cercetător științific are în activitatea sa următoarele obiective: obținerea și dezvoltarea de noi cunoștințe, transferul de cunoștințe și tehnologii în viața economică, socială și culturală. Tocmai aceste deziderate le realizează cercetătoarea prin studiul monografic devenit public.

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

MODELE INOVAȚIONALE DE COMUNICARE ȘTIINȚIFICĂ

Cartea conf. univ. dr. Nelly Țurcan *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație** este consacrată abordării comunicării științifice în condițiile Ac-

cesului Deschis la informație. Autoarea relevă contradicția care există între sistemul tradițional de comunicare științifică și cerințele comunității academice, ale societății în ansamblu, privind cercetările științifice și accesul la rezultatele cercetătorilor.

Nelly Țurcan a prezentat o imagine de ansamblu a conceptelor ce țin de comu-

*ȚURCAN, Nelly. *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație*. Ch. : CEP USM, 2012. 324 p. ISBN 978-9975-71-253-8.

nicarea științifică: abordări teoretice, tipologia comunicării științifice, paradigmele comunicării științifice, rezumând aici mulți ani de discuții cu privire la natura și esența comunicării științifice și prezentând propria concepție a acestui fenomen extrem de complex, cu multe fațete.

Generalizând opiniile privind noțiunea de „comunicare științifică” și funcțiile realizate de aceasta, autorul propune propriul său punct de vedere. Termenul *comunicarea științifică* este unul complex, care acoperă două dimensiuni ale comunicării – comunicarea în știință și comunicarea despre știință. Din această perspectivă autoarea definește *comunicarea științifică* ca o interacțiune durabilă a actanților procesului de circulație a informației științifice în societate, circulație asigurată de totalitatea mijloacelor, filierelor, activităților instituționale. Autoarea distinge două nivele ale comunicării științifice: (1) *comunicarea științifică internă*, la care participă cercetătorii, savanții dintr-un domeniu de cercetare; (2) *comunicarea științifică externă* ce se desfășoară între comunitatea științifică și societate.

Totodată, valoarea acestei cărți nu constă doar în revizuirea abordărilor existente și a opiniilor cu privire la comunicare, nici măcar în faptul că avem în față un text foarte bogat, în care realizările mai multor cercetători sunt conectate la întreaga doctrină a comunicării. În opinia noastră, cel mai valoros lucru realizat de Nelly Țurcan este redefinirea paradigmei comunicării științifice în condițiile Accesului Deschis la informație, care ar putea fundamenta o bază comună pentru studierea comunicării de diferite științe.

Pregătirea fundamentală a autoarei, cunoașterea bună a domeniului infodocumentar, a sociologiei, tehnologiei informației și a comunicării i-a permis să atingă scopul ce și l-a propus la elaborarea acestei lucrări. Autoarea îmbină percepțiile intu-

itive și cunoștințele existente și dezvoltă abordări integrative în demersul său științific de a studia fenomenul de comunicare. Desigur, scopul cărții este atins, însă, credem noi, această monografie este doar o primă realizare în drumul lung pentru a dezvolta doctrina filozofică a comunicării științifice.

Știința se dezvoltă prin propriile sale legi, dar este întotdeauna rezultatul unei activități comune în cadrul comunității științifice. Biblioteca este intermediar în sistemul de comunicare științifică, având un rol important în asigurarea informațională a procesului de cercetare. Rezultatul științific, înregistrat de Nelly Țurcan, s-a produs în urma multiplelor dezbateri interne și externe, uneori foarte dure, dar așa se maturizează un savant, trecând aceste labirinturi intelectuale, psihologice și etice. Lucrările științifice serioase oferă o examinare aprofundată a textelor științifice, a estimărilor făcute anterior, prin compararea ideilor și a viziunilor emise de alți oameni de știință. Cartea prezentată ilustrează încă o dată capacitatea autorului de a realiza aceste lucruri. Monografia este un model de dezbateră academică, autorul vedește un nivel ridicat de cultură academică și intelectuală, care este atins astăzi de nu prea mulți cercetători.

Noi, reprezentanții domeniului infodocumentar, trebuie să fim autocritici și, prin urmare, este necesar să spunem că ajungem rareori la nivelul de generalizare științifică. Cu atât mai important pentru noi este să asimilăm cunoștințele dobândite de colega noastră, care se orientează perfect în problemele științei și în aparatul conceptual și metodologic al științei. Prin abstractizare și generalizare, prin analiza structurală și analiza funcțională, abordări sistematice autoarea confirmă caracterul științific al lucrării elaborate. Monografia este o sursă de cunoaștere epistemologică, de care, în genere, ducem lipsă.

Nelly Țurcan nu a putut evita nici modelarea Accesului Deschis ca o nouă formă de comunicare a informațiilor. Reflecțiile generate din lectura acestei cărți sunt legate de înțelegerea modului în care cercetarea dată va influența dezvoltarea în continuare a sistemului de comunicare științifică. Sunt un cititor harnic și un elev al acestei cărți și încerc să găsesc răspunsuri la unele întrebări, însă am constatat că la prima lectură nu am pătruns în toate sensurile cuprinse pe aceste pagini. Este un gen specific de scriere academică, asemenea cărți mai rar editează colegii noștri. Nelly Țurcan se prezintă ca un specialist inovator, care își îmbunătățește mereu competențele, care permanent caută contactul și raportul cu colegii săi. Cartea este lucrată cu măiestria științifică a unui cercetător experimentat, are un limbaj savant – motivat, convingător, extrem de bogat în terminologia profesională din științe foarte diferite.

Prezentarea în această lucrare a politicilor, strategiilor și modelelor Accesului Deschis o considerăm o realizare notabilă a autoarei. Cunoașterea și aplicarea modelelor Accesului Deschis vor impulsiona dezvoltarea sistemului de comunicare științifică în Republica Moldova, vor contribui la creșterea vizibilității cercetărilor științifice la nivel național, precum și la nivel internațional. De asemenea, implementarea repozitoriilor instituționale și a revistelor cu Acces Deschis va contribui la creșterea impactului publicațiilor științifice datorită sporirii citărilor.

Concluziile din finalul cercetării se referă la necesitatea implementării modelelor inovaționale de comunicare științifică care vor permite diseminarea și accesul

nerestricționat la informația științifică. O altă concluzie importantă este că universitățile, instituțiile de cercetare și editurile trebuie să aprobe politicile instituționale privind Accesul Deschis la informația obținută în procesul de cercetare științifică.

În general, monografia recenzată, la fel ca și alte lucrări scrise de Nelly Țurcan, se disting prin caracterul lor netrivial și valabilitatea gândirii, utilizarea de bogate surse documentare, integritatea analizei științifice și a citărilor, un stil antrenant al expunerii științifice etc. Din această cauză noua lucrare a dr. Nelly Țurcan este una reprezentativă, conținând informații de noutate științifică, reflectând întreaga gamă a unor probleme de mare actualitate. Credem că prezenta monografie este cea mai mare contribuție la studiul comunicării științifice, realizat vreodată în Republica Moldova.

Accesul Deschis, acest nou model de acces la informație și cunoaștere, este obiectivul strategic principal pentru o perioadă următoare în universitățile Republicii Moldova. Bibliotecile universitare vor organiza arhive instituționale (repozitorii) și reviste cu acces deschis. Specialiștii din bibliotecă, în colaborare cu departamentele de știință, vor convinge cercetătorii, cadrele didactice universitare, editorii de a participa la constituirea arhivelor instituționale, vor informa comunitatea despre resursele informaționale noi privind informația științifică. Prin aceste demersuri, bibliotecile universitare vor contribui la dezvoltarea conținutului digital în Acces Deschis prin popularizarea producției științifice și consolidarea imaginii universității.

Natalia CHERADI

UN EXCELENT STUDIU DE REFERINȚĂ (O simplă, dar sinceră felicitare)

Este semnificativ faptul că aprobarea politicilor la nivel național și instituțional nu putea fi realizată fără lansarea unor inițiative internaționale. Accesul Deschis este un pilon central al Planului Strategic al IFLA 2010-2015, în care a fost adoptată o abordare integratoare pentru a include acest subiect în activitățile curente și cele propuse ale IFLA – stimularea membrilor bibliotecii în promovarea Accesului Deschis în propriile comunități, asistență în elaborarea politicilor naționale privind accesul deschis la cunoaștere, precum și la cercetare.

Monografia *Comunicarea științifică în contextul accesului deschis la informație*, a dnei conf. univ. dr. Nelly Țurcan, răspunde exact unor astfel de cerințe pe care le înaintază IFLA și se dovedește a fi un excelent studiu de referință în acest context. Totodată, studiul vine să completeze inițiativele care au fost lansate și de alte organizații afiliate precum EIFL OA din Republica Moldova, astfel demonstrând că este nevoie de o abordare științifică.

Prin intermediul acestei monografii autoarea poate fi numită și un **avocat** pentru promovarea unor politici corecte vis-à-vis de Accesul Deschis, astfel cum este prevăzut în Declarația IFLA privind Accesul Deschis, politici promovate, de al-

tfel, și de ONU, UNESCO, OMS, FAO. Acest rol, oferă capacitatea de a pleda pentru adoptarea iminentă de politici de Acces Deschis la nivel național.

IFLA, prin instituirea Grupului pentru promovarea Accesului Deschis (Open Access Taskforce), solicită țărilor membre a produce o **foaie de parcurs** și a colecta studii de caz și cele mai bune practici referitoare la modul în care țările pot promova politicile și programele naționale pentru a încuraja în continuare progresul accesului deschis. Iar dna Nelly Țurcan, prin acest studiu, oferă un ajutor practic pentru ca actorii care sunt și vor fi implicați în formularea politicilor în domeniul respectiv să poată avea o abordare vizionară coerentă. Studiul, având la bază diverse metode sociologice, sporește credibilitatea rezultatelor. Astfel, traducerea analizelor sociologice academice într-un limbaj simplu devine un instrument documentar praxiologic.

Sugerăm, recomandăm responsabilităților de gestionarea fluxului de informații științifice, bibliotecilor universitare, să ia în considerare rezultatele studiului și să își contureze o strategie în domeniul accesului deschis.

Mariana HARJEVSCHI,
director, Biblioteca Publică de Drept

ÎMPĂTIMIT DE CARTE ȘI BIBLIOTECĂ

Directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” dna conf. univ. dr. Lidia Kulikovski în postfața culegerii de articole, eseuri și recenzii *Și totuși, limba română* (Chișinău, 2008) menționa despre autorul ei – Vlad Pohilă, scriitor, lingvist, jurnalist, redactor-șef al revistei de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis* (editată

sub auspiciile BM) – că este „un bărbat cu totul deosebit”, că „îl știm de om onest, curajos, muncitor, sincer, înțelept, sfătos și patriot irecuzabil”, pe deasupra „poartă o povară ceva mai mare decât el – grija limbii române”. Noi, cei care îl cunoaștem de mai multă vreme, ca urmare a faptului că îi sîntem colegi de birou la redacția revistei

sus-menționate, putem subsemna fără ezitare la cuvintele dnei director general deoarece e un portret veridic – făcut de parcă îl vedem pe protagonist în oglindă. Într-adevăr: îndrăgostit peste măsură de limba română încît o mînuiește cu un profesionalism de admirat, fiind omul care își iubește la nesfîrșit plaiul natal – Basarabia –, dar și întreg spațiul românesc, fiind un animator neîntrecut al vieții culturale din capitala noastră, Vlad

Pohilă este și un model de slujire instituției în care activează, anume aceleia cărei la figurat i se zice că împarte „leacuri pentru suflet”, iar pe adevărat se numește Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Vom încerca să demonstrăm cu argumente acest lucru în cele ce urmează, adăugînd astfel încă o pagină la edificarea figurii polivalente a lui Vl. Pohilă, care cu certitudine este și un împătimit de carte și bibliotecă, imposibil de a fi corijat. Afirmția dată este aproape că axiomatică, dar ne vom ghida în explicațiile noastre (de ce nu?) de noua apariție editorială și anume *Arta de a pasiona cititorii** (Chișinău, 2012), o excepțională colecție de editoriale, scrise de Vl. Pohilă pe parcursul celor zece ani – tocmai atîția a împlinit revista *BiblioPolis* în 2012 și tot atîția dumnealui e redactorul-șef neschimbat al ei.

Că e un om „cîtit”, că are cunoștințe cuprinzătoare din domeniile istoriei, culturii,

artelor și științelor ale comunicării e puțin să spui despre Vl. Pohilă. Cu siguranță: încă din anii copilăriei și adolescenței a îndrăgît cartea pentru totdeauna și a făcut legămînt cu bibliotecă să nu se mai despartă niciodată în viață. Numai pe ce căi nu l-a purtat soarta, dar pînă la urmă tot de carte și bibliotecă e mai aproape, lucru pe care nici nu îl regretă, ba mai curînd îl acceptă cu plăcere.

Știm cu toții ce reprezintă cartea, bibli-

oteca, dar anume ceea ce pare a fi ușor de înțeles e cel mai greu de descris. Prezentul nostru nu ni-l putem închipui fără carte, prin care descoperim lucruri noi, prin care căpătăm cunoștințe de cultură generală și care, de fapt, este liantul ce ne leagă de lumea înconjurătoare, cu universul. O carte bună este un sprijin la săvîrșirea unor fapte bune (adesea eroice!) și ne dă puteri în momentele cele mai grele din viață să supraviețuim. Cînd se pare că nu ai nicio ieșire dintr-o situație penibilă, neplăcută, dificilă, lectura unei cărți îți poate sugera calea spre succes. Cu atît mai mult, în zilele noastre, o societate prosperă, bine educată și civilizată, este de inimaginat fără biblioteci, fără tezaurul lor acumulat de omenire timp de decenii, secole, ba chiar milenii la rînd. Nu e întîmplător că aceste minuni ale cotidianului sînt venerate atît de plauzibil de cele mai luminate minți ale umanității: „Nu-ți voi lăsa drept bunuri, după moarte, / Decît un nume adunat pe-o carte. / În seara răzvrătită care vine / De la străbunii mei pînă la tine, / Prin rîpi și gropi adînci, / Suite de bătrîni mei pe brînci, / Și care,

* POHILĂ, Vlad. *Arta de a pasiona cititorii : editoriale din revista BiblioPolis. 2002-2012.* / Vlad Pohilă ; ed. îngrijită de Lidia Kulikovski ; Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. – Ch. : [S. n.], 2012 (Tipogr. „Notograf Prim”). – 160 p. ISBN 978-9975-4395-7-2.

tînăr, să le urci te-așteaptă, / Cartea mea-i, fiule, o treaptă” (Tudor Arghezi); „Cartea îndeplinește nu numai minunea de a ne pune în contact cu semenii noștri depărtați în timp și spațiu; cartea îndeplinește fapta de mirare de a ne face să trăim în afară de minciună, nedreptate și prejudecăți. În aceste urne sacre, în care poezii și cugetătorii și-au închis inimile, găsim acea putere fără moarte care mișcă umanitatea înainte în progresul ei neconținut” (Mihail Sadoveanu); „Dacă ai o grădină și o bibliotecă, ai tot ceea ce îți trebuie” (Cicero); „Îmi imaginez Paradisul ca pe un fel de bibliotecă” (Jorge Luís Borges).

De aceea, cu greu ne putem imagina ca protagonistul nostru să treacă pe lîngă aceste produse ale muncii creatoare fără a le observa și fără a închea o relație afectivă cu ele. Mai mult: s-a aruncat în sfera lor de influență, de cuprindere ca într-un val de mare să culeagă din străfunduri măr-găritare sclipitoare pentru a le aduce în laboratorul său de creație să le cerceteze, să le șlefuiască și apoi să le propună din nou – lumii setoase de frumos – spre contemplare și admirație. Altfel, nici nu pot fi numite editorialele / eseurile recomandate cititorilor – de data aceasta celor ce nu au avut ocazia să țină vreodată în mîini revista *BiblioPolis* de care Societatea Cunoașterii din capitală și republică este atașată cu multă pasiune în virtutea ridicării nivelului de profesionalism al colaboratorilor instituțiilor de cultură. Desigur, se întîmplă să nu-l găsească inspirația pentru scris multe zile la rînd sau să fie indispus de necazurile vieții cotidiene, dar cînd cei din jur îl lasă în apele lui, cînd totul e „gata copt” și se așază la masa de scris, dă la iveală materiale din cele la care noi (veșnicii lui ucenici!) nici nu visam. Cine va avea norocul să le citească în această culegere – e ferma noastră convingere – nu va regreta de „timpul pierdut”, ba din contra: va înscrie în blocnotesul său încă un nume al unui publicist rezonabil, al unui autor favorit la

care se va referi în activitatea sa de viitor chiar la prima ocazie.

Arta de a pasiona cititorii are un tiraj nu prea mare (100 + 100 ex.), dar credem că va umbla din mîină în mîină și va ajunge la fiecare doritor de a cunoaște creația lui Vl. Pihilă. Sînt lucrări ce îți mențin atenția trează pe mult timp. Autorul își expune experiența pe hîrtie într-o gradație fină ce creează în suflet o stare încordată pînă la sfîrșitul lecturii. Permanent ești curios să afli ce va spune condeierul / cercetătorul despre un fapt sau altul ce se consumă la o înaltă tensiune în breasla bibliotecarilor. Universul cărții și al bibliotecii, asupra căroră meditează fiecare angajat (atît cel de la pupitrul de repartizare a cărților, cît și cel de la conducerea instituției) este înțeles – și aceasta e firesc – în diferite moduri. Vl. Pihilă vine cu ideile sale, scrie ceea ce crede personal și astfel se formează curente de concepții. E un publicist politicos, cu o atitudine amabilă, binevoitoare. De fiecare dată încearcă să apere baricadele pe care se află bibliotecarii, ca ei să-și cucească (într-un sfîrșit!) demnitatea profesiei pe care au ales-o. Ei bine, putem spune că materialele dumnealui diferă de cele ale altora – de altfel, ar fi fost să fie plicticos, ceea ce îi lipsește caracterului său în genere. Muncind cu sîrguință la orice rînd din manuscris, lasă la o parte exagerările, speculațiile, teoretizările sterpe și se ocupă concret de obligația morală a intelectualului într-o lume bîntuită de fel de fel de crize – ba economice, ba ecologice, ba politice, ba ideatice, ba de conștiință și nu mai știm încă de care –, căci știe cu siguranță: cititorii doresc să afle răspunsuri cît mai concludente la multitudinea de probleme pe care le naște societatea contemporană.

Parcurgînd *Arta de a pasiona cititorii*, observăm că omul de cultură Vl. Pihilă își pune adeseori întrebări de felul: Cum văd cei din jur rolul bibliotecii în genere și al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în par-

ticular? Ce reprezintă bibliotecarii pentru utilizatori / beneficiari / cititori? Ce influență are asupra noastră lectura ca atare? Cum acționează asupra noastră cărțile citite? Ce gânduri ne frământă când venim la manifestările culturale? etc. Autorul întreprinde o mulțime de căutări (unele poate chiar deznădăjduite) în diverse surse de informație pentru a ne comunica adevărul, adică a ne explica în modul cel mai adecvat starea reală a lucrurilor din domeniile bibliologiei și biblioteconomiei. Scrierile sale cuprind mai multe direcții vectoriale de activitate a subdiviziunilor instituțiilor bibliotecare.

Să exemplificăm:

- în editorialul *Călătorind prin gânduri, suflete și frumusețe* (BiblioPolis, 2003, nr. 3, vol. 7) [p. 5-6] este elogiată biblioteca și lucrătorii ei, atrăgând atenția noastră asupra faptului că noțiunile *biblioteca* și *Biblie* au aceeași rădăcină, iar cuvântul grecesc *biblon* înseamnă pur și simplu „carte”: „Și totuși, credem, cea mai autentică politică a bibliotecilor și a cărții o promovează la noi înșiși bibliotecarii. Spunem acest lucru nu ca o complezență de Ziua lor; nu facem decît să relevăm o axiomă, un adevăr greu contestabil. Prestigiul cărții, al bibliotecii a putut fi menținut sau chiar salvat numai datorită ținutei umane și profesionale a lucrătorilor ei, a majorității acestora, de vreți”;
- *Cartea, o magnifică lucrare a Spiritului Divin* (BiblioPolis, 2003, nr. 4, vol. 8) [p. 7-9] este consacrat istoriei apariției atît a Bibliei și a altor tipărituri bisericești pe teritoriile locuite din vechime de români, cît și cărții în general. Astfel, autorul menționează că „apariția Cărții Cărților în limba noastră a fost o fericită conlucrare a teologilor și cărțurarilor din cele trei provincii românești, ca cea mai strălucită dovadă a istoriceii, seculareii noastre unități lingvistice și spirituale. Se pare că însuși Domnul Dumnezeu a dorit să arate lumii că sîntem «uniți în limbă, cuget și simțire»! Nimeni și niciodată nu va putea zdruncina această unitate, căci ar însemna să se atenteze astfel nu numai la ființa noastră națională, ci chiar la Puterea Divină s-ar atenta!”, iar cartea, această minunată creație a geniului uman, este „o lucrare a Spiritului Divin”. Edificatoare ni se pare concluzia: „Să nu trecem pe lîngă cărți ca pe lîngă oricare alte lucruri frumoase. Să ne aplecăm mai des și mai atent privirile, mintea și simțirea asupra lor. Inclusiv asupra cărților sfinte. Acestea, e adevărat, presupun o anumită stare, un anumit efort, poate și o anumită pregătire. Și starea, dispoziția aceasta, și efortul, și pregătirea ni le facem tot noi. Luminați de lumina ce vine să ne încălzească de Sus. Să ne ferim de întuneric, dîndu-ne mai aproape de lumină!”;
- cartea tradițională versus e-bookul e tema editorialului *Biblioteca între tradiție și modernitate* (BiblioPolis, 2004, nr. 2, vol. 10) [p. 13-15]. Concluzia autorului: „Puși în situația de a munci, de un deceniu deja, nu numai cu cartea tradițională, dar și cu cea electronică, lucrătorii bibliotecilor nu trebuie să considere că se află între două focuri, între ciocan și nicovală, între Scila și Caribda. Ei se află, pur și simplu, între două șanse pe care ni le oferă progresul contemporan și trebuie să fructifice la maximum aceste priorități”;
- o pledoarie în apărarea limbii române în republica noastră este materialul *Cel mai puternic, mai sigur liant* (BiblioPolis, 2004, nr. 4, vol. 12) [p. 19-22];
- iar un îndemn la a lectura poeziei, nuleve, romane, eseuri etc. găsim în *Orice anotimp este bun pentru lecturi* (BiblioPolis, 2005, nr. 3, vol. 15) [p. 28-30]: „Pentru că, în genere, orice anotimp este potrivit pentru «a sta la sfat» cu scriito-

- rii, filozofii, economiștii, artiștii... cu toți cei care scriu cărți bune și trebuincioase. Astfel, ne întorcem acolo de unde am pornit: calitatea și necesitatea lecturii. Pe lângă aceste două direcții, celelalte (criza de timp, prețurile exorbitante ale cărților, concurența internetului...) pur și simplu pălesc, pierd, adeseori brusc și solid, din semnificație. De aceea, calitatea și necesitatea cititului, respectiv a tipăriturilor primează și vor mai prima încă mult timp în societatea noastră și, probabil, în lumea întreagă. Ele vor asigura perpetuarea lecturilor, în pofida spectaculoaselor schimbări pe care le traversăm”;
- *Cel mai bun cadou oriunde și oricând – cartea* (BiblioPolis, 2006, nr. 2, vol. 18) [p. 41-44] – e clar fără comentarii;
 - *Arta de a vorbi cititorilor* (BiblioPolis, 2007, nr. 2, vol. 22) [p. 56-59] – la fel, fără comentarii;
 - în „*Mii de minți și inimi trăiesc lângă tine*”, *Biblioteca Municipală...* (BiblioPolis, 2007, nr. 3, vol. 23) [p. 60-64] sînt expuse date din istoria BM „B.P. Hasdeu” și rolul ei în comunitatea chișinăuiană. Iată argumentul: „Dacă e s-o luăm de la esență, va trebui să menționăm că BM «B.P. Hasdeu» s-a transformat, în ultimii 15-20 de ani, într-o bibliotecă realmente municipală, a întregului Chișinău. Nu e vorba numai de faptul – relevant și el – că fiecăruia al doilea chișinăuian beneficiază, într-un fel sau altul, de serviciile Bibliotecii Municipale. Grație activității rodnice a Centrului de informare și documentare «Chișinău», orașenii pot afla orice informație – de la cea mai gravă la cea mai bizară – din trecutul, prezentul și chiar din viitorul orașului natal. Astfel au fost puse bazele pentru ca BM să devină o necesitate – desigur, preponderent cultural-informativă, dar și de suflet – pentru majoritatea orașenilor”;
 - editorialul *Arta de a scrie pentru cititori* (BiblioPolis, 2007, nr. 4, vol. 24) [p. 65-70] este consacrat relației bibliotecar – beneficiar, autorul referindu-se la „măiestria sau arta, meșteșugul de a scrie ceva pentru utilizatori, dar și pentru alte persoane interesate de carte, de lectură, de bibliotecă”;
 - discuții în jurul Societății Cunoașterii care „este una specifică domeniului bibliologic” găsim în editorialul *Ce-i de făcut în Societatea Cunoașterii?* (BiblioPolis, 2008, nr. 1, vol. 25) [p. 71-76]. Putem menționa doar că „Societatea Cunoașterii are o cuprindere cu mult mai largă, vizînd diverse sfere ale vieții culturale, științifice, economice, sociale, civice ș.a.m.d. Alta e că activitatea bibliotecilor are o implicare, dar și un impact, deosebite, în ceea ce privește noțiunea abordată; de aici și impresia că bibliotecile ar fi cele mai indicate pentru a ilustra rosturile Societății Cunoașterii la noi, pentru noi, acum și, se prea poate, peste ani”;
 - *Apărarea bibliotecii* (BiblioPolis, 2008, nr. 3, vol. 27) [p. 81-85] este o pledoarie pentru acest tip de instituție culturală. Se aduc exemple de atitudine a statului față de biblioteci din Letonia, Lituania, Estonia, Finlanda, Suedia, Polonia, Belarus, Ucraina, Rusia și alte țări ale lumii;
 - în *Cartea, un lucru scump* (BiblioPolis, 2008, nr. 4, vol. 28) [p. 86-89] se fac referințe la costurile cărții;
 - „omul ce posedă un intelect remarcabil, apreciabil” este scos în prim-planul editorialului *O școală sigură pentru formarea intelectului: biblioteca* (BiblioPolis, 2009, nr. 2, vol. 30) [p. 96-103]: „Problema e cum se formează un intelectual, cînd e timpul cel mai potrivit și locul cel mai prielnic pentru devenirea omului cult, inteligent, rafinat”;

- titlul „În goana internetului”, să nu neglijăm unele realități netrecătoare (*BiblioPolis*, 2009, nr. 3, vol. 31) [p. 103-106] pune în vileag „slăbiciunile” (greșeli, scăpări, gafe, inadvertențe, dar și mostre de neglijență) când este folosit în grabă internetul;
 - problemele lecturii – în *Și totuși, și la noi se mai citește!* (*BiblioPolis*, 2009, nr. 4, vol. 32) [p. 107-112];
 - aceeași problemă, doar că privitor la cititorii mici – în *Copiii și cărțile* (*BiblioPolis*, 2010, nr. 2, vol. 34) [p. 117-121];
 - *Biblioteca – o instituție ideală pentru apropieri culturale* (*BiblioPolis*, 2010, nr. 3, vol. 35) [p. 122-129] ne plasează în epocile sumerienilor, frigienilor, chinezilor, ale altor popoare din Evul Mediu și de mai încoace;
 - în *Pilonii de rezistență ai bibliotecii: ieri, azi, mâine* (*BiblioPolis*, 2011, nr. 1, vol. 38) [p. 133-137] deopotrivă cu localul, fondul de carte, tehnologiile informaționale (internetul), relațiile cu publicul cititor, manifestările culturale, sincronizarea activităților la exigențele contemporane, marketingul și managementul, personalul etc. sînt evidențiați șefii de biblioteci, în mod special, cu ocazia aniversării – dna conf. univ. dr. Lidia Kulikovski;
 - un editorial consacrat celor 575 de ani de la prima mențiune documentară a capitalei noastre este *Chișinău, un oraș al bibliotecilor* (*BiblioPolis*, 2011, nr. 3, vol. 40) [p. 142-144] – „un calificativ pe care Chișinăul îl merită din plin, nu numai pentru că niciodată nu a fost aici o concentrare mai mare de biblioteci, respectiv, cărți și cititori, ci și pentru că biblioteca, lectura, cititorii sînt o marcă, un *brand* cu care se poate mîndri orice oraș modern, cu aspirații europene”;
 - *O picătură în marea informațională...* (*BiblioPolis*, 2011, nr. 4, vol. 41) [p. 145-149] – editorial dedicat unui deceniu de la apariția revistei de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis*: „Odată cu apariția *BiblioPolis*-ului, membrii echipei «Hasdeu» au obținut o tribună de unde pot să-și expună liber, amplu sau succint, ideile, doleanțele, proiectele. Astfel au fost (și mai sînt! și vor mai fi!) antrenați în munca de scriere a unui material de specialitate zeci de angajați ai Bibliotecii Municipale, unii pornind de la consemnări ale vreunui eveniment cultural sau omagial desfășurat în filialelor, ca să ajungă la texte cu analize nu numai ale activității proprii, dar și ale unor segmente de domeniu sau chiar ale unor fenomene, tendințe din sfera bibliotecară”;
 - despre autorii revistei *BiblioPolis* – în *Zidari la Cetatea Cărții* (*BiblioPolis*, 2012, nr. 1, vol. 42) [p. 149-152];
 - despre materialele cu caracter cognitiv, dar și analitic, despre activitatea culturală, editorială și cea bibliotecară din mai multe state europene, asiaticе și americane vedeți în *Deschiderea spre lume a revistei „BiblioPolis”* (*BiblioPolis*, 2012, nr. 2, vol. 43) [p. 153-155].
- Cărțile de genul acestei culegeri apar mai rar la noi. Fiecare care vrea să cunoască mai bine lumea cărții, a bibliotecii trebuie să o citească. Sîntem siguri că editorialele cuprinse în ea îl vor surprinde plăcut pe cititor – unele din ele vor fi parcurse ca niște nuvele sau povestioare. Provocăm pe eventualii cititori să facă comparația cu altele de felul acesta și vor descoperi diferența. Numai dacă ai intra în pielea redactorului-șef îți vei da seama că Vl. Pohlă nu se teme de teme (scuze pentru calambur!) necunoscute, neacceptate sau greu de definit – totul este privit prin ochii unui specialist în materie, face legături între noțiuni, teze, principii și apare – de unde nu te aștepți – originalitatea.

Editorialele lui Vl. Pohilă te fac să gîndești, să judeci corect, le înțelegi mesajul transmis și te îndrăgostești de ele așa – pe neprins de veste. Lectura lor ne ajută să ne exprimăm corect, ne dezvoltă vocabularul (din păcate, cam sărăcăcios în arealul dintre Prut și Nistru) și creează abilități de alcătuire a unui text coerent. Ele stimulează creativitatea și, în genere, sînt un model pentru studenții de la facultățile de științe ale comunicării în perioada lor de practică, precum și pentru jurnaliștii tineri, angajați deja în cîmpul de muncă la diverse redacții mass-media sau edituri – mai ales acum cînd este folosit prea des internetul, care e încărcat, uneori cu vîrf și îndesat, de inexactități și imitații superficiale. Citind această carte, cu siguranță, mulți își vor pune întrebări. Am vrea să credem că în editorialele ce vor apărea în numerele viitoare ale *BiblioPolis*-ului ei vor găsi soluțiile cuvenite.

Pentru Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” această culegere de eseuri biblioflice e cu bătaie lungă. E bine că s-a editat o carte bună și interesantă. Pentru mulți beneficiari ai serviciilor ei – devotați, dar și potențiali – ea va servi ca un fel de

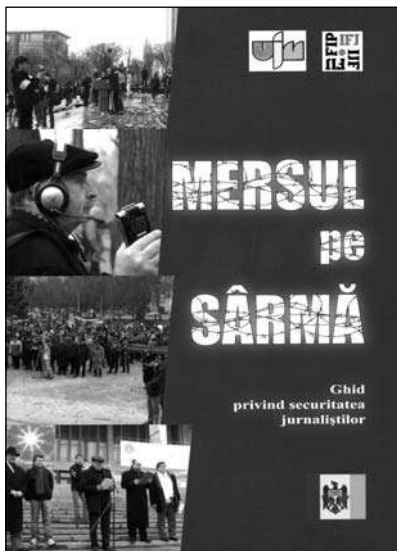
biblioterapie, deoarece poate schimba (nu glumesc!) chiar și mentalitatea celor care, duși de valul vitezelor secolului XXI, acordă prea puțin timp lecturilor, dar, totodată, au nevoie de informații credibile și sigure. Poate pe undeva s-au strecurat și unele inadvertențe (căci nu e om pe lume să nu greșescă), dar după ce se va închi-de ultima filă a volumului, sîntem siguri că va apărea și curiozitatea să fie căutate și alte scrieri de acest prodigios condeier al vremurilor noastre. Iată o dovadă în plus că o carte scrisă cu har poate deveni un ghid în viață, iar bibliotecile, la rîndul lor, se construiesc nu pentru a depozita cărți, ci pentru a instrui oameni, pentru a servi drept oaze de liniște și locuri de relaxare și recreere pentru cei ce achită cu regularitate impozitele de întreținere a tezaurului artistic și științific al unui popor. Pe drept cuvînt: cărțile și bibliotecile ne marchează existența, iar Vlad Pohilă este un împătimit al lor. Avem marele noroc că sîntem în tangență cu dumnealui.

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

MERSUL PE SĂRMĂ FĂRĂ PLASĂ DE SIGURANȚĂ SAU STATUTUL JURNALIȘTILOR DIN PERSPECTIVA LIMITĂRII LIBERTĂȚII PRESEI

Pentru prima oară, în spațiul dintre Prut și Nistru, apare volumul *Mersul pe sârmă**, privind securitatea jurnaliștilor din R. Moldova, editat de către Uniunea Jurnaliștilor din Moldova și Federația Internațională a Jurnaliștilor cu sprijinul Uniunii Europene. Printr-o frumoasă coincidență, cartea a văzut lumina tiparului la finele anului trecut, când conform raportului *Freedom of the Press 2011: A Global Survey of Media Independence*, realizat de organizația internațională Freedom House, cu sediul la Washington, pentru prima dată libertatea presei din R. Moldova a avansat de la categoria țărilor „fără presă liberă” la cea cu presă „parțial liberă”, plasându-se pe locul 118 din 196 țări incluse. Semn că și pe la noi, unde presa, deși nu e încă definitiv liberă, ci doar „parțial liberă”, în cele din urmă se iau în vizor probleme ce țin de legislația în domeniu a unui segment social important, mass-media, acești „mesageri ai adevărului”, „avocați ai poporului” sau „câinii de

pașă a societății” de multe ori incozi puterii, înjurați, hărțuiți prin judecări, agresati, adevărații jurnaliști care nu acceptă cenzura, nu scriu la comandă și nu fac aport în fața patronului. Care fac jurnalistică din vocație, urmând un destin și luptă împotriva corupției și a clanurilor mafiotice. Cu bune și rele, cu îngărdiri și abisuri. Cu salarii derizorii, uneori mai mici decât al unui măturator de stradă sau al unui mecanic auto. *Mersul pe sârmă* este un

ghid ce vine să lichideze, în sfârșit, un vid al legislației în domeniu, oferind un sprijin considerabil colegilor de breaslă în caz de agresare, chemare în judecată, interzicerea accesului la informație și libertatea de exprimare. Parte a unui proiect european, volumul a apărut grație unei echipe solide: Oliver Money-Kyrle, director de proiect (RIF), Antonina Sârbu, coordonator (UJM), Ana Kirsanov, psiholog, și Ana Beriozchin, avocat (R. Moldova). Apariția acestui important manual, în opinia lui Jim Boumelha, președinte al FIJ, îi va ajuta pe jurnaliștii de la noi să depășească sentimentul de frică și le va da puteri să lupte împotriva corupției și a sărăciei, va revigora viața Uniunii Jurnaliștilor, îndemnând jurnaliștii să se unească într-un sindicat de ramură.

* *Mersul pe sârmă. Ghid privind securitatea jurnaliștilor.* / Uniunea Jurnaliștilor din Rep. Moldova, Federația Internațională a jurnaliștilor; elab. : Doina Ioana Străisteanu [et al.]; red.-șef : Oksana Romaniuk. Ch. : Cuvântul – ABC, 2012. 148 p.

Să sperăm că îndemnul celor de la UII va fi de bun augur. Deși, chiar dacă în ultima vreme se afirmă că avem o presă liberă și că libertatea de exprimare a atins cote maxime, în realitate, situația e totuși puțin alta. Există libertatea presei, dar nu și independența ei. Se simte lipsa acută a solidarității de breaslă, confruntându-ne cu sindromul unei prese mai mult sau mai puțin politizate, când se mai dictează politica editorială a unei publicații sau comentariile unei televiziuni. În acest caz, pe aiurea, în România, de exemplu, se vorbește deschis despre „corupția din presă”. Tot mai multe ziare și posturi TV postează istorii trucate și comentarii teleghidate de vreun sponsor politic. La noi, deocamdată, acest lucru nu se spune pe șleau. În asemenea situație, unele subiecte de interes public, cazuri de corupție etc., care nu se mulează pe interesele publicațiilor sunt ignorate total. Fiind un jurnalist cu verticalitate, nolens-volens devii incomod și atunci trebuie să migrezi spre o altă publicație sau spre alt post TV. Nărvurile moștenite din timpul comunismului au făcut ca politicienii noștri, partidele politice să încerce în mod constant să influențeze mass-media, în contextul în care persistă convingerea fermă că cine controlează informațiile deține puterea.

Pentru că, în fond, la noi s-au schimbat doar lozincile și sloganele vechi, pe altele noi, ambalate în alura democrației. La conducere, în linii mari, a rămas aceeași nomenclatură comunistă cu aceeași mentalitate perimată. Iar mass-media continuă să fie controlată de grupurile politice puternice. Și de cele mafioate, aș adăuga eu (cazul „Păpușarul”, de ex.). O concluzie la care s-a ajuns într-un studiu despre situația mass-media în societățile post-comuniste, făcută de Karol Jakubovicz, Mihai Coman, Colin Sparks și Tomasz Goban-Klas. Avem o presă pluralistă, dar nu avem presă independentă. S-au scris kilometri de hârtie despre mafia gazelor rusești, mafia impor-

tului de carne, a zahărului, a tutunului, s-au adus numeroase probe, însă marii gangsteri ai corupției, stau „bine mersi” în continuare în fotolii, surâzând în mustață. Pentru a estompa un scandal economic, sunt folosite, nu în puține cazuri, mass-media, publicațiile prestigioase. De ce să nu recunoaștem că avem nu numai politicieni corupți, dar și jurnaliști corupți, divizați, presați de factorul economic? În R. Moldova, după 20 de ani de independență, accesul la multe evenimente de interes public rămân un subiect tabu, jurnaliștii mai sunt intimidati fie de gărzile de corp ale oficialilor, fie chiar de oficiali sau funcționari. Presa rămâne a fi subordonată politic, dar mai ales economic. Există și un alt fenomen, jurnaliștii pot scrie și critica atât cât le place, însă fără să apară vreo reacție, vreo declarație sau vreo schimbare notabilă. Oamenii în „drept” se fac morți în păpușoi. Astfel, indiferența față de critici conduce la devalorizarea cuvântului liber. Poate că și acesta e un motiv că nu se prea citesc ziare. Pentru că știm dinainte ce o să spună un editorialist sau altul vizavi de un eveniment. Schimbarea va veni doar atunci când vom avea o presă liberă, independentă, care va servi cu adevărat democrația.

Însă, așa cum a spus cineva la lansarea acestui volum, facem parte din categoria țărilor cu presă parțial liberă, alături de România și Ucraina (în timp ce „vecina noastră mai îndepărtată” – Rusia, se clasează în rândul țărilor „fără presă liberă”), pentru că la noi, slavă Domnului, ziaristii nu sunt împușcași sau omorâți. Astăzi, când în lume, potrivit Comitetului pentru Protecția Jurnaliștilor (CPJ), cu sediul la New York, numărul jurnaliștilor închiși în întreaga lume a crescut cu peste 20 %, ajungând la cel mai înalt nivel de la mijlocul anilor 1990. Grupul de apărare a presei susține în cel mai recent raport al său că în Iran sunt în prezent închiși mai mulți jurnaliști decât în orice altă țară: 43 din cei 179 de jurnaliști

deținuți în întreaga lume, conform datelor de până la 1 decembrie 2012. Potrivit organizației Press Emblem Campaign, în primele nouă luni ale anului trecut au fost uciși 110 ziaristi pe teritoriul a 25 de state, cele mai periculoase țări fiind Siria și Somalia. În cazul nostru, situația se anunță una favorabilă. Nu suntem închiși, nu suntem uciși la propriu, deși la figurat așa spune, cu certitudine, că se împușcă nu numai în Pădurea Domnească, dar și în noi, ziaristii. Se împușcă atunci, când un ziar își respinge articolul pentru că vizează pe un sus-pus din cercul sponsorului sau al tutorelui politic, se împușcă într-un ziarist atunci când i se sugerează să plece de la serviciu că nu mai convine patronului, devenind incomod pentru adevărul spus, se împușcă atunci când ești respins pentru că nu faci parte din gașca X sau Y etc. Adică încercăm să mergem pe sârmă fără plasă de siguranță.

Parafrazându-l pe cunoscutul jurnalist Marius Tucă, am putea afirma că ziaristul (adevărat, precizăm noi – T.G.) este o specie pe cale de dispariție. Sunt cotați ziaristii prestatori de servicii, asemenea unui lăcătuș auto sau unui comerciant. Se merge pe șoc, senzații tari, bârfe, porno și reclamă și se face abstracție de probleme, durere, sărăcie, corupție, trafic de influență.

Tocmai de acea ghidul privind securitatea jurnaliștilor vine să ne amintească că profesia de jurnalist este una fascinantă,

că jurnalistul veritabil este dator să relateze adevărul, să demaște fărâdelegea, să lupte împotriva sărăciei, să respecte codul deontologic în orice circumstanțe. În fine, profesia de ziarist e o chestie de destin. Te transformă definitiv. Lubești meseria asta necondiționat. Dacă într-adevăr cuvântul tău are un impact justițiar, schimbă societatea în bine, demască răul, spune adevărul. Astăzi cititorul este altul, dacă nu-l convingi, nu ești sincer, trișezi, aruncă ziarul la coșul de gunoi.

Or, potrivit mottoului FIJ: nu poate exista o presă liberă dacă jurnaliștii se confruntă cu corupția, sărăcia și frica. Ghidul la care ne referim se bazează pe experiența acumulată în R. Moldova pe parcursul ultimului deceniu, punând accentul pe aspecte legislative privind protecția jurnaliștilor, evidențiază statutul jurnaliștilor din perspectiva limitării libertății presei, cazuri ale jurnaliștilor agresați în timpul exercitării meseriei, atacați în stradă, instituții medii supuse intimidării, procese judiciare intentate jurnaliștilor și instituțiilor media. Ne exprimăm convingerea că ni s-a pus la dispoziție o carte-îndreptar pe cât de oportună, pe atât de necesară și care, cu certitudine, își va demonstra utilitatea, poate cu deosebire în rândul colegilor de breaslă începători, mai tineri, mai puțin experimentați în misterele și miracolele jurnalismului autentic.

Tamara GORINCIOI

DORUL DE ROMANȚĂ SAU STAREA DE VIBRAȚIE SPIRITUALĂ

„Romanța e fărâma de veșnicie rezervată nouă, românilor, întru dăinuire.”

(Galina Furdui)

Când promoroaca alb-albastră ciugu-lește azurul, când pulberea de pe sălcii ne fascinează privirea, când șăgalnicii fulgi ne fac *transfuzii de candoare*, când țurțurii de

cleștar scânteie în soare și, aidoma unor tuburi miraculoase de orgă, înalță spre zările celeste sonorizări divine – atunci ne cufundăm cu toată ființa într-o stare de așteptare plină de dor, de tandrețe, de melancolie... E dorul de romanță. În asemenea clipe sfinte sufletul e învăluit de intensitatea ei vibrațională.

Suntem iarăși în luna lui Faur, simțim chiar și aroma crizantemelor, care renasc în seri de dor, trezind arcușul inimii, care pornește pe strune spirituale, declanșând efectul sacru pe care îl are asupra noastră Festivalul-concurs **Crizantema de Argint**. Aidoma surorii sale gemene, **Crizantema de Aur**, aceste Crizanteme-Romanțe suscită aceleași vibrații de candoare și poartă aceleași semnificații: frumusețe și înțelepciune, tandrețe și dragoste, grație și puritate, bătrânețe și tinerețe, întâlniri și despărțiri, nostalgii și bucurii...

A trecut aproape un an de la cea de-a XX-a ediție a *Crizantemei de Argint*, dar în sufletul meu și, probabil, al multor români îndrăgostiți de romanță, mai dăinuie acea frumoasă Clipă, când renumitul muzicolog și neobositul folclorist Andrei Tămăzlăcaru ne-a anunțat apariția unui fascinant volum – *Mi-e dor de-o seară cu romanțe** (Chișinău, 2012).

Protagonista acestui florilegiu editorial, a acestui policrom curcubeu, cum ar zice A. Tămăzlăcaru, este poeta **Galina Furdui** care, știm cu toții, se deosebește printr-o profundă sensibilitate, incluzând Universul simțirii și al cugetului în Universul său spiritual.

Subliniem că volumul *Mi-e dor de-o seară cu romanțe* atestă, paralel, și o apariție la Editura „Gens Latina”, Alba Iulia, 2011, carte publicată în două volume de prestigiu (editor – Virgil Șerbu-Cisteianu).

* FURDUI, Galina. *Mi-e dor de-o seară cu romanțe*. Ch. : Pontos, 2012, 680 p. ISMN 979-0-3480-01-43-2. ISBN 978-9975-51-330-2.

Editarea acestei frumoase culegeri de romanțe, alcătuită în baza textelor poetice scrise de distinsa poetă Galina Furdui, poate fi comparată cu un captivant torent de lumină, care vine să însenineze viața muzicală a întregului areal românesc, să completeze cu policromia sa sonoră lăicerial național al acestui Neam.

Colecția de romanțe recenzată, *o salbă de mărgăritare*, este excelent structurată, arhitectonic cuprinzând un studiu original consacrat romanței, șapte compartimente de

piese muzicale și un fascinant dialog între muzicologul Andrei Tămăzlăcaru și poeta Galina Furdui.

Pentru a dezvălui diversitatea tematică a acestui volum e de ajuns să evidențiem denumirile compartimentelor: I – **Pe cărarea Lumii**; II – **Cu dor de voi, părinții mei**; III – **Cunoaște-mă, iubire tu**; IV – **Când tac viorile**; V – **O lacrimă lângă Altar**; VI – **Printre vârste argintii**; VII – **Răsfoind a Vieții carte**.

Spicuim câteva boabe de lumină din acest colier pentru a demonstra proba de sensibilitate, exigența privind stilul, inteligența și pasiunea vocației, precum și înflăcărata revărsare lirică a universului poetic dar, mai ales, **înțelepciunea verbului cântat, tenta filosofică, imaginea artistică policromă** care o caracterizează pe poeta Galina Furdui: „*Cad stropi uimiți de cer pe strune de vioară...*”; „*Din spații astrale plouă șoapte... / Nu, nu regret – e stropul meu de soare / Pe care-l torn în albele pahare...*”; „*Când ne-a văzut, bătrâna poartă / S-a clătinat încet și a oftat / Și-și aplecă adânc*

pragul său Soarta, / Șoptind durut că-atât ne-a așteptat..."; Pe aleea amintirilor / Celeste / Frunze aurii scriu veșnica / Poveste..."; Ieri un suflet de vioară / Struna-și rupse-n amintiri..."; „Pe țârm de gânduri – o chitară / Își zbate strunele în vânt / Și-n valul undelor fugare / Albi, anii mei trec rând pe rând...”

Galina Furdui își țese pe struna amintirilor, în zile cu ciocârlii, covorul cromatic spiritual până ajunge la pagina rădăcinilor – dorul de părinți, dorul de anii copilăriei, dorul de clipele când, îndrăgostită, face să înfrunzească cuvintele pe struna de vioară...

Trecând așa, pe-arıpa dorului zeiesc, această *Regină a poeziei pentru Romanță*, mai întoarce o filă în calendarul Timpului său, ce stă la poarta Vieții, lângă prag de Soartă, admiră toamnele, ce-și despletesc suvițele de fum și în *Clipa cea de taină* își îndreaptă *Ruga sa spre Cer* ascultând cum cuvântul (*care se coace pe ramul Astrului*) începe să freacă în piept, cerându-se așternut pe foaia albă ca neaua...

Prin ploaia vârstelor, Galina Furdui întrezărește multiplele clipe înstelate, fiindcă a chemat mereu Valul Luminii și a știut să ocrotească și să țină în suflet mereu aprinsă *Candela lubirii*. Poeta e convinsă că *Dragostea e axa rezistentă a sufletului. Ea e starea de nemurire a omului*.

Cartea nominalizată include 142 de romanțe, *marcate de zbucium* și care sunt adevărate *imnuri ale sufletului*.

Nu voi încerca să analizez structura, aspectele melodice sau arhitectonica muzicală ale acestor piese, lăsând aceasta pe seama specialiștilor în materie. Voi remarca însă că la realizarea acestei frumoase lucrări și-au dat concursul 37 de iluștri compozitori, printre care Eugen Doga, Constantin Rusnac, Gheorghe Mustea, Vlad Burlea, Pavel Anton, Daria Radu, Teodor Zgureanu, Alexei Agachi, Gheorghe Crețu, Constantin Bardan, Mihai Mateeșu, Liviu Știrbu, Constantin Baranovschi, Serghei Ciuhrii, Ion Crasnopolschi și mulți alții.

Un deosebit aspect de armonie și echilibru imprimă volumului *Mi-e dor de-o seară cu romanțe* fascinantă și captivanta grafică, efectuată cu multă suavitate și profunzime sufletească de către pictorița **Ludmila Furdui**.

Țin să scot în evidență și originalul studiu ***Estetica romanței***, în care consacratul muzicolog Andrei Tămăzlăcaru creează o sudură de excepție între harul analitic și profunzimea simțirii de care dispune. Acest studiu, prin factura sa conceptuală ne face să medităm îndelung asupra *imensității Lumii de Romanță*, să sfredelim în adâncul preconștientului, precum și în straturile subconștientului pentru a înțelege că Romanța în sine este un adevărat Univers.

Andrei Tămăzlăcaru, analizând acest Univers enigmatic al Romanței în baza cărții luate în obiectiv, ajunge la concluzia că promotorul acestor *Stări de Romanță*, care zguduie sufletul, este **Clipa**. Valența acestei Clipe, *Clipa amintirilor*, *Lumina amintirilor*, e o adevărată *Carpe diem*, torentul, ce declanșează acea supersensibilitate care-l include pe Om în Univers.

Muzicologul A. Tămăzlăcaru subliniază în prefața la această superbă apariție editorială că astăzi se acceptă ideea existenței unei Lumi superioare, primordiale, înscrise pe straturile preconceptuale ale subconștientului ființei umane. Așadar, *Romanța se poate transforma într-un Imn – simbol al transcendenței spirituale în raport cu Lumea de Romanță*.

Mai mult ca atât, *Clipa* (această *Carpe diem*) nu-i altceva decât un nucleu de energie comprimată în sufletul nostru ca un punct, care produce fulminanta explozie, aidoma unui Big-Bang. De această dată un Big-Bang spiritual, care include ființa umană în starea de romanță.

Are dreptate Andrei Tămăzlăcaru când afirmă că *Romanțele* sunt parte din ***Sufletul și Timpul de triumf al eului nostru***. Aceste clipe, *peste care au coborât nopți*

la rând razele Lumii, sunt Clipe de Aur, care rămân să lumineze etern în inima omului. Poate, toate acestea sunt zidite în noi în mod primordial. Poate că Romanța își are rădăcinile în Cercul transcendent al Spiritului Universal... Sublimul nostalgic al Clipei de Aur, ce dăinuie în fiecare Romanță (inclusiv din filele volumului vizat) atinge cele mai vibrante coarde ale sufletului nostru etern...

Iar pe portativul sufletului românesc sunt inserate... cele mai purificatoare unde ale apelor primordiale, care se întretes cu irizările de lumini celeste, cu vraja vântului stelar, cu magia imensei Forțe Creatoare, care a făcut să izbucnească, plin de mistere, acest Univers.

Și astfel, în profunzimile multidimensionale ale eului nostru, noi, românii, actualizând accentele plasate pe acest gen muzical, ridicăm un adevărat Templu Romanței, care nu-i altceva decât confesiunea sufletului, a freamătului acestuia, care, ca o aripă ușoară, încearcă să planeze, dăinuind peste bucuriile și regretele noastre.

Așadar, Romanța este zidită-n sufletul uman și anume ea poartă-n *palme clipa vieții*, clipa solemnităților lirice.

Andrei Tămăzlăcaru mai evidențiază în conceptul său despre romanță acea particulă a societății – așa-numitul Om de romanță, omul înzestrat cu hipersensibilitate față de frumusețile miraculoase ale Naturii, omul, în care Lumina își are sălașul său etern.

Prefața-studiu despre romanță, de la prima filă a cărții recenzate este o *rara avis* în patrimoniul cultural al neamului românesc, care aduce o contribuție substanțială în ascensiunea concepției despre Romanță în general. Gravitatea conceptuală este, aici, pe cât de polivalentă, pe atât de comprimată, unică.

Cu privire la **Dialogul** care încununeaază acest volum, oferindu-ne un adevărat tezaur spiritual atât prin originalitatea, pasiunea, expresivitatea întrebărilor, cât

și prin inteligența, profunzimea și filosofia răspunsurilor: este o autentică bucurie să te scufunzi în acest noian de întrebări și răspunsuri ce-și zbat esențele vibratorii între două personalități notorii ale Neamului: Andrei Tămăzlăcaru și Galina Furdui.

La întrebarea muzicologului „*Cum înțelegeți Dumneavoastră starea de romanță?*”, poeta evocă următoarele: „*Starea de romanță creează o coerență a sublimului (omenescului) cu lumea sferelor... Romanța e un fascicul din torentul luminii interioare – mereu zbcuciumate, de-a pururi înțelepte.*”

În dialogul lor, protagoniștii au încercat să analizeze și să se oprească amănunțit asupra structurii și formei muzicale, precum și asupra textului literar, constatând că „pe parcursul unui secol romanța a evoluat atât în timp, cât și în ordonarea compozițională și ritmică în spiritul sintezei ca formă a comprimării semantice. În modul de conlucrare a sunetelor se pot depista valențe decorative, rezolvări cromatice inedite în structura armonică”.

Andrei Tămăzlăcaru afirmă că Galina Furdui a introdus ca nimeni altul în imaginile poetice ale Lumii de romanță categoria **Timpului**. Iar Galina Furdui e ferm convinsă că „*Timpul există ca stare materială universală...*” Revenirea la trecut (la Clipa cea trăită, Clipa de Aur), consideră poeta, „*e una ce ține de gravitație, cea a gândului, care și el înclină spre centrul temporal al pământului. Tunelul prin care se ia legătura cu anii de demult e marcat de undele în continuă vibrație, zise electromagnetice.*” Așadar, „*romanța este o corelație a timpului trecut cu prezentul și cu viitorul... În romanță are loc comprimarea timpului.*”

Timpul este însă lipsă atunci când este echivalat cu veșnicia, adaugă poeta. Și aici, Galina Furdui afirmă că „**prin Romanță are loc Marea Legătură a Omului cu Fărădetimpul.**”

O altă enigmă este și categoria de **Spațiu** pentru romanță, motiv tratat plenar în întreaga creație a scriitoarei.

Luând în considerație că totul în acest Univers e energie și vibrație, putem afirma că prin spațiul sonor al romanței (prin torentul ei vibrațional) se intră în contact cu spațiul sideral.

Răspunzând la una din întrebări, Galina Furdui conchide: „*Venită din dedemultul Viitorului, spusă încet și discret, Romanța este nu altceva decât o legătură a eului nostru (cel al luminii interioare) cu straturile siderale ale universului într-o purificare, fortificarea și înălțarea sufletului uman.*”

Și, deoarece această purificare și înălțare a sufletului nostru e nemijlocit legată de vibrația enigmatică a omului îndrăgostit, Andrei Tămăzlăcaru concluzionează, la rândul-i, că: „*Romanța, am putea spune, e refrenul veșnic al dragostei...*” Deci, romanțele le-am putea numi **Imne ale Dragostei**.

La care, Galina Furdui, cu delicatețea care o caracterizează, adaugă: „*Dragostea e o părticică de paradis pe care o purtăm și care dăruită ne este de Marea Respirație Divină. Dragostea constituie Rădăcina și Aripa existenței noastre, iar prin repercusiune, și a Romanței.*”

Așadar, conchide poeta, „*Universul romanței este unul al forței plauzibile lucrând în noi, pentru noi, dar și pentru lume, și este unul de anulare a haosului lăuntric, de totalizare a înțelepciunii omenești, a talentului omenesc. E ritmicitatea vieții ca legitate.*”

În încheierea acestor fugitive note vom susține că dialogul între aceste două

personalități ale meleagului cuprinde un substanțial florilegiu de definiții pe tema „Ce este Romanța?” Nu știu dacă am putea afla undeva, concentrate astfel, atâtea **ziceri adevărate** privind acest gen muzical. Spicuim doar câteva: „Romanța e apa cea vie din fântâna cea veșnică a spiritului acestui pământ”; „Romanța este un Ritual de gloriificare adus lubirii”; „Romanța este modelul solemnității lirice”; „Romanța este sufletul omului bogat spiritualicește”; „Romanța e numele nostru ca expresie, de esență pur românească”; „Romanța ne este dată spre înțelepțire”; „Romanța este starea de inteligență, delicatețe, o necesitate pentru un suflet elevat”; „Romanța e un aspect a ceea ce numim *oratio mentis* (rugăciunea minții în inimă). E cardioscopia (coborârea minții în inimă) râvnită de entitatea omului pe aceste meleaguri...”

Să rămânem deci în continuare lângă Altarul Neamului, acolo unde, vorba poetei, *forțele decisive interioare își deschid adâncurile*. Să menținem în sufletele noastre mereu aprinsă flacăra romanței întru perpetuarea ei eternă pe acest meleag miritic, deoarece anume romanța este adevăratul spirit al Neamului Românesc.

Dorim autoarei multă inspirație sub **Semnul Marelui Cerc**, care pe toate le rânduiește atât de bine în lume. Fie ca sonoritatea romanței, reverberația ei să-i înflorească și în continuare Calea Vieții.

Dr. Eugenia MANEA-CERNEI

ȘOC DE TREZIRE

Straniu: lectura cărții *Satana pe pământ** de Ștefan Tudor (Chișinău, Editura „Lumina”, 2012, redactor Valentina Batâr) nu-ți provoacă nici plăcere, nici bucurie, însă, în pofida acestui fapt, nu o mai lași din mână, dacă te apuci s-o citești și o par-

curgi până la ultima-i filă, febril. Această carte provoacă șoc – un șoc de trezire, de profundă cădere pe gânduri și de o iluminare a conștiinței până la străvezime.

Autorul, cunoscut jurnalist și scriitor, în lunga-i carieră de condeier a înregistrat, a notat și a adunat zeci de fișe, mărturii, istorisiri ale conașionalilor noștri trecuți prin calvarul deportărilor staliniste, prin

* MELNIC, Ștefan. *Satana pe pământ*. Ch. : Ed. Lumina, 2012. 240 p. ISBN 978-9975-65-321-3.

foametea organizată; sau ale celor ce-au memorizat istorii de viață despre acei ani de calvar, astfel că, deja în 1992, Ștefan Tudor (alias Tudor Melnic), printre primii dintre autorii autohtoni, editează o carte pe tema susanunțată. Titlul cărții era *Satana pe pământ*.

Tirajul ei, la 1992, a fost mare, dar, inexplicabil, cartea n-a ajuns atunci nici în biblioteci, nici în librării. Autorul abia de-a apucat să-și procure, extrem de greu, vreo câteva exemplare, și-atât. În presă, atunci, n-a apărut vreo informație înalte, necum vreo recenzie la cartea cu pricina. Amintesc: era deja perioada descătușării – anul 1992 – și parcă nu mai funcționa cenzura. Care să fi fost cauza sechestrării, dispariției cărții, rămâne un mister atât pentru autor, cât și pentru cronicarii, istoricii literari (puțini câți îi avem).

Așa se face că inimosul jurnalist și scriitor Ștefan Tudor s-a încins, de la 1992 până în prezent, pe treabă: fiind redactorul revistei pentru copii *Alunelul*, a citit, a redactat și a publicat mii de răvașe, scrisori, întrebări de-ale copilașilor de la noi, dar și cărți proprii destinate micilor cititori, piese de teatru pentru copii etc.; și, mai cu seamă, i-a tot găzduit pe confracții-condeieri, publicând creația lor pe paginile revistei *Alunelul*. Fără a exagera, putem afirma că, practic, nu este scriitor pentru copii din Moldova, cât de cât însemnat, care să nu fi publicat ceva la *Alunelul*.

Concomitent cu munca de redactor, Ștefan Tudor nu a renunțat de a-și reedita cartea dispărută atât de inexplicabil de pe piața literară, de aceea continuă să adune materiale despre victimele regimului to-

talitar. Și, când Uniunea Scriitorilor, în urma unui concurs, selectează manuscrise pentru a fi tipărite la una din cele două edituri de stat, „Lumina” (cealaltă fiind „Cartea Moldovei”, cu multe probleme acum), cartea lui Ștefan Tudor *Satana pe pământ*, e una dintre cele acceptate. Așa se face că în toamna anului 2012 cartea vede lumina tiparului, ediția a doua, completată. Bucuria cea mare a autorului e că redactorul-șef al editurii menționate, dl Anatol Malev, l-a înștiințat că

tot tirajul – de 1000 de exemplare – va fi repartizat în / prin bibliotecile publice, astfel că, de astă dată, destinul cărții să fie unul mai fericit (sperăm).

Cartea *Satana pe pământ* de Ștefan Tudor e și nu e roman, e și nu e cronică. Ea e mai mult decât un roman, ea e mai mult decât o cronică. Autorul și-a structurat aparent simplu materialul, în fasciculele destăinuiri ale unor oameni concreți, cu adrese concrete, pe care le și indică. Fiecare fasciculă are un titlu. Autorul apare doar pe ici-colo în postura de narator, în rest istorisirile oamenilor nu atât intervievați de către scriitor, ci mai curând ascultați atent, constituie și canavaua, și subiectul cărții. Fidel ascultător, autorul redă cu exactitate nu doar conținutul mărturiilor, ci păstrează chiar și coloritul, stilul celor care-i vorbesc.

Rezultă o operă literar-documentară pe cât de veridică, pe-atât de emoționantă; pe cât de variată, pe-atât de semnificativă și zguduitoare. Avem a lua cunoștință de un portret colectiv, al omului pus la grea încercare – aceea de a-și păstra demnitatea, omenescul chiar și atunci când

e răstignit pe crucea destinului nedrept. Unii rezistă, alții cad. Unii își duc crucea demn, alții, înfrânți de lipsuri, în condiții de viață infernale, cedează. Sunt relatate câteva cazuri de omucidere, de canibalism chiar. „Cine l-a făcut pe om neom?” se va întreba cititorul. Și autorul îi răspunde nu prin filosofări sau tratate psihanalitice (atât de mult la modă azi!), dar prin graiul viu al unui martor al calvarului – „Satana”, cum e numită dictatura stalinistă.

Un cititor avizat va constata că Ștefan Tudor nu e unicul; și alți autori de la noi – Vadim Pirogan, Serafim Saka, Larisa Turea, Nicolae Dabija, Boris Vasilev, Spiridon Vangheli, Ion Proca, Ion Anton, Margareta Cermârtan-Spânu ș.a. au tratat această temă.

Dar, va constata același cititor avizat, cartea lui Ștefan Tudor conține atâta material factologic, documentar, atâta istorie, adevăr, nerv, idee, viziune, lacrimă și dor, încât ea înglobează în canavaua-i cristalizatoare suficientă materie primă pentru alte numeroase povestiri sau nuvele, sau romane, sau – de ce nu? – scenarii de film. Personal am reținut, și le voi povesti și altora cum, pe timp de război... un biet copil, dornic de lumina cărții, de cunoștințe, a mers la învățătoarea lui să împrumute un toc, poate, un capăt de creion, ca să-și facă tema. Dar a fost ademenit de oameni trecuți de linia omenescului, și a fost mâncat...

Pierzi darul vorbirii, luând cunoștință de asemenea fapte. Iată de ce cartea lui Ștefan Tudor îți provoacă un șoc. Ea însăși, cartea aceasta, e o destăinuire a istoriei noastre.

Totodată, spre deosebire de alți autori care au preferat să evoce doar istoria, destinul unui număr restrâns de personaje, punând accentul în special pe emoțiile, gândurile, frământările lor, cartea lui Ștefan Tudor merge mai departe în tratarea acestei dureroase teme a neamului nostru. Iarăși, fără a filosofa, cum „cad în păcat” alți autori, Ștefan Tudor, prin destăinuirile altor personaje – concrete, nu fictive! – de-

monstrează că poporul nostru, pus la grea încercare, n-a stat mereu cu capul plecat, ci a căutat ieșire din situația în care a fost împins, dar și prins ca într-o capcană de către satana-bolșevism; el a găsit forțe să opună rezistență, el și-a menținut demnitatea. Edificatoare în acest sens sunt capitolele despre Mihai Moroșanu și despre organizația clandestină, antisovietică din Bălți.

Astfel, aparenta simplitate de expunere conține, de fapt, numeroase aspecte ale temei abordate de către autor și tot atâtea sensuri. O carte crudă, barbară chiar, însă și tălmăduitoare totodată.

Ea nu se va impune nici prin ținută grafică de gală, nici prin arabescuri de înzorzone, nici prin conținut formalist postmodernist – șiretlicuri la care recurg mulți autori de pe-aiurea întru a-și camufla impotența scriitoricească. Ea se va impune prin adevărul ce-l conține.

Alți autori și-au însoțit scrierea și cu reproducerea unor documente, fotografii de epocă; au apelat la susținerea criticilor, istoricilor literari, care le-au scris prefețe sau postfețe, ori și una, și alta. Ștefan Tudor a renunțat până și la o prefață sau la vreo postfață la cartea sa, însoțind-o numai de un eseu introductiv autobiografic, deși, dacă le-ar fi avut, poate că ele, acele pre-post-fețe, l-ar fi orientat pe cititor cu mai multă claritate spre inima cărții. Că le-a omis din modestie?... Că din lipsă de timp?... Că din grabă?... Că le-a considerat inutile?...

Niște întrebări care pot apărea, însă care nu mai au nicio importanță, ba nici răspunsul la ele nu-l are. Important e că literatura noastră s-a ales cu o achiziție nouă ce ne demonstrează că ea, literatura, depozitează adevăr, memorie, credință. Și că unul dintre literații care au trudit să depoziteze aceste nestemate, indispensabile existenței unui neam, Ștefan Tudor se cheamă.

Nina SLUTU-SOROCEANU

PO(I)ETICA ANOTIMPULUI INTERIOR

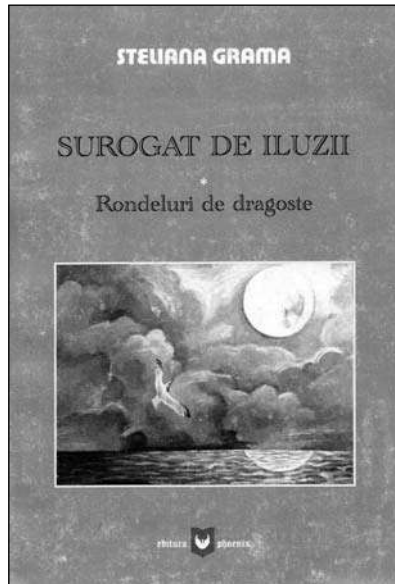
**Dor de poezia
Stelianeii Grama**

Steliana Grama este poeta prezentului actual. Nu întâmplător cititorul își exprimă și astăzi *substantivala admirație* completată de *adjectivala sinceritate*.

Sentimentul de admirație este subiectul vorbitor, cum îl numesc lingviștii.

Tânăra noastră poetă, stârnea în mod curent admirația tuturor, care, din cele mai multe ori, continua sau, mai bine zis, începea adevărata conștientizare-dialog a poemelor și rondelurilor sale, cuprinse într-un volum intitulat (surprinzător!) *Surogat de iluzii** (Chișinău, 2006).

Steliana Grama purta o admirație neștirbită, nu mimată, ci întreținută de o averșiune subtilă ca un fir necesar de nisip în jurul căruia nu înceta să se constituie perla clară a prieteniei. Reflexele calde, sincere ale privirii care părea obsedată de jocul gândurilor interioare, precizia cu care în timp ce dialoga sau se confesa prin poezie, dezvolta sugestiile realului, transformând, prin câteva versuri ori fraze, mediul ușor abstract, de schemă ideală a cărei legătură cu realitatea era numai indirectă (*Mai mult*

ca iubirea): „Te conjug la Mai Mult Ca Iubirea, / Te consider Mai Mult Ca Perfectul, / Mă vrăjește mereu intelectul / Și a trupului tău unduire! / Împrumută-mi, pe-o oră, conspectul / Unui secol de fericire, / Când îmi ești Mai Mult Ca Iubirea / Și îmi pari Mai Mult Ca Perfectul! / Azi îmi iartă, și mâine, defectul / Când te văd, de-a mă pierde cu firea, / Ca și veșnica mea zăpăcire – / Sunt, în lumea pe roți, imperfectul / Ce visez la Mai Mult Ca Iubirea... / Nu-mi surâzi, dulcea mea nălucire?”

Versurile Stelianeii Grama nu sunt străine de o lirică astenică a stărilor de surescitare, iată de ce lectorul atent asistă la descoperirea personalității poetei, miraculoasă ieșire din crisalidă (sic!). Tinerei scriitoare îi sunt specifice poeme pure și grave, de o indicibilă frăgezime și plasticitate, prin care poeta – fregată în derivă – se depărtează tot mai mult de teritoriile *clamorii* (*Halucinația mea!*, p. 33): „Mă spovedesc doar Ție cum nicicând / Eu nu m-am spovedit în astă lume: / La miez de noapte mă trezesc strigând, / Ca un bezmetic, tainicul tău nume. / Mă zvârcolesc și nu știu ce anume / Să fac ca să te văd cât mai curând... / Halucinație cu suflet blând, / Mi-ești cea mai dragă de pe astă lume! / Te port ca pe o icoană-n al meu gând / Azi la picioare-ți pun al meu renume / Și spada. Poți să le respingi, răsând – / Eu, demn, mă voi retrage

* GRAMA, Steliana. *Surogat de iluzii* : rondeluri. Ed. a 2-a. Ch. : Ed. Phoenix, Ed. Linadi, 2006. 288 p.

printre hume, / Neîndrăznind să deconspir nicicând / lubirea mea și princiaru-ți nume.”

Rămânând foarte feminină, lirica Stelianeii Grama păstrează toate însemnele confesiunii totale și totodată nuanțate, a unei confesiuni pline de înțelegerile cu care *sufletul delicat* întâmpină personalitatea *celuilalt*.

De aceea, pentru a contempla în realitatea ei personalitatea poetei, trebuie de descoperit acel unghi greu de găsit din care figura autoarei poate apărea unificată, întrupată ea însăși în ceea ce, în *Surogat de iluzii*, regretata poetă spunea (*Ultima Sahină*): „Nu mai suport deja Singurătatea / Și tot mai mult eu simt necesitatea / Aproape legendara-mi castitate / De-a o schimba pe-un ceas de voluptate, / Și-apoi sunt gata o eternitate / Să fiu ca Luna, fără de pereche...”

Unghiul acela, Steliana Grama însăși, l-a căutat. Considerând că omul demn de acest nume nu este altceva decât căutarea permanentă, că formula vieții este mișcarea, ea a urmărit în mod conștient să se realizeze la incidența unor propensiuni contradictorii într-o luptă continuă cu limitele. Și deoarece, după memorabila formulă a lui Malraux, moartea este aceea care transformă viața în destin, putem spune acum când a început atât de dureros și de timpuriu posteritatea Stelianeii Grama, că a reușit pe deplin (*Ace ice se sărută prin trolee...*): *Nu-i mai priviți acum cu ochi de gheață / Pe cei ce se sărută cu dulceață – / În trupul lor, vibrând ca o mare, / În muguresc Bărbatul și Femeia... / Chiar dacă știm că anii ni se-ncheie, / Ne-am săruta și astăzi prin trolee.”*

Probabil, mai putem afirma și că Steliana Grama a avut o *strategie a vieții sale*, ca să-i imprimăm o fericită expresie, și în infimul răgaz care i-a stat la îndemână a știut să-și împlinească destinul, înțelegând, de altfel, că *ceea ce nu putem realiza în durată, putem obține prin intensitate*.

Poeme constatabile a posteriori

M-a uimit mult tânăra poetă Doina Postolachi, oferind cititorului spre lectură volumul *Poeme cu Molii** (Ed. „Prometeu”, Chișinău, 2011), amintindu-le că lumea este un proces, o devenire continuă, o eternă luptă între contrarii, cărora autoarea le atribuie sensul generic de poezie-antipoezie. Realitatea, ca model, trebuie să rămână o *diagramă* a timpului, a confesiunilor. Însă Doina Postolachi în această perspectivă, uneori confuză regnurilor, *fuzionarea / încrucișarea* realului fiind pentru poetă un mod de a-și exprima suspiciunea cu privire la formele aluziv încremenite și de a propune o descifrare mai ales ca efort și tensiune decât ca finalitate! (*Vulturi de Molii*, p. 7): „Mulțumesc, dar nu mai vin în vizită la tine. / Pentru că ai molii. / Și îmi e teamă să nu le aduc la mine acasă. / Poate se ascunde vreo molie în cuta sacoului meu. Sau, poate, în vreo buclă de-a mea. / Nu vreau, chiar nu vreau să am o invazie de molii. / Să mă trezesc într-o zi că au ros tot: / hainele mele, călcâiele ciorapilor, / haina pe blană, din vulpe polară, / gulerele de blană, / blana de la cizmele de iarnă, / pozele de prin albume, mesajele / în mail sau sms, primite, trimise sau care sunt / abia pe la jumătate de drum.”

Autoarea exprima gândul, iar realul-poezie o interesează ca proces, nu ca rezultat. De fapt, pentru Doina Postolachi, rezultatul este chiar procesul (*Iubire de Molii*, p. 13): „*Toți ne iubim / cel mai mult, unii pe alții și pe noi înșine, / după ce moare cineva, / după ce am mai ucis pe cineva. / Iubire de Molii. Instinct de molie. / E ca și cum am roade dintr-un pulovăr / exact în locul unde este inima.”*

Cititorul atent va remarca această „poetică” foarte la modă la acest început de mileniu, în spiritul unor demersuri *nouă-*

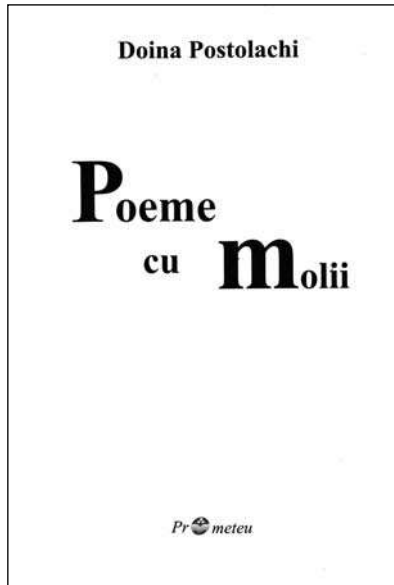
* POSTOLACHI, Doina. *Poeme cu Molii*. Ch. : Ed. Prometeu, 2011. 56 p. ISBN 978- 9975- 919-86-9. 821.135.1(478)-1.

zeciste-douămiiste, care emit considerații fără drept de replică.

Astfel, și cuprinsul acestui volum de *Poeme cu Molii* împlinește și în cele din urmă se instituie totuși ca un produs finit, așa cum îl receptăm noi, cititorii timpului prezent, numai în măsura în care reflecția proprie ei luptă cu regretele (*Idei de Molie*, p. 15): „În ce fel ar putea gândi o molie? / Sau ce fel de amintiri ar putea să aibă? / Atunci când se aprinde lumina / și se așteaptă în orice moment /

să nu mai fie, ce regrete are? / Ce ar regreta că nu a ros, încă, la viața ei de molie? / Ce idei se pot plâsmui / într-un căpșor de molie? / Ce idei se cristalizează, cu o precizie chimică / atât de elocventă? / Idei cu luciri de geniu. / Cred că cea mai cenușie substanță / este, de fapt, / în creierul unei molii. / Ai putea să-ți lustruiești încălțăminte / și numai dacă ai strivi, doar, cu degetele / o molie și ai unge-o peste pantofi. / Creierii ei, ideile ei / cenușiu de strălucitoare.” Se creează impresia că citim niște poeme cu tâlc paradoxal întors..., dar mișcarea internă, secretă a gândului, este mișcarea intrinsecă a versului.

Constatabile a posteriori, poemele nu se văd cu ochiul liber, sensul lor aluziv îl deducem pe cale rațională, îl observăm cu *Ochiul minții*, îl refacem cu imaginația (*Exemplul unei Molii*, p. 18): „Nu e nimic rău în faptul că moliiile sunt distrugătoare, / să învățăm de la molii, / să învățăm de la molii să roadem în întuneric / (să roadem în tunericul), / să învățăm de la molii să roadem pe ascuns / (să roadem din cele ascunse), / să învățăm de la molii să trezim mințile / și să le ducem acolo unde am uitat să privim, / pre-

cum am fi conduși, urmărind o molie, / înspre haina pe care am uitat / să o mai îmbrăcăm; / așa cum urmărim molia, cu înfrigurare, așa să ne urmărim mintea / că vom găsi adâncuri, uitări și umbre / care ne scapă sau ne amenință, sau ne sperie. / Să luăm exemplul unei Molii și atunci / vom ști ce avem de făcut.”

Urmărind reacțiile sufletului poetei noastre, remarcăm că poezia sa este și rămâne un sentiment al fragedei vârste, iar ritmul devenirii ei transcrie cu fidelitate pe cel biologic, urmărind reacțiile interiorului, în diferite momente ale vieții, de la universal cotidian până la cel confesiv (*Rugăciunea unei Molii*, p. 44): „Doamne, iartă-mă pentru câte aș fi putut roade / și nu am făcut-o. / Iartă-mă dacă am ros din bucata alteia. / Iartă-mă dacă am ros prea mult și dintr-un singur loc. / Ți mulțumesc pentru darurile tale, / Ți mulțumesc pentru instinctele ascuțite, / Ți mulțumesc pentru aripile neobosite, / Ți mulțumesc pentru Păianjenul care ne protejează, / Ți mulțumesc pentru stăpânii buni, care nu ne omoară, / Ți mulțumesc pentru bunătățile de haine de lână, / binecuvântate fie toate. / Te rog, ajută-mă să fac cele mai bune ouă, / sănătoase și frumoase, / când vei crede de cuviință TU. / Ți mulțumesc. / Facă-se voia Ta. Amin.”

Cuprinsul *Poeme(-lor) cu Molii* poate fi considerat un destul de bogat mozaic de stări sufletești, de la explozii de vitalitate și bucuria vieții, la oboseală și resemnare.

Avem a face cu un univers contemplat cu blândețe de o fire când melancolică și visătoare, când vag-ironică și timid-dezabuzată, dar exprimat tot prin poeme!

Interiorul poeziei

A scrie o carte adevărată nu este nimic altceva decât a ridica această Barieră, „a sparge” crusta rigidă care se depune peste suflete sau este chiar de la început depusă, ori începând doar cu tinerețea, când omul își constituie un echilibru care-l ajută să vadă și să simtă lumea altfel. Cu aceste frumoase și nobile gânduri a venit tânărul poet Ronin Terente la „Clubul Poeților Desculți”, ce își desfășoară activitatea sub auspiciile Bibliotecii

„Onisifor Ghibu”, prezentând invitațiilor – joi, 27 decembrie 2012 –, un nou volum de versuri, intitulat destul de semnificativ – **Antieroul unei națiuni*** (Chișinău, 2012).

Vocația scrisului a fost completată și de talentul actoricesc al autorului care i-a surprins pe cei 43 de invitați prin expresia voinței de a dovedi că această „crustă” nu există decât din vina noastră. *Scrisorile*, că doar astfel au fost concepute cele 43 de poeme, reliefează chinul creației ce răbufnește vezuvic din rezistența pe care o opune crusta. Învingerea rezistenței determină starea de vedere, de aducere-aminte, deschizând, în viziunea poetului Ronin Terente, liberul acces, iscând momentul când, tot felul de lucruri vin spre noi, spre cititor: „Sunt copilul tuturor măștrilor / Mi-am pus viața în colbul / Literelor ascunse între filele / Cărților pe care nu le va mai citi nimeni / Pentru că a venit Steve Jobs / Și odată cu el i-a înghițit balaurul / Tehnologiilor moderne pe care toți cei care / Veneau să-mi ție de urât / În biblioteca asta uitată

*TERENTE, Ronin. *Antieroul unei națiuni* : versuri. Ch. : Samizdat, 2012. 108 p.

la margine de / Pământ și visele mele / De-ai face pe toți să iubească cărțile / S-au spulberat în fața lor [...] / Oamenii au nevoie de alți oameni / Dar oricum vom muri singuri / Indiferent câte ecrane și roboți avem alături / Sau câte cărți am citit / Totuși nu mai pot altceva / Decât să iubesc cărțile și / BIBLIOTECA” (Scrisoarea unui Bibliotecar), afirmă poetul-actor.

La un examen mai atent, se poate observa că însemnele *Antieroul(-ui) unei națiuni*, prin care

trece poezia autorului, deci însemnele de dezalinare a realului, se resimt încă din primul volum – *Drumul spre Thibet*, apărut pe data de 29 iunie 2012. Astfel, se constituie o realitate ce nu poate fi trecută cu vederea, deși existența unor puternice rezidiri de tristețe catalizată de realitate nu trebuie nici ea neglijată: „Nu am o problemă cu tine Doamne / Nici cu tine Diavole / Nici cu voi cei care m-ați adus aici / Nici cu paznicii acestei cuști / Nici foștii prieteni / Nici cu viitorii dușmani / Nici cu femeile care m-au scuiapat / Nici cu copiii care nu-mi spun Tata / Nici flacăra care m-a ars / Nici cu furtuna care mi-a luat din ani / Nici cu călăul care-l aud cum pregătește ghilotina / Am o problemă cu mine / De ce am ucis fluturile ăla? / De ce nu m-am întors atunci să-ți spun cât te iubesc? / De ce în noaptea aia n-am dormit acasă? / De ce a plâns mama? / De ce a plâns tata? / De ce am vrut bani și acum aștept moartea fără ei? / De ce urlam că sunt cel mai curajos? / De ce plâng acum? / Mi-e frică / MAMA” (Scrisoarea unui Răzvrătit).

Să fie oare un Autoportret? Printr-un subtext atât de străveziu, înflorat de accente confesive inegalabile, copleșește / sur-

prinde tocmai prin inconsolabila lui confesiune: „Muzică, filme, cărți, idei / Schimb de experiență și opinii / Ne maturizăm prin asta / Ne îndepărtăm de noi înșine / Până nu suntem decât / Filme, cărți, muzică, amintiri străine / Nu sunt supărat sunt resemnat / Am ridicat pereții acestei bucătării împreună / Iar acum fiecare obiect mi se pare nedeslușit / Ce ne face să dormim cu unii / Dar să-i visăm pe alții?” (Scrisoarea unui confuz).

Confruntarea dintre starea de înstrăinare și aceea de reasumare a personalului, în *Antieroul unei națiuni* de Ronin Terente, este neîntreruptă, primind forme de manifestare interioară.

Volumul la care ne-am referit are și o semnificație programatică: el arată că re-

actualizarea *Antieroul(-ui)*... nu e posibilă fără riscul acceptării truismelor sale. El reprezintă o aventură începută – departe de a fi încheiată! – la care poetul se întoarce cu nostalgie: „Te deprinzi cu lucruri deranjante / Îți găsești prieteni între prietenii lor / Și dușmani siguri / Toți suntem geloși / Chiar furioși când cineva e fericit / Egoismul nostru nu permite / Fericire în cantități neclare / În casele colegilor pământeni”.

Și asta, probabil, pentru configurarea, pregnantă, a adevăratei sale structuri.

Așadar, *Antieroul unei națiuni* de Ronin Terente exprimă și predilecția cititorului acestui început de mileniu, de a se pronunța și prin Poezie.

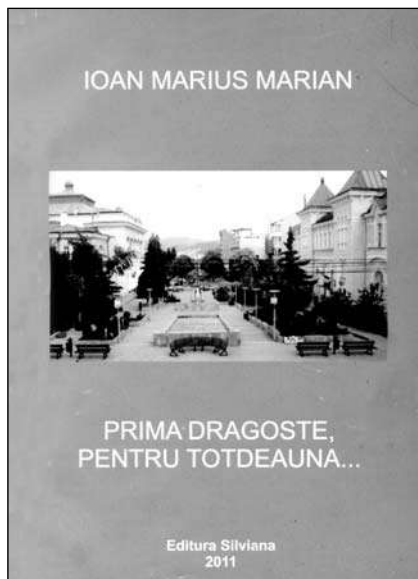
Victor BRUMARU

ORAȘUL UNDE NU SE ÎNTÂMPLĂ NIMIC

Cei mai mulți dintre intelectualii basarabeni au dorul / tânga după Patria de dincolo de Prut. Bucuria lor, chiar mândria, sunt sincere când văd orașele, satele, câmpiile, apele, munții... din România.

Și subsemnatul duce dorul județului Bihor, cu Pădurea Neagră, frumoasa Oradie, cele trei Crișuri, Băile Felix ș.a., dar și al orașului Bistrița prin care trece râul cu același nume, dar și al Vasluiului, Hușilor, Băcăului etc., etc.

Recent, m-am îndrăgostit de Râmnicu-Vâlcea, oraș cu mulți castani (de regulă, înfloriți), oraș aproape patriarhal, *în care nu se întâmplă nimic* (senzațional), oraș în care n-am fost niciodată.

M-a ajutat să-l cunosc și să-l îndrăgesc (ca pe o fată inaccesibilă!) cartea domnului Ioan Marius Marian, *Prima dragoste, pentru totdeauna** (Editura „Silviana”, 2011).

Alături de autor, am poposit pe strada Cerna, m-am urcat sus, la Cetățuie, până am ajuns la faimosul Bou de piață, am hoinărit pe malurile râului Olănești, m-am înfruptat cu dulcele la toneta de înghețată din fața cinematografului. Mai mult, am

călătorit cu trenul prin pitoreasca Vale a Oltului, m-am despărțit, la sfârșitul clasei a

* MARIAN, Ioan Marius. *Prima dragoste, pentru totdeauna...* Râmnicu-Vâlcea : Ed. Silvana, 2011. 288 p.

VIII-a, de colegii de la „generală” și de strada copilăriei, m-am îndrăgostit, la treisprezece ani, de frumoasa Paula Munteanu...

Cartea domnului Marian se înscrie în categoria „amintirilor din copilărie”, cu specificul literatură narativă. Dar... meritul adevăratei literaturi (în cazul dat al unei proze) este a spune același lucru (despre copilărie, iubire, moarte) fără să avem, la lectură, sentimentul cunoscutului, repetiției. Autorul *Primei dragoste*... reușește, în cele mai multe pagini ale cărții, să ne introducă într-un univers inedit.

Ioan Marius Marian și-a evocat copilăria, sub magia protectoare a familiei, copilărie scoasă acum la lumina unei melancolii ancestrale. Această lucrare artistico-publicistică a autorului numit este destul de stufoasă în teme / subiecte: prietenii din cartier, fotbalul, cinematograful, primul televizor, marea, lectura *Cireșarilor* lui Constantin Chiriță... O proză plină de candoare, când disimulată, când răbufnind, sentimental, printre rânduri, dar și multă poezie disipată, dincolo de „banalitatea” întâmplărilor narate.

Scriitorul încearcă (și reușește) să introducă în narațiune, „amăgindu-l” pe cititor, onirismul estetic. O face grațios, cu mult simț literar.

Iată un exemplu. În urma unor lecturi incitante, Lulu, personajul-narator, observă într-o frumoasă dimineață un tip suspect, „ieșind pe ușa din spatele blocului”. Se ia pe urmele acestuia, o întâlnește pe Paula, continuă în doi urmărirea suspectului, care se urcă pe dealul Capelei. Acolo, sus, printre tufișuri, apar alți doi indivizi, cu cuțite în mâini. „În acel moment s-a auzit un țipăt, semn că și Paula îi văzuse pe cei doi”. Tinerii, descoperiți, fug, sar într-o prăpastie, tufele le-au atenuat căderea, ies spre o casă apropiată, stăpâna îi adăpostește, cheamă miliția, tipul este prins, cătușe la mâini, tinerii revin sus, pe deal, unde descoperă o cu-

tie de metal, „plină ochi cu bijuterii, bani, diamante, pietre prețioase”.

„Ochii Paulei străluceau și ei... și erau mult mai frumoși decât toate pietrele prețioase... era atât de frumoasă, am luat-o în brațe și am sărutat-o, și... m-am trezit... eram fericit, chiar dacă fusese numai un vis.”

Visul este specific atât pentru copii, cât și pentru adolescenți; Ioan Marius Marian, conștient de avantajul artistic al visului, a știut să apeleze la el.

Dar oricât ar fi visul de captivant și oricât de emotivă poezia, fără o „poveste” sau mai multe, nu poate exista epicul propriu-zis.

Și această poveste / aceste povești există în cartea domnului Marian. Mai ales, cea cu Paula. Îndrăznesc să-i dau autorului un sfat. *Prima dragoste, pentru totdeauna*... are o structură variată, de caleidoscop. Dacă domnul Marian ar reveni – cu îndrăzneală epică! – la subiectul *Paula* (doar la el), ar ieși, cel puțin, un microman de toată frumusețea.

Foarte interesant sunt descrise portretele câtorva foști profesori ai autorului: „Iată-l pe nefericitul de Crețu, cu catalogul și mai multe planșe în mâini, intrând în groapa cu lei, adică în clasă.” Un episod de un tulburător lirism este cel cu domnișoara Augustina, când îi prezintă lui Lulu fotografia logodnicului, plecat pe mare, pe care bătrâna profesoară continuă să-l iubească. Iar fiziologia *prof-ului de mate*, Burtică, este, pur și simplu, excelentă, savuroasă, plină de umor și haz à la Creangă.

Alt episod care ne-a interesat în mod deosebit: tragedia Basarabiei, expusă prin amintirile bunicii (mă’mare) autorului. Bătrâna își amintea de soțul său, Vasile Șoimaru, originar din Cornova, fost prim-grefier la Tribunal. Mama autorului, basarabeană la origine, a fost nevoită să-și părăsească baștina în două rânduri: pe 29 iunie 1940, apoi la 13 ani, în 1944, de data aceasta pentru totdeauna.

L-am regăsit în paginile cărții și pe prietenul meu, actualul Vasile Șoimaru, profesor universitar la Chișinău. Mai în glumă, mai în serios, îl felicit că a devenit personaj literar în câteva cărți, nu doar în cea a domnului Marian. Fiindcă are un prenume atât de „rar”, Vasile, și un nume chiar legendar, Șoimaru, autorii de cărți nici n-au vrut să-i găsească vreun pseudonim. Și bine au făcut!

Dintre personajele episodice ne-a atras atenția verișorul tatălui autorului, Pucu (Eugen) Negrici. Acesta, născut la 28 noiembrie 1941 la Râmnicu-Vâlcea, a devenit critic și istoric literar, profesor universitar la Universitatea din București. Printre alte ocupații științifice și literare, dânsul s-a ocupat de cercetarea nucleelor

narative în operele cronicarilor moldoveni Grigore Ureche și Miron Costin.

Dar să revenim la... autorul nostru, Ioan Marius Marin. Și să spunem că ne-au emoționat nostalgiale sale (Nici când, al florilor parfum / Nu va mai fi la fel ca lănceput), și minunatul laitmotiv „orașul în care nu se întâmplă nimic”, sau celălalt, cu diminețile de vară, fiindcă vara este, prin excelență, anotimpul copilăriei, și umorul său, în general delicat („bronzăți și jupuți pe alocuri de câteva straturi de piele rea”, sau „ne cam binoclam la picioarele fetelor, ba chiar... rușine să ne fie!... și la ale profesoarelor”), și tristețea, debordantă, din finalul cărții.

La mai mult și la mai mare, stimate autor!

Ion IACHIM

DOUĂ CĂRȚI MEMORABILE DESPRE CHIȘINĂU

Dimensiunea istorică a unei cărți pentru dănuirea noastră

Dintre numeroasele, variatele și interesantele studii, cataloage, ghiduri, antologii, elaborate și editate de către colaboratorii Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” de-un șir de ani, una se distinge și ocupă un loc aparte: *Chișinăul în literatură** e titlul ei și a văzut lumina tiparului în 2011 (evident, la Chișinău, la Editura „Grafema Libris”), cu ocazia celor 575 ani de la prima atestare documentară a capitalei noastre. Iar de la 2011 s-a scurs ceva timp, astfel că putem vorbi „la rece”, fără a fi afectați de febra sărbătorii, despre valoarea cărții de referință, valoare care va tot crește, întrucât această lucrare a și fost concepută nu doar ca o culegere de texte artistice, dar și

ca document, ca o filă de istorie spirituală a urbei. Surprinzător e faptul că, fiind vorba de o antologie de texte literate, ideea și realizarea proiectului nu vine dinspre un condeier, cum ar părea să fie firesc, ci de la lucrătorii Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Alcătuitor este Genoveva Scobi-oală, șefa Departamentului marketing.

Și, de la distanța timpului scurs de când a fost editată antologia, e și mai vizibil că ideea cu pricina a fost una fericită!

De-acum încolo, capitala Moldovei are (și va avea!) parte, alături de enciclopedii, dicționare, hărți etc. – adică, dovezi istorice, geografice, arhitecturale... – și o dovadă mult mai subtilă – una artistică, amplă, elocventă, doveditoare că, în pofida intemperiilor de tot soiul, a dezastrelor și nevoilor ce s-au tot abătut asupra meleagului natal, oamenii le-au înfruntat și prin cântec, și prin vers; și prin lacrimă, și prin cuvânt inspirat... Lucrul acesta îl subliniază în prefețele lor atât Dorin Chirtoacă, primar de Chișinău, cât și dna Lidia Ku-

* *Chișinăul în literatură* : antologie / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. Ch.: Grafema Libris SRL, 2011. 575 p. ISBN 978-9975-52-118-5. 821.135.1(478) (082.2).

likovski, directorul general al BM, care e și responsabilă de ediție; precum și publicistul Vlad Pohilă, tot dumnealui – redactorul cărții. Chiar titlurile prefețelor menționate, unul ca unul, redau plinătatea conținutului acelor prefețe: Dorin Chirtoacă – *Chișinău – oraș cântat, elogiât, iubit, apreciat de chișinăuieni*; Lidia Kulikovski – *O contribuție deosebită la zestrea culturală a Chișinăului*; Vlad Pohilă – *Scriitorul și orașul: două „vase comunicante”*.

Alcătuitoarea, dna Genoveva Scobioală, a preferat să-și rezume miniprefața într-o succintă *Notă asupra ediției*, din care cităm: „*Inițiativa de a edita o asemenea culegere a rezultat din dorința de a satisface doleanțele cititorilor noștri pasionați de istoria și cultura orașului în care locuiesc, dar și de a facilita munca bibliotecarilor în a regăsi mai operativ și mai amplu informația solicitată din acest domeniu...*”

Având asemenea „moașe” pricepute și grijulii, antologia e alcătuită și structurată conform celor mai stricte rigori și exigențe. Textele sunt grupate în conformitate cu genurile în care au fost scrise: *Poezie; Proză; Eseu; Versuri cântate; Chișinăul în alte*

limbi. Și, întrucât „selecția oferă cititorului o imagine cuprinzătoare asupra lucrărilor literare dedicate Chișinăului în ultimele **două secole**” (sublinierea ne aparține – N.S.), cum ne înștiințează dna G. Scobioală, același cititor își va da seama de munca enormă ce au depus-o bibliotecarii, dar în special alcătuitoarea, într-o „disciplina” multitudinea textelor, cu atât mai mult cu cât, precizează din nou alcătuitoarea, e vorba și de un aspect „pluricultural”, care „își găsește expresie în faptul că textele incluse în antologie adună împreună mai multe generații de scriitori: români, ruși, evrei, ucraineni, bulgari, găgăuzi, reprezentanți ai altor minorități etnice conlocuitoare în municipiul Chișinău...”. Și încă o precizare oportună face dânsa: „Opera literară antologată cuprinde o selecție din 130 de autori (85 în română și 45 în alte limbi)...” Însă chiar și o prezentă atât de cuprinzătoare a operei cântăreților Chișinăului nu „i-a putut încăpea” pe toți, așa se face că, subliniază și alcătuitoarea, dar au spus-o și autorii, e nevoie de o nouă ediție, completată cu noi, dar și mai vechi scrieri dedicate capitalei noastre. Faptul acesta nu înseamnă nicidecum a fi un reproș la adresa alcătuitoarei! Ea însăși l-a semnalat în sus-menționata „notă”: „În ultimă instanță însă, anvergura palierului de reprezentare s-a limitat la posibilitățile și sollicitudinea contribuabililor – fie ei bibliotecari, fie autori. Din acest motiv, nu putem pretinde la o antologie exhaustivă; nu excludem să fi rămas dincolo de zona cântărilor noastre și alte scrieri de calitate consacrate Chișinăului, dar care, în eventualitatea depistării lor ulterioare, pot fi incluse într-o ediție nouă, revăzută și întregită a prezentei cărți.”

Se pare că alcătuitoarea deja are ce „depista”, întrucât mulți autori, inspirați probabil de apariția antologiei, au propus a răscoli prin cărți ori prin sertare; alții s-au pus vârtos pe treabă și au scris noi texte consacrate capitalei; la fel au procedat și compozitorii, interpreții... O nouă ediție e necesară!

Modești și harnici cum îi știm, bibliotecarii noștri, chiar atunci când fac lucruri demne de toată lauda, cum e și cazul minunatei antologii la care ne referim, nu fac zarvă aidoma vedetelor de tot soiul din genurile artelor „ușoare”; ei (mai bine zis – ele, că domeniul e „populat” preponderent de sexul frumos, nu însă și slab!) se mulțumesc să completeze șirul faptelor frumoase cu altele, noi, demne și ele de toată lauda.

Continuă dna G. Scobioală: „O asemenea antologie oferă o cale specifică de acces către cunoașterea trecutului și prezentului urbei și prin prisma textelor literate, contribuind, astfel, la formarea spiritului civic de apartenență comunitară și de demnitate națională... Cercetarea și acumularea materialului a fost efectuată în baza fondului de carte și de publicații periodice ale BM, la care și-au dat concursul bibliotecari din mai multe structuri, inclusiv din filiale, în colaborare cu cei mai receptivi scriitori, pentru care le suntem profund recunoscători...”

Rezultatul e fascinant! – acum Chișinăul are o carte de vizită literară.

Și mai mare, la sigur, e recunoștința scriitorilor pentru munca migăloasă, profesionistă, de pionierat la noi, a bibliotecarilor; dar și mai mare va fi, la sigur, recunoștința cititorilor de peste vremi, care vor privi în filele acestei minunate antologii și vor simți suflarea caldă, blândă, dragăstoaasă a înaintașilor lor și de care se vor putea folosi ca de o inestimabilă „zestre culturală”, cum bine a menționat dna Lidia Kulikovski.

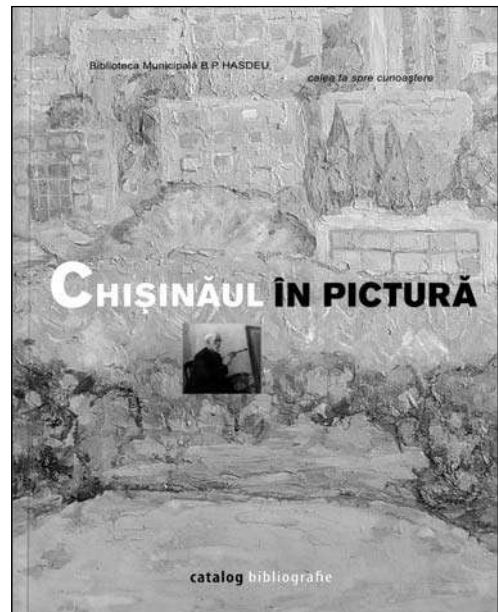
Antologia a avut parte de lansări, la apariție. Însă considerăm că despre această carte se cuvine să le vorbim cititorilor ori de câte ori comunicăm cu ei și în cadrul altor lansări, și în alte ocazii, ea, antologia, prilejuind – prin conținutul-i variat, bogat, luminos – bucurie, drag de viață, de oameni, de orașul care-i **al nostru**. Căci

dimensiunea literar-istorică a acestei antologii nu se limitează la prilejul celor 575 ani de la prima atestare a Chișinăului. Dimensiunea cărții acestea e una de viitor, de dăinuire, de neuitare de îndrăgostire...

O nouă carte de vizită a orașului Chișinău

Grație inițiativei, abnegației și priceperii colaboratorilor CID „Chișinău” (în persoana doamnelor Ludmila Pânzaru și Taisia Fiou), din cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, capitala Republicii Moldova s-a ales cu o nouă, splendidă carte de vizită: catalogul bibliografic *Chișinăul în pictură** (Chișinău, 2012).

Această lucrare completează seria unor publicații anterioare, alcătuite și îngrijite de către laborioșii specialiști de la BM: *Chișinăul în literatură*, *Creatori de ex libris basarabeni*, *Bibliografia Municipiului Chișinău*, *Chișinăul din amintire*, *Chișinăul și chișinăuienii* ș.a.

* *Chișinăul în pictură*: peisaje, portrete : catalog-bibliografie / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. Ch. : S. n. 2012. 176 p. : fot. ISBN 978-9975-4369-4-6. 016:75/76(478-25).

Cum îi și stă bine unei cărți despre pictori, catalogul conține și reproduceri ale unor lucrări – portrete și peisaje –, realizate de pictorii incluși aici, fapt ce-i conferă cărții și o tentă de album. *Argument*-ul introductiv îl informează pe cititor (care, avem convingerea, neapărat va fi și admirator!) că „Materialele din catalog se referă la perioada 1902-2012 și includ 131 de pictori de diferite generații și naționalități, care lucrează în variate stiluri ale artelor”.

E binevenit studiul introductiv – succint, dar consistent! – intitulat *Chișinăul văzut de pictorii lui*, semnat de către dna Ludmila Toma, doctor în studiul artelor, colaborator științific al Academiei de Științe a Moldovei. Cităm din acest studiu: „Catalogul nostru înglobează peste 1390 opere de pictură. Dacă ne-am propune vernisarea unei expoziții reprezentative, în care am include câteva lucrări de la fiecare din cei 131 de pictori preconizați, am rămâne surprinși de valoarea și anvergura ei. Dar nici în acest caz o expoziție nu va putea reflecta suficient alura schimbătoare a capitalei Moldovei și a personalităților chișinăuene...”

În așteptarea unei asemenea expoziții de anvergură, vor saluta apariția acestui catalog-album artiștii plastici, criticii de artă, profesorii și învățăceii lor din instituțiile de învățământ de profil, colaboratorii

muzeelor, ai galeriilor de artă; bibliotecarii, dar și publicul larg, oaspeții capitalei – toți acei cărora le și este destinată cartea la care ne referim.

Alcătuitorii (păcat că nu e indicat și numele lor, căci ar merita să fie cunoscuți!) îl informează pe eventualul cititor că lucrarea include 131 de articole despre tot atâtea personalități, și că fiecare articol este structurat în trei părți: *Repere biografice*, *Lista lucrărilor* și *Bibliografie selectivă*.

Așijderea, ei au ținut să exprime „sincere mulțumiri celor care au contribuit la apariția ediției: Muzeului Național de Artă a Moldovei (director – Tudor Zbârnea; șef al Secției artă națională – Nicolae Olaru), Muzeului Literaturii Române „M. Kogălniceanu” (director – Valeriu Nazar), Centrului Expozițional „Constantin Brâncuși” (director – Mihail Mungiu); cercetătorului Iurie Colesnic; colaboratorilor Filialei de Artă „T. Arghezi” (A. Socolovschi, Z. Bădărău, A. Vârlan) pentru ajutorul acordat la depistarea materialelor”.

Ne convingem și de această dată că atunci când se muncește cu drag, cu dăruire și cu responsabilitate e chip de realizat lucruri frumoase. Catalogul-album *Chișinăul în pictură* e unul dintre ele.

Nina SLUTU-SOROCEANU

SECVENȚE COTIDIENE

Filologi sau posesori de diplomă

Ah, ce dor îmi este de un cenaclu literar veritabil, ca pe vremuri! Cu recitaluri, cu discuții în contradictoriu, cu confruntări de idei, cu tremurul inimii pentru soarta frumoșilor nebuni care se grozăveau că răstoarnă guvernul cu poezia lor și schimbă direcția orbitei pământului, cu admirație pentru frumoasele muze (atunci, ca și acum) efemere! Pe *când eram tânăr și frumos*, vorba țaranului *îngropat până la brâu în căruța sa cu flori*, cenaclurile literare erau pista de decolare a multor tineri debutanți, azi scriitori cu barbă, podiumul de glorie al consacraților timpului și banca de idei pentru toți cei inspirați. Cenaclurile erau frecventate la fel de mult ca și teatrele, ca și cinematografele. Nu era instituție de învățământ superior în care să nu activeze măcar un cenaclu literar. Azi, în anemica activitate de creație a colectivului scriitoricesc doar o lansare de carte te mai poate înduioșa că, iată, există totuși viață în cetatea noastră culturală – epicentrul evenimentelor din decembrie 1989. Și cum lansările de carte sunt un fel de sărbătoare (mai bine zis, o cumetrie) a apariției volumului, nimeni nu e nebun să-l vorbească de rău pe autorul acesteia sau să-l blesteme pentru fapta frumoasă de a edita (a naște) o carte. Toată lumea îl laudă, îi cântă ditirambi și-i urează „*La mai mult și la mai mare!*”, după cum e și firesc. La aceste lansări am auzit că și superlativul **genial** cu care sunt dăruieți scriitorii eterni are (incredibil!)... superlativ: *super genial* și *extrem de genial*. La aceste lansări, vorbitorii, ca la curse, se întrec, absolut gratuit și inutil, în producere de complimente care de care mai deocheate și mai absurde. Oare de ce? Modest din fire, scriitorul are

nevoie și de o vorbă de bine, caldă, spusă din inimă despre cartea lui proaspăt apărută, dar și de o părere sinceră, spusă la moment, *sine ira et studio*, fără jignire și răutate. La lansarea unei cărți de ale mele, am întrebat laudătorii mei când, în sfârșit, îmi vor spune și ceva adevărat, constructiv despre cartea mea? Un matusalemic și famos critic literar, de scriitorii merituoși respectat, de mediocrități temut, fiindcă din penița lui curge deopotrivă, după merit, și fiere, și miere, a spus ca un mucaliti: „*Imediat, după primul pahar!*” Și după o scurtă pauză de răs, a adăugat: „*Am zis: se va spune. Dar asta nu înseamnă că vei și auzi. Bârfele vor circula în spatele tău.*” Asta este! Azi nu mai există părerea, sfatul, sugestia, încurajarea, sprijinul colegului. Astăzi există doar invidia și sora ei – bârfa.

Cu altă ocazie, la o cinstire cu sarmale și vin a apariției cărții sale, plictisindu-mă de complimentele fățarnice care se făceau colegei mele, i-am dedicat un toast ieșit din tiparele zilei: „*Îți urez, viitoarea ta carte să fie scrisă atât de bine, încât să te invidiez cu drag și să-mi pară rău că nu am scris-o eu.*” Urarea a împărțit *admiratorii* colegei mele în două tabere. O tabără o vorbea pe ea de **și mai de bine** ca până în momentul de față, cealaltă tabără mă vorbea pe mine de rău, dar rău-rău de tot, față cu ea. În gura acestora, o scriitoare mai invidioasă, mai netalentată și mai lipsită de bun-simț ca mine nu există. Din ambele tabere însă, la încheierea întrunirii, au fost indivizi care mi-au șoptit malițios: „*Da' bine i-ai spus. Prea talentată se ține.*” Evident, odată cu profanarea, răsturnarea, inversarea valorilor morale, spirituale și culturale ale umanității, s-a întâmplat ceva, o involuție, și în mentalitatea purtătorilor acestora.

...Și, în acest sens, îmi veni la mână un argument minor, dar edificator: „În revista (...) mi-a apărut o povestire”, mă abordează într-o zi o colegă simpatică mie din toate punctele de vedere (scrie inspirat, relativ curățel ca ținută lingvistică, emoționant și... la tema zilei, ea însăși fiind frumoasă ca o zeiță). „Citește-o, te rog, dacă nu îți cer prea mult... Mă interesează părerea ta.” Ei, cum să rămân indiferentă la această elegantă invitație? „Cu drag, i-am răspuns, îți voi împărtăși părerea, că de citit, oricum, citesc tot... Îmi iubesc colegii.” Am citit povestirea cu creionul în mână. Notițele mele pe marginea povestirii făceau mai mult de jumătate din volumul ei. Când mi-a telefonat să afle dacă am citit, am întreat-o: „Chiar vrei să discutăm?” – „Da.” – „Sincer?” – „Sincer și la obiect. Mi-ar prinde bine.” – „Ei, în cazul acesta, să vorbim ca două persoane știutoare și cu puțină experiență în domeniu...” Și am început: „Subiectul, este minunat. Prin aceasta, povestirea ta bate viața. Și este scris îngrijit. Doar pe alocuri...” – „Stop!”, am auzit de odată în receptor. „Ziceam, că pe alocuri ar fi trebuit...”, insistam eu să termin fraza. „Nu. Te rog, nu merge mai departe fiindcă nu vreau să aud ce urmează.” – „De ce? – Nu așa ne-am înțeles?...” – „Ba da, a fost de acord simpatică mea interlocutoare, dar ceea ce m-a interesat, am auzit. Și-apoi scriitura, cum zici tu, canavaua... Eu **singură (!)** sunt filolog și știu **cum** trebuie să scriu. Și, după cum vezi, **mi se primește (!)**.” Aoleu, cu cine mi-am înjugat boii? (La cenaclurile tinereții mele, ca la orele de lingvistică, se punea mare preț pe cultura scrisului, dar și a exprimării.) Gata! Discuția a luat sfârșit. Ca să dreg busuiocul, i-am lăudat încă o dată subiectul și cu scuzele de rigoare că, fără să vreau, am pus la îndoială cunoștințele ei filologice, ceea ce, am adăugat, nu trebuie să afecteze relațiile noastre colegiale, am închis.

Așadar, am găsit explicația involuției mentalității unor oameni de cultură. Aceș-

tia, sunt, de fapt, **posesori** de diplome, ci nu **purtători** de cunoștințe. Ei **au trecut** printr-o instituție de învățământ, prin una științifică. Că anume despre aceasta, că **au trecut**, vorbesc cele două expresii, în cazul de față: *eu singură* în loc de *eu însămi* și *mi se primește* în loc de *îmi iese*; *reușesc* (*îmi reușește*). Numai cu / pentru aceste două expresii depistate în vorbire, la cenaclurile tinereții mele, autoarea rămânea doar o muză, ce-i drept, încântătoare, dar nicidecum, niciodată, nu devenea poetă.

„Te recunosc, maestre!...”

Unica șefie pe care am deținut-o în viața mea a fost calitatea de membru în comisia de validare („de numărare a voturilor”) la recenta adunare generală a Uniunii Scriitorilor.

...Și pe când distribuiam colegilor mei buletinele de vot, iată că se apropie de mine o distinsă doamnă, acum doamnă, că eu o știu de când era domnișoară și îngăima primele rime la niște versuri sentimentale minore. Distribuția buletinelor se făcea conform unei liste, lungă cât o zi de post, și scrisă mărunț, ca pentru ciclopi. Urmărind cu privirea vârful pixului meu care aluneca încet pe lista cu nume, și care, descoperii imediat, a trecut peste numele căutat, doamna mă și sancționează aproape simultan cu descoperirea: „*Eu sunt Ș., Maria Ș. Nu știți?!*” Cum să nu știu **cine este** Ș., poeta și criticul literar Maria Ș.! Iar de când este și soția ex-ministrului Ș., o știu și mai mult! „*Vă recunosc, doamnă, cum să nu știu cine sunteți?*” La acestea, privirea i se pierdu într-un lung semn de mirare – „*Da!...*” –, dar fiindcă, pe moment, nu era loc de schimb de amabilități, se pierdu și ea, cu tot cu mirarea din priviri, printre colegi, cu grija *soluționării* candidaturilor din buletin. La fel, am rămas și eu cu acele mici obiecții pe care le cloceam demult, din 2001 (vai, suntem în anul 2012!), anul în care, în azul și în văzul lumii, la o adunare generală a USM, ca aceasta, a dat de pereți cu o carte a mea,

proaspăt apărută, și pe care o înaintasem la premiul USM. Că *a dat de pereți cu ea*, că nu a găsit nimic bun în ea, constatarea că nu sunt talentată a fost / este mai puțin dureros, orgoliul meu rămânând total inert. (Făceam urât de tot, de neimaginat, dacă mi se spunea că am un copil nereușit!). Mai sunt și alte cărți, și alți autori care nu plac, inclusiv mie, ceea ce nu înseamnă că ele / ei nu există. Asemenea cărți (regretabil că, azi, acestea sunt prea multe) creează atmosfera de creație, constituie sarea și piperul în discuțiile literare, aduc la cunoștința celor interesați cărți și autori, în sfârșit – îi promovează, incită și provoacă la creație alți scriitori, pe cei adevărați, și-i omoară pe cei netaleantați. Astfel că, pentru bunul mers al criticii literare de azi, reprezentată și de criticul Maria Ș., cărțile mele sunt câmpul de decolare a criticii de valoare. Cărțile mele, mai puține decât mi-aș fi dorit să editez și să pun la dispoziția criticilor, sunt deliciul unui festin literar critic. Supărarea mea este că unele cărți, marcate cu verdictul **bun** sau **rău**, pe lângă faptul că cercetătorul lor poartă însemnele unui om aservit (unui partid, unei găști, unor opozanți, unor granturi...), este influențabil sau îndatorat pe viață, nici măcar nu sunt citite, sau sunt citite superficial de respectivul. Acesta e și cazul cărții mele. Păstorita cărților înaintate, atunci, la premiu, nu a citit, a urmărit doar, superficial, cu privirea textul din cartea subsemnatei, dedicându-i multe vorbe rele și grele. Și dacă nu m-a citit, nu m-a recunoscut.

Supărarea mea este și mai mare pe colegul care mă recunoaște, fiindcă ne știm din tinerețe, dar nu mă citește. Ieri, ca să-și arate atașamentul lui *de o suferință* cu mine, m-a salutat cu: „*Să trăiești și – la mai mare! Mi-au plăcut versurile tale din revista...*” – „*Mulțumesc frumos*”, i-am răspuns în ton. „*Ți-am citit și eu proaspătul roman*.” – „*Glumești! Eu n-am scris niciodată un roman...*” – „*Nici eu nu am scris / nu am publicat vreodată versuri!*”

Am trăit-o și am auzit-o și pe asta, spre mulțumirea scriitoarei Maria Ș. pe care o recunosc fiindcă o citesc și-i ascult, când am ocazia, bifele literare radiofonice.

În încheiere, am o doleanță către scriitorii *cei mereu* pentru noi: să-și citească reciproc scrierile, că asta este benefic și pentru minte, și pentru bunul-simț.

Deliciul cafelei amare

Toată lumea aștepta cursa de dimineață. Poporul din stație privea în lungul traseului în nerăbdarea de a vedea autocarul cu numărul necesar. Un adolescent o înjură scabros, cu toate intrările și ieșirile din origine, pe profa de română că i-a respins testul de promovare, fiecare frază dantelând-o cu... „*scula mea*”. Vorbele mă loveau dureros în urechi. Firea mea se revoltă. Și nu am mai răbdat. M-am întors către tânăr și, asemeni lui, în auzul tuturor, l-am întrebat:

– Tinere, nu ai aflat că...? și am tăcut, preocupată de scoaterea cu greu de pe mână a unei mânuși – truc strategic pentru a crea un suspans.

Luat prin surprindere, adolescentul își întrerupse șirul de înjurături.

– Ce să aflu, mamaie?

– Nu ți-a spus taică-tău că *scula* (am evitat și voi evita în continuare denumirea, utilizată de tânăr, a organului), pe care o murseci cu poftă, se ține, totuși, în pantaloni, nu în gură?

Urechea bine și frumos de o „babă”, în văzul și auzul, „marii adunări naționale” din stația de autobuz, adolescentul si-a înghițit limba și a vrut să se retragă printre ai săi. Dar aceștia, chicotind, au spart cercul și s-au răzlețit brusc din preajma colegului pătat, lăsându-l descoperit.

Când am coborât din autobuz, un bărbat cu ținută athletică a dorit să-și exprime aprobarea pentru curajul meu.

– Sunt foarte mândru de dumneavoastră, doamnă.

– Eu aş fi fost mai mândră, dacă acel tânăr ar fi fost pus la punct de dumneata – bărbat și... tată de băiat.

Și-a înghițit limba și lăudăciosul.

Tinerilor de azi într-atât de mult le place expresia, încât se salută cu „Ce faci, *sculă*?” Iar pe cei din satul meu, pe toți, îi cheamă tot... *sculă*. Așa am auzit că se adresează unii altora în locurile publice, în auzul tuturor. Oare așa să-i fi înregistrat și preotul la botez?...

Cei șapte ani de acasă

Altădată, în timp ce tocmai registratoarea de la biblioteca unde obișnuiam să lucrez îmi perfecta abonamentul, în sala de lectură a bibliotecii a intrat un scriitor cu aceeași intenție – să-și facă un abonament de cititor. La vederea lui, funcționara, îndepărtă, vădit neglijent, cartea mea de identitate și abonamentul pe jumătate completat, se întoarse cu toată lumina feței către domnul scriitor, îl invită, serviabil (nu respectuos) să se așeze (eu stăteam în picioare în fața biroului ei) și:

– Dați-mi, vă rog, CI-ul dumneavoastră, dle Ion (observați: nu se adresează pe nume, conform eticii, ci foarte familiar, după prenume, cum s-ar fi adresat unui vecin, coleg, amant sau... șoferului), să vă perfectez abonamentul.

– Dar nu e nicio grabă, aștept după doamna..., se retrase, amabil, scriitorul, care nici nu reuși să-și facă respectuos intrarea în bibliotecă.

Funcționara insista să ceară cartea de identitate către scriitorul care poate pentru prima dată pășea pragul **acelei** instituții. Dânsul, spre deosebire de mine, care locuiesc pe teritoriul orașelului, se afla în delegație în localitate. Se crease o situație jenantă, ceea ce îmi sugeră o replică deloc respectuoasă, dar cu efect scontat:

– Maestre I.A., nu ne mai *văzum* de ani buni de zile... Vă rog să-mi faceți plăcerea de a accepta invitația mea la o cafea.

– Mulțumesc, draga mea colegă de clasă și de bancă, mă întrerupse la jumătate de frază prietenul copilăriei mele.

– ...și, o invit și pe dna bibliotecară-registratoare, am continuat eu, dar... în primul rând, pe dumneavoastră...

Colegul meu scriitor îmi descifră șiretlicul și zâmbi larg, complice. Registratoarea însă, ridicată de mine la rang de bibliotecară, își înghiți limba. Atâta lucru, aluzia caustică la comportamentul ei, pricepu și ea, că doar era funcționară într-o bibliotecă publică.

Ei bine. Să zicem că adolescentul din primul caz face parte din generația crescută și educată de calculatoare. Dar oare să-i fi lipsit cu desăvârșire cei șapte ani de acasă pe care trebuia să-i moștenească de la părinți? Unde sunteți, tați de băieți și mame de fetițe, într-un cuvânt – părinți, care aveți menirea să creați oameni, ci nu bătărași?...

În cazul al doilea însă, îmi exprim nedumerirea față de comportamentul unui om aflat în slujba culturii, însă lipsit de cultură, de bun-simț, și întreb: unde sunteți instituții autorizate să pregătiți și să numiți în funcție cadre adecvate, dotate cu cultură și (iarăși!) cu cei șapte ani de acasă, ci nu să ascundeți, la loc calduț, progenituri și protejați bătărași?

Până la o eventuală soluționare a problemei, celor sensibili, insultați de bătărași și de cei lipsiți de bun-simț, care ne terfelesc imaginea de națiune cu centrul de orientare culturală Eminescu, subsemnata le sugerează să încerce deliciul unei cafele amare, azi aceasta fiind nu doar un refugiu, o relaxare, ci și o simbolică trecere de la bătărașia străzii la cultura celor mai valoroase opere citite în întunecoasele cafele și pe tronul pe care chiar și împărații stau cu fundul gol...

Zina CENUȘĂ

CEI PLECAȚI CU GÂNDUL ȘI INIMA ACASĂ...

A trecut un an și, iată, iarăși am fost la Torino, Italia, la Zilele Culturii Românești și la festivalul de poezie consacrat poetului Grigore Vieru, invitată de Asociația Culturală „Basarabia”. Ca și anul trecut, am rămas profund impresionată de felul cum s-a desfășurat concursul-recital, organizarea acestui eveniment aparținându-i Asociației Culturale „Basarabia” care activează de cinci ani și al cărei președinte este doamna Larisa Cibotaru-Olărescu. Este o acțiune începută în 2009, după plecarea din viață a poetului. Atunci s-au adunat membrii asociațiilor de români (din R. Moldova, România și Ucraina) la o comemorare de neuitat: s-au recitat poeziile lui Vieru, s-a vorbit despre destinul poetului, s-a plâns. Astfel, de departe de casă, dar cu gândul și inima la cei dragi, conaționali noștri l-am petrecut creștinește, cu păreri de rău pe Grigore Vieru în ultimul drum. Festivalul în memoria poetului a ajuns în acest an la a III-a ediție. La inițiativa Asociației „Basarabia”, la primele ediții, s-a decis extinderea evenimentului într-un concurs de recital, creație proprie și interpretare a pieselor pe versurile poezilor M. Eminescu, G. Vieru și A. Păunescu. „Am constatat, mi-a spus doamna Larisa Olărescu, că în acest mod putem implica în activitate mult mai mulți tineri și copii. Proiectul a demarat cu succes și în acest an. La concurs au participat 26 de copii de la cinci la 15 ani, originari din România, R. Moldova și Ucraina...”

Toți concurenții au recitat cu multă inspirație. Premiile speciale au fost cucerite de copiii de la Centrul de Cultură și Tradiții din Torino: Roxana Gorban, surorile Ariadna și Melania Cioată-Burduja (România), de asemenea, de Medeea Dimcea din R. Moldova și Olguța Voicu din Ucraina, care s-au manifestat prin artistism și originalitate. Realmente, toți participanții la concurs au fost încurajați, oferindu-li-se în dar cărți în limba română, transmise din

partea ministrului justiției din R. Moldova domnul Oleg Efrim, precum și datorite de oaspeții festivalului: Sergiu Matei, Mihaela Chioariu și autoarea acestei relatări.

M-am bucurat mult asistând la recital, dar m-a întristat faptul că mulți dintre copiii veniți cu părinții lor, îndeosebi din Basarabia sau născuți în Italia, nu mai cunosc limba română. Mi-am și exprimat nedumerirea față de părinții care consideră că astfel își „protejează” odraslele. Ei ar trebui să înțeleagă că, prin gestul lor, comit o mare greșeală și vor purta un mare păcat, lipsindu-i pe copii de tot ce poate fi mai sfânt – limba maternă. Doamna Larisa Olărescu mi-a mărturisit că și pe dumneai o neliniștește acest fapt: „Este și regretabil, și alarmant, că mulți dintre conaționali noștri consideră inutil să-i învețe pe copiii lor limba română. Ne bucură totuși faptul că, de la o ediție la alta, copiii vorbesc mult mai bine limba română, manifestă un interes deosebit și se pregătesc mai conștiincios de eveniment. Am remarcat că sporește vădit numărul participanților la concurs. Acesta fiind și motivul care ne responsabilizează să continuăm proiectul în cauză, dar și alte activități de acest gen, cum ar fi: serata de romanțe (am realizat deja patru ediții!), festivalul *Mărțisor*, ajuns la ediția a V-a; precum și alte sărbători tradiționale (Crăciunul, Anul Nou, Paștele și altele), pe care ne străduim să le petrecem împreună. În același context, grupul de dansatori al Asociației «Basarabia» – «Hora Basarabiei», a devenit o carte de vizită a noastră atât la Torino, cât și în alte localități ale Italiei. La asemenea evenimente, de obicei, invităm interpreți, poeți, compozitori și alte personalități din Țară. Ne-a fost oaspete drag poetul gălățean Viorel Diniescu, scriitoarea Claudia Partole, Sergiu Matei – poetul «născut» la Torino; ansamblul «Catharsis», cântăreața Silvia Gonciar, Raisa Bârnaz... Manifestările de acest gen

mobilizează și participarea a părinților, a bunicilor în menținerea spiritului de patriotism, a dragostei și a respectului față de limbă și de neam...”

Una dintre activitățile Asociației „Basarabia” care mi s-a părut deosebită este grija față de copiii ramași acasă. În măsura posibilităților, membrii Asociației expediază colete cu ajutoare familiilor aflate în dificultate, caselor de copii și asociațiilor de familie cu copii cu dizabilități din R. Moldova. Faptul că acești conaționali ai noștri, plecați departe în lume, nu-și uită aproapele, nu uită de acei rămași acasă, denotă perenitatea și rezistența neamul nostru în aceste timpuri zbuciumate. Fiind acolo, deseori aveam ciudata senzație că sunt Acasă. Mă făceau să trăiesc acest sentiment oamenii și atmosfera creată de ei. Acum, revenită în Moldova, îmi amintesc cu nostalgie de cuvintele înțelepte ale părintelui Victor Matveev, de serile frumoase în familia Larisei și a lui Nicolae Cibotaru-Olărescu, a Nataliei și a lui Andrei Ciobanu, a Anastasiei și a lui Grigore Cernalevschi,

cu glume și cântece auzite cândva la șezătorile din satul meu. Mă gândeam, ascultându-i pe fiecare, că e foarte important, plecând departe de casă, să iei cu tine spiritul casei, să poți lua focul din vatră, care să încălzească sufletul tău și al altora printre străini. Numai astfel nu te vei simți nici uitat și nici singur! Mi-am zis, totodată: „Cum, oare, se vor simți, mâine, copiii aceluia care nu le transmit limba străbunilor, nici tradițiile, iar odraslele lor nu-și vor simți rădăcinile? Vor reuși aceștia să se integreze în alt neam? Se vor simți vreodată parte a aceluia spațiu și spirit? Nu vor tânji?...”

Ajunsă acasă, unde eu mă simt și la cald, și în siguranță, am impresia că am fost într-o poveste asemănătoare cu minunatul basm *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*. Poate acesta să fie destinul neamului nostru risipit în lume?! Un lucru însă rămâne cert: **vom fi să rezistăm cât timp ne vom păstra limba, istoria, tradițiile, oriunde va fi să ne arunce soarta!**

Claudia PARTOLE

ATÂT DE NEDREPTI CU PAUL GOMA

Nu am acordat nici cel mai mic interes jocului de-a „Mari Români”. Am reținut doar că este o licență pe care televiziunea națională a cumpărat-o din Marea Britanie, unde, la fel ca și în alte țări, s-ar fi bucurat de un considerabil succes. Poate fi o scuză pentru achiziționarea unui program care excelează prin superficialitate și diletantism. Cred însă că ar fi infinit mai interesant și cu adevărat mai instructiv dacă o instituție autohtonă serioasă s-ar aventura în încercarea de-a stabili *Decalogul păcatelor* pe care noi, românii, suntem dispuși să ni le asumăm. Fără a mă încumeta să afirm că am în minte imaginea virtuală a tabloului în ansamblul lui, de un lucru sunt sigur: ingratitudinea este una din trăsăturile care nu vor putea lipsi din profilul ce va fi confi-

gurat. În fața celor sceptici, poate ar trebui să-mi susțin afirmația cu o serie lungă de exemple, din întreaga noastră istorie, lucru pe care nu sunt dispus să-l fac pentru simplul motiv că mi se pare un exercițiu pe deplin accesibil oricărui om cu o minimă instrucție. Mă simt însă dator să mărturisesc că, dacă invoc astăzi ingratitudinea ca pe o adevărată țară, o fac sub presiunea unei întrebări care a ajuns să mă urmărească până la obsesie. Întrebarea sună astfel: „Cum, Dumnezeu, putem trăi în bună pace, împăcați cu gândul că suntem atât de nedrepti cu semenul nostru Paul Goma?!”

Am să spun de la început că îl cunosc, că am citit și că am auzit de la mulți alții cât de dificilă, aproape imposibilă este o relație destinsă cu Paul Goma.

Dacă încep invocând această „majoritate”, o fac pentru a spune limpede că mi se pare că nu ar fi trebuit să aibă nicio relevanță, nu ar fi trebuit ascultată și nu ar trebui lăsată să aibă nicio influență asupra felului în care ne poziționăm față de „cazul Goma”. Din păcate, lucrurile nu s-au petrecut așa. Oamenii care, pentru a îngropa în uitare faptele săvârșite de el absolut admirabil, s-au precipitat să invoce hibe de caracteriale și au reușit să plaseze o problemă de interes național la coada unei interminabile liste de așteptare. Problema de interes național, când vorbim de oameni ca Paul Goma, rezidă în maniera în care, odată scăpați din totalitarism, ne-am recuperat puținele repere morale alături de care am conviețuit. Ar fi trebuit s-o facem cu o adâncă recunoștință și cu nevoia sinceră de a le apăra de orice încercare de maculare, atât de lesne de anticipat. Nu am făcut-o cu niciunul dintre cei cărora le eram atât de îndatorați. Dincolo de toate, Goma, cel care a dobândit pe deplin o valoare exponențială, a fost abandonat în voia unor forțe care nici măcar dreptul de a se prezenta ca cetățean al României libere nu au vrut să i-l mai restituie. Ideea că, după șaisprezece ani de la căderea comunismului, Paul Goma și familia lui sunt și azi apatrizi, pe pământ străin, pare de necuprins. Și totuși, realitatea nu comportă nicio nuanță, iar indiferența care răsplătește un

curaj și spiritul de sacrificiu ieșite din comun a atins culmi de neimaginat. Desfid că cineva ar putea să dea un răspuns plauzibil la o situație care sintetizează tot absurdul! Sigur, se pot găsi diverși funcționari care, cu un corp sau altul de lege sub braț, invocă procedurile uzuale în situația cuiva care vrea să (re)devină român! Neșansa, imensa neșansă a lui Paul Goma, și de data asta, este că el rupe seria uzuală și se plasează în excepție. El nu este un cineva care cere, care revendică un drept sau o proprietate. El este, și nu poate fi decât, un om în fața căruia România trebuie să-și facă datoria și să-i restituie un titlu pe care conducătorii vremelnici și vrăjmași ai acestei țări, în vremuri împotriva cărora a luptat, i l-au ridicat: titlul de cetățean român. Orice apel la proceduri sau norme legislative nu stă în picioare într-o asemenea situație și nu probează decât obtuzitatea clasei politice care, pe parcursul a șaisprezece ani, nu a ajuns să înțeleagă cât de mult datorează România și ea celor atât de puțini ca Paul Goma.

Oricât ne-am complăcea la sânul ingratitudinii, a venit timpul să începă să ne crape obrazul de rușine pentru greșelile noastre, în care persistăm cu impardonabila vinovăție.

*Radu F. ALEXANDRU
2006*

VRÂNCENI, DEPORTAȚI, „CĂLĂREȚUL FĂRĂ INIMĂ”!

Întorcându-mă spre casă, într-o zi de primăvara timpurie, pe DNE85, admiram viile situate de o parte și de alta, frumos lucrate, pregătite pentru roada viitoare.

La intrare în comuna Dumbrăveni, situată la 20 de km de mun. Focșani, pe partea stângă a șoselei, pe o mică colină, mi-a atras atenția în grup statuar – cal și călăreț – de altfel, frumoasă realizare artistică, dar reprezentând pe Aleksandr Vasilievici Suvorov, general al armatei ruse „veșnic eliberatoare”.

Permanentele războaie ruso-otomane, purtate în perioada 1750-1877, au facilitat intrarea armatelor țariste pe teritoriul celor două principate românești, și chiar ocupându-le în câteva rânduri, sub pretextul că aceste hoarde de la Răsărit ar fi salvatoare ale creștinismului ortodox din Balcani.

Sub această mască, de fapt, era pusă în practică politica expansionistă spre Europa, începută încă de Ivan cel Groaznic (sec. XVI), continuată strălucit de Petru cel Mare (începutul sec. XVIII) și lăsată moște-

nire prin celebrul testament tuturor țarilor ce au urmat.

Sub domnia Ecaterinei a II-a (1762-1796), armatele rusești au ocupat de două ori principatele române: între 1768 și 1774 și între 1787 și 1792, provocând mari distrugerii materiale și umane prin purtarea crâncenă a ostașilor și ofițerilor străini față de populația autohtonă.

Comandant, până în 1791, al acestor armate de ocupație a fost și generalul A.V. Suvorov, a cărui statuie se află aici, la Dumbrăveni, în inima Moldovei istorice.

De existența acestei statui știam, o văzusem în trecere pe această șosea, dar dacă memoria vizuală nu mă înșală, parca era situată la 150-200 metri mai în mijlocul viilor, departe de drumul E85. Mă întreb, oare cine a dispus mutarea monumentului chiar la câțiva metri de traficul rutier, pe banii cui și ce semnificație are pentru trecători, mai ales pentru vrânceni!?

Pentru mine, care am citit și am auzit despre acest general și faptele lui de „vitejie”, revederea acestei statui mi-a produs o stare de revoltă, cunoscând în amănunt atrocitățile comise de Imperiul Rus și apoi de cel sovietic asupra poporului român, dar nu numai.

Oare numai pentru faptul că a murit pe pământul Moldovei la sfârșitul anului 1791, în trecere fiind spre Rusia (se spune că beat fiind, a căzut de pe cal, provocându-i moartea), își merita statuia respectivă locul în inima provinciei care a fost râvnită de expansionismul rusec secole la rând, începând cu sfârșitul domniei lui Dimitrie Cantemir!?

Suvorov și războaiele sale fac parte din diabolica moștenire lăsată de Petru I care s-a materializat în anul 1812, când o jumătate din Moldova istorică, numită de ruși Basarabia, a fost alipita la Rusia, prin vânzare și trădare.

Locul lui Suvorov, precum și al altora care l-au urmat, continuând politica expansionistă rusească, și apoi sovietică, este în lada de gunoi a istoriei sau poate dincolo de Nipru, nicidecum aici, în Vrancea.

Poziția și mărimea monumentului, sfi-dează memoria neamului românesc.

Doar calul este o frumoasă realizare artistică, chipul generalului este un fals, înfrumusețat de pictorii și sculptorii care i-au făcut portretul.

Biografi lui Suvorov, susțin că era de o mare slujenie fizică și de o răutate lăuntrică rar întâlnită, de aceea în casele sale nu erau oglinzi, iar Ecaterina a II-a, când îl chema la palat, pune să fie acoperite oglinzile cu pânză neagră, ca la mort (a se vedea: Ion Iachim, *O istorie a expansiunii rusești*, Chișinău, 2009).

Sugerez prin aceste rânduri, diriguitorilor monumentelor istorice din jud. Vrancea, să acopere și ei cu pânză neagră, „simbolic”, acest monument sau practic, pe acel soclu să fie așezat un bust al unei personalități de mare valoare din istoria neamului.

De exemplu:

- Regele Carol I, fără a cărui personalitate și contribuție în Războiul de Independență de la 1877, era posibil ca întreaga Românie să fi avut soarta Basarabiei;
- Generalul Ernest Broșteanu care a reușit în ianuarie 1918 să stabilească nelegiuirile bolșevicilor și să impună ordinea în Basarabia, la cererea Sfatului Țării;
- Mareșalul Antonescu care a ordonat în vara anului 1941: „Soldați, treceți Prutul!”, pentru a elibera Basarabia de „eliberatorii sovietici”;
- altei personalități a neamului românesc cu merite similare căci avem destule.

Pe teritoriul Rusiei, nu exista vreun monument care să amintească de prezența unor personalități românești. Nu există niciun însemn, vreo cruce măcar.

De ce la noi, în Vrancea, la Dumbrăveni, să găzduim monumentul unui „călăreț fără inimă”, un exponent al ocupantului de la Răsărit!?

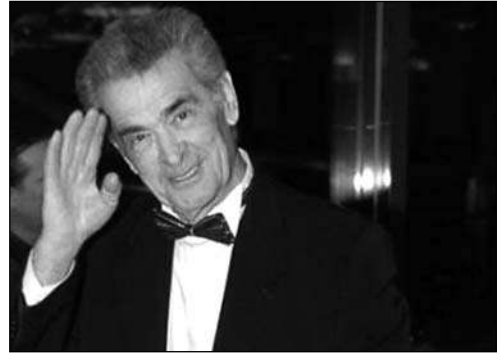
Vrânceni, deportați-I!

Constantin RUSANOVSKI
Onești, jud. Bacău

IURIE DARIE A MURIT. SĂ NE AMINTIM DE ROLURILE LUI

După o perioadă lungă de suferință, cu probleme respiratorii și cardiace, la vârsta de 83 de ani, a murit apreciatul actor Iurie Darie. Numeroși admiratori, dar și mari actori, i-au adus un ultim omagiu maestrului. Actorul Ion Besoiu afirmă că, prin moartea lui Iurie Darie, a dispărut o stea de cinema adevărată, un actor de un farmec nespus, un camarad deosebit și a apreciat că „suntem mai săraci”. „A dispărut o mare personalitate, o stea de cinema adevărată, un actor de un farmec nespus”, a declarat Besoiu, adăugând că au fost mulți și mai ales multe fete care l-au admirat pe Iurie Darie pentru „jocul său fermecător”. Ion Besoiu a povestit că a jucat cu Iurie Darie în câteva filme și că i-a făcut o „deosebită plăcere”, pentru că acesta era „un camarad deosebit”. El a precizat că starea lui Iurie Darie se deteriora. „Cu toate acestea, nu ne convine că ne-a lăsat singuri”, a declarat el. Ion Besoiu a mai relatat că întotdeauna i-a făcut plăcere să-l întâlnească pe Iurie Darie: „Când ne întâlneam era întotdeauna fermecător, zâmbitor, au fost multe momente în care mi-a făcut plăcere să mă întâlnesc cu el!”

Actrița Rodica Popescu Bitănescu a declarat, referindu-se la moartea lui Iurie Darie, că va rămâne cu memoria „unui actor foarte bun și a unui bărbat foarte frumos”. „Mă așteptam să se întâmple ceva cu Iurie”, a mai spus ea. La rândul său, actorul Silviu Biriș a spus că pentru el Iurie Darie este un model și că decesul său este o pierdere pentru cultura națională. „Pentru noi chiar este un șoc, mi-aș dori ca acești actori să nu moară niciodată. Pentru mine Iurie Darie este un model. E o pierdere pentru cul-

Iurie Darie (14.III.1929 – 9.XI.2012)

tura națională și internațională. Cuvintele sunt de prisos în asemenea momente și nu putem decât să ne gândim că s-a dus într-un loc unde are liniște”, a declarat, la Realitatea TV actorul Silviu Biriș.

Iurie Darie s-a născut la 14 martie 1929 în satul Cot, comuna Vadul Rașcov din județul Soroca. Dotat cu talent la desen, dar având și reale însușiri pentru scenă, Iurie Darie a dat examen atât la Institutul de Arte Plastice, cât și la cel de Artă Teatrală și Cinematografică, reușind la ambele, dar alegându-l pe cel din urmă, pe care l-a absolvit în 1952. A învățat ce înseamnă actoria de la mari actori și profesori: Mihai Popescu sau Marietta Sadova.

În cinematografie a debutat în 1953, în *Nepoții gornistului*, în regia lui Dinu Negreanu, avându-i alături pe platoul de filmare pe Marga Barbu și pe Liviu Ciulei. În anul 1969, a fost ales de regizorul Mircea Drăgan pentru a juca în seria *Brigada Diverse*, alături de Toma Caragiu, Sebastian Papaiani, Dem Rădulescu sau Puiu Călinescu.

A interpretat roluri memorabile în peste 40 de producții cinematografice, printre care *Băieții noștri* (1959), *S-a furat o bombă* (1961), *Vacanță la mare* (1962), *Dragoste la zero grade* (1964), *Atunci i-am condamnat pe toți la moarte* (1971), *Frații Jderi* (1974), *Ringul* (1983), *O zi la București* (1986), *În fiecare zi mi-e dor de tine* (1987), *Zâmbet de soare* (1987), *Oglinda* (1993), *Punctul zero* (1996), *Triunghiul morții* (1999). În 2004 a jucat în serialul de televiziune *Numai iubirea*.

Un moment important din cariera sa a fost perioada Teatrului de Comedie, perioadă în care Radu Beligan a avut flerul să adune câțiva actori ce aveau să facă faima aceluia teatru. A jucat sub bagheta regizorului Lucian Giurchescu și apoi a lui David Esrig. I-a avut ca parteneri pe marii actori: Gheorghe Dinică, Marin Moraru, Mircea Albulescu, Dem Rădulescu, Sanda Toma, Vasilica Tastaman, Stela Popescu, Silviu Stănculescu. A jucat în spectacole de referință: *Troilus și Cressida*, *Umbra* și multe altele.

După decembrie 1989, a jucat în *Pălăria*, producție a Teatrului de Comedie, în regia lui Horațiu Mălăele (1998), *Patru pe o canapea și valetul* de Marc Camoletti, în regia lui Radu Nichifor (2000). De asemenea, actorul a colaborat și cu cineaștii basara-

beni, în filmul pentru copii *Moara*, realizat în 1992, iar pe scena Teatrului Național „Mihai Eminescu” din Chișinău a jucat în *Tata* (stagiunea 1999-2000).

Lurie Darie s-a remarcat și în emisiunile de televiziune pentru copii, în care actorul își etala abilitatea de a desena, uneori cu ambele mâini. Într-o vreme făcea și turnee prin țară cu spectacole pentru copii, în care istorisea și desena o poveste simplă, dar plină de haz și de învățăminte.

Actorul Lurie Darie a fost decorat la 30 mai 2002 cu Ordinul Național „Serviciul Credincios”, în grad de Cavalier, alături de alți actori, „pentru prestigioasa cariera artistică și talentul deosebit prin care a dat viață personajelor interpretate în filme, dar și pe scenă, cu prilejul celebrării unui veac de film românesc”. În 2009, Lurie Darie a primit Premiul de Excelență pentru întreaga carieră la Festivalul Comediei Românești – festCO. Totodată, în martie 2012, Lurie Darie a primit premiul *Gopo* pentru întreaga carieră, iar în 1 iunie a primit o stea pe Aleea Celebrităților – Walk of Fame din Capitală.

A decedat, după o grea suferință, la domiciliul său de pe strada Chile nr. 12 din București. Români din lume au reacționat la moartea celebrului actor român, publicând o imagine care a devenit virală pe rețeaua de socializare Facebook.

A ÎNVIAT ISTORIA ROMÂNILOR PE MARELE ECRAN...

Sergiu Florin Nicolaescu a fost un regizor, scenarist, actor și, după 1989, politician român. Este autorul unui număr record de filme – peste 50 de lungmetraje. A devenit cunoscut prin megaproducții istorice ca *Dacii* (1966) și *Mihai Viteazul* (1970), precum și pentru seria de filme polițiste centrate în jurul personajului fictiv Comisarul Moldovan. Un alt gen predilect al lui

Nicolaescu a fost filmul de război, pentru care a folosit adesea efectivele Armatei Române ca figurație.

Sergiu Nicolaescu s-a născut la Târgu Jiu. Când avea cinci ani, părinții săi s-au stabilit la Timișoara. A absolvit Universitatea Politehnică București ca inginer mecanic, iar după absolvire a lucrat inițial la Buftea, apoi la filmări combinate în ca-

drul Studioul cinematografic „Alexandru Sahia”, specializat în filme documentare și jurnale de actualități.

A debutat ca regizor în 1959 cu scurtmetrajul *Scoicile nu au vorbit niciodată*. Scurtmetrajul *Memoria Trandafirului* i-a atras atenția internațională, fiind un succes la Cannes.

Primul său film de lung metraj a fost coproducția româno-franceză *Dacii* (1966), care a participat la cel de-al cincilea Festival Internațional de Film de la Moscova. Filmul reprezintă debutul parteneriatului artistic dintre Sergiu Nicolaescu (regizor) și Titus Popovici (scenarist). Alături de Petre Sălcudeanu, Mircea Mohor, Malvina Urșianu, Mircea Drăgan și alții, cei doi sunt continuatori ai suitei de filme istorice declanșată de filmul *Tudor* (1963) al scriitorului Mihnea Gheorghiu (în calitate de scenarist).

Filmul *Mihai Viteazul* a fost următoarea colaborare cu Titus Popovici. A participat la cel de-al șaptelea Festival Internațional de Film de la Moscova și a fost propunerea României la Premiul Oscar pentru cel mai bun film străin în 1972. Criticul de film Marian Țuțui scria că „*Mihai Viteazul* este probabil cel mai bun film istoric românesc... De data asta scenaristul Titus Popovici și regizorul Sergiu Nicolaescu vor avea în mărturiile istorice destule elemente dramatice astfel încât, deși filmul este spectaculos, respectă aproape întru totul adevărul istoric. Chiar și maniheismul inerent în asemenea filme este aici minimal căci *Mihai Viteazul* (Amza Pellea) are un prieten turc, Selim Pașa (interpretat chiar de regizor), și are o relație încordată cu soția sa, doamna Stanca (Ioana Bulcă)”.

Cu *măinile curate* (1972) este primul film polițist din seria Comisarului Moldovan. Personajul interpretat de Nicolaescu, numit aici încă Miclovan, face tandem cu personajul Comisarul Roman, interpretat de Ilarion Ciobanu. Filmul, realizat cu concursul Ministerului de Interne, era menit să

Sergiu Nicolaescu (13.IV.1930 – 3.I.2013)

reabiliteze imaginea Securității, care suferise după dezvăluirea implicării ei în abuzurile din perioada instaurării regimului comunist în România.

Nemuritorii (1974) este un film de ficțiune pe fundal istoric, inspirat de scenariul *După furtună*, publicat în 1968 de Titus Popovici. Mobilul este că o ceată de foști ostași ai lui Mihai Viteazul, risipiți prin Europa, se întorc în Țara Românească cu un cufăr misterios, care stârnește interesul ungarilor, austriecilor și turcilor. Filmul conține o scenă memorabilă filmată pe malul mării, în care Sergiu Nicolaescu, Jean Constantin, Amza Pellea și ceilalți „nemuritori” sunt îngropați până la gât în nisip, iar „turcii” pun caii să joace peste capetele lor. Filmarea scenei nu a folosit trucaje vizuale. Printre actorii din distribuția extraordinară sunt și Ilarion Ciobanu, Gheorghe Dinică și Colea Răutu, precum și copilul-vedetă Costel Băloiu, în primul rol într-un film regizat de Nicolaescu, cu care jucase anterior în *Pistruiatul*. Filmul este remarcabil, de asemenea, pentru folosirea muzicii formației „Phoenix”.

Deși eroul filmului *Un comisar acuză* fusese omorât cu siguranță la sfârșitul filmului (căci fusese prins între două șiruri de legionari cu arme automate, fără scăpare), filmul *Revanșa*, din 1978, debutează cu Paraipan dezgropând mormântul

lui Moldovan și gășind în sicriu cărămizi și o pălărie. Moldovan a supraviețuit celor cinci gloanțe încasate, iar Paraipan nu mai are mult de trăit, din cauza unei boli incurabile, pe fundal desfășurându-se Revolta legionară din ianuarie 1941. În opinia criticului de film Nae Caranfil, Nicolaescu și scenariștii săi „se străduie să respecte riguros cronologia politică, într-o intrigă rocambolescă, forțând adevărul istoric până la capturarea întregii conduceri legionare, în pofida protecției germane, de către imbatabilul Moldovan”.

Nea Mărin miliardar (1979) este o comedie, prima din filmografia lui Nicolaescu (și una din puținele). Imboldul a fost dat de actorul Amza Pellea, care își dorea după o suită de roluri dramatice să interpreteze și un personaj comic. A început pe cont propriu, cu niște scheciuri, care au avut succes și la televiziune, apoi i-a abordat pe Vintilă Corbul și Eugen Burada. I-a prezentat lui Nicolaescu scenariul, care se bazează pe un *qui pro quo*. Regizorul a venit la filmări pe o targă, întrucât suferea la acea vreme de o sciatică. Ca o ironie, deși Nicolaescu fusese reticent să preia proiectul și era prima sa comedie, *Nea Mărin miliardar* a devenit cel mai vizionat film românesc al tuturor timpurilor.

În 1985, în timpul filmărilor la *Noi, cei din linia întâi* (1986), Nicolaescu a adus distrugerii grave Mănăstirii Văcărești, fiind manevrate tancuri și folosite petarde și aruncătoare de flăcări în incinta mănăstirii. Un raport al Muzeului de Istorie și Artă al municipiului București menționa „fracturarea crucii din marmură a unuia dintre ctitorii mănăstirii, domnitorul Constantin Mavrocordat; forțarea lacătelor și a drugilor de fier care închideau paraclisul, precum și a ușii altarului Bisericii Mari”.

Ultimul film al lui Nicolaescu din epoca comunistă a fost *Mircea*, filmat în vara lui 1988, după un scenariu de Titus Popovici. Ion Besoiu joacă rolul unui preot intrigant,

asemănător rolului Sigismund Bathory din filmul *Mihai Viteazul*. Nicolaescu îl joacă pe domnitorul Mircea cel Bătrân, care, ajuns la bătrânețe, se confruntă cu intrigile țesute de pretendenții la tronul său și cu imperatiile turcilor. Personajul este prezentat într-o lumină tragic-eroică, înțelept și prea bun pentru lumea în care trăiește, delimitat prin opoziție de nevrednicia celor din jurul său. Nepotul său în film, Vlad, viitorul domnitor Vlad Țepeș, rostește replica memorabilă prin umor involuntar: „Bunule, tu ești nemuritor?”

În 1994, Nicolaescu a lansat filmul *Începutul adevărului* (*Oglinda*), o reconstituire controversată a evenimentelor legate de demiterea de la conducerea guvernului și arestarea, la 23 august 1944, a mareșalului Ion Antonescu. Filmul, despre care Nicolaescu scria pe pagina sa personală de internet că nu ar fi „un film, ci un document”, arată execuția mareșalului, abdicarea regelui, moartea lui Iuliu Maniu, omorârea lui Gheorghe Brătianu și a lui Lucrețiu Pătrășcanu. Istoricul Neagu Djuvara a criticat insinuarea filmului că România ar fi așteptat un răspuns de la Uniunea Sovietică în privința armistițiului.

După Revoluția din 1989, S. Nicolaescu a fost senator din partea FSN, PDSR și PSD. A condus Comisia Senatorială de cercetare a evenimentelor din 1989, care a fost acuzată de falsificarea adevărului. De altfel, în ședința Senatului, din 29 martie 1994, Nicolaescu a propus ținerea unui moment de reculegere pentru generalul Ștefan Gușe, unul dintre responsabilii represiunii sângeroase de la Timișoara din decembrie 1989.

Ultimele sale filme, printre care *Orient Express*, *15*, *Supraviețuitorul*, *Carol I* și *Poker* au fost eșecuri critice, Nicolaescu fiind de asemenea criticat pentru câștigarea preferențială de finanțări publice prin CNC pentru filmele sale. Indiferent de criticile aduse activității sale politice, colaborării sale

cu regimul comunist și punerii în practică a liniei naționalist-comuniste în cinematografie sau neajunsurilor sale ca regizor, multe din filmele sale au păstrat o veritabilă popularitate la public, impunând în folclorul urban citate repetate și parodiate (precum: „Un fleac, m-au ciuruit” sau: „Nu trage, dom’ Semaca, sunt eu, Lăscărică”) și personaje memorabile ca legionarul Parai-pan (jucat de Gheorghe Dinică) și țiganul Limbă (Jean Constantin).

Criticul de film Iulia Blaga remarca, în iulie 2008, că Sergiu Nicolaescu a avut „o popularitate care depășește epocile”, deși statisticile arată că după 1989 vizionările noilor sale filme nu au mai atins cifrele dinainte, când atât *Dacii*, cât și *Mihai Vi-teazul*, depășiseră pragul de 10 milioane de vizionări la cinematograful. Ea observa

că exista „chiar public tânăr care prizează filmele lui Sergiu Nicolaescu rupându-l de contextul epocii, luându-l ca pe un autor de filme populare, fără a sesiza manipularea ale cărei victime sunt, așa cum au fost și spectatorii din vremea respectivă”.

În 2012, răspunzând unei critici aduse de Nicolaescu „minimalismului nejustificat” al Noului val din cinematografia română, regizorul Cristian Mungiu a rezumat creația lui Nicolaescu la „călărit în filme cu replici din cartea de istorie”. Pe când istoricul Adrian Cioflâncă observă că lui S. Nicolaescu, „cel mai reductibil producător de istorie populară în limbaj cinematografic”, nu i-a scăpat nicio perioadă istorică, filmele sale istorice acoperind Antichitatea, Evul Mediu, epoca modernă și cea contemporană.

O ULTIMĂ BALADĂ PENTRU IOANA DRAGOTĂ

Să scrii despre Ioana la trecut! Imposibil și, oricum, ar fi inexact. Numai în Bibliotecă, unde știm noi cel mai bine, a lăsat în prezent și pentru viitor mii de cărți clasificate, mii de documente catalogate cu răbdare, cu acribie, cu putere de sinteză și de sistematizare. Ne folosesc acum și ne vor folosi mâine. Pentru beneficiarii formației ei enciclopedice, informațiile sau documentele puse la dispoziție sunt pentru totdeauna piese pe care se poate ridica mai departe cultura și știința lor. Își continuă traiectul două reviste cărora, la începuturile lor, le-a pus primul condei. Trăiesc ideile ei în zeci de articole publicate. E vie în memoria noastră, a colegilor, cu opiniile ei originale, cu informațiile de ultimă

Ioana Dragotă
(22.V.1959 – 22.I.2013)

oră, cu sfaturile generoase și întotdeauna utile. Rămân rigoarea muncii și seriozitatea, avangarda și suplețea minții – modele pentru totdeauna și misiune de transmis, de-acum de către noi, celor care vor veni, asumându-și rostul de bibliotecar. E în spatele multora din punctele de superlativ ale bibliotecii noastre, casă din care pleca târziu, către seară, mai trecând pe la câte un coleg să-i împărtășească o descoperire, o uimire, o mulțumire, o nemulțumire, să-ntrebe ceva, să-i dea o dovadă de prietenie și de atenție. Ori un mesaj pe internet, un link, un text sau doar un icon. Cine poate uita? Cine poate ocoli toate aceste urme persistente? Cum să scrii despre Ioana la trecut?!

Ioana Adelina Dragotă, născută Ulici. 22 mai 1959, Rona de Jos – 22 ianuarie 2013, Cluj-Napoca (în spital). Fiica lui Petru, tehnician veterinar, și a învățătoarei Maria. Soția avocatului Emilian Dragotă (decedat în anul 2009). Mama a doi băieți: Emilian, licențiat în Psihologie, și Rareș, student la ISE, Cluj-Napoca. Absolventă a Facultății de Matematică a Universității „Babeș-Bolyai” și a Facultății de Psihologie, Universitatea „Spiru Haret”. Doctorand în Istorie. Bibliotecar, din 1990, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare. Publicist, prefațator, editor. Redactor și membră mulți ani în colectivul redacțional al revistei *Bibliotheca septentrionalis*. Redactor-șef adjunct, în anii 2008-2009, al revistei *Familia română*, ambele editate de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”. Autoare a volumului „*Revista catolică*” a lui Vasile Lucaciu, coordonat de prof. Teodor Ardelean, și a numeroase articole de specialitate și pe alte teme.

Așteptând în senin pasul în Veșnicie, a hotărât să-și pună sub secret absolut intimitatea gândurilor și și-a făcut curățenie în calculator, interzicându-și pe deasupra și orice nouă apariție publicistică. Dar nu. Nu s-a putut așeza în deplin trecut nici așa. Prezentul și viitorul s-au dovedit mai puternice decât trecutul sigilat și a trebuit să afle că există totuși păstrate câteva texte ale ei și că ele vor fi publicate. A capitulat atunci în fața viitorului pe care știa că avea să-l întâlnească nu peste mult timp în alte dimensiuni, a râs fără frică de moarte și a exclamat cu un umor crud, acceptând publicarea: „A fost pe când nu se zărea, / Azi o vedem și nu e...”

Și nu e? – Stea între bibliotecari vii, nu stea de rocă, lumina emisă va aprinde mereu alte lumini ale spiritului care nu are apus. O permanent întreținută lumină de veghe și de priveghere la cunoașterea umană. Chiar dacă Dumnezeu i-a destinat o preadevreme odihnă.

* * *

Obștea bibliotecarilor a devenit mai săracă prin pierderea unui specialist de mare valoare!

A plecat dintre noi o distinsă Doamnă iubitoare de Carte, înzestrată cu multiple talente, care a știut să-și înmulțească talanții însutit de-a lungul vieții și să-i dăruiască semenilor, cu multă dragoste și mărinimoasă jertfelnicie.

În diferitele ocazii prilejuite de exercitarea meseriei a dat dovada unui talent organizatoric excepțional și de o abilitate desăvârșită în mânăirea condeiului! Este autoare și coautoare a unor volume de interes public general: *Revista Catolică*, *Și-șești – vatră străbună* (vol. III) ș.a. Articolele sale au apărut în prestigioase publicații periodice: *Biblioteca*, *Familia Română*, *Bibliotheca septentrionalis*, *Pro Unione*, *Graiul Maramureșului* ș.a.

Ioana Dragotă a fost un pedagog de excepție, o colegă minunată și iubitoare, și, nu în ultimul rând, o cititoare împătimită. Și-a dedicat întreaga viață familiei și instituției în care și-a desfășurat activitatea timp de mai bine de două decenii, Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”.

În urmă cu doi ani, în preajma Crăciunului l-am condus împreună pe ultimul drum pe soțul Ioanei, renumitul avocat Emilian Dragotă, în murmurul vestitor de viață veșnică al tradiționalelor colinde.

Prin tot ceea ce a înfăptuit, Ioana a fost o mărturisitoare a credinței creștine, încununată cu virtutea răbdării prin îndurarea cu demnitate a încercărilor grele de care a avut parte din plin! Sufletul său bun și blând, purificat prin focul suferinței pământeste și-a ridicat la ceruri spre a „clasifica” și alte cărți cuprinse în „biblioteca sacră” din Marea Carte a Vieții!

Să ne plecăm genunchii spre a înălța Tatălui ceresc o rugă fierbinte – precum o ultimă baladă pentru Ioana Adelina!

Să-ți fie somnul ușor, Ioana!

Colegii din Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, Maramureș, Baia Mare

EXTRAS DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *.doc*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rânduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
- Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
- Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
- Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției: Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține intergral autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

